

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204528

UNIVERSAL
LIBRARY

OUP—391—29-4-72—10,000.

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No.

TB1
V46A

Accession No.

PG
7194

Author

వేంకటరామకృష్ణ

Title

ఐతి భుక్తా సరి వ్యసరమ .

This book should be returned on or before the date last marked below.

ఆంధ్ర కథాసరిత్సాగరము.

వేంకటరామకృష్ణప్రణీతము.

మొదటికూర్పు.

250 పత్రాలు.

ముద్రాకాల

శ్రీవిద్యజ్ఞన మనోరంజని, పితాపు

ఓమ్ !

ఆంధ్ర కథాసరిత్సాగరము.

కథాపీఠలంబకము. ౧.

—:0:—

ప్రథమ తరంగము

శ్రీ మహితంబుగా భువన సృష్టి యొనర్చి తదీయసంతత
జ్ఞేమసమృద్ధు లెల్లఁ దనచే నభినర్థిలుచుండ నిర్భర
ప్రేమనిధానమై నెలయు విశ్వవిభుండు శుభంబు లిచ్చుచున్
రామసృపాలు రావుకులరత్నము మాయునరాజు నోముతన్ !

శా. శ్రీసూర్యక్షితిపాల పుణ్యఫలలక్ష్మీ చిన్నమాగర్భవా
రాశిన్ బూర్ణకళావిరాజిత లన ద్రమ్యస్వరూపంబుతో
వాసం బుట్టిన రామరాయశశి విశ్వస్థాఘ్యతేజోధిక
శ్రీసంపూర్తి వహించి మించుతి బుధశ్రేణీప్రమోదంబుగాన్ !

క. శ్రీదయితావల్లభుగతి

‘వేదవతీ’ప్రణయ పూర్ణవికచహృదబ్జా

మోదమునఁ దనియు మా యువ

భూ దేవేంద్రుండు లోకపూజ్యుం డగుతన్ .

మ. జనకానందవిధాయి మాయనమహీజానీశ్వరుం డాధ్యతన్
దన తోఁబుట్టులుఁ దమ్ముఁడున్ సుతులు నత్యంత ప్రేమా
దంబుగా! ననుకూలస్థితి వర్ధిలన్ సకలభాగ్యశ్రీలఁ బెంపొంది
సజ్జన సమూహయశఃప్రశస్తి శతవర్షంబుల్ ధరన్ బ్రోచుతన్!
సీ. శ్రీవీరికాపురీ సింహవీరికి మహా

మూల్యభూషణ మయి, మూర్తిఁ గొన్న
సుగుణసంపదవోలె శోభిల్లుచు మహామ
హాదార్యమున జగదభినుతములు
సకల ప్రజోపకారకములు నగు ధర్మ
నత్యంత లెన్నేని సలిపి, విమల
యశము నార్జించుచు నాంధ్రభాషాదేవి
కాలంబనం బయి, యాశ్రితులకు

గీ. దేవభూరుహ మై, పరాధీనదీన

మానవాళికి దిక్కయి మనుచు రావు
సూర్యరాయమహారాజుసుతుఁడు రావ
రాయ భూమిశ్వరుఁడు శుభాగంభుఁ , కుత!

5

వ. అని యివ్వధంబున ననన్య సామాన్య వ్యగ్రగుణగణ విరాజ
మానుండును, సమస్త మహీనుండలమం గాయమాన వీరికా
పురీవరరాజ్య సంరక్షకత్వ దీనానాదజ సనత్కాది మహా
మహానీయగుణగరిష్ఠశ్రీసూర్యరాయ మహామహీవల్లభశ్రేష్ఠ
ప్రియగూనుండును, స్తుతశస్త్ర పద్మగాంధిక యతియగోత్ర

పవిత్రుండును, నిజ మధుర కవితాపరితోషిత విబుధజనహృ
దయశలపత్నుండును, రావువంశవిస్తారకుండును, మదీయ
భర్తృదారకుండును నగు శ్రీగంగాధరరామారాయరాజన్య
వరేణ్యుం డఖండైశ్వర్యసంపన్నుండును సనూనాయురారో
గ్యాని భాగ్యభోగ్యాతిశయిండునుంగా నెంతయు దీవించి, 6

ఉ. రాజకుమారకల్పమున రఁజిలుచుండియుఁ దా నొకింతయున్
రాజనవృత్తి లేక బుధరంజనుఁ డై సముపాత్తవిద్యుఁ డై
భూజన మాననీయ గుణభూషితుఁ డై విలసిల్లు మామహా
రాజవరేణ్యసూనునకు రామనృపాలున కంకితంబుగాఁ. 7

వ. కమనీయార్థ విశేష గింభీరం బైన కథాసరిత్సాగరంబు
నాంధ్రీకరింపం గడుగితి; నది యెట్టి దనిన :— 8

ఆ. వె. కథలకెల్ల నాదికావ్యంబు, శౌర్యవ్యంబు,
నీతినిధి, సమస్తనియమ వనధి,
త్రిపురుషార్థదంబు, దేశవిజ్ఞానాది
సర్వవిషయ సార సంగ్రహంబు. 9

సీ. వేదజ్ఞులకు సర్వవేద సాగంబు గా
శాస్త్రజ్ఞులకు ధర్మ శాస్త్రరీతి
నీతిజ్ఞులకు రాజనీతిమార్గంబులు
కావ్యజ్ఞులకు మహా కావ్యఫణితి
రసవిజ్ఞులకు నవరస నిధానముభాతి
భాషాజ్ఞులకు మహా భాష్యభంగి

దంత్రజ్వలకు నవ్యతంత్రకల్పముపోల్కి

గాధాజ్వలకుఁ జిత్రిగాధపగిది

గీ. మఱియు నితరుల కింక నెన్నిమార్గములనొ

యభిమతంబయి హృదయంబు లలరఁ జేయఁ

దగిన దనుచు జగద్విసుత మయి నెగడె

సరస మగు నీ కథాసరిత్సాగరంబు.

10

ఉ. ఆది గుణాధ్యనామక మహాముని దీనిఁ బిశాచభాష న

ష్టాదశలంబకంబులుగ సర్వమనోవారభంగిఁ గూర్చె; నా

మీఁద మహాకపింద్రుఁడు సమీహిత సత్కృతి లభకీర్తిమ

గ్యాదుఁడు సోమదేవవిబుధాగ్రణి మాఱిచెసంస్కృతంబుగాన్

క. పదునెనిమిది లంబకములఁ

బాదలుచు వివిధార్థ ధర్మబోధకమై యి

య్యది యష్టాదశ పర్వ ని

గదితం బగు భాగతంబు కైవడిఁ దనరున్.

12

వ. అందుఁ బ్రథమలంబకంబు కథావతరణం బనియు, ద్వితీ

యంబు కథాముఖం బనియును, దృతీయంబు లావాణకం

బనియు, జతుర్థంబు సరవాహనదత్తజననం బనియు, బంచ

మంబు చతుర్దారికాలంబకం బనియు, షష్ఠలంబకంబు మదన

మఘ్నక యనియు, సప్తమంబు రత్నప్రభాలంబకం బని

యు, నష్టమంబు సూర్యప్రభాలంబకం బనియు, నవమం

బలంకారవతి యనియు, దశమంబు శక్తియశోలంబకం బని

యు, నేకాదశంబు బేతాశపంచకం బనియు, ద్వాదశంబు
శశాంకవతీలంబకం బనియు, ద్ర్యోదశంబు మదిరావతీ
లంబకం బనియు, జతుర్దశంబు పంచలంబకం బనియు,
బంచదశలంబకంబు మహాభీషేకంబనియు, షోడశలంబకంబు
సురతమంజరి యనియు, సప్తదశంబు సద్భావతీలంబకం బని
యు, నష్టాదశంబు విషమశీలం బనియును విఖ్యాతంబులై
విరాజిల్లుచుండు.

13

క. ఇందుఁ గల కథలె లోకము

నందుం గల విందు లేనియవి యింక వేతే

యెందును లేవని నొడువఁగ

సందేహింపఁ బనిలేదు చర్చించినచోన్.

14

సీ. కడఁగె సుబంధుఁ డీగ్రంథసందర్శంబుఁ

గొనికదే నిజకావ్యగుంఢమునకు?

బాగుఁ డేతత్కథాబంధంబుఁ గొనికదే

జగము నిజోచ్ఛిష్టముగ నొనర్చె?

కాళిదాసుఁడు దీనఁ గల గౌరవముననే

కదె యిమ్మహాకావ్యకథలఁ దడవె?

హర్షదేవుఁడు దీని హర్షించియేకదే

నన్యకావ్యనిబంధనము నొనర్చె?

గీ. మఱియు నింక నెందఱో మహామహులు కవులు

దీనిఁ బూజించియేకదే దృశ్యములును

శ్రీవ్యములు నగు సుమనోజ్ఞకావ్యములను
సృష్టిచేసిరి నవ రస పుష్టి గాఁగి

15

సీ. వాసవదత్తా వివాహసందర్భ స
తావ్యాళి కిదే సూతికాగృహంబు
వెలయ రత్నావళి ప్రియదర్శికాది దృ
శ్యగ్రంథముల కిదే జన్మభూమి
యల కళాపూర్ణోదయ గ్రంథకల్పసం
బుల కిదే మొదలింటి పుట్టకీటు
సప్త వింశతులు వింశతులు సప్త తు లను
వాని కన్నిటి కిదే మేనమామ

గీ. యిది యది యటంచు నిఁక వచియింపనేల?
సంస్కృతాంధ్ర భాషావ్రపంచమున నున్న
కథల కన్నిటి కీయదే కన్నతల్లి
సారయుత మిక్కథాసరిత్సాగరంబు.

16

క. ఉర్విం బెఱ కథ లెవి యీ
సర్వజ్ఞోక్త మగు కథకు సాటి యగు? శ్రీవః
పర్వముగ దీని విని మీ
పూర్వ మనోవ్యధల మఱచిపోవుఁడు సుమతుల్!

17

ఉ. ఆయతకీర్తి శాలియు మహామహిమాఘృడునై ధరిత్రి నాం
గ్లేయులకెల్ల వేల్పుయిన కీర్తిస్తుమహాశయకంటఁ దొల్లి య

త్యాయత పూగ్యకాలమునయందే జవించిన యిష్టహాకృతి
శ్రీ యది యెట్టిదో యరసి చేకొనుడయ్య! త్రిలింగపండితుల్!

చ. హరునకుఁ బుష్పదంతునకు నజ్జయకు న్మహితాత్ముడైన య
స్వరరుచికిన్ గుణాధ్యక్షవివల్లభమాళికిఁ గాణభూతికిన్
ధర మతియున్ గాఢాధనదక్షుల నక్షయకీర్తిఁ గన్న ధీ
వరులకు నెల్ల భక్తి దయివాఱఁగ దోసిలియొగ్గి పిమ్ముటన్.

చ. గురులకు మ్రొక్కి ప్రాజ్ఞకవికోటికి మాటికి నేటికో ల్లిడిన్
గిరములుమోడ్చి మత్కవితఁ గల్గినదోషము లెంచిచూపుధీ
వరులయెడం గృతజ్ఞతయుభక్తియుఁ జూపి నమస్కరించుచున్
బరమవయాస్వరూపులగు బంధులమిత్రులనన్ను తించుచున్.

క. అంచిత మూలగ్రింధ మొ

కించుకయును వీడిఁబోక యెడ నెడ నదియేన్

జెంచుచు నాచిత్యముఁ బో

పించుచుఁ దెలిఁగింప సాహసించితి దీచిన్.

21

చ. కనుఁగొనుచోఁ బ్రబంధములుగాని పురాణకథాళిగాని భూ
జన హృదయానురంజనము నల్పఁగ నేరపు చిత్రీచిత్ర క
ల్పనముల నవ్యనవ్య రసభావసమృద్ధుల నదృశ్యతార్థ న
ర్ణనములనత్యథల్ హృదయకంజసముఁబొనరించుచాడ్పునన్

చ. కతలను బద్యకావ్యములుగా నొనరించుటకంటె సదృశో
చితగతి గద్యకావ్యములు నేయుట యుక్తమటంబుకొంఠజా

విత మది యే నెఱింగియును వేడుకమై నిటు గద్యపద్యసం
శ్రిత మగు కావ్యఫక్కిని రచింపఁదలంచితి దీని నియ్యెడన్.

ఉ. బంధము లెల్ల వీడి బహుభావసమ్మద్ధిగ నేడు మత్తపు
ష్పంధయగీశి నా నిరియఁబొలుచునున్నది తెల్లుకెత; మ
ద్ద్రంధముఁ గాంచుకాల మిది గా; దట్లు లెనను నేను బూర్వని
ర్బంధ కవిత్య పద్ధతులఁబట్టియె దీని రచింపఁ బూనితిన్. 24

శా. గంభీరార్థనిశేషయుక్తమయి సద్గాఢామహాగాధ మై
శుంభ ద్విస్తృతి నొప్పుచుండు కృతి నివోచి నాంధ్రముం
జేయఁబ్రార్థంభంబుం బొనరించినాఁడ నిక భారంబంతయు
న్నదె కావ్యాంభోధిన్ దరియింపఁ జేయఁగద వమ్మా !
సత్కృపన్ భారతీ! 25

గీ. అనుఁగు మేనత్త కొమరుఁడై యాశుకవిత
నాకుఁ జేదోడు వాదోడు నై కడచిన
కృతినమర్థుండు మారామకృష్ణశాస్త్రి
యున్న నీనాయ మర్థిఁతు నోటు? దేవి! 26

చ. చనియెఁగదమ్మ నీయపరజన్మవిలాసము మాకుఁ బాపన
చ్చిన గతి వచ్చి, సత్కవితచే గవికోటికి వన్నెదెచ్చి యం
తనె యతఁ డట్లు నీతనువునన్ విలసిల్లఁగ; సెవ్వరింక నా
పొనరుచు నీకృతీక్రియకుఁ బూనికఁ దోడ్పడువారు భారతీ!

ఉ. వేగిరపాటుమై మొదలువెట్టితిఁ దల్లిరొ యీ కథానరి
త్సాగరకావ్యమీవ కొనసాగఁగఁ జేయుదువంచుఁ; గాన, బా

- గోగులు నాకుఁ దోఁపఁగ రసోజ్జ్వలభంగులఁ దెల్పుమమ్మ! వి
ద్యాగరిమంబు గల్గిన మహామతు లెవ్వరు నవ్వకుండఁగాఁ.
శా. ఈతీరైన మహావ్రబంధ మిది యే నేరీతిఁ బూరింతు వి
ఖ్యాతప్రజ్ఞుడఁ గాను నా కిది యసాధ్యం బంచు భావింప నా
చేత న్నీవ యొనర్తువంచు నదియో చింతఁ మహావార్ధి కే
నేతా మెత్తితి నేమిసేయుదువొ తల్లీ! మత్ప్రియత్నంబులఁ
ఉ. తొల్లిటి నత్కవీశ్వరులు తోరపుఁగబ్బములన్ రచింపఁగాఁ
దల్లిరొ! వారి పోలికకుఁ దద్దయు వేడుకఁబూని దీని నే
నల్లఁదలంచినాఁడ నని యాత్మఁ దలంచెదవేమొ యాచు నా
యుల్లమునందు భీతి యొకఁ డున్నది చెప్పకపోవ నేటికిఁ?
ఉ. నన్నయభట్టు బోలు కవినాథుండ నౌదు నటంచుఁగాదు, తి
క్కన్నమహాకవీశ్వరుని ఖ్యాతి లభించు నటంచుఁగాదు, పో
తన్నప్రతిష్ఠ చేకులు నటంచును గాదు, యథార్థ మిట్లు నా
పన్నెడు కబ్బముల్ జనని! భారతి! నీ వగు చిద్విలాసముల్.
వ. అని యివ్వధంబున. 32

సీ. మహనీయ కావ్య నిర్మాణక్రియాదక్ష
తకు సర్వసృష్టికర్తను భజించి
ప్రారంభ నిర్విఘ్న పరిసమాప్తికి గణే
శ్వరు నెమ్మనమునఁ దత్పరతఁ దలంచి
మత్ప్రియచ్ఛాతుఁ డేతత్ప్రబంధవిభుండు
విభవవిస్తృతుఁడు గా నభిలషించి

ప్రకటవాగర్థ సంవద పెంపుదీపింప

శారదాచరణాంబుజములు గొలిచి

గీ. సరస కవితా రసామృతాస్వాద సుఖ వి
చక్షుణశిఖామణులకుఁ బ్రాంజలి యొనర్చి
యేను విరచింపఁ దొడఁగిన యీమహాక
ధకు నిదె కథా విధాన సందర్భసరణి!

33

—♦ కథాప్రారంభము. ♦—

క. సిరులకు నెల్లవై విద్యా
ధర కిన్నర సిద్ధ నేవితంబై ధరణీ
ధర చక్కవర్తి హిమవ
ద్గిరివతి యొప్పుం గుబేర దిగ్భాగమునన్.

34

గీ. పృథివి ధాతీధర్మములు పెక్కు లుండ
నఖిలలోకమ్ములకుఁ దల్లియగు భవాని
యమ్మహీధరునకుఁ గూతురై జనించె
ననిన నాతని మహిమ మే మనఁగనచ్చు?

35

ఉ. ఉరుమహిమాన్నదం బగుచు నొప్పెడు నగ్గిరి సార్వభౌము ను
త్తర శిఖరంబు, నిర్మల సుధాధపశంబు వెండికొండ నా
నరుదుగఁ బెక్కుయోజనసహస్రము లాక్రమాం బొనర్చి వి
స్ఫురతరదీధితుల్ దెనలఁ బొంపిరివోవఁ జెలంగు నిచ్చలున్.

గీ. మందరంబు, పయోనిధి మధితి మయ్యుఁ
బడయ లేదయ్యె నిటు సుధాపాండిమంబు

నే నయత్న మునన కంటి 'నిహిహి' యనుచు

నదియు నిజకాంతిచే నవ్వునట్లు తనరు.

37

ఉ. ఆ రజతాచలంబునఁ జరాచర నిశ్చ్యగురుండు భక్తర

క్షారతి యీశ్వరుండు గిరిజానహితుండగుచున్ గణంబులున్

జారణ సిద్ధ సాధ్య దివిషద్యౌజమున్ గొలువంగ నుండుఁ దన్

గోరి భజించు నర్థిజనకోటి కభీష్టవరంబు లిచ్చుచున్. 38

వ. ఇట్లుండ.

39

మ. ఒక నాఁ డప్పరమేశు డెందమున నత్యుత్సాహ ముహ్వాంగ నం

బిక యేకాంతమునందు నన్నుతుల సంప్రీతాత్ముఁ గావింపఁ నా

నకియం బ్రేముడిమీఱ నాతఁడు నిజోత్స గంబునం జేర్చి చా

రు కపోలస్థలి ముద్దువెట్టుకొనుచున్ రోమోద్గమోద్యాసియై.

వ. అత్యం తానురాగ తరంగి తాంతరంగంబుతో నప్పరమేశ్వరి

కిట్లనియె.

41

క. దేవీ! తావక మధుర వ

చో విలసనమున ముదంబు చొప్పడె నుడిలోఁ

గావున నీ కెదియేనియుఁ

గావించు నభీష్ట మదుగఁగాఁ దగు వేడ్కన్.

42

వ. అని యిట్లు పరమేశ్వరుండు పరమానురాగంబునం బలికిన

నది విని:—

43

గీ. పార్వతీదేవి దరహాసభాసమాన

వదన పంకజ యై భక్తవరద ! నీకు

నాయెడ ననుగ్రహము గల్గిన సుమనోజ్ఞ
మైన యొక కథ యేదేని యానతిమ్ము!

44

క. అది మున్నెవ్వరును విని

నదియు నెఱిగి నదియుఁ గాక యతిచిత్రరసా

స్పదమై నా కీయెడఁ గడు

హృదయంగమ మగుచు ముదము నిడఁగా వలయున్. 45

చ. అనవుడు శర్వుఁ డిట్లనియె; నబ్జదళాయతనేత్ర! నీ యెఱుఁ
గని కథ లేవి యున్నవి జగంబున? భూత భవ ధృవివ్య ద
ర్థ నిచయ మెల్ల నీకు విదితం బగుచుండునుగాదె? యొక నే
మని వచియుంతు నిష్ఠ హృదయప్రియ! యన్యనవీనసత్త ధల్.

తే. అనినఁ దద్వాక్యములు విని యద్రీరాజ

తనయ యెదియేనిఁ జెప్పక తప్ప దనుచు

మగని నిర్బంధ మొనరించె; మానవతుల

భావము ప్రియానురాగ హేవాకి గాదె?

47

వ. అంత నప్పరమేశ్వరుండును నిజపత్ని నిర్బంధవశంబునం జేసి
తదీయ హృదయాను రంజనంబుఁ గావించుపొంటె న్యకీయ
ప్రభావగుంఢితంబైన యొకానొక కథాంశంబు నివ్వధంబున
నభివర్ణింపం దొడంగె; నది యెట్లనిన.

48

—● జ్వాలా లింగ కథ ●—

మ. వినుమో ప్రేయసి! మున్నొకప్పు డజాఁడున్ విఘ్నండు
నన్నుం గనుంగొనఁగా నెంచి ధరిత్రుఁ గ్రుమ్మరుచు, నీకుం

దండీయా నీహిమాద్రినిఁ జేరం జనుడెంచి యిందుఁ గని;
రెంతే వింతయై స్వప్రభల్! దనుకన్ గట్టెదుటం గనంబడెడు
జ్వాలాలింగ మన్ లింగమున్. 49

గీ. కని తదగ్రంబు నీక్షింపఁగాఁ దలంచి
యూర్ధ్వభాగంబునకు నేఁగె నొక్కరుండు
దాని మూలమ్ముఁ గనుఁగొనం దలచి యొక్కఁ
డేఁగె నతివేగముగ నధోభాగమునకు. 50

క. ఊరీతి వార లెంతే
దూరము నని దాని మొదలుఁ దుదయుం గానన్
నేరక వేసారి ననుం
గూరిచి యొనరించి రధిక ఘోరతవంబు. 51

గీ. అంత నేనుఁ దదీయ మహా తపో వి
ధానమున కాత్మిలోఁ బ్రమోదంబుఁ జెంగి
వారి చెంగట నావిర్భవంబు నొంది
యభిమతనరంబు లిడుదు మీ కడుగుఁ డంటి. 52

చ. అనుటయు సంతసించి జలజాసనుఁ “ఛో పరమేశ! నీవు నా
తనయుఁడవై జనించి ప్రమదంబొనఁగూర్చు” మటంచుఁగోరె
మజ్జనకతనొంది, యున్నతదశం గన నెంచుచు; దాన నాతడుం
గనియె నపూజ్యభావము జగంబున నో ధవళాయతేక్షణ! !

గీ. పిదప, నారాయణుండు సంప్రీత హృదయుఁ
డగుచు “నో దేవదేవ ! దివ్యప్రభావ !

యేను భవదీయ శుశ్రూష నేపుడు సలుప

వరముఁ గోరెడఁ గృపసేయవలయు ననియె.

54

వ. అంత నే నాతని యెడం బ్రసన్నుండనై యట్ల యగుంగాత

మని యచుగ్రహంబు సేసియుంటి.

55

క. ఆ కతననె నీయాపున

నా కర్థ శరీర మయ్యె నారాయణుఁ; డా

శ్రీకాంతుఁ డనఁగ నీవే

యోకాంతా! యాదిశక్తియును నీవే చుమీ!

56

వ. అట్టి నీవలననేగాదె నేనును శక్తిమంతుండనై యున్నవాఁడ?

గీ. ఇంతియేకాక, వినుము జన్మాంతరమ్ము

నందు నిటె నీవు నాదు భార్యవయి యుంటి;

వనిన, నా విభు వచనంబు లాలకించి

యది యెటు లటంచు నడిగె హిమాద్రి తనయ.

58

నీ. అడిగిన భర్గుఁ డిట్లనియె, నో హిమ్మతైల

కన్యకా! నీకుఁ దత్కథ వచింతు

నవధరింపుము; పూర్వమందు దక్షప్రజా

పతికి నీవును దనూభవలు మఱియుఁ

బెక్కండు) వొడమిరి; పిదప నా కతఁడు ని

న్నిచ్చి ధర్మాదుల కితర సుతల

నొసఁగి యావల నాతఁ డొకతఱిఁ గొండాక

యధ్వర మ్మొనరింప నాత్మనంచి

గీ. యాక్రూతాత్సవమునకు నాహ్వన మంపె
నెలమి నల్లుండ్ర కందఱ; కేమొకాని
నన్ను నొకరుని బిలువక మిన్నకుండె
నపుడు మీతండ్రితోడ నిట్లంటి సీవు.

59

క. 'ఏమయ్య! జన్మమునకుం
ప్రేముడి నల్లుండ్ర నెల్ల బిలిచియుఁ బ్రమథ
స్వామిన్ భవదీయాగ్రము
జామాతన్ బిలువవైతి జనకా! చెపుమా.'

60

వ. అని యిట్లు సీవు పతిభక్తి పరాయణత్వంబున మీతండ్రి
నడుగుటయు నతం డని విని నన్నుం బరిహసించుచు
నేలిదంబు గావించుచు

61

గీ. పునుక పేరులఁ బాల్చు నెప్పుడును నీదు
భర్త; యతనిని బిలువంగ వచ్చు టెల్లు
పరమపావన మగు మహాధర్మమువేళ ?
నశుచి యగు నాతఁ డిటుని రా నర్హుఁ డగునె?

62

క. కాట నివసించు నాతని
బోటులు మా యధ్వరమ్ము పాలివోవంగ ని
వోచిటికి రా నేటికి? నగుఁ
బాటుగదా సురలు మునులుఁ బరికించునెడన్.

63

వ. అని యిట్లు భవదీయ జనకుం డైన దక్షప్రజాపతి న న్నెల్లి
దమ్ముచేసి పలికిన నానమయంబున.

64

గీ. కర్ణవిషసూచులైన యాకటకుమాట
 లాలకించి యితండు పాపాత్ముఁ డకట !
 వరమ శివుఁడైన నాకూర్మిభర్త నిట్లు
 వెడవెడగ నాడె నట్టి వివేకి తలఁప ? 65

గీ. నా కితఁడు తండ్రియే యగుఁగాక, శివుని
 మహిమ మెఱుంగక దూతె నిమ్మాడ్కి; నింక
 నిట్టివానికిఁ బుత్రినై యేల బ్రదుక ?
 ననుచుఁ గోపాగ్ని కాహుతి యైతి వీవు. 66

ఆ. అది యెఱింగి యేను నత్యంత కుపితాంత
 రంగమునఁ దదధ్వరమ్ము నెల్లఁ
 జెఱచివైచినాఁడఁ జెదరి యచ్చటి సురల్
 వెఱచి బెగ్గడిల్లి విటిగి పఱవ. 67

క. తదనంతరమున నీ వ
 భృదయించితి వీ హిమాచలోత్తమునకు నో
 సుదతీలలామ! ప్రేమా
 స్పదమగు సత్పుత్రివగుచు భావం బలరన్. 68

చ. ఎఱుగుదుగాదె యప్పిదవ నేనును నిశ్చల నిష్ఠమై దవ
 శ్చరణముపొంతునీతుహిన్ శైలముపై వసించియుంట, యి
 గ్గిరికులమాళి నాకతిథికిన్ బరిచర్య యొనర్పముద్దుఁగూఁతుర
 వగు నిన్నుఁ బంచుటయుఁ దోయరుహానన! యద్దిసర్వమున్.
 వ. పదంపడి నీవు నాకుఁ బరిచర్య యొనర్చుచున్నయవనరంబున.

గీ. తారకాంతకుఁ డగు సుపుత్రుఁడు మనకు
నంభవింప నవేక్షించి నకల సురలుఁ
గడఁగి, నాదు తపోనిష్ఠ నుడువఁ గుసుమ
సాయకునిఁ బంపి రంత నా సాహసికుఁడు.

71

క. చనుదెంచి మివుల నేడెఱ
ననుఁ దన వెడలింటి కుసుమ నారాచములన్
జెనకంగఁ బోయి మల్లో
చన భీరనహ్ని భస్మసాత్కృతుఁ డయ్యెన్.

72

గీ. అపుడు నీవు మహాతపం బాచరించి
తన్మహిమచేత నాదు చిత్తము హరించి
కోమలీ! భర్తగా డక్కఁగొంటి నన్ను
నిన్ను నేనును సామేన నిల్పుకొంటి.

73

స. దేవీ! యివ్విధంబున నీవు పూర్వజన్మంబునందును నాకు ధర్మ
పత్నివై యుండి నాయెడల నత్యంతభక్తి విశేషంబునం బ్రవ
ర్తించి యున్నదానవు.

74

క. ఇదియే యొకకథ; యిపు డో
హృదయేశ్వరి! యింతకంటె నితరకథల్ నీ
మది కింపు సొంపు నేయం
గఁ దగిన వేమున్న వింకఁ గడఁగి వచింపన్?

75

మ. అని యాశంకరుఁ డివ్విధంబునఁ బరీహాసప్రకారంబుమైఁ
దనవృత్తాంతమె యొక్క-వంత కతగాఁ దద్దేవితోఁ బల్కినన్

విని యాచండిక యల్కఁజెంది సరిలే విన్నార మేతత్కథల్
మునుపే, క్రొత్తగఁ జెప్ప నేమిటికిఁ జాలుఁజాలు నీహాకథల్!

క. కతుకపడి యడుగఁ జక్కిని

కత సెప్పక యెదియొ బ్రతుకుకతఁ జెప్పితి వీ
గతి; నిదియొకొ నాకీ నభి
మత మీడేర్చుట యనంగ మదనారాఠీ!

77

చ. అవు నవు నేను నీ శిరమునందు వసించెడు గంగ నెతి నో
తవిలి పదంబులం బడి నతంబును మ్రొక్కెడు సంధ్య నెతినో
సవతినిగాన వారలఁ? సందియమేల? మదీప్సితంబు లె
ట్లవు? నిది యే నెఱుంగనదియా? దివిష త్తటినీ మనోహరా!

చ. అని యిటు లల్లి నిష్ఠురము లాడఁగడంగిన దేవఁగాంచి యా
మనసిజ వైరియున్ విమలమందమనోహరహాస భాసురా
ననుడయి తత్సతిన్ మిపుల సర్మిలఁ గొఁగిటఁ జేర్చి ప్రేయసీ!
కినిసితె యింతలోపల నే కేవల మే నొక మేలమాడినన్? 79

చ. అనవరతంబు నీదుహృదయ బున వర్తిలఁజూచు నన్ను, నా
మనసును నీవెఱుంగవొకొ మానిసి! నీవీటులల్కఁబూనఁగాఁ
జన; దీఁక సుప్రసన్నవయిచుక్కఁగివిస్మయముక్కమేల్కథన్
వినిచెద నీదు వీనులకు విందులునేయుచు నద్భుతంబుగన్.

క. అది మున్నెవ్వరును విసి

నదియు నెఱిగి నదియుఁగాక యతిచిత్త్రసా

స్పదమై నీ కీయెడఁ గడు

హృదయంగమ మగుచు ముదము నిడుఁ జూచి దేవీ ! 81

క. అని బహువిధముల సాంత్య వ

చనముల నుపలాలనమ్మ సలుపుటయును, శం

భుచిరాణి యెట్టకేలకుఁ

దన యలుకకా విడి ప్రిసన్నతం గని యంతన్. 82

గీ. హృదయమున వేడ్కపడుచు, వందీశుఁ బిలిచి

యనఘ! నీ వప్రమత్తుండ వగుచు నస్మ

దీయ కేళీగృహద్వార దేశమందు

నిలిచియుండి వెండియు నేను బిలుచు దనుక, 83

గీ. ఎవ్వరిని లోపలికిఁ జొరనీకు మనుచు

నానతి యొసంగి నిజగృహభ్యంతరమున

కరిగెఁ బ్రియఁగూడి; యంత నగ్గిజ యలర

శివుఁడు తత్కథ నీరీతిఁ జెప్పఁదొడఁగె. 84

— ♦ ఉష్పదంతాదుల పృథ్వాంతము ♦ —

క. దేవీ! వినుమిది; దివిజులు

కేవలమును సుఖులు; వారి కృతు లెపుడు సుఖ

శ్రీవిలసితములె యగు; నిక

భావింపఁగ నరులు దుఃఖభాగులు ధరణిన్. 85

క. వారల చరిత్రములు దు

ర్వారతరానేక దుఃఖబహుళములే యై

మీఱుచు నుండు సతమ్మును

ధారణిపై నదియె సహజధర్మంబకదా? 86

గీ. కాన, సుఖబహుళము సురకథ; నరకథ

కేవలము దుఃఖబహుళము; దేవమనుజ

మిశ్రచరితంబు సుఖదుఃఖ మేళనమున

నింపు వుట్టించు వినువారి హృదయములకు. 87

వ. అది యట్లగుటంజేసి:—

88

క. సుర నర చరితాత్మకముగ

సరిసంబై వివిధభావ సంపన్నం బై

పరఁగెడునది యొక విద్యా

ధర చరితము నీకుఁ జెప్పెదన్ వినుము సఖి! 89

సీ. అని పల్కి యీశ్వరుం డాహిమాచలరాజ

పుత్రికిఁ గథఁ జెప్పఁజోవు నంత

నా యీశ్వరుండు చన్వనేయు భ్రత్యుండు పుష్ప

దంతుం డనెడువాండు ద్వారసీమ

కరుడెంచి నేవార్థ మభ్యంతరమునకుఁ

జనఁజోవ నంది యాతనిఁ గనుఁగొని

దేవి యానతి యయ్యె నేవాగలును లోని

కరుగరా దని చెప్పి యడ్డు దవలె

గీ. నంత నా పుష్పదంతుండు నచ్చెరువడి

దేవ దేవునకేఁ బ్రియ నేవకుడను

నన్ను సైతము నిష్కారణముగ నితఁడు

కించుఁబోలిక నిటు నిషేధించు నొక్కొ! 90

క. కనుఁగొందుఁగాక నే నీ

తని వంతం బుచు వెడలి తత్తణముననే

తన యోగమాయచే నా

తనికి నదృశ్యుఁ డయి యేఁగి తద్భవనమునన్. 91

గీ. చొచ్చి కుతుకంబుతో నొక్కచోట నొదిగి

పార్వతీదేవికిఁ బినాకపాణి చెప్పు

నదృతమ్మగు సప్తవిద్యాధరులయుఁ

జరిత మదియెల్ల విని మోద భరితుఁ డగుచు. 92

క. సడి సన్నయుఁ గాకుండఁగ

వడి వడిగాఁ దాను మున్ను వచ్చినతోచం

బడి యరిగి తనను ప్రేముడి

పడఁతుక యగు జయకుఁ దెలియఁబలికె నదెల్లన్. 93

క. పురుషుఁడు తనకుం బ్రియ యై

కర మనురాగమునఁ బాలుచు కామినితోఁ దా

నెఱిఁగిన నూత్నరహస్యము

నెఱిఁగింపక డాప నేర్చునే యెపుడేనిన్? 94

సీ. అంత నాజయయు నత్యద్భుతంబైన య

క్కథ యంతయును గడుం గొతుకమున

నాలించి నెమ్మనం బలరారఁ దనదు నె

య్యపు భర్త నెంతయు నభినుతించి

పదపడి తా నదిభవఁ గొల్పి నేఁగిన

తఱిఁ దన్మనో వినోదం బొనర్చఁ

బిఱ్ఱయుఁ డట్లు తనకుఁ జెప్పిన యమ్మహాచిత్ర

కథ యెల్ల నొడివె నెఱ్ఱరిచెంతఁ

గీ. బూర్వవృత్తాంత మెఱుంగకపోయి యుంట

నామె కది కొత్త కథ యగు నని తలంచి

చాన నోటను నూపుగింజేని గాఁగ

దనెడు లోకోక్తి రీతి నత్యమగు భాతి.

95

వ. అంతః—

96

క. జయ చెప్పిన కథయును దట్పి

పిఱ్ఱయు చెప్పిన కథయు నొక్కవిధమై యుండన్

రయమునఁ బార్వతి ప్రణయా

శ్రయుఁడగు పరమేశుఁ జేరఁ జని యిట్లనియెన్.

97

ఆ.వె. కంటి లె మృపూర్వకథ సెప్పు మని యడు

గంగ నెల్లరును నెఱింగి నదియె

చెప్పి నన్ను మాయచేసితి వెండియు

నభిమతంబుఁ దీర్తు నని వచించి.

98

క. జయ యెఱింగిన కథ మృత్యుం

జయ! నీ వపురూపముగఁ బ్రశంసించితి మ

త్ప్రియ మీడేర్చితి; నాకీ

దయ చాలునుగాని, నీకు ధర్మము కాదో ?

99

చ. అని యిటు కోపగర్భితములాడుచు వెండియు గౌరి యల్లినన్
గని “యది యత్యపూర్వ మగుగాధగదా జయయెల్లువిన్నెనో
యని పరమేశ్వరుండుహృదయంబుననెంతయునింతఁజెందియం
తనె గతవృత్త మెల్లఁ బ్రీతిఁగానమునన్ దిలకించి నవ్వుచున్.

చ. నిను మీది దేవి! నే నపుడు నిన్నిన యాకథ యత్యపూర్వమై
చనునదె; యంతిమాత్రమును సందియ మందకు దాని నీకు నే
వినుచుచునున్న వేళఁ గడు వింతిగఁ గొంతొక యోగమాయ చే
కొనియలపుష్పదంతుఁడటన్ జనుదెంచియదృశ్యమూర్తియై.

కి. అక్కఱ యంతయు నిని చని

మగ్గునమెయిఁ దనదుకూర్చిమగునకు జయ కీం

పెక్కఁగ నొడివెన్, దదితరు

లెక్కడ నెటు లెఱుంగ నేర్తు రిది యోదేవి !

102

గీ. అనుచుఁ బరమేశుఁ డిట్లు యథార్థభంగి

సర్వము నెఱింగి చెప్పినఁ బూర్వతీయును

బుష్పదంతుని రావించి భూరికోప

కలుషితస్వాంతరంగ యై పలికె నిట్లు.

103

క. అవినీతభావ ! యన్న

దృవనాంతరమున మనాజ్ఞఁ బాటించక చొ

త్తువె మాయం గైకొని ? నీ

యవినయ మది యింత యయ్యెనా చనవీయన్ ? 104

గీ, నెడఁగు మాయలు గొని యిట్లు నడవనేర్చి

తీ విచట నుండఁదగ దింక దేవతాత్వ

మునకు నర్హతలేదు కావునఁ దొలంగి

పొమ్ము; పుడమి నరుండవై పుట్టు మోరి ! 105

వ. అని యిట్లచ్చార్వతీదేవి మహాగ్రహవేశంబునం బుష్పదం

తుని శపించుటయు నప్పు డచ్చట మెలంగుచున్న మాల్య

వంతుం డను మఱియొక ప్రమథుం డది యాలకించి పుష్ప

దంతునియెడం దనకుఁ గల మైత్రిగా బాటించి యట్లు కోపా

విప్త్తయై యున్న భవానీదేవిసన్నిధి కరిగి— 106

క. దేవీ! నీ డజ్ఞం డై

కాపించెకా దొనఁగు; దీనిఁ గరుణింపుము నీ

సేవకుఁడు నీ డి కెన్నఁడుఁ

గావింపం డిట్టి కానికార్యము తల్లీ ! 107

క. అని విన్నవ మొనరువఁ బో

యిన వానిన్ మాల్యవంతు నీక్షించి కన

ద్దనరోష వశత నున్న క

తన సపు డాదేవి తాల్చి దలఁగిన మదిలోన్. 108

క. చను, మీపును వానివలెన్

మనుజుడ వై పుట్టు మననిమండలమున; నీ

ఘనత యది యేమి? నాకడ

వినువగ వచ్చితి నె! నెడలు నెడలుము; నెడగా ! 109

ఆ. నె. అని యహంకరింప నామాల్యవంతుండు

బుష్పదంతుడును సపూర్వదుఃఖ

చలిత హృదయు లగుచు జయతోడఁ జని యా భ

వాని పదయుగంబుపైని వ్రాలి. 110

వ. దీనత్వంబు దోవఁ బెక్కుచందంబులం బ్రార్థించి దేవీ !

మాకు శాపమోక్షం బెప్పు డయ్యెడు నది యనుగ్రహింపు

మని వేడుకొనుటయు నప్పు డన్తుహదేని ప్రసన్న హృదయ

యై వెండియు వారియెడం గరుణించి పుష్పదంతు నుద్దే

శించి యిట్లనియె. 111

నీ. సుప్రీతీకాఖ్యాయత్సుం శొకండు కుబేర

శాపంబుచే ధరాస్థలికిఁ బోయి

వింధ్యాచల మహాటవీ ప్రదేశంబున

భయద పిశాచ రూపంబుఁ బడసి

కాణభూతి యనంగ గణియింపఁబడఁచుండె

నీ నెప్పు డచట వానిఁ గనుఁగొందు

వపుడు పూర్వజ్ఞాన మది నీకు లభియించు

సంత నీ విందు రహస్యమందు

గీ. భర్త సెప్పఁగ వినిన తద్భవ్యకథను

వాని కెఱిఁగింప నీదు శాపంబు వాఱు

నాఁడు నొకతఱి నది మాల్వవంతు చెంతఁ
బలుకు; నంతట వాని శాపంబుఁ దొలఁగు. 112

క. ఆ మాల్వవంతుఁ డయ్యది
భూమిని వెలయించి శాపమోక్షముఁ గను; మీ
రామిఁద మరల నన్న
ధామముఁ బడయంగ వచ్చెదరు దివ్యులరై. 113

ఆ. అంత దనుక మీకు నవనీ నివాసంబు
తప్ప దింకఁ బుష్పదంతి! మాల్వ
వంతుతోడ నెడలి వసుధాతలంబున
కరుగు మాత్మదోష మనుభవింప. 114

ఆ. అనినఁ దత్తఁజ్ఞు యా పుష్పదంతుఁడు
మాల్వవంతుఁడును బ్రేమధి శరీర
ములను బాసి మెఱపు మొత్తముల్ మెఱసిన
రీతి మెఱసి చని యదృశ్యులైరి. 115

వ. పదంపడి మఱికొంతకాలంబు సనిసెమ్మట నొకానొకనాఁడు
పార్వతీదేవి కరుణాంతరంగయై పరమేశ్వరు నుద్దేశించి దేహ!
నాఁ డట్లు నేను శపించిన యాప్రేమధవరు లిరువురు నవని
పై నెచ్చట జన్మించి రది నా కెఱింగింపు మని సకరుణాంబు
గా నడుగుటయు. 116

క. పరమేశుం డో దేవీ!
ధర్మపైఁ గౌశాంబి యనఁగఁ దనరాదు పురీ

వరమూదుఁ బుష్పదంతుఁడు

వరరుచి యనుపేరఁ బొడమి వర్ధిలు చుండెన్. 117

గీ. మాల్యవంతుండు నమ్మహీ మండలమున

సుప్రతిష్ఠిత మను నంజ సౌబగుమీఱు

పురమున గుణాధ్యుఁ డనుపేరఁ బొడమి యుండె

వారి చారిత్ర మిది! యంచు వక్కణించి. 118

శా. ఆలోనన్ నిజభృత్య దుష్పరిభవానల్పాను తాపంబునన్

జాలింబొందెడు ప్రేయసిన్ గిరిజ నీశానుండు లాలించుచున్

గైలాసాచలసానుదేశవిలసత్కల్పద్రుమాంచల్లతా

లీలాకంజములం దభీష్టసుఖకేళీగోష్ఠిఁ దేర్చెన్ గృవక్. 119

శ్రీశ్రీశ్రీ

కథాపీఠలంబకమునఁ బ్రథమతరంగము

సమాప్తము

ఓమ్ !

ఆంధ్ర కథాసరిత్సాగరము.

క థా పీ త ల ం బ క ము. ౧.

—————:0:—————

ద్వితీయ తరంగము

- సీ. తదనంతర కథావిధానం బ దెల్లన్న్
బుష్పదంతం డల్లు పుడమియందు
వరదుచి యనుపేరఁ బరఁగుచు, మఱియుఁ గా
త్యాయనుం డనెడు నామాంతరమును
బడసి మానవ తనూ భాసమానుం డయి
సంచరించుచు, సమస్త ప్రళయ
విద్యావిశేష ప్రవీణత నార్జించి
నంద మహా మహీనాథ వరుని
- గీ. మంత్ర ముఖ్యుండు నయి నిజమహితశక్తిఁ
బ్రభుని మన్ననలకుఁ గడుం బాత్రమయ్యుఁ
దుద తొకానొకనాఁడు నెమ్మది ననూన
భేద ముదయింప నొలయుం గించనడుచు.

క. చని వింధ్యవాసినీదే

వి నికటమున భక్తిభావ వినిబద్ధుం డై
ఘనతర తప మొసరిచి యా

జనని యనుగ్రహముఁ బడసె నముచిత భంగిన్. 2

గీ. అంత సద్దేవి తత్స్వప్నమందు సుప

సన్నయై దర్శన మొనంగి, సాదరముగ
నతని కిట్లనె నోవత్స! యదె యదూర

వర్తియై యున్న యావింధ్య ననమునందు. 3

వ. కాణభూతి యనం బరంగు వాఁ డొకండు గలఁడు; నీ విపు
డచ్చటి కరిగి వానిం గనుంగొనునది; నీ మనోవైకల్యంబు
సాకల్యంబుగాఁ దొలంగు నని యివ్వధంబున నవింధ్యవా
సినీదేవి యాదేశించి యంతర్ధానమ్ము నొందుటయు సంత
నవ్వరరుచి మేల్కొంది. 4

మ. తన కాదేవి యనుజ్ఞ యిచ్చినగతిన్ ధైర్యంబుతోనేగి,యం
తనె యొక్కించుక దప్సనంగనియె మత్తవ్యాఘ్రభల్లూక కా
ననభూదార మతంగజ ప్రముఖ వన్యక్రూరసత్త్వాశ్రయం
బు నలబ్ధోదకశుష్క భూరుహచయంబున్ వింధ్యకాంతారమున్.

గీ. కాంచి నిర్జనమైన యక్కాన నొక్క-

యెడ నొక మహాన్నతవట మహీరుహంబు

చేరునఁ బిశాచ శత పరిసేవితుఁ డగు

కాణభూతి నుదంచితాకారుఁ జూచె.

వ. అంతః—

7

గీ. కాణభూతియు వరరుచిం గాంచి మివుల

భక్తి నెదురేగి తత్పాద పద్మములకు

నతు లొనర్చి తోడ్పెట్టి మన్నన లెసంగ

సముచితాసన ప్రముఖోపచారవిధుల.

8

గీ. తగిన యాతిధ్య మిడుటయు దానిఁ గాంచి

వరరుచి మనంబులోన నచ్చెరువుఁ గొనుచు

నీ పిశాచాధిపతి విధిహితవిధాన

సరణి నతిథి సత్కార మేకరణి జేసె?

9

వ. భౌరా! యితండు తా నొక్క పిశాచాధినాయకుండై యుం

డియు సిద్ధిధంబున శిష్టాచార సంపత్తి గలిగి యున్నవాఁ

డిట్టి యితం డెవ్వండై యుండునొకో యని తన మనంబున

భావించుచు, నతండు తన కొసంగిన సముచితాసనంబునం

గూరుచుండి ప్రణయపేశలమ్ములైన వచనంబులతో నక్ష్మాణ

భూతి కిట్లనియె.

10

క. ఏమోయి కాణభూతీ!

యీమహితాచారనియతి నిశ్చెఱిగియు నీ

వేమాడ్కి నిప్పిశాచత

చే మహిమ దొఱంగియుంటి చెప్పంగదవే.

11

గీ. నాజముగ నీవు మును పిశాచంబు నగుచు

నున్నవాడ వటందు నే నెన్నఁజాలఁ

గారణం బేమి యిట్టి దుర్గతిని బడసి
యిమ్మహారణ్యమున వసియింప నీకు?

12

వ. నీ పూర్వ వృత్తాంతం బది యెట్టిది? వినవలతుం జెప్పు మని
యడిగినఁ గాణభూతి యీ కాయాయనుని స్నేహనురాగ
యుక్తంబులైన వచనంబుల కెంతయు నలరుచు నో మహా
త్మా! నాయంత నే నట్టి పూర్వవృత్తాంత జ్ఞానంబు గలిగి
యున్నవాడఁ గాను; గాని, యొకానొకప్పుడు జ్ఞుని నగ
రంబున శృశానప్రదేశంబునందుఁ పార్యతీదేవితో సవిలాసంబు
గా విహరించుచుఁ బరమేశ్వరుం డామెతోఁ జేప్పుచున్న
సమయంబున నేను వినిన వచనంబులు కొన్నిగల; వవి నీ
కెఱిగించెద, వానివలనఁ గొంత నా వృత్తాంతంబు నీకు
నెల్లడి కాఁగలదు; విను; మది యెట్లనిన.

13

ఆ. అద్రిరాజకన్య యమ్మహేశ్వరు సప్పు
డడిగె నిట్లు; 'లోయి! ప్రాణనాథ!
యేల నీగు మిప్పుఁ హితము లయ్యెఁ గపాల
సమితియును శృశాన సంచయ మును?

14

క. కరుణించి తత్ప్రేమయం
బెఱిగింపఁగవలయు సనిన నీశ్వరుఁ డపు డా
గిరిరాజకన్యకకు ని
క్కరణిన్ వచియించే బ్రాణయగౌరవయుక్తిన్.

15

సీ. అదిద్రా! వినుము కల్పాచసానమునందు

జలమయ బయ్యె నీ సకల జగము

నాతటి నే నూరుఘాతంబుఁ గావించి

రాల్చితీ నందొక్క రక్తకణము

నది తేజ్జలంబునం దండహాపముఁ దాల్చె

నయ్యండము నిరువ్రయ్యలుగఁ జేయఁ

బురుషుఁ డొకం డందుఁ బొడమె; నే నంతఁ బ్ర

కృతి సృజించితఁ బునస్సృష్టిపొంటె

గీ. బ్రకృతియును బూరుషుఁడుఁ బ్రజాపతులఁ గాంచి

రా ప్రజాపతులకుఁ బుట్టి రిథల జనులు

దాన సత్పురుషుండు పితామహుఁ డనఁ

బరఁగుచు జగంబునం బెంపుఁ బడసె మివుల.

16

గీ. ఆ పగిది నాతఁడు చరాచరాత్మక మగు

విశ్వ మంతయు సృష్టిఁగావించి యేస

విశ్వకర్త నటంచు గర్వింపఁ దొడఁగె

నంత నే నది గాంచి యహంకరించి.

17

క. ఏలా నీకీ గర్వము

బాలా! యని చేత నున్న పటుభిడ్గమునా

హేలాగతిఁ దచ్చీరముఁ

గూలఁగె నెఱికితిని మివుల ఘోరముగాఁగన్.

18

ఆ. పిదప, సానుతాప హృదయుంకన్ మహా
 వ్రతముఁ బూని తత్కపాలపాణి
 నగుచుఁ బితృవనంబులందుఁ జరించుచు
 నుంటి నాటఁ గోలె నో భవాని! 19

న. ఇదియునుం గాక:— 20

గీ. ఆది నేను వచించిన యట్టి యండ
 భాగములు రెండు నవనీనభమ్ము లయ్యెఁ
 గాన జగము కపాలాత్మకముగఁ దనరి
 చెలఁగుచున్నది యిట్లు నా చేతిలోన. 21

చ. అని వచియింప దాని విని, యప్పు యి వా రింక నేప్రసంగమున్
 బాసరువఁబోదురో యదియుఁబొందివినందగుఁగాడెయంచునే
 ననువుగఁ దత్సమీపమునయందె చరించుచునుంటి సంత న
 మృనసిజ వైరితో నతని మానిని నెడియుఁబల్కె నీగతిన్.

గీ. పాణినాథా! మదీయ శాపమునఁ జేసి
 ధాత్రి కరిగిన మన పుష్పదంతుఁ డకట!
 తిరిగి మనచేత కెపు డరుదెంచు నొక్కొ-
 యనిన ననుఁజూపి యామె కిట్లనియె శివుఁడు. 22

గీ. అదె, కనుంగొను; మ ప్పిశాచాధి నేత
 మున్ను ధనదుని కనుచర ముఖ్యుడైన
 యక్షవర్యుండు; తొల్లి వీఁ డజ్ఞఁ డగుచు
 విత నాథుని చిత్రప్రవృత్తి గనక. 24

గీ. స్థూలశిరుఁ డను పేరిటి నురవిరోధి
తోడ, —వాఁడు ధనాధినాథునకు వైరి
యైన, —ననవరతమును నెయ్యమునఁ జెలిమి
సేయుచుండెడువాఁడు రాజీవనయన!

25

వ. అప్పు డక్కుబేరుం డది యెఱింగి.

26

కా. ఆ పాపాత్ముఁడైన రాక్షసుని సాహార్దంబుఁ బాటించుటన్
గోపోద్ధీపితుఁడై యెవంగుచు మహాఘోరంబుగా వింధ్యశై
లోపాంతాటవిలోఁ బిశాచతనువై యుర్వీస్థలిన్ బుట్టఁగా
శాపం బిచ్చుటఁజేసి వీఁ డిటు పిశాచత్వంబుఁ గాంచెన్ జమీ.

వ. మఱియును:—

28

సీ. అపు డట్లు వీని కా యశోశ్రవ్యుఁడు ఘోర
శాపం బొసంగినవాడ యెఱింగి
యడలు సెందుచు వీని యగ్రజం డగు దీర్ఘ
జుఘుం డనెను వాఁడు నల్వరముగఁ
జని యక్కుబేరుని చరణంబులం బడి
మ్రొక్కుచుఁ దచ్చాప మోక్ష మొసంగఁ
బ్రార్థించుటయు విత్తపతియు నయ్యెడ వానిఁ
గని చిత్తమునఁ గనికరముఁ బూని

గీ. “పుడమిపై శాపవశమునఁ బుష్పదంతుఁ
డనెడు ప్రేమకుండు మానవుం డై జనించు

నతనివలన మహాద్భుతంబైన పుణ్య

కథ యొకటి వీర డచట వినం గలడు పినవ. 29

వ. తత్పుణ్యకథా వ్రపంచంబు సర్వంబును శాపపశంబునం జేసి
మానవత్వంబు వడసి మహీతలంబున వర్తించు మాల్యవం
తుండను మఱియొక ప్రమథున కెఱిగించి యా పుష్పదంత
మాల్యవంతులతోఁగూడ వీరును శాపమోక్షంబుఁబడయం
గలవాఁడు:— 30

క. అని వీనికి శాపాంతం

బును దెలిపెఁ గుబేరుఁ డపుడు; పూర్వము నీవున్

మన పుష్పదంతునకు న

య్యనువుననే తెలిపితివిగదా మఱచితివే? 31

వ. అనాఁడు నీకు నేఁ జెప్పిన యపూర్వమహాకథ సర్వంబును
బుష్పదంతుండు వీనికి వినిపించిన పదంపడిగాని శాపమో
క్షంబునొంది మన సన్నిధికి రానేరం; దావృత్తాంతంబు
జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొనుము. 32

చ. అని శివుఁ డిట్లు సెప్పె; నపు డవ్వచనంబుల నాలకించి నే
మనమున నంతసించుచుఁ గ్రమంబుగ నిచ్చటికేఁగుడెంచితిన్
విను; మటుగాన శాపకృతవిక్రమఁ బాయగఁజాలఁ బుష్పదం
తునిఁ గనుదాఁక; నమ్మహితుదుర్లభదర్శన మెప్పుడబ్బునో.

అ. అమ్మహాత్ము నాగమార్గంబు నే నిందు

వేచి యుంటి నిట్లు విమల హృదయ!

వింటె నాదు పూర్వవృత్తాంత మిది? యింత

కంటె నన్య మెదియుఁగాని యెఱుఁగ.

34

ఆ. అనుచుఁ గాణభూతి యాత్మవృత్తం బిట్లు

వినుప, నంతలోన విస్మయముగ

వరరుచియును, నిద్ర వదలి మేల్కొని నట్లు

తనదు పూర్వజన్మమును స్మరించి.

35

వ. ఆ కాణభూతితో నిట్లనియె.

36

ఆ. యక్షవర్య! నేనె యా పుష్పదంతుండ

నాకు నీదు దర్శనమునఁ జేసి

సంభవించె నిపుడు జాతి స్మరత్వంబు

వినుము నీకుఁ దత్కథను వచింతు.

37

క. అని తొల్లి శివుఁడు గౌరికి

వినుపఁగఁ దా వినినకథ నవిస్తరముగ నా

తనికి వినిపించె వరరుచి

ఘనతర నిజమధురవాక్య కౌశల మెసఁగిన్.

38

వ. ఇవ్విధంబున వరరుచివలన నక్కాణభూతి సప్త లక్ష గ్రంథ

పరిమితంబులైన సప్త మహాకథలునాలకించి యత్యంతాశ్చర్య

తరంగితాంతః కిరణుండై యతని కీట్లనియె.

39

మ. అనఘా! నీవు మనుష్యరూపమున నత్యంతానురాగంబుతో

నను రక్షింపఁగ వచ్చినట్టి గిరిజానాథుండవై యుందు వ

న్యన కేవాని కెఱుంగశక్యమగు నోహో! యిట్టి యీనత్ర ధల్
తనిసెన్నాహృదయంబు; నేనునుగృతార్థత్వంబునుంగాంచితిన్.

ఆ. వె. అపుడె నాదు శాప మదియు నన్ విడరాడి

తొలఁగుచున్న యట్లు తోచుచుండె;

నోమహానుభావ ! నీమహానుగ్రహ

వశమువలన నాదు వగ లడంగు.

41

వ. అది యట్లుండె:—

42

గీ. ఓమహాప్రభు ! మాబోటి పామరులకు

వినుప రానిది కాదేని విస్తరించి

నీదు వృత్తాంత మెల్ల జన్మాదిగాఁగఁ

జెప్పి నన్నుఁ గృతార్థుని జేయఁగదవె !

43

క. అని కాణభూతి యెంతయుఁ

బ్రీణతులు గావించి తన్నుఁ బ్రార్థింపఁగ నా

తని యనురోధవశంబున

వినిపింపఁ దొడంగె నాత్మవృత్తము నతఁడున్.

44

—♦ పరిచయ పృత్తాంతము. ♦—

వ. అది యెట్లనిన:—

45

గీ. ధరణిఁ గొశాంబి యనఁ బ్రసిద్ధ మయి వెలయు

నగరి నగ్ని శిఖాపరనామధేయుఁ

డనఘు చరితుండు సోమదత్తాహ్వయుండు

వెలయుచుండెడువాఁ డొక్క విప్రీవరుండు.

46

గీ. తద్విజోక్తమునకు వసుదత్త యనెను
పరమ సాధ్వీమతిల్లిక పత్ని యయ్యె;
నామె మున్నొక మునిపుత్రి; యట్లు లయ్యు
శాపవశమునఁ బొడమెఁ దజ్జాయ యగుచు.

47

క. ఆ పావన చారిత్రుని
నా పరమ పవిత్రుఁ డగు ద్విజాగ్రణికిని నే
శాపవశమునఁ బుత్రుఁడ
నై పుట్టితి; నంత నాకు నతిబాల్యమునన్.

48

గీ. దైవవశమునఁజేసి మాతండ్రి పరమ
పదమునకు నేగె; మాతల్లి పతివియోగ
దుఃఖభరమున నాత్మవదురుచు నన్నుఁ
బెక్కు బన్నములం బడి పెంపఁదొడఁగె.

49

వ. అట్లుండ నంత నొక్కనాటి సాయంసమయంబున నిరువురు
బ్రాహ్మణోత్తములు దూరఁగఁ సంఘాతవశంబున ధూళి
ధూసరిత శరీరాంబరులై యున్నవార లెచ్చటిచుండియో
మాగ్నహంబున కరుదెంచి యా నాటియొక్కరాత్రియు మా
యింట నివసించుటకు వసతి యొసంగ మాజనయిత్రి నర్థిం
చుటయు నంత నామె వారి నస్మదీయ సదనంబున నొక్క
చో నుండ ననుమతించె; నంత రాత్రివేళ:—

50

క. ఆ యిరువురు విప్రులు నటు
మా యిరవున నుండ నొక్క మర్దలరవము

త్యాయతముగి విసవచ్చె న

దేయెడచుండియె లయోవహితభంగికమై.

51

గీ. అంత నది విని మాతల్లి యాత్మలోనఁ

దన మనఃప్రియైడైన భర్త తలఁపునకు

వచ్చుటయుఁ గన్నుఁగవ బాష్పవర్ష మొనవ

గద్దదికతోడ నిటు నన్నుఁ గాంచి పలికె.

52

స. అది యెట్లనిన:—

53

గీ. ఆలకించితివే కుమారా ! మృదంగ

నివ్వనం బది? మీతఁడి) నేస్తగాఁడు

నట శిఖామణి యగు నందనామకుఁడు

నర్తనము సేయఁ గడఁగుచున్నాఁడు నేడు.

54

ప. ఇట్టి నాట్యనమయంబులయందు మీజనకుండు నచ్చోటి

కరిగి యది యంతయుం గనుంగొని వచ్చి యచ్చటి విశే

షంబు లెల్ల నాకు ముచ్చటగా వినిపించు చుండెడివాఁడు;

నాయనా! నా కిప్పు డట్టిభాగ్యంబు లేకపోయెం గదా యని

విలపింపం జొచ్చుటయు సంత నేనది యంతయు విని బాల్య

వశంబునం జేసి యామె మనోదుఃఖంబు నెఱుంగం జాలక

యామెతో నిట్లంటి:—

55

క. జననీ! నే నిపు డది గనఁ

జని వెండియు వచ్చి పాతనహితంబుగ నీ

కును దన్నాట్యము సర్వం

బును గాన్పించెదను వగవుఁ బొందఁగ నేలా !

56

క. ఆ నందుం డెవ్విధమున

నా నాట్య మొనర్చు నట్లే యది యంతయు నీ

కానందమ్ముగఁ జూపెద

నానతి యిడు మిచ్చు డచటి కరుగఁగ నాకున్.

57

నీ. అనుటయు మాదు గేహమునందు విశిషిన

యా విప్రవరులు, నే ననినవల్కు

లాలించి “యద్దిరా! యతిమనోహరము నీ

పాపని సుమనోజ్ఞ భాషణములు

తా నొక్కచరి గాంచి తన్నాట్య మంతయు

వెండియున్ జననికి వినుచు నంట

పిన్నవాఁ డయ్యుఁ దాఁ బెద్దమాటలు వల్కు

చున్నవాఁ డియ్యది యెన్నఁ దగదె”

గీ. యనుచు నావల్కులకు నిస్మయము ముదమ్ముఁ

గనుచు సుండఁగ నంత మా జనని వారి

సరసి యిట్లనె నాయనలార! వింత

యేమిటికి వీని మాట లి వెల్ల నజమె.

58

క. సతతమ్మును వీఁడు సకృ

చ్చిత విషయమ్ములను బుద్ధిసూక్ష్మత వెలయున్

మతి ధరియించి మరల నె

ద్యుతముగ వచించుఁ దప్పు దొరలక యుండన్. 59

క. అనిసన్ దద్విప్రులు నె

మృసములఁ గౌతూహలమ్ము మల్లడిగొనఁ దో

డనె పాత్రాశాఖ్య యనఁగాఁ

జనియెడు గ్రంథ మ్మొకండు చదివి వినుచుడున్. 60

గీ. దాని నంతయు నేను సాంతముగ నాల

కించి వెండియుఁ దప్పొక యింపుకేని

గలుగకుండఁగ నా విన్నకరణి నపుడ

మరలఁ జదివితె వారి కబ్బురము గాఁగ. 61

వ. అదియునుం గాక:—

62

గీ. అవల నా బ్రాహ్మణులతోడ నరిగి నాట్య

మంతయును జూచివచ్చి మా యంబ యెదుట

నదియు నకలంబు నేర్పుగా నాడిపాడి

చూపితిని వెండియును, నారు చోద్య మొంద. 63

వ. అప్పు డా బాడబు లిరువురు నత్యంతాశ్చర్య పరవశ మన

స్థులు నమందానంద సుకలిత హృదయులు నగుటయు

నంత వారిలో వ్యాధియునుపేరం బరఁగువాఁడు నన్ను శ్రుత

ధరునిగా నిశ్చయించుకొని నా జనయిత్రికిఁ బ్రణామం

బొనర్చి యామెతో నిట్లనియె. 64

శా. ఓ విశ్వస్తవనీయపుణ్యచరితా! యో తల్లి! నే నీకు మా
యావద్వృత్తము విన్నవించు నిను మమ్మా! వేతనంబున పురిన్
దేవస్వామి, కరంభకుండు నను ధాత్రీదేవుల నోస్య స
ద్భావుల్ సోదరులుండువారు గుణసంపచ్చారుచారిత్తులై .

గీ. వారిలో నొక్కరునికిఁ గుమారుఁ డితఁడు
నేనును దదీయ సోదరునికి సుతుండ
నింద్రీదత్తుండు నా నొప్పు నితని పేరు
వ్యాడి యను నామధేయంబు వాఁడ నేను.

66

క. నే జనియించిన పిమ్మట
నా జనకుండు కాలవశమునం జనుటయు, న
వ్యాజానుజశోకమ్మునఁ
దాఁ జనె నీ యింద్రీదత్తు తండ్రియు దినికిన్.

67

వ. అంతః—

68

ఆ. పతి నియోగదుఃఖభరమున వ్యాదయంబు
లగల, మమ్ము విడిచి యకట! యస్మ
దంబలును నిజేశ్వరానుచారిణులుగాఁ
జనిరి తనువుఁ దొఱఁగి స్వ్మునకు.

69

వ. అట్లాసమయంబునః—

70

మ. తలిదండ్రుల్ స్మరణీయులై చనఁగ విత్తంబుండినన్ మాకు న
వ్వల దిక్కెవ్వరు లేకయుండుట నిజావాసమ్ము నర్జించి మే
మలషడ్వక్త్రుని గార్తి కేముఁ గరుణాయత్తాత్ము విద్యాభిలా

ఘలమైఁ గొల్వఁగఁబోయి యొక్కెడఁ దపస్సున్ సేయుచు
న్నంతలోన్. 71

సీ. భక్త వంత్రాత యా భర్గదేవ సుతుండు
స్వప్నంబునందు సాక్షాత్కరించి
నందుడన్ మేదిని నాఘుండు పాలించు
పాటలికంబను పట్టనమున
వర్షం డనెడు విప్రవర్యుండు గలఁడు; మీ
రాతనికడ శిష్యు లాదురేని
నకల విద్యలు మీకు సమకూరుఁ గావున
నచటికిఁ బనుఁ డని యానతిచ్చె

గీ. నంత మేమును మేల్కొని యచటి కరిగి
వర్షపండితుఁ డెందున్నవాఁ డటంచుఁ
బౌరవర్గంబు నడుగంగ వార లిచటఁ
బండితుండగు వర్షు డొక్కండు లేడు. 72

ఆ. కాని, యిందు మూర్ఖుడైన కొండొక విప్ర
కులుఁడు వర్షనామకుండు గలఁడు
కడు దర్మిద్రుఁ డతఁడు; కనుఁగొనం గోరినఁ
బనుఁ డదే తదీయ నద్భ మనిరి. 72

వ. అనిన నది విని: — 78

క. ఏ మందు నప్పు డోయ
మూ! మే ముర్యాలలూఁగు మనములతో నా

స్వామి కుమారుడె యున్నాఁ

డే మగునో చూత మనుచు నేగితి మటకున్. 74

వ. ఇట్లచ్చటి కేగి:— 75

చ. పొలుపటి జాటి క్రిందఁ బడిపోయెడు కప్పుచు, బెద్దపంది శొ
క్కుల కిరవైన గొప్పకలుఁగుల్, పెనుబీటలువాటి కూలనై
నిలిచిన కుడ్యముల్ గలిగి నిష్కళమై బహుభాషదావభుల్
వెలసెడు తా వనం దగిన వేశ్మ మొకం డటఁగంటి మయ్యెడన్.

గీ. అం దొక ద్విజుండు ధ్యాన నిష్ఠాత్ముఁ డగుచు

జప మొనర్చుచునుండె నిశ్చలముగాఁగ

నంత మేమది వర్షగేహముగఁ దెలిసి

యా గృహములోని కల్లన నరుగుటయును. 77

గీ. చినిగిపోయిన యొక ప్రాతచీరఁ దాల్చి

ధూనరక్షామ దేహంబుతోడ నొప్పు

వర్ష నిల్లాలు, తద్గుణ వత్సలయు

వలచి వచ్చిన దుర్గతివలెఁ దనరుచు. 78

ఆ. కానవచ్చి మాకుఁ గావించె నతిథి స

త్కార మంత మేము గౌరవమును

భక్తియును దలిర్పఁ బ్రాణమిల్లి యామెతో

సముచితప్రసంగ సరణి నడపి. 79

వ. అస్మదీయ నృత్తాంతం బుతయు నామె శైలింగించి పదంపడి

తత్పురంబున మాచే వినంబడిన తదీయ భర్తృమూర్ఖత్వ

విఖ్యాతియుం దెలియుం జెప్పుటయు నంత నది విసి యాపతి
వృత మమ్ముల నుద్దేశించి:— 80

క. వినుఁ డయ్య! మీరు నాకుం
దనూభవులవంటివారు; తలపఁగ మీ చెం
తను లజ్జ పడఁగ నేమిటి
కని తన కథ నిట్లు సెప్ప నారంభించెన్. 81

—♦ పక్షోపాధ్యాయుని వృత్తాంతము ♦—

గీ. శంకరస్వామి యనెడు ద్విజన్ముఁ డొకరుఁ
డుండువాఁ డిప్పురంబున నుత్తముఁ డయి
యాతనికి నాడు పెనిమిటి యైన వర్షుఁ
డితఁడు నుపవర్షుఁడును జరియించి సుతులు. 82

గీ. వార లిరువురలోఁ బెద్దవాఁ డితండు
మొదటి నుండియు నధనుండు మూర్ఖుఁడు నయి
యుండె; రెండవయాతఁ డీ యోజఁగాక
యుక్త రీతి నేతద్వ్యతిరిక్తుఁ డయ్యె. 83

వ. ఇట్లతండు నర్వవిధంబులను సమర్థుండై యుండి యస్మత్తు
టుంబభారంబెల్ల దానె వహించి యింటిపెత్తనం బంతయుఁ
దన భార్య కొనంగుటయు, సంతఁ గొంతకాలంబునకు. 84

సీ. క్రమముగా నొక వానకాలంబు సనుడెంచె;
నప్పు డిప్పురి నున్న యతివ లెల్ల

గుడముఁ బిష్టంబునుగూర్చి యసహ్యంబు
 గా గుహ్యరూప భక్త్యము లొనర్చి
 మూర్ఖులై మను ద్విదచ్యులకు గానము లిడఁ
 గడఁగి; రట్టిడ శీతకాలమందు
 స్నానశ్రమమును సీష్మర్తువందుఁ బ్రచండ
 తాపశ్రమంబును దమకుఁ గలుగ

గీ. వనెడు విశ్వాసమునఁజేసి; యట్లు లిచ్చు
 దానము వివేకు లెవ్వరుంగాని కొనఁగ
 సమ్మతింపరు దోషప్రసంగభీతి;
 నంత మాటోడికోడ లయ్యది యెఱింగి.

85

గీ. తా నొసఁగనున్న యన్నీచదాన మప్పు
 డెఱుకమాలిన మధ్ధర్త కితని కిచ్చె
 దక్షిణాపూర్వకమ్ముగా దాని నితఁడు
 గైకొనియెఁ దాను విగత వివేకఁ డగుచు.

86

ఆ. అది పరిగ్రహించి యరుదేర నేఁ జూచి
 కోపమెవఁగ విసువుకొంటి నితని ;
 నంత నితఁడు తనదు నవివేకమునకు నై
 కరము హృదయమందుఁ బరితపించి.

87

వ. విద్యావిహీనుండ నగుటచేతంగదా నా కిట్టి యవివేకంబు తట
 స్థించె నని యెంచి.

88

చ. చని భగవంతుడైన గిరిజాసుతు నాశ్రితవత్సలున్ పా
నను నతిభక్తి మీఱఁగ మనంబున నిల్చి తపం బొనర్చె; నం
త సతఁడు సత్కృపావశతఁ దద్దయఁ బ్రేముడిమీఱి నీతని
గనుఁగొని సర్వవిద్యలుఁ బ్రకాశముగాఁగ ననుగ్రహించెదాన్.

ఆ. అట్లనుగ్రహించి యపవీద్యలను నశ్య
చ్ఛృతధరుండు భూమి సురసుతుండు
దొరకినపుడుమాత్ర మెఱిఁగింపు; మందాకఁ
జెప్పఁబోకు మని వచించుటయును. 90

క. చనుదెంచి యయ్యుదంతం
బును నా కెఱిఁగించె సర్వమును; నది మొద లీ
యనఘుండు జపధ్యానము
లొనరించు నియతి నిట్లు లుండఁ దొడంగెన్. 91

న. శ్రుతధరుండున బ్రాహ్మణుండు లభించుదనుక నితఁడు తన
విద్యల నొరుల కుపదేశింప నారంభించుటకు వలనుగాదు:—

గీ. కాన మీఁకేగి శ్రుతధరుండు యొక్క
విపు నెచ్చోటనేనియు వెదకి తేండు
దాన, మీఁకొరునట్టి యర్థంబు సిద్ధి
యగుఁ; జనుం డింక నేనందియమును వలదు. 92

గీ. అనుచు నవ్వర్షపత్ని యిట్లానతీయ
నామె వచనములను విని యట్లనేయఁ

దలఁచి, పదపడి తద్దరిద్రితఁ దొలఁప

నామె కొక హేమశత మిచ్చి యాక్షణంబు. 94

వ. నేమును దత్తురంబు నిర్గమించి చని. 95

చ. శ్రుతిధరుఁడైన బ్రహ్మకులజం గనుఁగొందుముగాకటంచు నీ
క్షీతి సకలమ్మఁ గుమ్మరి విశేషపరిశ్రమ మాచరించి చూ
చితి; మటువంటివాఁ డెటను జిక్కకపోవఁగ నంత నిట్లు వ
చ్చితిమి భవద్దహంబునకుఁ జేడ్చడి వేసట గాసినొందుచున్.

వ. అయ్యనంతరమునః— 97

క. ఏక శ్రుతిధరుఁ డగు నీ

యీకొమరుని గంటి మిచట నిన్నాళ్లకుఁ ద

ల్లీ! కరుణతోడ నీతని

మా కొసఁగుము నీ కివే నమస్కారంబుల్. 98

అ. నె. ఇంతకంటె మాకు నితరుండు శ్రుతిధరుం

డింక దుర్లభుండు పృథ్విలోనఁ

గాన నితని మాకుఁ గరుణింపు మమ్మ వి

ద్యార్థ సిద్ధి వడయ నరుగ వలయు. 99

చ. అనవుడు వ్యాడివాక్యముల నాదర మొప్పుగ నాలకించి మా
జనని యనెన్ “దృదుక మిదిసంగతమా; నిటనాకుఁబ్రత్యయం
బునుగల; దెట్లనకావినుము; పూర్వమువీడిటనాకుఁ బుత్రుఁడై
జననము నొందినప్పు డొకసంస్కట వా గళరీర్షి యిట్లనెన్.

గీ. “శ్మశ్రాధరం డగు వీడు వర్షుడిను విప్పు
వలన విద్యల నన్నింటిఁ బడయు; మఱియు
శబ్దశాస్త్రాబు లెస్సగా సాంస్కరించి
జగమునఁ బ్రతిష్ఠ నేయు నిస్సంశయముగ. 101

క. ఎది యెది వర మగు భువి న
య్యది యది రుచియించు వీని; కట్లగుట, గుణ
స్పదమగు వీఁ డిఁక వరరుచి
పదమున ననిశమ్ముఁ బిలువఁబడుఁగాక ధరన్. ” 102

గీ. అనుచు పచియించె; గాన, నీయర్భకుండు
నుచిత విధమునఁ బెరిగి వయోభివృద్ధిఁ
జెందినవృత్తినుండి నేఁ జింతనేయుఁ
చున్న దానను వర్షుఁ డా మండు ననుచు. 103

ప. ఆవర్షోపాధ్యాయుండు వీని కొజ్జ యగుట యెట్లొకో యనియు
రేయుంబవల్లు విచారించుచున్న దాన :— 104

ఉ. నాయనలార ! మీకతమునన్ దెలియంబడె నయ్యదెల్ల నా
కీయెడ; దానఁజేసి మది నెంతయు సంతస మావహిల్లె; మీ
కీయఁగ నెంత వీనిఁ; గొనియేగుఁడు; వీడునుమీకుసోదరుం
డేయగుఁగాక! వీని కిఁక నేమికోటంతయుఁ గల్గ దెయ్యెడన్.

వ. నాకు మీయం దట్టి విశ్వాసంబు గలదు; కావున వీడు నా
కేకపుత్రుండ యై యున్నను విద్యార్జనమ్ము పొంట మీవెంట
నంపుట కిచ్చగించిన దాన:— 106

గీ. అనిన, మన్మాత్మనచనంబు లాలకించి
వ్యాడియును నింద్రదత్తుండు హర్షపూర్ణ
హృదయులై యక్కతమున రేయెల్ల నొక్క
నిముస మేనియుఁ గనుమూసి నిదురఁగొనక. 107

క. ఆనందవశంబున నిజ
మాననములు పొంగిపొరల మాజనయితిన్
మానితగతిఁ గొని యాడుచు
నా నిసి వెడలంగఁ బుచ్చి; రమ్మలు నాటన్. 108

గీ. వెలయ నాకు వేవార్హతగలుగు పొంటె
నువనయనమును గావింప నుత్సహించి
వ్యాడి యొక కొంతధనము మాయంబు కొనఁగి
తానె నన్ను పసీతునిగా నొనర్చె. 109

వ. పదంపడి యావ్యాడీద్రదత్తులు నన్నుఁ దమవెంటఁ బెట్టు
కొని మాతల్లికిఁ బ్రణమిల్లి పోయి వచ్చెద మని చెప్పటయు
నానమయంబునః— 110

చ. కనుగొనఁందు బాష్పములుగఁ గ్రమ్ముచుండఁగ నేకపుత్రునిన్
నను విడలేక యెట్టులొ నునంబు తిరంబుగఁ జేసికొంచు, మా
జనని యనుజ్ఞ నీయఁ దమచాతురి నాయమ నూరఁడించి నన్
గొని చని రావడానను ననుగ్రహ మింక ఫలించునం చొగిన్.

గీ. ఆవెనుక మేము క్రిమముగా నరిగి వర్ష
గురువరుని మందిరముఁ జేరుకొంటి; మంత

నామహాత్ముడు నను మూర్త మైన కార్తి
కేయుని యనుగ్రహముగ నీక్షించి యలరి. 112

వ. వ్యాడీంద్రదత్తులవలన మదీయవృత్తాంతం బంతయు నెఱింగి
తానిఃక షణ్ముఖాజ్ఞానుసారంబుగాఁ దన విద్యావిశేషంబులు
శిష్యుల కుపదేశించి ప్రకటింప నుపాయంబు లభించినందుల
కెంతయు సంతోషించి. 118

క. మఱునాఁ డాతఁడు మము ముం
దర నిడుకొని యొక్క పావనస్థలి దర్శా
స్తరణోపవిష్టుడై యోం
కరణం బొనరించె దివ్యకంఠధ్వనితోన్. 114

వ. ఇట్లు ల వ్వోహాధ్యాయుండు మా మువ్వరకును నిగమ
విద్యోపదేశం బొనర్చ నోంకరణంబుఁ గావించుటయుః—

ఉ. మంగళబుద్ధివై భవనమగున కాతని కంతలోపలన్
సాంగముగాఁగ వేదనిచయం బది కన్నులఁ గట్టినట్టు ల
య్యెం గరుణామయుం డయిన యీశ్వరపుత్ర మహాప్రసా
ద లక్ష్మిం గని నట్టివారలకుఁ జేకుటరాని దొకండు గల్గునే?

వ. ఇవ్వీధంబున :— 117

క. పరిలబ్ధ నిగమ విద్యా
ధురంధరత నొప్పి యతఁడు తోడ్చో మా ము

వ్యూరము దద్వేదంబులు

గజపతి మొన లిడియె బ్రీతిగౌరవ మెసంగన్. 118

వ. అంత నా సమయంబున:— 119

క. ఒకపరి విని నేనును మఱి

యొకపరి విని వ్యాడియును మఱొకపరి విని తా

బ్రకటముగ నింద్ర దత్తుడు

సకలమును గురూక్తముఁ గొనఁ జాలితి మంతన్. 120

ఉ. నవ్యతరంబు తన్నిగమనాదము తత్పురమందుఁ బర్వ సీ
దివ్యనినాద మే మసి మదిం గడు విస్మితు లౌచుఁ దల్లివా
స్తవ్యులు వేదవేత్తలు ద్విజస్ములు వే చనుదెంచి మొక్కి- స్తో
తవ్యుని వర్షునిన్ బహువిధస్తుతులన్ గొనియాడిరెంతయున్.

వ. మఱియు సీ వర్షు డింతదనుక విద్యాగంధం బెఱుంగక మొ
ఱకు చందంబున నున్నవాఁ డింతలో నింతటి విద్వాంసుం
డెట్లయ్యె నని యచ్చెరువడుచు:— 122

చ. అపు డట్లు సంభవించిన తదద్భుతకృత్య మదెల్లఁ గాంచి వా
రిపరిమితప్రమోదభరితాత్మకులై యుపవర్షభిన్న పౌ
రిపురుషమఖ్యులెల్లరుఁ బురంబున నెల్లడ సుతనంబులన్
విపులముగా నొనర్చి సరవిన్ భజియించిరి వర్షపండితున్.

వ. ఉపవర్షుండును దత్తత్నీయు మాత్రీమనూయానిష్ఠ మనస్కు
లై యమృహోత్సవంబునం బాలుగొన కుండి రది యట్లుండ
మఱియు నా సమయంబున:— 124

మ. గిరిజానూనువరప్రసాద మహిమోత్కృష్టున్ సమసాగమ
స్ఫురణన్ మాగురుగౌంచి, నందచనుధేశు డాత్మలో నె
తయున్ | బరితోషంబు వహించి తద్దృహము దీవ్యత్స్వర్ణ
వర్షంబునన్ | బరిపూరించి కృతార్థుడై యతని సంభావించె
భక్త్యున్నతికా.

125

శ్రీశ్రీశ్రీ

కథాపీఠలంబకంబున ద్వితీయ తరంగము

సమాప్తము

ఓమ్ !

ఆంధ్ర కథాసరిత్సాగరము.

క థా పీ త ల ం బ క ము. ౧.

—:0:—

తృతీయ తరంగము

- క. అని కాత్యాయనుఁ డిట్టులు
వినిపించి, తదేకచిత్తవృత్తి నలరుచున్
విను కాణభూతితో ని
ట్లని వెండియుఁ జెప్పఁ దొడఁగె నవ్వలి కథయున్. 1
- వ. మిత్రమా! కాణభూతీ! యివ్వధంబున మేము మువ్వరము
నవ్వర్షోపాధ్యాయునితోడ వేదాధ్యయనం బొనర్చుచుండి. 2
- గీ. అప్పు డొకనాఁడు స్వాధ్యాయమైన పిదప
నన్మదీయగురుండు కృతాహ్నికుఁ డయి
నవ్వర్షచిత్తంబుతో నున్నసమయ మెఱిఁగి
యమ్మహాత్మునితోడ నిట్లంటి మేము. 3
- క. అనఘాత్మక! యివ్వర మి
య్యనువున విద్యలకు సిరికి నావాసంబై

తనరుచు మణియు న్నిచ్చులు

ననువమ శోభాశ్రియంబునై నిలసిట్లుగ.

4

క. కన నిదియు వింతయై శోఁ

చును; పెను నగరమ్ము లిట్లు శోభింప విది

ట్లునిటికిఁ గత మెయ్యెదియో

యనుగ్రహముమీఱ వినువ నగునే యార్యా!

5

వ. ఇదియునుంగాక నివృత్తరంబునకుఁ బాటలీపుత్రకంబను

నామధేయం బెట్లుగలిగె నయ్యదియును విన వేడుకపడుచు

న్నవార మని మేము వేడుకొనుటయు:—

6

గీ. అంత నగ్గురువర్యుఁ డత్యాదరాంత

రాత్ముడై మమ్ముఁ గని నత్సలార! మీకుఁ

దత్క.ధం జెప్పెదను సావధానులగుచు

నాలకింపుఁ డటంచు నిట్లని వచించె.

7

వ. అది యెట్లనిన:—

8

—● పాటలీపుత్రకథ ●—

గీ. ధరణి గంగాతరంగిణి ద్వారదేశ

మందుఁ గనఖిల మనుషేర నతిపవిత్ర

మైన యొకపుణ్యతీర్థ మొచ్చురుచుండుఁ

జితరంబుగ లోకప్రసిద్ధ మగుచు.

9

ఆ.వె. ఆ పవిత్రతీర్థమందు మున్ కాంచన

పాతి మనెడు దివ్యభద్రదంతి

ప్రకటముగ నుశీనర గిరి నెత్తంబు భే

దించి గంగ నిలకు దింపెఁ దొలుత.

10

వ. అక్కతంబున నది యత్యంతపావనక్షేత్రంబై విరాజిల్లుచుండె

నీ. అం దొక్క దాక్షిణాత్యమహీసురుఁడు నిజ

పత్ని సమేతుడై భక్తి యుక్తిఁ

దపము నల్పుచు నిత్యధర్మతత్పరబుద్ధి

యై వసించుచు నుండ నతని కచటఁ

దనయులు మువ్వ రుద్భవమొంది; రంతట

నాబ్రాహ్మణుఁడును భార్యయును గాల

వశమునఁజేసి దివంబున కరుగంగ

నావిప్రబాలకు లచటినుండి

గీ. “రాజగృహ” మనియెడు నగరమున నుచిత

విద్య నభ్యసింపఁ దలంచి నెడలి యచటఁ

గొంత విద్యార్జన మొనర్చికొనియు నంత

నొక్కతఱిఁ దమకు నెవ్వరున్ దిక్కులేమి.

12

గీ. తమ యనాథత్వమునకుఁ జిత్తమున మిగుల

వగపు నిగుడంగ నాశ్రితవత్సలుండు

భక్తజనసులభుఁడు నయి పరఁగు షణ్ము

ఖేకవరు భజించి బ్రతుకంగ నిచ్చుగించి.

13

క. పని నట్టి దక్షిణాపథ

మున కేగి త దబ్ధి తీరమున నొప్పెడు చిం

- చిని యను నొకపురవరముం
గనుఁగొని రెంతయును ముచము గడలుకొనంగన్. 14
- వ. కని యప్పురంబునం బ్రవేశించి. 15
- గీ. భోజికుం డను నొక్క విప్రుని గృహమున
కరిగి యాతని యనుమతి వంది యచట
నధివసించుచునుండ, నాయనయుఁ దనకుఁ
బురుషసంతతి లేకుంట బుద్ధిఁ దలఁచి. 16
- వ తానును వయోస్పద్ధుండై యున్నకతంబునఁజేసి వైరాగ్యం
బుఁ గొని వానప్రస్థాశ్రమస్వీకారంబు చేసి వనంబున కరిగి
తపం బొనరింప నిశ్చయించుకొనియన్నవాఁ డగుటంజేసి:—
- క. ఆచివ్విక్రమారకులను
మూపుర ననురూప పాత్రములుగాఁ గని స
ద్భావముతో వారల సం
భావించుచు సంత మిగులఁ బ్రమద మెసంగన్. 18
- క. తన మూపురు పుత్రికలను
దనకుం గల సకల ధనముఁ దద్భాసుర సం
దనులకు నొసంగి పదపడి
చనియెఁ దపం బొచరింప జాహ్నవి దరికిన్. 19
- వ. ఇట్లు భోజికుండు తపంబున కరుగుటయు సంత నా మువ్వురు
బ్రాహ్మణ కుమారులును వయః క్రమంబున నతని కుమారి
కలు మువ్వురం బరిగ్రహించి వారితోఁ దదీయగేహంబున

నిష్టోపభోగంబు లనుభవించుచుఁ గొంతకాల ముండుటయు.

గీ. అప్పుడు వా రట్లు శ్వశురగేహమునఁ బరమ
సౌఖ్యముగ నుండఁ గొండొక సమయమందు
దుర్భర మగు ననావృష్టిదోష మొకఁడు
సంభవింపఁగ భీకరమౌమ మొదవె.

21

గీ. అట్టి యా మౌమదినసంబులందుఁ దద్ది
జన్మ పుత్రులు ముగురును శ్వశురదత్త
విత్తమంతయు వ్యయ మయి వెడల, మివులఁ
జిక్కుపడి జీవయాత్రలు సేయ వెఱచి.

22

వ. ఆత్మోదరపోషణంబునకుం దోడు భార్యాపోషణంబును బహు
దుర్భరంబుగా నుండుటంజేసి యా యన్నదమ్ములు మువ్వు
రును మంతనంబున నన్యోన్యంబు నాలోచించుకొని.

23

చ. నతుల ననూనరూప విలసన్న వయశావన భాగ్యవైభవో
న్నతుల సమస్త సద్గుణగణ ప్రణయాంచితలన్ మహా పతి
వ్రతలఁ బరిత్యజించి తమ ప్రాణములన్ నిలఁబెట్టుకోఁ దలం
చి తరలిపోయి రెయ్యెడకొ చెల్మి యొకింత దలంప కక్కటా!

చ. హితలయి భక్తితోఁ గొలుచునింతుల నొంటిగ నింట వీడి, యే
కతమ తమంతఁదాము బ్రతుకం దలపోయుచుఁ బాటిపోయి రీ
వితముగఁ దత్సహోదరులు వీతదయాత్మకు తార! యిట్టి దు
ర్మతులమనంబు లెంత యనురాగవిహీనములో తలంపఁగాన్.

న. ఇవిధింబున నా బ్రాహ్మణులు తమ భార్యలను వీధి పరదేశం

బునకుఁ బలాయనంబు సేయునప్పటికిఁ దద్విప్రపత్నులయందు
మధ్యమ గర్భవతియై యుండె; నప్పు డక్కాంతలు మువ్వ
దును దమ పతులకై యెంతయు వగచుచు నక్కఱవుకాలం
బునం బురుషసాహాయ్యంబు లేక యింకఁ దా మక్కడ నొం
టిమై జీవయాత్ర యొనర్చుట దుర్ఘటం బని యెంచి యచటి
నుండి వెడలి తత్సమీపదేశంబునఁ దమ జననకుఁ బ్రియ
మిత్రుండై యున్న యజ్ఞదత్తుం డను నొక్కయుత్తమ విప్రుని
గృహమ్మనకుఁ జేరుకొని.

26

క. ఆతఁడు తమ దుస్థితికై

చేతమ్మన మిగుల వగచి చేకొని, స్వతనూ

జాతల వడువునఁ దలఁచుచుఁ

బ్రీతిం బోషించుచుండఁ బ్రియ మెనఁగంగన్.

27

చ. హృదయములందు నెప్పుడు నిశ్శేషరులన్ దలపోసికొంచు లో
నొదవెడు దుఃఖ మెట్లు లెబులో భరియించుచు, దీనవృత్తిఁ ద
త్సదనమునందు భవ్యచరితన్ వసియించుచునుండి; రాపదల్
గదిరినయప్పుడేసి కులకాంతలు వీడరుగా స్వధగ్మముల్? 28

వ. అది యట్లుండః—

29

ఆ. వె. అవలఁ గొంతకాల మరిగినపిదప మ

ధ్యమకుఁ బుట్టె నొక్క యాత్మజుండు

భర్తవలనఁ దొల్లి పడసిన గర్భంబు

దైవ కృప నెనంగి తగ ఫలింప.

30

ఆ.వె. అంత నక్కుమారు న మ్మువ్వురుపడంత

కలును, దమ కతండ గతి యటంచు

దలఁచికొని మహోన్నతప్రేమభరమునఁ

బెంచుకొనఁ దొడంగి రంచితముగ,

31

క. దినదినము వానియెడ న

వ్వనితల కనోన్యమును బ్రవర్ధిల్లఁ దొడం

గెను గడు సపురూపం బగు

ననురాగాతిశయ మొరుల కాశ్చర్యముగాన్.

32

సీ. అట్లుండ నంత నొకప్పు డీశ్వరుఁ డభ్ర

చారియై విహరింపఁ జాగుటయును

నద్దేవుపార్శ్వంబునం దున్న పార్వతీ

దేవి క్రిందికిఁ దనదృష్టిఁ బఱపి

ముగురుతల్లులకుఁ బ్రేముడి ముద్దుబిడ్డయై

యలరు నబ్బాలకు నరసి, వానిఁ

దమ కేడుగడగాఁగఁ దలపోసి మురిసెను

పడఁతుల మువ్వగం బొఱఁజూచి

గీ. యంతలోననె నదయాత్మ యగుచు వేడ్క

మీఱఁ దన ప్రాణవిభునకు వారిఁ జూచి

కనుఁగొనుము నాథ! యాక్షీరకంఠుఁడైన

బాలకుని, వాని ముద్దాడు పడఁతుకలను.

33

క. వ్రేలెం దున్నాఁ డప్పసి

బాలుఁడు త మ్మెపుడో ప్రోవఁ బాల్పడు నని యా

స్త్రీ లెంత యానతో నిపు

డేలీలక బెంచువారో యీక్షించితివే?

34

గీ. పాప! మాతల్లులను జిన్నపాపఁ డయ్యు

వాఁ డిపుడె యెట్లొ యుద్ధరింపం గలిగెడు

వగిది నీవు కటాక్షింపవలయు నాథ !

యయ్యనాథల దురవస్థ లంతరింప.

35

వ. అని యివ్వీధంబునఁ బార్వతీ దేవి పరిపూర్ణ కరుణారస తరంగి

తాంతఃకరణయై పలికిన విని భక్తలోకాభీష్టవరప్రదాతయగు

పరమేశ్వరుం డామెతో నిట్లనియె.

36

గీ. పార్వతీ! విన్ను; వాఁడు తద్భార్యతోడఁ

దొల్లి నన్నెంతయును భక్తితో భజించి

యున్నభక్తుఁడు; వాని నే మున్న యెఱిఁగి

యున్నవాడను జమ్ము పయోరుహాక్షి!

37

ఆ.వె. వాఁడు తొల్లి యట్టి భక్తవర్యుండయి

యున్నకతన నిప్పు దుర్విలోన

భూరి భాగ్య విభవ భోగానుభూతి కై

పొడమె నిట్లు పూర్వపుణ్యమహిమ.

38

ఉ. వీని సతీలలామమును విశ్రుతుఁడైన మహేంద్రవర్మభూ

జానికీ బాటలీరుచిరసంజ్ఞఁ దనూద్యవయై జనించి య

న్యూనమనోహరాకృతి సముజ్జ్వలయై ధర నొప్పుచుండె న
చ్చానయె వీని కిప్పుడును జాయ యగున్ బరమానురక్తి తోన్.

గీ. వీడు నప్పవ్వఁబోణితోఁ గూడి మాడి

తల్లులకు మూపురకును మోదంబుగాఁగ

నభీమతసుఖాంబునిధి నోలలాడఁగలుగు

నచిరకాలంబులోనె భాగ్యాధికుఁ డయి.

40

వ. దేవీ! వీనికై విచారింపం బనిలేదు. వీఁ డింతకు మున్న మదీ
యానుగ్రహంబునకుఁ బాత్రంబై యున్నవాఁ డని యానతిచ్చి

క. చని, పిమ్మట శంకరుఁ డా

వనితలు మూపురకు రాతి) స్వప్నములో న

త్యనుకంపాయత్తుం డై

కనఁబడి యిట్లనియె మిపులఁ గౌతుక మొదవన్.

42

చ. పొలఁతుకలార!మీయనుఁగుఁబుత్రకుఁడాఖ్యనుబుత్రకుండెనా
వెలయఁగలండు; సిత్యమును వీఁ డుదయంబుల నిద్రలేచులో
వలఁ దలక్రిందఁ జూచిన సువర్ణము లొక్కొక లక్ష యుండు;న
వ్వలఁ గ్రమవృద్ధి వీఁ డొక సృపాలకుఁడై విలసిల్లు నిద్ధరన్.

ఆ. అని యనుగ్రహించి యా దేవదేవుఁ డం

తెర్పి తుండుగాఁగఁ దత్త్వంబు

యప్పడంతు లప్పు డత్యంత విస్మయ

మేదురాత్మ లగుచు మేలు కాంచి.

44

వ. అనోగ్య స్వప్నవృత్తాంతంబు లొకరితో నొకరు చెప్పికొని

వితపడుచు నాటి సూర్యోదయ సమయంబున:— 45

ఆ. పుత్రకుండు నిద్రపోయి లేవఁగ నె త

చ్యుత్యపైఁ దలాపి చక్కి స్వర్ణ
లక్ష. నెలసియుండ నీక్షించి నిరసధి

క ప్రమోదహృదయ కమల లగుచు. 46

వ. నిజ జనక నిర్వశేషుండైన యజ్ఞదత్తునకుఁ ద ద్వృత్తాంతం
బంతయు నెఱింగించి యతనితో నక్కాత లెంతయు నా
నందింపందొడంగి; రయ్యనంతరంబునఁ బుత్రకుండును గ్ర
మాభివృద్ధి నొంది. 47

గీ. అనుదినంబును బెరిగెడు నా సువర్ణ
నంచయముచేఁ బ్రవర్ధిత సంపదఁ డయి
యచిరకాలంబులోన రాజ్యాధిపత్య
విలసితుఁడు నయి పెంపున వెలయఁ దొడఁగె. 48

క. మానవుఁ డొకప్పు డెంతటి

దీనుం డగుఁగాక నే యదృష్టంబుననో

శ్రీ నెనఁగున్; బూర్వతపో

ధీనమ్ములు గావె సిరులు తెలియఁ గలిగినన్? 49

వ. అది యట్లుండె; బుత్రకుం డివ్వధంబున మహేశ్వర్య సంప
న్నుండై యభివృద్ధి నొందుచుండ నంత నొక్క సమయం
బున యజ్ఞదత్తుం డతనితో రహస్యంబుగా నిట్లనియె, 50

గీ. ఓధరాధీశ! తొల్లి యత్యుగ్ర మైన

కాటకము సంభవింప నక్కఱవువేళ

నతుల నెడఁబాసి యెచటికో చనిరి నీదు

జనకు లక్కటా! యాత్మ రక్షణముపొంటు. 51

ప. నాఁటినుండి నేఁటిదనుకను వారి జాడ యెందును వినంబడ
కున్నయది. నీ తల్లులు మువ్వరును బతివియోగదుఃఖంబునఁ
బరితపించుచున్నవారు; తత్పుత్రకుండవైన నీవిప్పు డిట్లు
సమున్నదుస్తరకార్యసంఘటనాసమర్థుండవైన రాజవైయున్న
వాడవు; కావున నీసమయంబున నీజనకుల నెవ్వధంబున నైన
నిచ్చటికి రప్పింపం బ్రయత్నించుట యెంతయు సముచితం
బై యుండుఁగాదె? 52

క. పరమేశ్వరుని యనుగ్రహ

భరమున నీ కొదవె నింత భాగ్యం బిటు; లీ

సిరి గలిగినందులకు, వా

రరుదెంచినఁ జూచి యెంత యలరుదురొ కదా? 53

ప. వారు తమయంతన తా మిచ్చటి కరుదెంచుట కొక్క నుల
భోషాయంబునుం గల; దది యెట్లనిన, నీవు నిత్యంబును
బ్రాహ్మణులకు వివిధ దానంబులు గావింపఁ గడంగునది; భవ
దీయదాతృత్వవిశేషంబు క్రమంబుగ జగద్విఖ్యాతం బగు;
నంత నీ జనకులును ధనార్థులై యున్నవారు కావున నది విసి
ప్రతిగ్రహణేచ్ఛు జేసి యిచ్చటి కరుదెంచెద; రిందులకు

నిదర్శనంబుగా బ్రహ్మానశ్చని కథ యొకండుగలదు; చెప్పెద;
నాకర్ణింపుము. 54

—♦ బ్రహ్మాదత్తుని కథ ♦—

గీ. మున్ను వారాణసీ పురంబున కధీశుఁ
డగుచు విభవోత్తరంబుగా ననని నేలు
బ్రహ్మాదత్తుఁ డనం బొల్చు రా జొకండు
సకల వాంఛిత కార్యసాధకత గలిగి. 55

వ. అట్టి యా మేదినినేత కొక యర్ధరాత్రంబున నభోమండ
లంబునందు స్వర్ణమయశరీరంబులతో జాజ్వల్యమానంబై
మండల సంచారంబులు, గావించుచు విహరించుచున్న
కొండొక హంసయుగ్మకంబు దృష్టి గోచరం బగుటయు. 56

చ. మెఱుఁగుఁబసిండిచాయమిఱుమ్మిలుగొల్పుచు, నంచపిండుచేఁ
బరినృతమై యకాండనితవారిదవేష్టితవిద్యుదుత్కర
స్ఫురణమొనర్చు నవ్వహగపుంగవయుగ్మముఁగాంచిసంతఁ ద
న్నరపతి డెందమం దొక ఘనంబగు వేడుకపుట్టె; నేచునన్. 57

వ. అంతః— 58

క. మించిన తిమి నటు వానిం
గాంచుచు నాతేఁడు ముదముఁ గనుచుండఁగఁ దత్
కాంచన హంసయుగం బొక
యించుక నేపటికిఁ జనియె నందేని వెనక. 59

అ. అంత నా నృపాలుఁ డా హంసయుగళంబు
వెండియును గనుఁగొన వేడ్కఁ దవిలి
తత్కుతూహలత సతెంబు నా ధాత్రీశుఁ
డాత్మ భోగరతియు నవలఁ ద్రోసె.

60

క. ఔరా! యాతని వేడుక

యీ రీతి దటంచుఁ బలుక నెవ్వరి కగుఁ ద
ద్యూరమణుఁ డఖిల విముఖుం
డై రేయుంబవలు దానికై వగచె నహా !

61

గీ. అట్లు వగచుచుఁ దుద కతఁ డాత్మ నచివ
సత్తములతోడ మంత్రంబు సలిపి సకల
లోక రమణీయమైన తటాక మొకఁడు
తనపురంబున నొక్కచోఁ ద్రవ్వఁబనిచె.

62

వ. ఇట్లాక్క విశాల తటాకంబు త్రవ్వించి:—

63

క. నిరతంబు నమ్మనోహర

సరసికడకు వచ్చు ప్రాణిసముదయమునకే
వెఱువును గలుగకయుండఁగ
సరయుచుఁ బక్షులకు నెల్ల సభయముఁజేసెన్.

64

వ. అక్కతంబునంజేసి కృమకృమంబుగా నిత్యంబు నాసరోవ
రంబున కనేకవిధజలవిహంగంబు లరుదెంచి స్వైరవిహారంబు
లు సేయుచుండుదొడంగె; నంత నొకానొకసమయంబున.

క. మును బ్రహ్మదత్త నరపతి

గనుఁగొనిన మరాళయుగ్మశంబు నచటికిన్

జనుదెంచె నంత నపుడా

జననాథుండును బ్రహ్మోదనంపూర్ణుండై .

65

క. కనుదోయి తనియ నక్కాం

చనహంసయుగంబుఁ గాంచి స్వమనోరథ సి

ద్ధిని బడసి క్రమత వానికిఁ

జన విచ్చి భయంబు వాపి నరనకుఁ జనుచున్ .

66

వ. ఒకనాఁడు వాని కట్టి కనకమయంబులైన యంగంబులు

గలుగుటకుఁ గారణం బేమని యూహించి వాని నడుగుట

యు నంత నాహేమజాలపాదంబులు విస్ఫుల్కమనుష్యభాష

ణంబుల విచిత్రంబుగా నాతేని కీట్లనియె.

67

సీ. అవనీశ ! తొల్లి జన్మాంతరంబున మేము

వాయనపక్షిరూపముల నుండి

బల్యన్నభుక్తిచే బ్రదుకుచు నొక్కనాఁ

డయ్యన్నమునకు నన్యోన్య మలుకఁ

బూని పోరుచుఁ బోయిపోయి కొండాక పుణ్య

తీర్థదేశమున సుస్థిరత నొప్పు

నొక్క శూన్యశివాలయోద్దేశమున నున్న

ద్రోణికాంతరమునందుఁ బడి మడిసి

గీ. త న్మహాపాత్ర మపుణ్యతీర్థప్రభావ

వశముచే గాకరూపముల్ వాయ నిట్లు

పూర్వ జన్మస్మృతి స్ఫూర్తిఁ బొడలు గనక

మయమరాళస్వరూపముల్ మాకుఁ గలిగె.

68

క. అని చెప్పిన విని యపు డ

మృదుజాఢీశుండు తనదు మానసమున నిం

డిన వేడ్క యధాకామము

గ, నా మరాళద్వయంబుఁ గనుచు నలరుచున్.

69

వ. తన యభీష్టంబు నెఱవేర్చుకొని సుఖంబుండె.

70

గీ. కాన, నబ్బంగి నీవు నన్యూనదాన

గరిమ మూనినచో ద్రవ్యకాంక్షఁజేసి

నత్తురు తమంతఁదామ భవజ్జనకులు;

నీ మనోరథ మొనగూడు నిశ్చయముగ.

71

గీ. అనుచు నీరీతిఁ దనకుఁ బ్రియంబుఁ దలఁచి

యజ్ఞదత్తుండు సెప్పిన నాలకించి

యీశ్వరానుగ్రహోపాత్త హేముడైన

పుత్రికుండు దాన దీక్షను బూనె నంత.

72

ఉ. ఆతఁకిర్తి పుత్రిక మహామహిషాలుండు సేయుచున్న వి

ఖ్యాతసమృద్ధదాననివహంబుఁ బ్రతిగ్రహణంబుసేయ, నా

సేతుహిమాచలంబు విలసిల్లెడు నుత్తమభూసురేంద్రసం

ఘాతము రాదొడంగెఁ గుతుకంబుగ నాతని రాజధానికిన్.

గీ. అంతః ద్రిభువనవిశ్రితంబైన యతని
దానవార్తను గ్రమముగాఁ దజ్జనకులు
నాలకించి పృతిగ్రహణాస్థ నచటి
కరుగుదెంచి రొకానొక యవసరమున.

74

వ. ఇట్లరుదెంచి నిజసతీమణులచేఁ బరిజ్ఞాతులై, యత్యుత్కృ
ష్టంబైన యైశ్వర్యవిభవంబును, నవసీశ్వరుండైన పుత్రరత్నం
బును ననుకూలమత్తులైన యాత్మధర్మపత్నులను బడసి
యమందానంబు నందుచు నందు సుఖంబుండి రయ్యనంత
రంబున.

75

డి. బాపురే! యేమిసెప్పనగు? భృష్టమతుల్ దమ రెంతదృష్టక
ష్టాపమలయ్యు జ్ఞానలవహైన్యమునన్ గనుగానలేక త
త్పాపపరాయణంబగు న్సభావము వీడఁగఁబోక యెట్టి దు
ర్వాప్యవృత్తిసేయఁగానయినఁ బాల్పడుచుండుగదామరాత్తులై

వ. ఇట్లెందులకుఁ జెప్పుచుంటి వందువేని యది యాలకింపుము.

క. ఆ లీల సర్వసుఖములఁ

దేలుచు నచ్చోట నున్నద్విజులు క్రమముగా

బాలిశులై యాపుత్రీకుఁ

డేలెడు రాజ్యంబుఁ దామ యేలఁదలఁచుచున్.

78

గీ. రాజ్యలోభంబువలనఁ బుత్రీకునిమీఁది

ప్రేముడి గణింపఁబోక తత్కృత మహాలోప

కారమేనియుఁ దలఁపక కఠిన వృత్తి
నతనిఁ గడతేర్చఁ దలపోసి రక్కటకట!

79

ప. ఇట్లు తలపోసి వా రొక్కనాఁడు రహస్యంబుగాఁ దత్తుర
నమీవంబున నున్న వింధ్యవాసినీ గర్భగృహంతరంబునఁ
గొండఱ వధకుల దాఁగియుండఁ బనిచి పదంపడి తద్దేవీ దర్శ
నవ్యాజంబున నప్పుత్రకు నచ్చోటికిఁ దోడ్కొనిపోయి నీవు
రాజపు కాపున మున్నుండు నీ వొక్కండవు లోని కరిగి దేవీ
దర్శనంబుఁ గావించుకొని రమ్మని చెప్పుటయు నంత నతం
డును బిత్తవచనవిశ్వాసంబునంజేసి తద్దేవతాగృహభ్యంత
రంబున కేఁగి యచ్చటః—

80

చ. సునిశితఖడ్గపాణులయి సూరెలనుండి వినిర్భయంబుగాఁ
దను వధియింపఁ బ్రకొనెడు దారుణకర్ములఁ జూచి నెమ్మనం
బునభయనిన్మయంబులనుబొందియుఁబిమ్మటదైర్యమూనియి
ట్లని వదియింఁచెఁజాలవినయంబునయంబునుమీఱవారితోన్.

క. మీ రెవ్వరయ్య? నన్నే

కారణమున నిచటఁ జంపఁ గడఁగితి రిపు డీ

తీరున? మున్నుండుగఁ ద

త్కారణ మెఱిఁగించి పిదపఁ గడఁగుండు వధకున్. 81

ప. నేను నా ప్రాణంబులకు వెఱచి మీరు నేయఁదలచికొన్న
కార్యంబున కడ్డు సెప్పవాఁడనుగానుః— 82

క. కారణ మెఱిగింపక న

న్నారక వధియింపఁబూను టొప్పున నా

నేరంబుఁ దెలిసి యుచిత

ప్రారంభులు గండు సిద్ధపడి యే నుంటిన్.

84

చ. అన విని నీదు నేరమునకై నినుఁ జంపఁదలంపలేదు; నీ

జనకులు గొంత విత్తము నొసంగినినున్ వధియింపమమ్ముఁబం

చిన నిటుసేయఁబూనితిమి; జీవన మియ్యది చూకు; నీయెడన్

గినుక యొకింతలేదు నిను గీటడఁగింపఁగ నోమహేశ్వరా! 85

క. నినుఁ జంపక విడిచినఁ ద

ద్ధనముం గోల్పడుటె కాక దండులమై నీ

జనకులచే శేక్షం గొని

వనటం బడవలసివచ్చు వసుధాధిపతి!

85

క. అని యిటు లా వధకులు సె

ప్పినఁ దండుల క్రూరవృత్తి విని యా నృపుఁడున్

జనకులు గారిఁక వారలు

తనపాలిటి మృత్యుదేవత లని తలఁచుచున్.

87

వ. బుద్ధిమంతుండు గావునఁ దత్తణ్ణంబ యప్పటియపాయంబు

వాయు నుపాయంబుఁ జింతించి మరల నవ్వధకులతో నిట్ల

నియె.

88

చ. ధనమునకై కదా నను వృథా వధియింపఁ గడంగినారు? నా

కొని నను వీడు; జేనును నిగూఢముగానెటకేనిఁబోదు;మీ
రొవరిచినట్టికార్యమిది యెండొకచోఁ బ్రకటింప నయ్యెడన్.

వ. నేను జీవించి యున్నట్లు నాజనకులకుఁ దెలియకుండ రహ
స్యంబుగా దేశాంతరంబునకుఁ బోయి బ్రదుకువాడ; మీ
రీ నిష్కారణ హింసాదోషంబు లేకయ నావలనను నాజన
కులవలనను విశేష విత్తంబు పడయ నచ్చుంగాదె? 90

గీ. అనిన నట్లగుఁ గాకని యా వధకులు
నమ్మితించి తదీయ భూషణము లెల్లఁ
గొని యతని వీడి చని 'పుత్రకుని దునిమితి'
మనుచుఁ దజ్జనకులు నమ్మునట్లు తెలిపి. 91

అ. వారివలన నుచిత పారితోషికములు
పడసి యేగి; రంత బ్రాహ్మణులును
బుత్రకుని సమగ్రభూపతిత్వమ్మును
దారు సేకరింపఁ దలఁచుటయును. 92

క. దూరదృశులైన పుత్రక
భూరమణుని వచివు లాత్మబుద్ధి పటిమఁ ద
త్కూర్చు లొనర్చిన ద్రోహం
బారసి చంపించి రద్దురాశయుల వెనన్. 93

గీ. ఆత్మ లాభపరాయణు లగుచుఁ దమకు
ల గొనర్చినవారల కెక్కు సేయు

నిట్టి కుమతులు ధర నుందు; రీ కృతఘ్ను
లకుఁ దలఁప నింతకంటె మేల్లలుగునొక్కొ? 94

మ. అనలన్ బుత్రకభూవిభుండు దృఢసత్యాలాపరక్తిన్ స్వబం
ధువిరక్తిన్ దనపట్టనంబు సన నుద్యోగింప కొక్కండ త
న్నెవరున్ గానకయుండగూఢగతియైయేగెన్ మహాఘోరవిం
ధ్యవనీధాత్రి కనేకఘాతుకమృగానందైక సంధాత్రికిన్. 95

న. ఇట్లప్పుత్రకుండు వింధ్యకాంతారంబున కేగి యమ్మహార
ణ్యంబున సందండుఁ బరిభ్రమించువాఁ డొక్కయెడ బాహు
యుద్ధప్రావీణ్యంబులు మెఱయ నొండొరులతోఁ బోరు
చున్న యిరువురు పురుషులం గనుంగొని. 96

క. విజునడక యుసుజు లేనియు
సరకుగొనక యొకరి నొకరు సదుపు దలఁపుతో
దుర మొనరించెడు వీరె
స్వర్గోకో యని వింతపడుచు వారల కడకున్. 97

న. అల్లనల్లనఁ జని వారితో నిట్లనియె. 98

క. అయ్యా! మీ రెవ్వ రిటు
కయ్యము సేయంగ నేమి కారణ? మది నా
కియ్యెడ వచియింపుఁడు మీ
రియ్యకొనుదురేని తగవు నెఱిగి వచింతున్. 99

న. అనిన నది విని వారతనితో నిట్లనిరి. 100

క. మాయాసురుని కుమారుల;

మోయీ! మే మిర్వురము సహోదరులము; మా
కీ యష్టియు నీ పాత్రము
నీ యుత్తమ పాదుకలు నహీన ప్రజ్ఞన్.

101

గీ. పడసి మా తండ్రి మా కివి విడిచి చనియె
నీ పితృధనమ్ము లివి మూఁడు నే మిరువుర
మును సమమ్ముగ భాగించుకొనఁ దలంచి
పంపకమ్మున కెట్లునుం బాల్లు తెగక.

102

వ. మాయద్దఱియందును బలాధికుండైన వాఁ డియ్యవి యన్ని
యుం బడయుంగాక యని బలపరీక్షార్థం బిట్లు బాహు
యుద్ధంబు నేయం గడంగితి మనుటయుఁ బుత్రకుండు వారి
నుద్దేశించి:—

103

చ. వికవిక నవ్వి, యెంతటి వివేకుల రయ్య! యి వెంతలేసి? నీ
నికినయి భ్రాతృనత్సలత నెట్టన పాయఁగఁ ద్రోలి యిట్లు మీ
రకట! పెనంగులాడఁ దగునా? యెవరెయ్యదిపుచ్చుకొన్న నే
మికొఱత గిల్లునన్యులొకొ మారలు సోదరు లాదురేకదా?

క. కాసునకు నైనఁ గొఱ గా

వీ నరకులు; మీర లిట్లు లేమిటి కురకే
యీసుగొని పోరి యుసులులు

వాసెద? రిది విన్న నెట్టివారును నగరే?

105

సీ. అనవుడు, దివ్యంబులైన యీ దుర్లభ
 వస్తువుల మహాప్రభావ మీవు
 దేలియక యిబ్బంగిఁ బలుకవచ్చునో పాదు
 క లివి మెట్టిన నభోగమన మబ్బు
 నీ యష్టి గొని ఛాత్రి నేరూపు వ్రాసిన
 నా రూపు సత్యమై యపుడ వెలయు
 నీ భాజనంబున నే భోజనపదార్థ
 మర్థించిన సమగ్రమై లభించు

గీ. నభిమతార్థంబు లొనఁగెడు నట్టి దివ్య
 వస్తువుల వీని నెఱిఁగి యెవ్వండు నిడువ
 నేర్చుఁ బైవారి కే మెన్ని నీతులైనఁ
 బలుక వచ్చుగదా సులభమ్ముగాఁగ. 106

గీ. వీని మా తండ్రి ప్రాణసమానములుగఁ
 గాచుకొనుచు, జింతామణి కామధేను
 కల్పకములు లభించినకరణి నెల్ల
 కాలమును మదిఁ బరితుష్టిఁ గనెడువాఁడు. 107

గీ. అనిన విని పుత్రకుం డిట్లు లనియె; నవ్వి
 యట్టివే యైన నగుఁగాక యంతమాత్ర
 వానికై మీరు పోరి చావంగనేల
 యక్కటా! వెఱిసోదరులార! యిట్లు? 108

క. బలవంతుఁ డెవ్వఁడో దు

ర్బలుఁ డెవఁడో తెలిసికొనఁగ వలసినచోఁ గే
వలమును సమరమ సేయఁగ

వలయునె వేఱొకఁడు తగు నుపాయమె లేదే? 109

వ. మీ బలి తారతమ్యంబులు తేటపడవలసి గున్నచో నందుల
కింత గొడవ యేమిటికి? బ్రాణాపాయకరంబులైన పందెం
బులు సఱవ నేమిటికి? మీ వస్తువు లవి మూఁడు నిందుంచి
మీ రిరువురుం గొంతదప్పు పరుగువాటి రాఁగూడదే? గమన
వేగంబున బలాధికుండై యెన్నడు ముందట ననుదెంచు,
వాఁడ వీనిం బడయ నర్హుం డగుఁగాక! నిరపాయకిరంబైన
పందెం బిది యేల సఱవరా? దనిన నప్పుత్రిక భూపాలుని
వచనంబులు విని యవి యెంతయు సముచితంబులై యుండె
నని భావించి యమ్మాఢ మత్తులైన యసురసోదరు లిర్వ
రును వలైయని యద్దివ్యవస్తువుల నచ్చట నుంచి పరువెత్తం
దొడంగి రయ్యవసరంబున. 110

గీ. చతుర మతియైన పుత్రక జనవతియును

దగిన యద నిదె యని యెంచి తత్త్వణంబ

తొడరి యచ్చోటి దివ్యపాదుకలు దొడిగి

యష్టిభాజనములు హస్తమందుఁ దాల్చి. 111

వ. అతి శీఘ్రంబుగా నంబరతలంబున కెగసి వియన్మార్గంబునం
బడి చని చని. 112

క. కడు దప్పువోయి యట నొ

క్కెడ నాకర్హిక యనంగ నెంతేనియు నిం

పడరెడు పుటభేదన మొ

క్కెడు గన్లొని డిగ్గె దత్తకాశమునందున్. 113

వ. ఇట్లు డిగ్గి యతం డప్పురవరంబునం బ్రవేశించి నలుగడలం

బరికించి తన మనంబున నిట్లు తలపోయందొడంగె. 114

గీ. అపరిచితమైన యిప్పురియందు నాకు

వసతి నొసఁగెడువార లెవ్వరు గలారు?

ధన మొసఁగి విత్తకాంతా సదనములందు

నిలువ నగుఁగాని యయ్యది సీతిగాదు. 115

క. ధనకాంతలు వంచనముం

బొనరింతురు విత్తలోభమున మద్బంధుల్

జనకులు నగువారలె నా

పని పట్టందలఁచి రర్థపరతంత్రతచేన్. 116

క. కోమటులు లోభచిత్తులు

స్వామిద్రోహమున కైన జంకుగొనరు త

ధామములయందు నిలువం

గా మదిగొల్ప దిశ నెచటఁ గడపుదు దినముల్. 117

గీ. అని తలంచుచుఁ జనిచని యానగరము

నంద యొక్కెడ నిర్జనం బగుచు శిథిల

మయి కనంబడు నొక్క గేహంబుఁ జేరి

యందు వసియించు నొక వృద్ధురాలిఁ జూచి. 118

వ. ఉచితవిధంబున నామెతోఁ గొంత సంభాషించి పరిచయంబు
చేసికొని. 119

గీ. మేలిమాటలతోడ నామెత కొకింత

యర్థము నొసంగి, తన కామె యాదరమునఁ

దగిన యుపచార మొనరింపఁ దద్దహమున

నుండె నొరులకుఁ గానరాకుండ నతఁడు. 120

వ. ఇవ్విధంబున నతిం డప్పేదరాలియింటఁ బ్రచ్ఛన్నంబుగాఁ
గాలక్ష్యేపంబు సేయుచుండుటయు. 121

ఉ. అంత నొకప్పు డాదరత యాతనిచెంగటఁ జేరి డెందము
దెలియువేడ్క మీఱ వచియించె “గుమారక! నీవునద్వయో
వంతుడనై సురూపగుణవంతుడవయ్యును నీకుఁదుల్యయా
కాంత నొకర్తుకన్ దగిన కన్నియఁ గైకొనకుంటి వక్కటా!

క. నీ విల్లుండం గని మ

ద్భావం బెంతయును జింతపడుమండెన్ వ

త్సా! వింటె నాదు పలుకులు

భావించి కడంగు మింకఁ బరిణయమునకున్. 122

అ.వె. తలఁచి చూడ నీకుఁ దగు కన్యకలు గాన
రాదు పుడమి; నీపురంబు నేలు

పార్థివుని ననూజ పాటలి యను నొక్క

యువతిదక్క-; నామె యొప్పు నీకు.

124

గీ. కాని, యక్కన్నె మన కందరాసిఫలము

మాడ్కి నున్నత ప్రాకారమండలావృ

తావనీనాథ భర్మహర్త్యాగ్రనంస

కన్యకాంతఃపురమ్మునఁ గ్రాలుచుండి.

125

క. ప్రభునరభృత్యులు యమ స

న్నిభమూర్తులు ఘోరఖడ్గనిచయధరుల్ త

న్నభిననరత్నమ్ము కెనడి

నభిరక్షింపఁగ సలభ్యయై యున్న దిటన్.

126

ఆ.వె. అట్టి యుదగఁజై యగు కన్యకామణి

నీకు దొర కెనేని నిష్కావముగఁ

గుసుమశరుఁడు రతియుఁ గూడి వర్జించెడు

మాడ్కి- సలరుదురు కమార ! మీరు.

126

చ అనినఁ దదీయభాషణము లయ్యని యూతని డెందమందుఁ జొ

చ్చె; నపుడు తత్ప్రధంబుబడి నీప్రసాదిన్ బరిలబ్ధరంధ్రుడై

చనియె నొక్కో యనన్ గుసుమసాయక దోరుఁడుఁ జొచ్చి

తన్మనో! ధన మది యెల్లముచ్చిత సతంబు నతం డెదఁ జింత

నొందఁగాన్.

127

ఆ.వె. అపుడు పుత్రకుండు నక్కన్యకా శిరో

మణిని గన్దొనంగ మదిఁ దలంచి

యరిగె నాటిరేయి నప్పాడుకల నెక్కి-

మింటి కెగసి యామె మేడ దరికి.

128

చ. అరిగి మహానమున్నత తదగ్ర గవాక్ష పథంబునన్ దదం
తరమునఁ జొచ్చియందొకసుతల్పమునన్ నిదురించుచున్నవం
కరుహదళాయతాక్షిఁ గనకప్రతిమానశరీర కాంతి భాసుర
నవయాననాతిశయశోభితఁ బాటలిఁ గాంచి యాదటన్ .129

తే. “అద్దిరా ! చంద్రకాంతి నిజాంగకముల
యందు నెలకొని సతముఁ ద న్నాశ్రయింప
జగము నర్వమ్ము గెలిచి విశ్రాంతిఁ గొన్న
మన్మథాజ్ఞాస్వరూపమో మగున యద్ది ?”

130

వ. అని యాశ్చర్యంబు నొందుచు,

131

క. కోరిక లీరిక లెత్తఁగ

సారెకుసారెకుఁ దదీయసౌందర్యముఁ గ

న్నారఁగఁ గన్గొని మెచ్చుచు

మీఱిన తమకంబు పొంగి మినుముట్టంగన్.

132

ఉ. మూసిన కన్నుదామరల ముద్దిడుకోఁ దలపోయు; సంత సం
త్రాసమునొందు; వెండియును ధైర్యమునూనితదోష్ఠమానఁగా
నానవహించు; దోడనె భయాకులుఁ డై నెనుదీయు; స్ట్లు
హోలనమచిత్తవృత్తి పొదలన్ భయకాతుక మధ్యవర్తియై.

గీ. ఎట్లు మేల్కొల్పువాఁడ నే నీలతాంగి

గాఢ నిద్రకు భంగంబు గలుగఁజేసి

మేల్కొలుప కున్న నాకేమి మేలు గల్గు
ననుచు నాతఁడు తటమట లాడుచుండ.

134

వ. అంత నన్నగరివెలుపలఁ బురవీధిక మందు గన్తు దిరుగుచున్న
యొకానొక యారక్షకుండు యదృచ్ఛావశంబున నొక్క
పదంబు పాడఁ దొడఁగె; నందలి యర్థం బెట్టి దనిన.

135

చ. అలసత మోడ్చుకొన్న లలితాక్షీయుగంబును జారుహుంకృ
తిన్ బొలిచెడు మోముదమ్మియును, మోహన నిశ్చలదేహ
యష్టియున్ గలిగి రహస్య జేశమున గాఢముగా నిదురించు
నింతి మేల్కొలుపఁగఁ జాలు జాణినికిఁ గూడదె జన్మఫలం
బు ధాత్రిపై ?

136

మ. అని తద్యామికఁ డిష్టిధంబున మనోహ్లాదంబుగాఁ బాడినన్
విని, రాగాతిశయంబుచే నొడలు కంపింపఁ దదంభోరుహ
నన నాన్లేష మొనర్చి యాతఁడు మహానందాబ్ధి నోలాడె; న
వ్వనజాతాక్షీయు మేలుకాంచి యతి విభ్రాంతాత్మయై
యయ్యెడన్.

137

గీ. జలజదళ నన్నిభాక్షు విశాలవక్షు
దివ్యసుందరదేహు సుదీర్ఘ బాహు
సంగనాజనకాము లోకాభిరాముఁ
గాంచె నాతినిఁ దన కన్నుఁగవకు నెనుట.

138

చ. కనుఁగొని లజ్జయున్, బరమకౌతుకమున్ హృదయంబులోఁ
బెనంగొనఁగఁ దదీయరూపమునకున్ గడు విస్మయ మొందు

చున్ దటాలున శయనంబు డిగ్గి నిజలోచనముల్ తనివొంద
నెండి, యాతనిఁ గన నెంచి యున్ మరలఁ దద్దయు సిబ్బితి
ప్రబ్బ గొబ్బునన్. 139

వ. ఇట్లప్పాటలి నిజాంతర్గతంబున లజ్జాకౌతుకంబు లెంతయు
సమ్మర్దంబు గావించుచుండ. 140

క. మరుడొ హిమకరుడొ నలశూ
బరుడొ నిజ పూర్వపుణ్యవశమువలనఁ దన్
వరియింప వచ్చె నని యు
త్తరుణీమణి హృదయమందుఁ దలఁపఁ దొడంగెన్. 141

న. అంత నా సమయంబునః— 142

ఆ. పుత్రకుండును దన చరిత్రంబు సకలంబు
వినిచి పిదప నామె యనుమతింపఁ
దత్కరాంబుజము ముదంబుమై గాంధర్వ
విధి గ్రహించెఁ బ్రణయవేత్త యగుచు. 143

గీ. అంత నద్దంపతులహృదయములలోనఁ
బెరుగఁ దొడఁగె నన్యోన్య సప్రీతి; నాటి
రేయి మాత్రము తత్ప్రీతిరీతిఁగాక
తరలి పోజొచ్చె సంతకంతకును దఱిఁగి. 144

చ. పదవడి వేగఁజూపఁ దనుఁబాయఁగఁజూలక వేగఁ బోవు న
మృదవతి నొక్కమాటు గడు మక్కువ నక్కునఁజేర్చి ప్రే
యసీ! | యుదయముగాఁ దొడంగె ; నిట నుండఁగరా దింక

నేను బోయి వచ్చెద మరలన్ ; మతేమియును జింతిలఁబోకు
ము నీమనంబునన్. 145

వ అని యమ్ముద్రియ నూరడించుచు దృఢాశ్లేషంబు గావించి
ముద్దువెట్టుకొని విడువలేక విడువలేక తన హృదయం బంత
యు నచ్చట నిడి యెట్టకేలకు యథాగతంబుగా నజ్జరతావా
సంబున కరిగె. 146

క. పదపడి యతఁ డజ్జరతా
నదనమ్మున నుండి ప్రతినిశము వేడ్క మదిన్
బొదలఁగఁ బోవుచు వచ్చుచు
సుదతిన్ బాటలిన మరగి సుఖముండుటయున్. 147

వ. అయ్యనంతరంబున :— 148

గీ. కొండొకప్పు డప్పాటలీ కువలయాక్షి
యందు సంభోగ చిహ్నంబు లరసి యచటి
పరిజనాంగన లలజడిపడి తదీయ
జనకుతో విన్నవించిరి సరభనముగ. 149

వ. అంత నా నృపాలుండును మంతనంబునం దెంతయు విచా
రించి:— 150

క. నేరువుక త్రియ నొక పరి
చారిక రప్పించి, రాత్రి సమయముల సుతా
గారమున నుండి స్థితిగతు
లారసి యెఱింగింపఁ బనిచె నతి గూఢముగాన్. 151

గీ. తేని యానతి నదియును రేలు రాజ

పుత్రికాంతఃపురంబునఁ బొంచి యుండి

పుత్రకుండు వచ్చుచుంటయుఁ బోవుచుంటఁ

జక్కఁ గనుఁగొని యొక నిశాసమయమందు, 152

వ. యథాపూర్వంబుగా నతం డరుదెంచి రాజకన్యోపభోగంబు

నఁ గొంత దడవు గడపి యక్కన్యకా రత్నంబుతోఁ దదీయ

శయ్యాతలంబున గాఢనిద్రావశుండై వవ్వళించియున్న సమ

యంబున నల్లనఁ దత్సమీపంబున కరిగి:— 153

గీ. అతని యుత్తరీయపుఁ గొంగులందుఁ జిన్న

చిన్న లత్తుక చుక్కలు గొన్ని గుఱుతు

గాఁగ నెలకొల్పి యన్యులు గానకుండ

వెడలి చనుదెంచి, మఱునాఁడు వేళ యెఱిగి. 154

వ. ఆ వృత్తాంతం బంతయు రహస్యంబుగా రాజున కెఱింగించు

టయు సతిండును ద దన్వేషణార్థంబు చారజనంబుల నియో

గించె; వారును రాజాదేశంబునఁ బురంబు నలుగడలం బరి

శోధించి, యమ్ముదుసలి పడంతుక జీర్ణగృహంబున నున్న

పుత్రుని గుర్తించి తెలిసికొని రాజనన్నిధానంబునకుఁ గొని

పోవుటయు నాసమయంబున:— 155

గీ. క్రోధభరమునఁ దన్నుఁ గన్గొను సృపాలుఁ

గాంచి తనకేమి యవమతి గలుగునో యని

తలఁచి పుత్రకుఁ డపుడు చిత్రముగఁ దనదు

పాదుకలు దాల్చి వడి మింటిపైకి నెగసి.

156

క. బరువడి నృపకన్యాంతః

పురమునకుఁ బఱచి గాజపుత్రిం గని యో

తరుణీమణి ! మీ జనకున

కెఱుకవడెన్ మన రహస్యవృత్తం బెల్లన్.

157

ఆ.వె. కాన, నిచట నుండఁగారాదు మన కింక

నరుగవలయు నెచటి కెనఁగాని

యొక నిమేషమేనియును జాగునేయక

లెమ్ము; నాచువెంట ర మ్మటంచు.

158

క. వడి వడి నప్పడఁతియు వెం

బడి రాఁ బాదుకలు దొడిగి పరువిడి మింటన్

బడి యరిగెఁ జూచు వారలు

గడు విస్మయ మొద ధరణికాంతుఁడు కుందన్.

159

వ. అట్లు పుత్రకుండు పాటలీనమేతుండై బహుదూరంబు గగన

మార్గంబునం బఱచి వదంపడి గంగానదీతటనికటంబున కరిగి

యందు డిగ్గి, దూరపథపరిశ్రాంతయై యున్న యక్కంతకు

దివ్యపాత్రప్రభావజనితంబులైన మృష్టాన్నంబులచే సంతృప్తి

గావించి, యామెకు వినోదంబుగాఁ దన యపూర్వవస్తుప్రభా

వం బభివర్ణించి చెప్పుటయు సంతః—

160

క. తన విభుని మహత్త్వముఁ గనుఁ

గొని యన్నాటలియు మిపులఁ గుతుకం బడరం
గ నిజేశుఁ గాంచి “ నాథా !

కనుఁగొంటిం బాత్రీపాదుకల మహిమంబుల్. 161

ఆ.వె. ఇంక యష్టిమహిను మీక్షింప మదిలోన

వేడ్క యొదవెఁ గూర్చి వెలయ నామఁ
దత్ప్రభావ మదియ దర్శింపఁజేయఁ గా
వలయు నేదియేని వ్రాయు మిచట”.

162

క. అని కొతుకాతిశయమునఁ

దనప్రియసతి యడుగుటయును దదభీష్టముఁ దీ
ర్ప నపుడు పుత్రకుఁ డయ్య
ప్రిని గైకొని వివిధ చిత్రచిహ్నములతోన్.

163

గీ. బహుళగోపురసౌధ విభ్రాజితంబుఁ

బ్రధతి పటుతర చతురంగ బలయుతంబు
సకల సంపత్సమృద్ధంబు నొకపురంబు
వ్రాసె నచ్చట నత్యంత భాసురముగ.

164

వ. అంత నది యంతయుఁ దద్దివ్యయష్టిప్రభావంబున సత్యత్వంబు
నొంది యొక్కమహాపురంబై కనుపట్టుటయు. 165

ఉ. చిత్రచరిత్రుడై వినుతిఁ జెంది మహోన్నతికెక్కియున్నయా
పుత్రకుఁ డప్పు డప్పురిఁ బ్రభుండయి, పిమ్మట మామగారితో

మైత్రియు నొంది యస్యస్యసమండలి తన్ను భజించుచుండ
నీహాత్రిఁ జతుస్సముద్రకలితంబుగ నేలె మహాప్రభావుడై .

గీ. అదియె యీదిన్యనగర; మిం దలరు పౌర
వర్గ మెల్లఁ దదీయప్రభావ జనిత;
మిదియు నద్దంపతుల పేర నెసఁగుచుండుఁ
బాటలీపుత్రకంబు నాఁ బ్రధిత మగుచు. 167

క. ఈ నడువున ననుపమ మహి
మావిరూపితుమయి నెలసినట్టి పురంజాఁ
గావుననే యియ్యది ల
క్ష్మీ వాణులు నెలకొనంగ శ్లేత్రం బయ్యెన్. 168

న. అని యిన్విధంబున వర్షోపాధ్యాయుండు మా కీవృత్తాంతంబు
మహానుగ్రహంబుతోఁ దెలియం బలుకటయు:— 169

మ. అతిచిత్రంబగు నీ యపూర్వకథ నిట్లానేళ నవ్వర్షపం
డితనక్త్రంబున నుండి మేము విని, వింటే కాణభూతీ! మహా
ద్భుతసంతోష రసంబు లుల్లముల సంపూర్ణంబులై నిండ న
మృతిమన్ముఖ్యుని గొల్పుచుంటి మట సమ్మానం బనూనంబు
గాన్. 170

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

కథావీరలంబకంబునఁ

ద్వితీయ తరంగము

సమాప్తము.

ఓమ్ !

ఆంధ్ర కథాసరిత్సాగరము.

కథాపీఠలంబకము. ౧.

—:0:—

చతుర్థ తరంగము

గీ. అనుచు వరరుచి యిట్లు వింధ్యవనసీమఁ
గాణభూతి కవాంతరకథ వచించి
నెండియును వేడ్క నారెడు వినుచునుండఁ
బ్రకృతవృత్తాంత మిట్లు చెప్పం దొడంగె.

1

వ. అది యెట్లనిన? నో కాణభూతీ! పదంపడి నే నన్విధంబున నా
వ్యాడింద్రదత్తులతో నచ్చట నివసించుచుఁ గాలక్రమంబున
సవ్వరోపాధ్యాయునివలన సమస్త విద్యాపారంగతత్వంబు
వడసి, యతికాంత శైశవుండనై యున్న సమయంబునఁ ద
న్నగరంబునం దొకప్పు డింద్రోత్సవంబు ప్రవర్తిల్లుచుండు
టయు నంత మే మందఱము నరూత్సవంబు ననలోకింప
సరిగి యచ్చట.

2

క. కుసుమేతర మగు మన్మథు

ని సాయకం బనగ వెలయు నిరుపమ సౌంద

ర్య సమన్విత నౌక కన్య వి

కసితాంభోరుహదళాక్షిఁ గాంచితి మంతన్.

3

నీ. నిండు చందురు పొందు నిదనేయఁగఁజాలు

చొక్కపు నెమ్మొము సోయగంబు

మెఱుఁగుటద్దముల నక్కఱఁ గైకొనఁబోని

నిద్దంపుఁజెక్కుల నెఱతనంబు

మరుచి విండులకు నంకరల నెన్నఁగఁ జూచు

కనుబొమదోయి చక్కందనంబు

కటికిచీకటి యొప్పు నటమట యొనరించు

కుదిరిక గల గొప్ప కొప్పు బెడఁగు

గీ. మేల్మి బంగారు పస మించు మేని చెలువు

ముదురు పవడంబు దొరయు కెమ్మోవి సాబగు

కలదు లే దనఁదగు లేతకొను సాగసుఁ

గలిగి చెలువొంచుచున్న యక్కన్నెఁ జూచి.

5

వ. ఏ నిది యెవ్వత యై యుండు నని యింద్రదత్తు నడిగిన నతం

డక్కన్యక యుపవర్ణుని తనూజయైన యుపకోశ యని చెప్పె;

నంత నయ్యువతియు నిజసఖముఖంబున నన్నుం జెలిసికొని,

గీ. ప్రాణయశేషలమధు చూపువాఱి నన్నుఁ
గాంచుచు మదీయ చిత్త ప్రకర్షణంబు
చేసి సవిలాసముగ సఖ శ్రేణితోడ
నెట్లు లెట్లులొ తనయింటి కేఁగె నంత.

6

క. ఆ సరసిజాక్షి రూప వి

లాసంబులు నామనమున లగ్నము లగుటం
జేసి యపు డేనుఁ గుసుమ శ
రాసనునకు లక్ష్మ్యమగుచు నరుదెంచుటయున్.

7

గీ. పృథుతరాసమబాణ నిర్భిన్నమైన

హృదయ మొక్కింత యేనియుఁ గుదుటఁ బడక
యేమి సెప్పును ? నారేయి యెల్ల నాకుఁ
గోర్కులే కాని కనులకుఁ గూర్కులేదు.

8

క. తరువాత నెట్లు లెట్లులో

చరమ నిశావేళ నొక్క క్షణకాలము ని
ద్వరమైకము గ్రమ్మిన న
త్తటి నా కెంతేని యద్భుతంబుగఁ గలలోన్.

9

క. పరిశుభ్రమాల్య భాషాం

బరధారిణి యొక్క దివ్యవనిత కృపా ని
ర్భర నిజదృష్టుల నాపైఁ
బఱపుచుఁ గనవచ్చి యిట్లు పలికెన్ బ్రీతిన్.

10

చ. ఉడుగుము వత్స! యిట్లువగపొందక; మాయుపకోశతొల్లినీ
పడఁతియ; వెండి నీ కిపుడు భార్యగఁబుట్టెధరితి; నామె యె
య్యెడల గుణజ్ఞ యాట నిఁక నెవ్వరినిస్వరియింపఁబోదునిన్
విడిచి; యి దింతయున్ నిజము; వీడుముసంశయమింకనీమదిన్.

గీ. ఏను నినుఁ గూర్చిమై నాశ్రయించి యున్న
పద్మభవుని సతిని సరస్వతిని వత్స !
యడలు గొనకుము; నీ వగ పరయలేక
వచ్చియుంటి నీకిప్పు డివ్వార్తఁ దెలుప. 12

వ. అని యిట్లు వచించి యాదివ్యవనిత యంతర్ధానంబు నేయు
టయు సంత నాసమయంబున నేనును, 13

చ. తెలతెలవాట మేలుకొని దేవి సరస్వతి స్వప్నదృష్టయై
పలికిన తత్త్వసాధరితభాషితముల్ దలపోసికొంచు న
గ్గలిక వహించి యేగి యల కన్నె పసించు నికేతనంబు ముం
గల నెలమావిక్రిందఁ గుతుకం బడరన్ సవితాసభంగిగాన్.

వ. ఒంటిమై నుపవిష్టుండైన యుండుటయు:— 15

గీ. అంత నయ్యుపకోశ నయ్యమ్ము నేయు
సఖ యొకర్తుక వచ్చి తత్సరసిజాక్షి
సెందు నభివవానంగ నిజ్జంభితంబు
తెఱుగు సవిశేషముగ నాకుఁ దెలియఁబలికె. 16

క. అది వినిన యంత నామదిఁ

గుమరుకొనిన తాప మది ద్విగుణితం బయ్యెన్

బడపడి యచ్చెలితో నా

యెడఁ గలిగిన తలఁపు దెలుప నే నిట్లంటిన్. 17

ఉ. మీచెలి నాపయిన్ వలపు మీఱఁ గలంగెడు నంటి; వట్లె నే
నాచపలాయతాక్షిఁ బడయం దపియించుచునుంటి; గానిసం
కోచ మొకండు నాకిపుడు గోచర మయ్యెడు; దల్లిదండ్రుల
మేచకవేళి నా కిడఁగ మేకొనువారలొ కారొ యారయన్.

క. తలదండు లిడక నేన

త్తలిరాకుంబోళి నేకతంబుగఁ బడయన్

దలపోయుట యుక్త మొకో

కలికీ! యది యరయఁ గాని కార్యంబు గదా? 19

క. తెలిసి యకార్యం బేటికిఁ

నలుపంగా వలయు? దుర్వశము పైబడినన్

దొలఁగునె? యకీర్తి కంటెన్

దలఁవఁగ మరణంబు మేల్గదా మనజునకున్? 20

క. కావునఁ దజ్జనకులతో

నే వెరవుననెన నామె హృదయముఁ దెలుపం

గా వలయు; నటులొనర్చిన

చో వల నగు నెప్పుడేని శుభముల్ పడయన్. 21

గీ. ఈవె దీని కుపాయ మూహించి, నీదు

నెచ్చెలియు నేను విషమాస్త్ర నిశిత ఖనుమ

మార్గణములకు గుటి యయి మృగ్గుండఁ
గాచి బ్రదికించి పుణ్యంబు గట్టుకొనుము. 22

క. అని పలికిన విని యాచెలి
చని సర్వముఁ దెలియఁబలికెఁ జతురతఁ దత్తా
మిని జనని; కంత నాపెయుఁ
దనపతి యుపవర్జనకును దగ నెఱిగించెన్. 23

సీ. అవల నయ్యుపవర్జుఁ డగ్గిజుండకు వర్ష
గురుని యంగీకృతిఁ గోరుటయును
హర్షించె నతఁడు నా కక్కన్నియ నొసంగ;
జరిగె వివాహ నిశ్చయము; నంత
వ్యాధి, వర్ణాచార్యవర నీదేశంబున
నరిగి మజ్జననిఁ గౌశాంబునుండి
కొనివచ్చెఁ గడువేగముగఁ; బదంపడి యుప
వర్జుడు పరిపూర్ణహర్షుఁ డగుచుఁ

గీ. గూర్మిఁ దనపుత్రి నయ్యుపకోశ నుచిత
విధివిధానంబుగా నిచ్చి పెండ్లిచేసె
నాకు మత్ప్రేయసికి మహానంద మెసఁగ
బంధు మిత్రులు సంతోషబంధులుగ. 24

వ. పదంపడి నే నవ్వధంబున నభీష్టపత్నీలాభంబు వడసి యా
ప్రేయసీ రత్నంబుతో మదీయమాతృదేవత సర్పించుచు
నవ్వరంబునందె సుఖంబుఁటి నయ్యనంతరంబున. 25

క. వర్షాచార్యుని విద్యో

తక్కుము నలుగడల సునిదితంబై తమ్మా
కర్ణింప శిష్యు లెందఱొ
హర్షముతో నరుగుదెంచి రాతని కడకున్.

26

—♦ పాణినికథ. ♦—

గీ అట్లు వచ్చిన శిష్యజనాళియందుఁ

“బాణిని” యనంబడెడు నొక్కబాలకుండు
పరమమూర్తతో నుండువాఁడు; పాప !
మతని కేపాటి విద్యయు నంటుండె.

27

క. గురువరునకుఁ దత్పత్తికి

నిరతియు శుశ్రూష సలిపి నేర్చుచు నున్నన్
సరిగా నాతని కొక య
క్కర మైనను రాకయుండె గృహచారమునన్.

28

ఆ.వె. అపుడు వర్షపత్ని యాతని మార్ఫ్యంబు

నరసి జూలిజెంది “యకట! వత్స!
యేల కష్టపడెద? విక నీకఁ దపమునం
గాక విద్య పడయఁగాదు; వినుము.

29

ఆ.వె. కాలహరణ మురక గాకుండ తోడన

చను మటంచుఁ జెప్పి పనుప నతఁడు
సనియె శీత శైలమునకు విద్యాకాంక్షఁ
జేసి మిగుల ఖన్నచిత్తుడగుచు.

30

చ. చసి యట నిష్ఠమై దపము సల్పి యభీష్టసరప్రమనీమహే
శునిఁ బరితుష్టుఁజేసి మతిశోభితుఁడై తదనుగ్రహంబునన్
గసియె సమస్త వాఙ్మయముఖుఁబగు వ్యాకరణంబు సర్వనూ
తసమకు దానిఁ బూర్ణముగఁ దత్తదశేషవిశేషవేత్తయై. 31

వ. ఇట్లతం డతిసవీనంబగు మాహేశ్వరవ్యాకరణంబున మహా
పండితుఁడై యత్యంతోత్సాహంబుతో మరల మాచెంత
కరుదెంచి యప్పు డచ్చట వర్హోపాధ్యాయశిష్యులందెల్ల నే
నొకింత పెద్దనై యున్నవాఁడ నగుటంజేసి:— 32

గీ. నన్నుఁ దనతోడ వాద మొనర్చి బిలిచె
నంత నతఁడును నేను శాస్త్రార్థమునకుఁ
దొడఁగి వాదించు చుండఁగాఁ గడచె సప్త
దినము; లవ్వల నప్టమనిననమందు. 33

నీ. అతఁడు నాచేఁ బరాజితుఁ డౌటయును, నభ
స్థలినుండి భర్గుఁ డుద్ధత మహోగ్ర)
హంకార మొనరించె సుదృఢతకోపుఁడై
దానఁ దక్షణమై యైంద్ర మగు నన్న
దఖిల శాబ్దము నప్టమయ్యె నీధర; నంత
నే మెల్లరము శాబ్దసీనుల మయి.
సాణివిచే నోటుపడితిమి మరల శా
స్త్రప్రసంగంబున శక్త లేమి

గీ. నట్లు పాణిని కోడి లజ్జానమాన
వశుఁడనై నేను మిక్కిలి వగపుఁ జెంది
యైంద్రమగు శబ్దశాస్త్ర మయ్యదియుఁ దొలఁగ
వివిధగతుల సంజాతనిశ్చేమఁడ నయి. 34

వ. ఈశ్వరానుగ్రహంబు నడయు పొంఁటఁ దపంబు నేయ నిశ్చ
యించుకొని మాతల్లికిని నాయిల్లాలికిని మరల నే నచ్చు
సంతదనుక సమస్త గృహకృత్యంబులకుం జాలినంత యర్థం
బు మాకుఁ బరిచితుండగు హిరణ్యగుప్తుండను నొకా నొక
వై శ్యముఖ్యునియొద్ద గుప్తంగా నిక్షేపించి;— 35

క. అది నాసతి యుపకోశకు
విదితముగాఁ దెలిపి భర్గవీ వల్లభు శం
భుఁ దపంబున నారాధిం
పఁ దలఁచి యరిగితిని శీతవర్షతమునకున్. 36

—♦ ఉపకోశపాత్రవత్సయ. ♦—

వ. ఇట్లు నేను హిమవత్పర్వతంబున కరిగి యందు నిరాహారం
డనై యీశ్వరునింగూర్చి మహోగ్రతపంబు సమీపించుడు
టయు సంత నక్కఁడ:— 37

చ. కులతరుణీలలామ ముపకోశయు మద్భూహమందు నాకుమేల్
దలఁచుచుఁ బ్రత్యహంబు నియత్రనతియై సుపచిత్రజాహ్నువీ
సలిలములందు స్నానములు నల్పుచు భక్తి నభీష్టదేవతా
వలి భజించుచుండఁగనువారలుతచ్చరితంబుమెచ్చఁగన్.

గీ. అంత నొక్కవసంతెర్తు నరుగుడెంచె;
నప్పు డాసాధ్య పాండు మోహన కృశాంగ
భాసుర విలాస యయి ప్రతిపచ్చిశాంగ
శేఖగతి నవహృతపౌరదృష్టి యుచు. 39

క. కులతరుణీమణి గావునఁ
దలవంచుకొని పురవీధిఁ దస యిరుపార్శ్వం
బుల నడచువారి నైనం
దిలకింపం బోక తన గతియె తనయది గాన్. 40

గీ. స్నానమున కయి గంగకుఁ జనుచు నున్న
తటి నృపపురోధసుండును దండనాధి
కారియుఁ గుమార సచివుండు దారిలోన
నామె గనుఁగొని మన్మథాయత్తు లైరి. 41

వ. అంతః— 42

క. ఏమి పని గలిగియో నాఁ
డామగువయు స్నానమాడ నాలస్యము కాఁ
గా, మార్తాండుఁడు గ్రుంకెన్
గామార్తులకుం బ్రేమాదకరుడై యంతన్. 43

గీ. సంజ చీకటి నజ్జలజాతనయన
యొంటిమై నింటి కేగుచు నుండుటయును
శతమతి కుమారసచివుఁ డాసాధ్య నచట
నడ్డుదవలె బలాత్కృతి యాచరింప. 44

వ. ఇట్లాఘోరుండు తలవని తలంపుగా వచ్చి యొంటిక తైయె
యున్న తన్నుడగింపంబోయిన నా సాధ్వీతిలకం బెంతయుఁ
గలంతపడి ధైర్యంబు దెచ్చికొని:— 45

చ. పదపడి యామె దొడ్డ ప్రతిభావతి గావున నప్పు డట్టి దు
ర్మదునకు నడ్డునెప్పుట ప్రమాదకరంబని యిట్లు పల్లె నో
మదనవిలాస! దీని వినుమా; యెది నీకు హితంబో నాకు న
య్యదిహితమే! బలాత్తురణ మక్రమలేదోక యించుకేనియున్.

గీ. అట్టులెనను, నేచు గులాంగనను; మ
దీయ వల్లభుఁ డిపుడు విదేశమునకు
నేగి యున్నాడు; మన మిట్టు లిచట నున్న
నెవ్వరేనియుఁ గనుఁగొందురేమొ కాదె ? 47

అ.వె. పౌరజనుల కనులఁబడినచో నాకును
సీకునుం గడింది నింద వుట్టుఁ
గాన రేపు పౌరగణము వసంతోత్స
వమున కరుగు నపుడు వలనెఱింగి, 48

క. తొలి జాము రేయి నేరికిఁ
దెలియం బడకుండ నరుగుదె మ్మల్లన మా
నిలయంబున; కచ్చట నీ
తలఁపునఁ గలకోర్కి తీర్చెదన్ రసికవరా ! 49

క. అని నమ్మఁ బలుక నా దు
ర్జనుఁ డంధుల కనుమఱింది చన నవ్వుటి క

వ్వనితామణి భాగ్యవశం

బున విడి; యాసతియు వెడలె భో వీఁ డనుచున్. 50

క. సింగంబుబారినుండి త

లంగిన మృగి పోల్కి నగ్గలంబుగఁ దదీ

తిం గొంకుచు వడివడిగా

ముంగల నొక్కొంతదూరమున కరుగుటయున్. 51

ఉ. ఏమని చెప్పవచ్చు? గుణహీనుఁడు రాజపురోధసుండు మ
ష్టామ నిబద్ధ బుద్ధి యయి సంశయ మింతయు లేక యంత న
క్కో-మలి నడ్డగించెఁ దనకోరికఁ దీరుపు మంచు; నప్పు డా
సామజయానవెండిభయసంభ్రమముల్ దనుఁజుట్టిముట్టఁగాన్

గీ. తోడినే ధైర్య మూని “ముందుగతిఁ జూచు

కొంద”మని వానికిని దొంటిచందముననె

మఱుసటి నిశన్ ద్వితీయయామమ్మునందుఁ

దన గృహమ్మున సంకేతమును వచించి. 52

ఉ. ఆదురితాత్ముచే నయిత మప్పటి కెట్టెటులో విముక్తయై
మీఁద నొకింతమేఱ నన మీటి ప్రచుత్తుఁడు దండనాథుఁడున్.
సాదరబుద్ధి వచ్చి సరసత్వముఁ జూపఁ దొడంగె; నప్పు డిం
కేదియుఁ జేయఁజాల కొక యింతుక నేటి కామె వెండియున్.

గీ. వానికిని యట్లె తద్యాచువతిఁ దృతీయ

యామమందు సంకేత మెయ్యన వచించి

కడకు వానిచేతను విముక్త యయి భీతిఁ

దడఁబడుచు నెట్లా యాత్మసద్మమున కరిగె.

55

వ. ఇట్లరిగి జరిగిన యావద్వృత్తాంతంబును రహస్యంబుగా నిజపరిచారికాజనంబుల కెఱింగించి కర్తవ్య నిశ్చయం బొనరించి మఱునటినాఁటి రాత్రి యాదుర్మార్గు లరుగుదెంచి నప్పుడు చేయవలసిన కృత్యంబు సర్వంబును వారల కుపదేశించి యంతఁ దనమనంబున నిట్లు చింతింపందొడంగె. 56

చ. పతివర దేశగామి యగుపట్లఁ గులాంగన యొంటి నింట, నంచితకమనీయరూపలగు స్త్రీల నెగాదిగఁ జూచుచుండు నుర్రతులకు దృష్టిపాత్రలయి మ్రగ్గుచు నుండుటకంటె వెంటనే మృతిఁ గొని యెగ్గు పాయుటయ మేలు గదా తలపోసి చూడఁగన్.

57

మ. అనిచింతించుచు, నన్ దలంచికొను, చత్వంతానుతాపంబుతోఁ దనసౌందర్యము దూఱికొంచు, నపు డత్త స్వంగి, యారాత్రిభోజనపానంబుల నైన నొల్లక నిజస్వాంతంబునం దార్తరక్షు ననాథావనబద్ధదీక్షు నలికాక్షున్ భక్తి భావించుచున్.

వ. త ద్విచారాతిశయంబునఁ గంటిపై నొక్కకూర్కేనియు రాకయెట్టులెట్లులో యారేయి గడపి యమ్మఱునాఁటి యరుణోదయంబున బ్రాహ్మణాతిథిపూజాదికార్థంబై యింట నేమియు నర్థంబు లేమింజేసి మన్నిక్షిప్తంబైన విత్తం బొకింత యడిగి కొనితేర నొక్కచేటికను హిరణ్యగుప్తుని సమక్షంబున కను

పుటయు నంత నక్కుటిలుండును నది యొక్కయవకాశం
బుగాఁ గొని లభ్యావకాశుండై మద్భ్రహంబున కరిగి యేకాం
తంబున నాకాంతం గని మస్మథాకాక్రాంతుండై యామెతో
నిట్లనియె.

59

క. వనజాయతాక్షీ ! నీపై

మన సయ్యెను నాకు; నన్ను మన్నించి కృతా
ర్థుని జేయుము; నీపతి నాఁ
చిన యావిత్తంబు నీకు శీఘ్రము యిడుదున్.

60

గీ. అనిన విని వానిచెంగట నాధనంబు

నే ససాక్షికముగ దాఁప నిడుటఁ దలఁచి
పాపవర్తను నవ్వణిక్పత్తిని గాంచి
కోపభేదము లాత్మలో గుదిగొనంగ.

61

ప. అమ్మహాపత్నివతాతిలకం బది యించుకయు వెలుపలఁ బ్రక
టంబు గానీయక వానికిని నాటి రేయి పశ్చిమయూమంబున
నంకేతం బేర్పటమటయు నంత నవ్వైశ్యాధముం డందుల
కంగీకరించి యప్పటికిఁ దన యింటి కరిగె నయ్యనంతరంబున.

సీ. ఉపకోశయును గార్య నిపుణతమై గొంత

కాటుకపొడి యెట్లా గడనచేసి

దాన నయ్యయి సుగంధద్రవ్యములు గూర్చి

తైలంబుఁ జేర్చి మర్దన మొనర్చి

యది యొక్కభాండంబునం దుంపఁ జేటికా

జనులతోఁ జెప్పి, యావెనుక నాల్గు

కౌసీనకములు తత్కజ్జల ద్రవ విలి

ప్తములు గావించి గుప్తముగ నుంచి

గీ. వెడఁదయై పైని దృఢమగు గడియ గలిగు

నొక్క మంజూష వాకిట నుంపఁ బంచి

చేయవలసిన పనులెల్ల చేటికలగు

వెల్లడిగఁ జెప్పి తా నింట వేచియుండె.

63

వ. ఇట్లయ్యుపకోశ వేచి యుండుటయు: —

64

గీ. అమ్మధూత్సవనమయంబునందు రాత్రి

ప్రథమ యామంబునన్ గుహార సనివుండు

వేడ్క దళుకొత్తఁగా మహావేషుఁ డగుచు

నరుగు దెంచెను మాయింటి; కంతలోన.

65

క. వానిఁ గని, యామె “ నీ విట

స్నానం బొనరింప కేను స్వగ్నింప నినుం

గానఁ, జను మింటిలోనికి

స్నానముఁ గావించి వేగ చనుదేవలయున్. ”

66

సీ. అనిన, నమ్మార్కుండు నట్ల నేయుదు నంచు

నంగీకరించె దా; నంతలోన

గడువరి పరిచారికలు వానిఁ దమవెంటఁ

గొనిపోయి యచట నిగూఢమైన

యొక చీకటి టిలోకిఁ జేర్చి త ద్వేష్ట్రు

భూషణదులు దుల్లబుచ్చినైచి

యానాల్లు మసిపాతలం దొండు వానికి

గోచిగా ధరియించుకొన నొసంగి

గీ. తైల మిళిత తత్కజ్జల ద్రవము వెట్టి
వాని యొడలెల్ల నభ్యంగభంగి వెలయ
నంటి రాపాదమస్తమ్ము; నద్దురాత్మఁ
డెఱుంగలేడయ్యె న చ్చీకటింటిలోన.

67

వ. ఇన్విధంబున నప్పనికత్తి యలు వానికి సుఖంబుగాఁ బ్రత్యంగ
మర్దనంబు గావించునప్పటికి రెండవ జా మగుటయు సంతఁ
దన సంకేతానుసారంబుగా రాజపురోహితుండును జనుడెం
చె; నన్ను జాచేటికలు సన్మధమంబుగా నక్కుమార సచి
వునితో నిట్లనిరి.

68

క. వరరుచికి మిత్త) మగు నృప
పురోధసుండు వచ్చె నతఁడు వోయెడుదనుకన్
ద్వరితముగ దీనిలోకిఁ
జొరఁబాటు; మతండు నిన్నుఁ జూడకయుండన్.

69

వ. అని యమ్మసిపూతఁడొనున్న సచినకుమారునకు వెఱుగొల్పి
కొనివచ్చి వాకిటనున్న మందసంబున డించి పైని దృఢంబు
గా గడియవెట్టి ధదంపతి రాజపురోహితునికడ కరిగి,

70

క. స్నాన మిషంబున వాసిని

లోనికిఁ గొనివచ్చి భూషలున్ వస్త్రములున్

భో నూడ్చి గోచి నిడి యా

చానలు వానికిని యట్లై చతురత మీఱన్.

71

గీ. అంధకారమయంబైన యాగృహమ్ము

నందు మసినూనియం దల యంటుచుండ

నంతి మూడవ జా మయ్యె; నపుడు దండ

నాఘుడును వచ్చె భోగసన్నద్ధుఁ డగుచు.

72

క. అత్తటి నాతని రాకకుఁ

జిత్తంబున మివుల భీతిఁ జెందిన యట్లై

బిత్తరులు నృపపురోధసుఁ

దత్తరమున నచినతనయు దాచినపగిదిన్.

73

గీ. పెట్టిలో డాచి గొల్లెంబువెట్టి, యవల

దండనాయకుఁ గొనివచ్చి తద్విధమునఁ

గజ్జలముఁ బూసి యాజాను గడచుదనుక

గాత్రమర్దన మొనరింపఁ గడఁగి రంత.

74

వ. పశ్చిమ యామం బగుటయుఁ దన సంకేశంబు ననుసరించి

హిరణ్యగుప్తుండు నచ్చటి కరుగుదొచ్చె; నప్పు డుపకోశ పరి

చారికలు తద్దర్శనభయంబునఁబోలె నద్దండనాయకునిపైఁత

ము యధాపూర్వంబుగా మంజూషికాంతిన్నిష్ఠుం గావించి

వెలుపలి యర్గళంబు దృఢంబుగ బంధించుటయు;—

75

గీ. అంత సమ్మృద్ధులను దమ కబ్బ సున్న
యంధతామిస్రవాసంబు నభ్యసించు
నట్లు లామందసంబున నడఁగి మడఁగి
యెండ్లారులు భీతి 'గి'మ్మనకుండి రందు.

76

వ. అట్లుండ నంత నాయుపకోశయు నింట దీపంబు వెలిగించి
యాహిరణ్యగుప్తుని వాటిలోనికిం బిలిచి యమ్మందసంబు
చెంత నిలిచి “తొల్లి నాభర్త నీకడ నిల్లడ యుంచిన మొ
ల్లంబు ని”మ్మని యడుగుటయూ నంత నాశతుం డచ్చోట
నారు లెవ్వరును లేకుండుటఁ గనుఁగొని యామెతో ని
ట్లనియె.

77

ఉ. ఇచ్చెద నంటిఁగాదె సుదతీ! మును నీవతి నాకు డాపఁగా
నిచ్చిన విత్తమెల్ల; నిపు డేటికి నంశయ మొద? నీవు నా
నచ్చినకార్య మద్ది ఫలవంతము నేయుము; పైని నేను నీ
యిచ్చకొలంది వర్తిలుదు నింతయు నిక్కము పంకజాననా.

గీ. అనిన సయ్యుపకోశయు నచట నున్న
మందసమువంక నల్లన మరలి యిట్లు
లనియె “నోగృహదేవతలార! వీని
నుడు లవెల్ల మీచే వినంబడెనుగాదె?

78

వ. ఇవ్వెవ్వెశ్యుని వచనంబులు నాకు విశ్వసింపం దగినవి కావు.
కావున మీ రిందులకు సాక్షులరై యుందురుగాక!

79

క. అని యాసతి దివ్యియ నా

ర్పిసఁ, దచ్చేటులును బూర్వవిధముననే మ

జ్జన మిష యిడి కజల లి

స్తు నొసర్పఁగఁ జీకిటింటఁ దూర్చిరి వానిన్. 80

వ. ఇట్లప్పరిచారిక లాహిరణ్యగుస్తు సంధకారమయంబైన యిం

టిలోనికిఁ గొంపోయి కాటుకనూనియ నెట్టి యల్లనల్లనం

దల యంటం దొడంగుటయు. 81

గీ. అంతఁ దెల్లవాఁడె; సచ్చేటులును “నేయి

గడచిపోయె నోయి వెడఁగ! యింక

నిచట నుండఁబోల దెట్లునచ్చితి వట్ల

యరుగు”మనిన వాఁడు నెఱఁగుపడుచు. 82

క. ఎదియుం దోచక యొకచోఁ

జదికిలఁబడి, వీధివెంటఁ జన సిగ్గుగుటన్

గదలక యట్లే యస్మ

త్సదనము విడిపోవడయ్యెఁ దన గృహమునకున్. 83

గీ. అట్లు పోకుంటఁ గని చేటు లలుక మీఱఁ

“జెనఁటి కోమటి! నీ కేమి సిగ్గులేదె

తొలఁగి పొమ్మన్నఁ బోవేమి పలుగ!” యనుచుఁ

దిట్టి మొట్టుచు మెడఁబట్టి నెట్టి రంత. 84

గీ. చేల ఖండై కథరుడు మషీవిలిప

తనుఁడు నయి యెల్లుగొడ్డుచందమున వాఁడు

వీధిఁ బడి, తన్నుఁ గనుఁగొని, వెఱచి కుక్క-

లఱవ వడివడి నాత్మగేహమున కేఁగె. 85

వ. అంత : 86

ఆ.వె. నూనెమడ్డి జిడుతో నాని లెస్సగా

నంటుకొన్నవాని యొంటిమీఁది

కజ్జలం బదెంతగాఁ దోమి కడిగినం

గాని తొలఁగఁ జేయఁ గట్ట మయ్యె. 87

ఆ.వె. అట్లు వాని మేనియు దున్న యగుటకుఁ

గడుగఁదొడఁగు దాసగణముచెంత

సైత మోడె సిగ్గుచేత వాఁ; డక్రిమ

క్రమము కష్టతరము గద భరింప? 88

వ. పదంపడి యాప్రాతఃకాలంబున నుపకోశయు, రాత్రి జరగిన

వృత్తాంతం బేమియుఁ దన గురుజనంబున కేనియు నెఱింగింప

కయే నిజపరిచారికానుగతయై తిన్నఁగా నందమహారాజ

మందిరంబున కరిగి “మాపురింబుననున్న హిరణ్యగుప్తుం

డను కోమటి, తనయొద్ద నాభర్త న్యాసంబుగానుంచిన య

ర్థంబు నవహరింపం జూచుచున్నవాఁ” డని విన్నవించె ;

నంత నాజననాయకుం డది విచారణం బొనరింపం దలంచి

తోడన యావణిజుని రావించి యడిగిన, వాఁడు “నాకడ

నీమె విత్తం బించుకయు లే”దని బొంకుటయు నప్పు డా

యువకోశ తేనితో నిట్లనియె. 89

గీ. ధర్మరక్షక! యది యథార్థమ్ము గాదు
సాక్షు లున్నారు నాకు మా సదనమందు;
మత్పతి విదేశగమనసమయమున గృహ
దేవతల నొక్క మందనం దిగిచి యుంచి.

90

క. చని యున్నవాడు విను మో
జనవర! యాదేవతలును సతతము మాయిం
టను జరగు పనుల నన్నిటిఁ
గనుచుందురు సాక్షు లగుచుఁ గడు మెలఁకువతోన్.

91

క. వారలచెంగట నీతఁడు
ధారాశంబుగ మదీయ ధన మిడ నంగీ
కారమ్ము చేసె; వారి వి
చారణ మొనరింపవలయు జనపాలమణీ!

92

వ. మాయింట సంసిద్ధంబుగా నున్న యామంజూష నొక్కవరి
నీకొలువునకుఁ దెప్పించి నీ వా గృహదేవతల నడిగిన నిందలి
సత్యంబెల్ల నీక తెల్లంబు గాఁగల దనుటయు నది విని యప్పు
డానందనరపాలకుండు నిస్మయావిప్లవేతస్కుండై యమ్మంద
సంబు నచ్చటికిఁ గొనితేరఁ బరిజనంబుల కానతిచ్చుటయుఁ
దత్తణంబ పెక్కండు రాజభృత్యులు చని దానిం గొని
తెచ్చి రాజసమక్షంబునం బెట్టి; రాసమయంబున నువకోశ
యాపెట్టివంకఁ దిరిగి యిట్లనియె.

93

ఉ. ఈవణిజుండు, మీరు విన నేమని పల్కినవాడు? సెప్పుఁడో
దేవతలార ! సత్యమది తెల్పిన పిమ్మట మీర లిండ్లకుం
బోవఁగ వచ్చు; బొంకిన మిము న్దహియించెదనొండె నీ మహా
భావిభుకొల్వునన్ బయటఁబుచ్చెదనొండె భవచ్చరిత్రమున్

గీ. అనిన నమ్మందసంబునం దడిఁగి యున్న
ముగురు ధూర్తులు భయమున బెగడుపడుచుఁ
దమకుఁ గీ డొదవకయుండ దాటుపొంపెఁ
బలికి రిబ్బంగి విస్పష్టభాషణముల.

95

క. ఈకోమటి యోరాజు !

యేకాంతమునన్ వచించె నీయమతో నే
దో కొంతధనముఁ దనకడ
నేకతముగ నీమె భర్త యిడి యున్నట్లున్.

96

గీ. అదియుఁ దనకోర్కి తీర్చిన యంత నొసఁగ
నమ్మతించె మాచెంత విస్పష్టరీతి
సత్య మియ్యది; యిందు సంశయము లేదు
వింటి మే మప్పు చెవులార ! వీని నుడులు.

97

వ. అని యివ్వడువున నమ్మందసంబునుండి వినవచ్చుటయు నా
సమయంబున.

98

క. వెలవెలఁ బోవుచు నేమియుఁ

బలుకఁగ నోరాడ కాకృషణుఁ డగు వణిజుం

డలుకుచు సంతయు నిజముగఁ

డెలిపన్ దదూభిమివతికిఁ డెల్లముగాఁగన్. 99

వ. పదంపడి యానందమహీనాథుం డమ్మందసంబునం దున్న దేవ
తలచందం బెట్టిదియో తెలియంగోరుచు నమందకౌతూహల
నశంబున నయ్యుపకోశ నభ్యర్థించి తన్మహామంసుఁపార్గళ
భేదంబు గావించి తెఱపించుటయు నప్పుడు:— 100

క. అడగొన్న యిరులముద్దల

వడువున నమ్ముగురు పాపవర్తనులును వె

ల్వడి రమ్మందసఁ గడుఁ దడఁ

బడియెడు హృదయములతో నభాస్థలి నడుమన్. 101

వ. అంత:— 102

క. మసిపూత బ్రుగి, కొర్రీ

న సహితులై యున్నవారి సరవతియుఁ దదీ

య సచివగణమును గనుఁగొని

పొసఁగన్ గుఱుతింపలేకపోయిరి తోలుతన్. 103

వ. పదంపడి యెట్టకేలకుఁ బోల్చి తెలిసికొనుటయు సంత నచ్చటి
సభాసదు లందఱును వారిం గనుఁగొని కడుపు లగల నస్వః
దొడంగి; రప్పు డానందమహీనాథుం డందుల కెంతయు వింత
పడుచు నిది యెల్లు సంభవించె నని యుపకోశ నడిగిన నా
సాధ్వీయు జరగన యావద్యత్తాంతంబును యథాక్రమంబుగా
నాతేనికి విన్నవించె నప్పుడు:— 104

అ.వె. లలిత శీల లైన కులకామినుల చరి

త్రము లచింత్యములు గదా యటంచు

నచట నున్న సభ్యు లందఱు నానతీ

తిలకమును గడున్ నుతించి రంతః—

105

మ. పరదారాపహృతీచ్ఛతోఁదిరుగు నస్పాపాత్ములన్ మూపురన్

ధరణీనాథుఁడు నందుఁ డల్కమెయి విత్తభ్రష్టులం జేసి త

త్పురమున్ వీడి విదేశవాసముచకుం బోవంగ శిక్షించె; న

వ్వరి కేనిన్ గుపధప్రవృత్తిశుభసంపత్తిన్ బ్రతిష్ఠించునే? 106

వ. ఇన్విధంబున నాదుర్జనులు మూపురకును బ్రవాసశిక్ష విధించి

పదంపడి యుచితజ్ఞుడైన యమ్మహీకాంతుం డుపకోశ

నుద్దేశించి యిట్లనియె.

107

శా. అమ్మా ! నీవు మహావతివృతపు; నీయత్యద్భుతోదారవృ

త్తమ్మున్ నీనుగుణప్రశస్తియును సంస్తవ్యంబు; లింకెట్టిలో

పమ్మున్ గల్గదు నీకొకప్పుడు; భవత్ప్రాశస్త్యమున్ మెచ్చి నిన్

సమ్మానింపఁ దలంచితినో సహజవాత్సల్య ప్రమోదమ్ములన్.

క. నిను మ త్సహోదరిని గా

ననయము భావించుకొందు నడలకు మనుచున్

జనవుగ నూరార్చి మహా

ధన వస్త్రాభరణవితతిఁ దనిపి పనుపఁగాన్.

109

క. ఉపకోశయు నవ్వడుపున

నృప సమ్మానంబు వడసి నెమ్మదిలో గ

ర్వసడక మోదమ్మునఁ ద

న్నెపు నావృచ్చన మొసర్చి నిండుమనముతోన్. 110

గీ. అవని నల్లభ దత్త విత్తాదికములు

సేకరించి సహగతచేటి యగుచుఁ

గాంచువా రెల్లఁ దనుఁ బ్రస్తుతించుచుండఁ

జనియె వెండియు నిజ నివాసమున కంత. 111

క. వర్ణోపవర్ణు లెంతయు

హర్షించిరి నిజతనూజ యమలిన చరితో

త్కర్షమునకుఁ; బౌర మనః

కర్షణముం జేసె నామె కథ యప్పరిలోన్. 112

వ. అది యక్కడ నల్లుండః—

113

సీ. అంత నేనును దుషారాచలసీమఁ దీ

వ్రతపంబుఁ గావించి వ్రమధనాథు

సేవింప నాదేవదేవుండు వరదుండై

యాపాణిని కొనంగినట్టి శబ్ద

శాస్త్రుంబ నాకుఁ బ్రసాదించె; నేఁ దది

చ్చానుగ్రహములఁ దచ్చాస్త్ర మెల్లఁ

బూర్ణి కరించి, సంపూర్ణభర్గవసా

దామృతపూర్ణుండ నగుచు వెడలి

గీ. యవిదితాధ్వపరిశ్రాంతి నయి సుఖముగ

మాగృహమ్మున కరిగి మన్మాత్మదేవ

తకును గురుజనమునకు పందనము సలిసి

పిదప నుపకోశ వృత్తాంత మదియు వింటి.

114

గీ. అది వినినయంత నాహృదయమున మోద

విస్మయములతోడ నావెలది మీఁది

సహజవాత్సల్య సౌహార్ద సమరసతలు

తోంటికంటెను వర్ణిల్ల దొడఁగె మిగుల.

115

వ. అయ్యనంతరంబున వర్నోపాధ్యాయుండు మన్ముఖంబున నా
నూతనవ్యాకరణంబు వినవలయు నని యభిలషించెగాని,
యది యతనికి భక్తాభీష్టప్రదాతయగు పణ్డుఖండేవుండె ప్రకా
శం బొనర్చె; సంత మఱికోంతకాలంబు ననిన పిమ్మట నొక్క
నాఁడు వ్యాడీంద్రదత్తులు వర్నోపాధ్యాయునితో గురుదక్షి
ణం గూర్చి విన్నవించుటయు నప్పు డస్మద్గురువరుండును దన
కొక కోటిసువర్ణంబులు దక్షిణగా నొసంగుఁ డని యడిగిన,
వ్యాడీంద్రదత్తు లందుల కంగీకరించి నచ్చి నాతో నిట్లనిరి.

క. మన గురునకు దక్షిణ యిడఁ

గొని తేవలయున్ సువర్ణకోటి నిపుడు; గా

వున నంద మహీశ్వరు నా

ధన మర్థింపంగఁ బోవుదము రమ్మునఖా !

117

గీ. నంద భూమిశ్వరుఁడు నవనవతి కోటి

పరిమితస్వర్ణముల కధిపతి; యతండు

దక్క వే తొక్క-రుం డింతి ధనము మనకు

నొసంగె జాలెమవాడు లేడు ర్విలోన.

118

వ. అదియునుంగాక, యతెందు తొల్లి నీధర్మపత్ని యుపకోశ
పాత్రివత్యసౌశీల్యంబులకుఁ దద్దయు మెచ్చికొని సమ్మానించి
యాసాధ్యం దనకు ధర్మభాగినిగా వాకొని యున్నవాఁ డగు
టం జేసి నీకు శ్యామకుం డయ్యెం; గావున మన మాతనివలన
నెద్ది యేనియుం బడయ నగు; ననుటయు నది యెంతయు
లెస్సగా విచారించి నిశ్చయించి సబ్రహ్మచారులమైన మేము
మువ్వరము నయోధ్యాపురంబున నున్న నందమహారాజు
కటకంబున కరిగితి; మానమయంబున:—

119

గీ. ఏమి సెప్పుదు? మే మట కేఁగునాఁడె

జనవిభుఁడు నందరాజు పంచత్వి మొందె;

నుల్లముల మాకు నగ పుప్పతిల్లి నల్లె

రాప్రమం దెల్లచో శోకరవము లెసఁగె

120

వ. అంత, మా మువ్వరలో యోగ సిద్ధి సంపన్నుం డై యున్న
యింద్రదత్తుండు తత్తణుబ యొక్క- యుపాయంబుఁ జింతించి,
సోదరులారా ! నే నీక్షణంబునందె యోగబలంబున నందుని
మందిరంబున కరిగి యందు గీతాసునై యున్న నందశరీరం
బునం బ్రవేశింపఁ గలవాఁడ; నంత నాజేడు పునర్జీవితం
డగు; నయ్యనంతరంబున:—

121

క. వరరుచియు సర్పయై యట

కరుడెంచి తడర్థ మడుగ సగు; నయ్యెడ భూ

వరదేహవర్తనగు నే

నెఱిగి యతని కిడుదు సస్మదీప్సితధనమున్.

122

ఆ.వె. ఇచ్చి మరల నేను వచ్చెడు నందాఁక

నాకళేబగమ్ము నేకతమున

భద్రపతిచి వ్యాడి పరికించుచుండెడుఁ

గాత; మిట్లు నేయఁ గడఁగవలయు.

123

క. అని చెప్పి యింద్రదత్తుఁడు

తనయోగబలంబు చే స్వతనువు విడిచి నం

దుని మృతదేహమునం జూ

చ్చె; నతిండును మరల బ్రవీక్షి చెచ్చెర లేచెన్.

124

వ. అంతః—

125

క. మృతుఁడైన తేఁడు క్రమ్మఱ

బ్రతుకఁగఁ ద్రాప్తు మెల్లఁ బరమాశ్చర్యా

న్వితమై నిరుపమ కౌతుకి

యుతమై కావింపదొడఁగె నుత్సవతముల్.

126

వ. ఇది యిట్లుండః—

127

గీ. వ్యాడి యట నొక్క శూన్యదేవాలయమున

నింద్రదిత్తుని తనువున కేదోసఁగును

గలుగ వుండఁగ నరయుచుఁ గాచుచుండె

నేను రాజకులంబున కేఁగి యచట. 128

గీ. యోగనందుని దర్శించి యుచితభంగి

స్వస్తి కారం బొసర్చి ప్రశస్త ఫణితి

నతని నడిగితి గురుదక్షిణార్థమునకు

హేమకోటి యొకండు నా కి మృటంచు. 129

క. అడిగిన హోష్టాడన యా

తఁడు సలరుచు సత్యనందధరణీశ్వరు ప్రె

గ్గడయగు శకటాలుని కే

ర్పడ నన్నుం జూపి యిట్లు పలికెన్ బ్రీతిన్. 130

క. గురుదక్షిణార్థమై ధీ

వరుఁ డితఁడు సువర్ణకోటి వాంఛించుచు నన్

దరిసింప వచ్చె; నది యి

త్తటి నీతని కొనఁగి యనుపఁదగు మంత్రివరా ! 131

వ. అని యివ్వధంబున, యోగనందుండైయున్న యింద్రదత్తుండు

శకటాలున కాజ్ఞాపించుటయు నంత. నమ్మహా మతిమంతుం

డగు మంత్రిసత్తముం డది యంతయు నరసి:— 132

గీ. విగతజీవితుఁ డైన భూవిభుఁడు మరల

బ్రతుకుటయు నట్టి తటి నర్థి వచ్చుటయును

గోటి హేమమ్ము లి మ్మని కోరుటయును

గోరి నంతయు తేఁ డీయఁ గోరుటయును. 318

ఆ.వె. తన మనంబులోనఁ దలపోసి తోడనే

కల నిజం బదెల్లఁ జెలిసికొనియె

మంచిచెడ్డ లెఱుఁగు మతిమత్తరుల కేది

తెలియఁబడక యుండుఁ దలఁచి చూడ ?

134

చ. తెలిసియు నాతఁ డెంతయును ధీరుఁడు గావున రాజు నాజ్ఞ నొ

దల ధరియించినట్లై వసుధావర! చిత్త మటంచు నమ్ముఁడై

నలికి, యపాయకల్పనము భావమునఁ దొనరించు కొంచు ని

ట్టులు తలపోయఁజొచ్చె నొకఁడున్ నిజ బుద్ధివివేకనంపదన్ .

వ. అది యెట్లనిన:—

136

చ. మహిషతి తా గతించె; ననుమానములే, దిశ దీన; నెందఱే

నహితులు లేచియుందురు గదా తఱియయ్యెనటంచు రాజ్య

సంగ్రహమొనరింపఁ బాలకుఁడు రాజకుమారుఁడు; గాన నా

మహామహుని శరీర మెట్లయిన మన్చుట ధర్మపు సర్వ

భంగులన్.

137

ఉ. ఎవ్వఁడో యోగసిద్ధు డొకఁ డీన్మపదేహమునందుఁ జొచ్చి తా

నివ్విధి నుండఁ బోలు! మృతు లేడఁ బునస్స్థితిఁగాంచుటేడ? నే

నెవ్వలనన్ గణించిన నిదేమియు సంగత మౌట లే; దరుల్

దవ్వల వార లియ్యదియుఁ దథ్యమకాఁగఁ దలంతు రజ్జతన్ .

ఆ.వె. అట్లు తలఁచి తొంటి యనువున నుండురు

గాని యెత్తిరారు కయ్యములకు

దాన నిపుడు సందధరణీశు తనయున

కొక దొంగు నొదవ కుండుఁ గాదె

139

వ. ఇది యిట్లుండుటజేసి, యితం డేయోగ సిద్ధుండై ననేమి! నంద
దేహంబున నిట్లప్రవర్తించుచుండుట యన్నివిధంబుల శ్రేయ
స్కరంబై యుండు; రాజ్యవ్యవహారంబు నిరుప్రసవంబుగా
నిర్వహింపం బడుచుండు; సనంతరకార్యనిచారంబు తరువాతఁ
గావించుకొందుము గాక! ప్రస్తుత మీయోగనందుం డేని
యిట్లు నిల్చియుండు నుపాయం బొనరింపవలయు నని యివ్వి
ధంబున నాలోచించి మంతనంబున:—

140

ఉ. చారులఁ బెక్కరం బిలిచి చయ్యన నప్పురియం దనాథులౌ
వారి శవంబుల న్నెదకి వారక తోడనె వాని కగ్ని సం
స్కార మొనర్పఁగాఁ గఠినశాసనమొక్కఁడుపెట్టి పంపె; న
ద్ధీరవశేష్య శాసనముతీరున వారును దత్పురంబునన్. 141

ఆ.వె సత్రములను ధర్మశాలల జీర్ణదే

వాలయముల వీధులందు సందు

గొందులను ననాధకుణపముల్ పరికించి

తోడనే దహింపఁ దొడఁగి రంత.

142

గీ. అన్నడుమ నింద్రదత్తు కాయమును వార

లప్పురాతనదేవాలయమునఁ గాంచి,

వ్యాధి యడ్డుచునున్న సవ్వలకుఁ ద్రోసి

కాల్చివెచిరి మంత్రి యాజ్ఞాబలమున.

143

ఆ. వె. అంతిలోన నర్థి కావితము నొసంగ

నేగపటచుచున్న యోగనంద

విభున కుచితవాక్యవిభవుండు శకటాల

మూత్రివరుడు స్లి మనవిచేసె.

144

క. దేవా! దేవర పునరు

జ్జీవితలై యుంట నిపుడు చిత్తంబుల మో

దావిర్భావ మృయ్యె; ద

దావేశమునలనఁ బరిజనానళి యెల్లన్.

145

గీ. ఉత్సవాక్షిప్త చిత్తమై యుండె; గాన

సచిరకాలంబునందె యీ యననిసురున

కేలిక యనుగ్రహించిన హేమకోటి

నిడును; నందాఁక నీతిఁడు తడయుఁ గాక!

146

వ. ఇంత నూత్రింబున నే యపచారంబును సుభవింపనేరదుగాదె?

యని యిల్లు శకటాలుండు సముచితంబుగ విన్నవించి కాల

యాపనంబు నేయుచుండుటయు నాసమయంబునః—

147

గీ. వ్యాఙ్గియును జేనిచెంతకు నచ్చి, కన్న

దోయి నశ్రుజలంబులు దోటఁగ మిగుల

నిట్టలం బైన దుఃఖంబు నెట్టుకొనఁగ

నిట్లు మొఱవెట్టవోడఁగె నాన్మపుని యెదుట.

148

వ. అది యెట్లనినః—

149

మ. అకటా! నందమహామహీశ్వర! యనాథాధార! యోధర్మరక్షక! నీ యభ్యుదయోత్సవంబున, బలాత్తారంబుగా నొక్క విప్లవలోత్తంసుఁడు యోగసంస్థితుఁడనుత్కాంతాసుఁ! డయ్యయ్యో! యూరక దగ్గుండయిపోయెఁ దావక భట వ్రాతంబుచే నియ్యడన్.

150

గీ. తగవు గాదిది; యోగసంస్థద్విజుండ;
కాని, శవ మది గా; దేల కాల్చివైతు
రనుచు నేమొట్ట లిడుచున్న వినక కాల్చి
వైచి రోయీ! యనాథ శవం బటంచు.

151

ఆ.వె. మానవేంద్ర! నీదు మంత్రియానతియయ్యె
నట! యదోషులై ప యట్టి యోగి
వరులకేని రక్ష నలదె? యీమన్యాయ
పాలనమున కెనరు బాధ్యులయ్య!

152

క. అని యతఁడు మొట్ట వెట్టఁగ
విని, నందశరీరమందు విలసిల్లెడు బు
ద్ధి నిధి యగు నింద్రదత్తుఁడు
తన తను వది యగుటఁ దెలిసి తబ్బి బృగుచున్.

153

వ. అత్యంత శోకవిహ్వలుండై తనలోనఁ దా నిట్టి దట్టిది యని
వివరింప నలవిగాని దుఃఖావస్థనొందె; నయ్యనంతరంబున:—

గీ. ఆత్మ దేహదాహంబుచే నాతఁ డట్లు
నంద దేహస్థిరుండైన కంచు వరసి

మతిమదగ్ర్యుండు శకటాల మంత్రివరుఁడు
నిచ్చె నా కప్పు డాకోటి హేమములును. 155

గీ. అంత నిజదేహనాశ శోకాకులాత్ముఁ
డైన య యోగనందుండు సన్యసెవరుఁ
డెలియకుండఁగ నిర్జనస్థలముఁ జేరి
వ్యాధిఁ గనుఁగొని యిట్లనె వగపు నిగుడ. 156

గీ. “కటకటా! యగ్రజా! నాదు గతి యరసితే?
మహిత భూదేవవంశసంభవుఁడ నయ్యుఁ
దుదకు నే నిప్పు డిట్లు శూద్రుండ నగుచు
నిచటఁ జిక్కి-తి; నేమి నా కీ యవస్థ ! 157

క. కులము సెడిపోయె; నీ సిరి
గలిగిన నేమాయె? ధరణి గలిగిన నేమా
యె? లవంబేనియు గౌరవ
ము లభించునె బ్రాహ్మణత్వమునకుం బోలెన్. 158

ప. బహుజన్మాంతర పుణ్యవిశేషంబున లభ్యంబైన మదీయ
బ్రాహ్మణ్యంబు నివ్వీధంబునఁ గోలుపోవలసివచ్చెంగదా ”
యని యనేకప్రకారంబులఁ జింతింపందొడఁగుటయు సంత
సయోగనందుని నచనంబులు విని వ్యాధియుఁ దత్త్రాలోచిత
సంభాషణంబుల సతని సమాశ్వాసించి యిట్లనియె. నాయనా!
కిడచినకార్యంబునకు విచారించినఁ బ్రయోజనంబు లేదు.
నీ నిప్పుడు ప్రస్తుతి కార్యావేక్షణం బొనరింపవలసియున్న

యది; కావున నే జెప్పన దంతయు నాలింపుము:— 159

క. శకటాలుఁడు మన చరితము

సకలంబు నెఱింగె; నతని చక్క నెపుడు నీ

వొక కన్నిడి నేర్పున మెలఁ

గక యున్నెడ నెగ్గు పుట్టఁగల దో యనుజా! 160

మ. మతిమచ్చుఁ డతఁ డనంగ నొక సామాన్యుఁడు గాఁ ;
జెప్పు జేగతి నేషమి యొనర్చునో! యది యెఱుంగన్ రాదు;
తత్పూర్వసంద తనూజుండగు చంద్రగుప్తునకు నేతిద్రాజ్య
మిప్పించి భూపతిఁ జేయన్ దలపోసి నిన్ను గడతేర్పం జూచు
చుండుంజుమీ! 161

ఉ. కావున, నేదియేని యొక కారణముం గలిగించి సన్నతి
శ్రీవిభవాఘ్యుడౌ వరరుచిన్ దగ నీకుఁ బ్రధానుఁజేసి త
దీవిభవంబు పెంపున నతిస్థిరతిన్ భవదీయరాజ్య మెం
తే విలసిల్ల నుత్తమగతిన్ బెనుపొందుము భోగభాగిన్తె.

ఆ.పె. అనుచుఁ దెలియఁబలికి యావ్యాఙ్గి యాతని

వీడుకోలువడసి వెడలి చనియె

వర్షగురువయందు వలచిన దక్షిణ

నొసఁగుపొంట నతనియొద్ద కంత. 162

గీ. యోగనందుండు ననుఁ బిల్చి యుచితరీతి

నాత్మ మంత్రపదం బిచ్చె నాదరమున

నేను నాతని కయ్యెడ హితముఁ గోరి

యేకతంబున నతనితో న్నిట్లు లంటి.

164

. ఓయీ! నీ కింక నిప్రతి

వోయెన్ విధివశమునలనఁ; భోయిన దేదో

పోయెం గా కీరాజ్య

శ్రీయేరియు నిలుచునట్లు చింతింప నగున్.

165

వ. ఇందులకు నే జెప్పంబోవు విధానంబు నవధరింపుము. 166

ఆ.వె. పూర్వనందు మంత్రీపుంగవుఁ డగు శక

టాలుఁ డింక మున్నువోలె నచివ

పదమునంద యున్న నిది నీకు నిలుచుట

కల్ల యని యెఱుంగు ముల్లమందు.

167

ఆ.వె. కాన, నేదియేని కారణ మొక్కండు

వలికి తత్పదంబుఁ జొలఁగఁజేసి

యతని న్నెట్లులెన నడఁగఁదొక్కక యున్న

నధిప! నీకుఁ బ్రభుత యస్థిరంబ.

168

క. అని చెప్పిన నాపలుకులు

విని యాతఁడు “బ్రదికియున్న విప్రుని యోగ

సుచి గాలిపించె గావున

ఘనతరదోషుఁ” డని దండు్యఁగాఁజేసి వెనన్.

169

క. శకటాలుని నాతని పు

త్రీకుల న్నూర్వురను గప్తదశఁ దన్నగరి

నికటస్థిత నిస్తోయాం

ధకూప వివరాంతరంబునన్ నిలిపించెన్.

170

వ. ఇట్లు ఘోరదండనవిధానంబున నిలుచు జేసి యయ్యేకోతర శతజీవులకును బ్రత్యహంబు నేక శరావమాత్ర పరిమితంబులైన సక్తువులును దావన్మాత్రింబుల యైన దాహోదకంబులు నొసంగుచుండి నాజ్ఞాపించుటయు నంత నెప్పుడోమాత్యుండైన శకటాలుం డత్యంతామృత ధైర్యసంపన్నుం డయ్యును దత్తాలదనితి విషాదాతిశయంబున నిజప్రియసుతశతంబు నవలోకించి యిట్లనియె.

171

శా. కట్టా! పుత్త్రకులార! చూచితిరె యీకష్టస్థితిన్? దైవమెట్లెట్టియాపద వెట్లెనో మన కహ! యీసక్తమాత్రంబునన్ బొట్టల్ నూలు నొకండు నిఁచికొన నొనో? యీజలంబెట్లు నీ రవ్విట్టుం దీర్చగజాలు నిందఱు నా రా జేమి గానెంచెనో!

ఉ. ఏటికిఁ బుత్తులై పొడమి రిందఱు నిట్లు కుమారులార! నా బోటికి? నేను మిమ్ములను బ్రోవగలేని నిరర్థకుండ నై కూటికిఁ గ్రుంగు మిమ్ముఁ గనుఁగొంచు నమానుషమైన యిట్టియా! రాటము నొందువాడఁ గద రాజకృతాపకృతిన్ భరించుచున్.

178

చ. కడుపునఁ గన్న మిమ్ములనుగా దని యే నెటుతిందు? లేక యీ కొడుకులలోన నెవ్వనికిఁ గూరిచి తక్కినవారి నాఁకటన్

జెడుఁ డని చెప్పుదున్? గణనసేయఁగ నెల్లరుఁబ్రేమపాత్రులౌ
కొడుకులెకారె మీ రరయఁ గూరిమి తుల్యమ కాదెత్రిడికిన్?
ఉ. కావున నొక్కమాట పలుకన్ దలకొంటి; వినుండు పుత్రులౌ
రా! వివరీతకృత్యమున రా జయి తా నల యోగనందుఁ డే
దో వెఱుగొంది, నావలన నొప్పమి పుట్టు నటంచు నెంచి న
న్నీవిధి గీటడంప విధియించినవాఁ డిటు ఘోరదండమున్.

చ. అపగతజీవుఁడై చనియె నస్మదధీశుఁడు సత్యనందభూ
మిపుఁడు; తదీయపుత్రుఁడు మిక్కిలి బాలుఁడు చంద్రగుప్తుఁ డీ
కపటపుమార్గముల్ దెలియఁగాఁ దగునీడున లేడు రాజ్యమీ
నెవమున యోగనందునకు నిల్కడగా ననుభోగ్య మాఁజూడీ!
ఉ. బాలుఁడు చంద్రగుప్తుఁడు నిపన్నత నొందక యుండఁగావ, న
న్నేలిన సత్యనందు ఋణ మీఁగ, నహేతుమహాపకారి ని
బ్బాలిశు యోగనందుఁ బగఁబట్టి తఱిన్ బ్రతిసేయ నెన్నఁడేన్
జాలినఁగాక వ్యర్థమగు జన్మము లేమిటి కన్మదీయముల్.

గీ. కాన, సుతులార! యీమనలోన యోగ
నందు పగఁదీర్చికొనఁగల్గిన నాఁ డొకండె
యీజలమ్మును సక్తువు లెల్లొ కొంచుఁ
బ్రాణధారణ మొసరింపవలయువాఁడు.

178

క. మనయెడ నిర్దయుఁడై యి
ప్పని సేసిన యోగనందు పగఁ దీర్చగఁ జా
లినవాఁడ కాక మఱి త

క్కిన వారలు బ్రతికియున్న గిట్టిన నొకట.

179

వ. మనలో నెవ్వం డికార్కర్యంబు నిర్వహింప నమద్ధుండు సెప్పుఁ
డని యడుగుటయు:— 180

ఆ.వె. అంతఁ దండ్రిసల్కు లాలించి తత్పుత్రు
లార్య ! యట్టి వీర కార్యమునకుఁ
జాలినట్టి శక్తి సంపన్నుఁ డొకరుండుఁ
జూడఁబడఁడు నీదు సుతులలోన, 181

క. కావున వినుమో తండ్రి !
నీవే యీనక్తువులును నీరముఁ గొనుచున్
జీవించి యుండి నేయుము
తీవరమగు విద్విషత్ప్రీతికారంబున్. 182

క. ఊరక యరి చేసిన యప
కారమునకు మాటు నేయఁగాఁ జాలని ని
స్సార నిర్ధక జీవులు
ధారిణిపై బ్రదికియున్న దత్తల మేమీ ? 183

గీ. తనువు లివి యెన్నటికి శాశ్వతిములు గావు!
పౌరుషవిహీన మైనది బ్రదుకు గాదు !
దారుణారిజప్రయుక్త మగు గుస్స
హావకారము నైఁచు నదియుఁ గాదు ! 184

గీ. చాలు నీ కొక్క రునకు నీసక్తుజలము;
లే ముపవసించి విడిచెద మీయుసులులు
సంశయింపకు పుత్రనాశమున కాత్మ
వద్దరా ! యంచుఁ దత్సుతుల్ పలికి రహహ! 185

క. శూరవరుల కహితప్రతి

కారము ప్రాణములకంటెఁ గడుఁ బ్రియము గదా
పూరికిని గొనరు జీవము

లౌరా! శూరులచరిత్ర లవి చిత్రంబుల్ ! 186

వ. అది యట్లుండె. 187

చ. పదపడి యాయమాత్యుడును బ్రత్యహ మట్టులె తా నొ
కండు సాయ్యుధకము నక్తులున్ గొనుచునుండె నెటో తన
మేలి కొండు కీ! డొదవకయుండ నిల్చుకొన; నున్నతిఁ గన్న
జగీషుచిత్తముల్! మది దలపోయఁ గ్రౌర్యమదమత్తములై
విలసిల్లు నక్కటా! 188

చ. తనయులు నూర్వరున్ తగుధకుఁ దప్పికఁ జిక్కి క్రమక్రమం
బుగాఁ! దనువులు వీడుచుండ సవిధంబున వారి యసూద్ధమ
వ్యధన్! దన కనులారఁ గన్గొనుచు “దైవవశం విధి! రాజు
నాజ్ఞ చే! కొనక చరించువారి కొడఁగూడవు నేమము!”
లంచు నెంచుచున్. 189

క. సుత శత కరంక గణ పరి

వృతుండై యానూత శత్రువిజిగీషాసం
శ్రేతమతి శకిటాలుడు జీ

వితము భరించెన్ స్వార్థసిద్ధి దా నొకఁడున్. 190

ఆ.వె. అంత యోగనందుఁ డఖిలసామ్రాజ్యంబు
నందు బద్ధమూలుండై తనర్చు

చుండె; నచట వ్యాడియును గురుదక్షిణ

నొసఁగి తిరిగి వచ్చి యెనక మెసఁగ. 191

వ. యోగనందుని సందర్శించి నిజభ్రాతృవాత్సల్యంబున సతనితో
నిట్లనియె. 192

మ. అనుజా! సీవిభవంబు సుస్థిరతరంబై వర్థిలుంగాత! నా
పను లెల్ల న్నెఱవేతె; నర్థగురు సంభావించితిన్ దక్షిణన్
దనియంజేసి; యి కెందునేని చని స్వస్థంబైన చిత్తంబుతో
ననవద్యస్థితి నొందఁగాఁ దపము నేయం బోవుచుంటిన్ జుమీ!

క. కాన నను నీవు వెండియుఁ

గానంగా నేర వెంతకాలమునకు; నీ

స్థానమున నీవు సుపరి

జ్ఞానముతో మెలఁగి కీర్తిఁ గనుము కుమారా! 194

చ. అన విని యోగనందుఁడు నిజాన్తు సహోదర విప్రయోగసం
జనిత విషాదభావములు జాల్చొన నాతని గొఁగిలించి “యో
యనఘచరిత్ర! నన్ను విడనాడఁగఁ బోలునె? యట్లుకాదు! నీ
వును నిట రాజ్యభోగములు వొందుచు నాకడ నుండు
మెప్పుడున్. 195

క. నీ కేమి కొఱతె? రాజ్య

శ్రీ కేవును గర్తవే భుజింప ; ననుఁడు న

వ్యాకులు వినియును, వ్యాడి ని

రాకులుఁ డై యిట్లు వలికె నాదర మొప్పున్. 196

సీ. విను మోక్షియానుజా! విశ్వంభ గాధీశ!

యీభోగముల నా కొకింతయేని
రతి లేదు; క్షణశ్వరము శరీరము నమ్మి
కొని మహానంసారఘోరవార్ధి
మునుగుచుం దేలుచుఁ గొనఁగానఁగా లేక
వనటల నొంద నావల్లఁగాదు
తెలిసియు నెవ్వఁడీ తీరైన నిస్సార
విషయములం జిక్క- వేడ్కనేయు?

ఆ. నె. లచ్చి మరుమరీచి; లలిత విజ్ఞాన సం
పన్నులైన వారి భావములను
మోహపాశబంధముల బిగింపఁగఁజాల;
దిది యెఱింగి మనుట హితముగాదె?

197

క. నీ వనిన, రాజు నైతివి

కావున భోగానుభూతిఁ గనుచును ధర్మ
ప్రచీణ్యమునఁ దరింపం
గా వచ్చున్ యజ్ఞ దాన కర్మాదులచేన్.

198

వ. అని యివ్వధంబున నా వ్యాడి యుచితవచనంబుల నయ్యోగ
నందు ననునయించి యతని వీడ్కొని తపోవనంబున కరిగె;
నయ్యనంతరంబున:—

199

గీ. యోగనందమసీజానియును స్వకీయ
పురవరంబగు పాటలీపుత్రకమున

కరిగి యట రాజభోగంబు లనుభవించు
దలఁచి సకలపరీవారకలితుఁ డగుచు.

200

క. ననుఁ దన నెంటన్ దోడ్కొని

యనుకూలం బైనతటి బయ్యెడలి చిరం
తనరాజధాని కచటికి

జనియె మహావైభవాటసంరంభముగాన్.

201

వ. ఇట్లు చని యోమిత్రునా! కాణభూతి! యోగనందుం డందు
రాజ్యంబు సేయంగడంగుటయు నేను నాతని నన్నిధానంబునఁ
గొల్వసేయుచు:—

202

చ. కులసతి యాసుశీల యుపకోశ సతంబుఁ బ్రియోపచారముల్
నలుపుచునుండఁ దల్లియును నద్దురులున్ హిత ముగ్గడింప ను
జ్వలమతిఁ దన్నరేంద్రసచివ్యాధురంధరతన్ వహించుచున్
గలుములఁ దేలుచున్ సుచిరకాలము నే నచటన్ వసించితిన్.

చ. అనుదివసంబు నా కట సురాపగ నిత్యతపః ప్రసన్నయై
కనకమయాన్నముల్ తనివిగా నిడ, భారతియున్ సతంబు న
న్నసుగమనించి మూర్తిమతియై, బహుమస్తరరాజకార్య సా
ధనముల నెల్లడించుచు ముదంబునఁ దోడ్పడ నేగెఁ గాలమున్

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

కథాపీఠలంబకంబునఁ

జతుర్థ తరంగము

సమాప్తము.

ఓమ్ !

ఆంధ్ర కథాసరిత్సాగరము.

కథా పీఠలంబకము. ౧.

—:0:—

పంచమ తరంగము

వ. అని చెప్పి యవ్వరదుచి నెండియుఁ గాణభూతితో నిట్లనియె.

క. విను మోలుకాణభూతీ !

మన మలరంగ యోగనంద మహిపతి తా న

య్యనువున నిజధాత్రీపా

లన మొసరించుచుఁ బ్రభూతలక్ష్మీవశతన్.

2

గీ. కామవరతంత్రుడై క్రమక్రమముగ నృప

భోగములఁ జిక్కి మద మెక్క నాగ మట్లు

మత్తిలి స్వకీయదేహంబ మఱవఁజొచ్చె

రాజసంబున విషయానురక్తిఁ దనిలి.

3

క. ఇవ్విధమునఁ గామాదుల

కవ్వసుధేశుండు వశ్యుఁ డగు టబ్రమొనో?

యువ్వెత్తుగ వచ్చిన సిరి

యెవ్వనికి మదంబు గూర్చ దీక్షించినచోన్ ? 4

వ. ఆనమయంబున:— 5

గీ. అ ట్లతండు విశ్శృంఖలుం డగుచుఁ దిరుగ

నేను దద్రాజకార్య విధాన చింతఁ

దవిలి యుండఁగ వలసె స్వధర్మమునకు

హాని వాటిల్లుచుండఁగా నహరహంబు. 6

గీ. ఎడతెగని రాజకార్య సమీక్షణముల

నైహికసుఖంబులకు హానియైనఁగాని

స్వీయధర్మంబునకు నట్లె చేటు పుట్ట

సెవ నెట్లగు సత్కులసంభవులకు ? 7

క. అంత నిది యంతయును నేఁ

జింతించి యొకప్పుడేనిఁ జిత్తమునకు వి

శ్రాంతి యొదనంగ వేటొక

మంతిరి తోడున్న యెడల మంచి దటంచున్. 8

సీ. అయ్యంధకూపంబునం దట్టి దురవస్థ

నున్న యాశకటాలు నుద్ధరించి

నాకుఁ జేయూతగాఁ జేకొని నిజధర్మ

నిర్వహణము నెట్లొ నెఱపువాడఁ;

బూర్వవైరమున నీభూమిశ్వరున కతం

డే నుండఁగా నెగ్గు లేమిసేయుఁ ?

గృతి మెటింగి యతండు మతిమంతుడై నాకు
వశవర్తిగా నుండవచ్చుఁ గాదె ?

గీ. యట్లు వర్తింపకున్నచో నతఁడె గాసిఁ
జెంది చెడిపోవు; నట్లేల నేయు నతఁడు ?
లోక మెటింగిన నదనద్వివేకి గాఁడె ?
యనుచు నాలోన నే నిశ్చయ మ్మొసర్చి. 9

క. అనువైన వేళ నృపునకు
ననుకూలముగా వచ్చించి, యర్థించి తదా
జ్ఞు గొని, శకటాలునిఁ జ
య్యనఁ గూపము వెడలఁ దివిచి, యర్హ నిధమునన్. 10

గీ. మంత్రీపద మిచ్చి నిలిపితి మరల నతని
దీనభావమునకు జాలి నూని; యెపుడు
మెత్తఁదనమేకదా బ్రాహ్మణోత్తములకుఁ
బరుల దుసితి తమకంటఁ బడినచోట ? 11

వ. ఇట్లు నే నాశకటాలునకు వెండియు మంత్రిపదం బిచ్చి నిలు
పుటయు నంత నతండుచు. 12

శా. విజ్ఞానంబు వివేకసంపదయుఁ బ్రావీణ్యంబునుం గల్గి తాఁ
బ్రాజ్ఞుడై విలసిల్లుచుంట నహజ ప్రాగల్భ్య మేపార నా
యాజ్ఞావృత్తి మెలంగుచున్ నకలకార్యంబుల్ ఫలింపన్ నృపా
వజ్ఞలేశము వెల్లడింపక గడున్ వైదగ్య మొప్పురఁగన్. 13

- ఉ. పెత్తనమూని నేన నృపు పేర్ని సమీక్షయొనర్చుచుంటఁ దా
నత్తటి నామహీశునకు హాని యొకండును జేయనేరమిన్
జిత్తమునం దెఱిగి తటి సిక్కిడు నంతకు నెట్లొ వైతసిన్
వృత్తి వహించి యుండె; సువివేకిగదా శకటాలుఁ డారయన్ !
- వ. ఇన్విధంబున శకటాలుండు నిజవైరప్రీతికారంబు నేమఱు
బోవక వేచియుండియు నిగూఢాంతరంగంబున మదీయాజ్ఞా
నుకూలంబుగా రాజకార్యంబులం బ్రవర్తించుచుండుటయు
నయ్యనంతరంబున:—

15

—♦ పరరుచి గూఢవిజ్ఞాన కాశల్వము. ♦—

- సీ. యోగనంద మహీశుఁ డొకనాఁడు నగరంబు
బయట గంగానదీప్రాంతమందుఁ
జనుచుండ నంత, నాజాహ్నవీ సలిలాంత
రమ్మున మివులఁ జిత్రమ్ము గాఁగ
మనుజహస్త మొకండు తనవేల్గ నైదింటిఁ
గలియఁగూరిచి పైకిఁ గాన వచ్చె
వచ్చిన, నది సూచి వసుధేశుఁ డెంతయు
నబ్బురపడుచుఁ దానాక్షణంబ

- గీ. నాకు దానిని జూపి “యెన్నండు నిట్టి
విత గనుఁగొన; మిది యేమి ముంతిరి ! వచి
యింపు” మనవుడు నింతలో నెట్లు దీని
దేలుపఁగలవాడ నని తొల్తఁ దలఁచి విదవ.

16

క. నా కిది తెలియ దనిన నీ

భూకాంతుఁడు నవ్వె చిన్నబుచ్చుఁగదే ! కా

నీ, కొండొక్క విధానముఁ

గైకొని యుత్తరము నిడుదుఁగా కని యంతన్.

17

గీ శారదానుగ్రహమునఁ దత్తణమ యొక్క

యాహ వొడమ మదంగుళీయుగ్మకంబు

నట్టె నేనును గదియంగఁ బట్టి యప్పు

డ క్కరమువంకఁ జూపితి; సంత నదియు.

18

అ,వె. అనిమిషాపగాజలాంతరంబున ముల్లి

తిరిగి కానరా కదృశ్య మయ్యె;

మనుజ విభున కంత మఱియు విస్మయ మయ్యె

నన్న డతని క్రిట్టు లంటి నేను.

19

గీ. వినుము రాజేంద్ర ! యాచేయి తనదువేల్ల

నేనిటిఁ గూర్చి “లోకమం దేవు రిట్లు

కలసియున్నచో సాధింపవలనుగాని

కర్జ మేమున్న” దని సూచకముగ నడిగె.

20

న. నేనును దాని భావవిశేషంబు గ్రహింపంజాలి.

21

గీ. ఏకమతిఁ గూడి యున్నచో నేవు రేల ?

యిర్వురే చాలుఁ జూచి యనియెడు తలంపు

దోఁప నాయంగుళీద్వయిం జూపినాఁడ

నదియె తన కుత్తరం బాట సరిగె నదియు.

22

వ. ఇంతకంటె విశేషం బొం డెద్దియు లేదు:— 23

క. అని యేను విన్నవింపగ

నిని తేడూ మదీయగూఢవిజ్ఞానంబున్

గని కడు నినుతింపఁ దొడం

గెను; శకటాలుండు నంతఁ గృతవిక్లబతన్. 24

ఆ.వె. నన్ను గెలిచి యోగనందుని పగఁదీర్చు

కొనుట తన కశక్య మని యెఱింగి

చింత పడియె; నేమి సెప్పుమ నోకాణ

భూతి ! నాటి రాజనీతి రీతి ? 25

—♦ శుక్ల మత్స్య హాసము ♦—

వ. ఇది యిట్టె న యనంతరంబున మఱికొంతకాలంబునకు వేటా
క్క విశేషంబు సంభవించె; నది యెట్టి దనిన? నయ్యోగనం
దుం డొకానొక దినసంబున నిజసాధభాగంబునంద కొండ్లా
కచో సుఖోపవిష్టుండై యుండి పురవీధి నంకం బరికించు
చున్నసమయంబున. 26

క. తన పట్ట మహిషి వాతా

యనాగ్రమున నుండి, బ్రాహ్మణాతిథి నొకనిన్

దన పంక నున్నమిత లో

చచుడై కనువానిఁ జూచుజాడన్ గాంచెన్. 27

క. కని తావన్నాత్రమననె

యనుమాసము సెంది డెంద మం దపుడు మహా

ఘనతరకోపజ్వాలలు

గవకసలాడంగ మిపులఁ గలుషితమతియై.

28

శా. ఏదోపంబును లేని విప్రకులు నిస్సీ ! యర్థియై యున్న ని
 ర్భేదన్ వానినిఁ బట్టుకోఁ బనిచి యీ వెన్వంటనే చంపఁగా
 నాదేశించె; నితండు దోషియగుఁ గాదంచున్ విచారింప! డీ
 ర్వాదుల్ నిత్యవివేకశత్రువులుగావా యెప్పుయిం గాంచుచోన్

ఆ.వె. అంత నాద్విజస్సు నాతేని యానతి

వధకు లవుడ పట్టి వధ్యభూమి

పొంత కీడ్చికొనుచుఁ బోయెడు తటిఁ బుర

వీధి లోన నొక్క వివశియందు.

30

గీ. ఆమ్మకము సేయఁగా నుంచినట్టి శుష్క-

మత్స్య మొకఁ డాతలారులన్ మహిసురవరుఁ

గాంచి, నిర్జీవ మయ్య నక్కజముపడుచు

నల్వరుం జూడ వికవిక నవ్వఁ దొడఁగె.

31

వ. అప్పు డచ్చటనున్న పౌరజనంబు లెల్లరు సభూతిపూర్వం
 జైన యయ్యద్భుతంబుఁ గనుంగొని యనేకవిధంబుల నాశ్చ
 ర్యంబు నొందఁదొడంగి; రంత నాతిలనరులు నవ్వింతం బరి
 కించి మరలి చని యమ్మహీకాంతున కెఱింగించుటయః—

ఆ.వె. తత్తత్తాబ భూమిధవుఁడు నయ్యది విని

యిట్టి వింత యిప్పు డెట్లు వుట్టె

ననుచు సంశయాత్ముడై నాటి కావిప్ప

వధము మాసిపించివైచి పిదప.

33

క. ననుఁ దోడ్తోడన పిలువం

బనిచి “మహామాత్య ! విపణిభాగస్థిత శు

ష్క నిరసు మత్స్య ము దేటికి

విన వింతగ నవ్వె? నాకు వివరింపఁగదే.”

34

క. అని యడిగిన నే సపు డా

తనితో నిట్లంటి “నోయి ధరణీశ్వర ! యీ

వినిగూఢకారణము నే

మనమునఁ బరికించి నిదప మనవి యొనర్తున్.

35

ఆ. వె. ఇట్టి వింత కేదియే నొక్క-ప్రబలమా

కారణాంతరంబు గలుగవలయు

దాని నెఱుంగఁ గొంత తడ వీయఁదగు సంచుఁ

బలికి యతని యాజ్ఞఁ బడసి వచ్చి.

36

ఉ. అసీరచిత్తుడై నృపతి యాడిన ప్రశ్నకు మాఱుసెప్పు నీ

దుస్థితి వచ్చెనే యనుచు దుఃఖము నొందుచు నింటి కేగి సు

స్వస్థ మనస్కులన్ జలజసంభవపత్ని న్మరింపఁ జింతితో

వస్థిత యాచు నాయమ కృపామతి నిట్లనె సుప్రసన్నయై. 37

గీ. దీనికై వత్స ! యింత చింతింపనేల ?

నేటి నడిరేయిఁ జూడు మా తాటిమ్రాని

వెనుక నొదిగి యున్నెడ నీకు వినఁగ వచ్చు

శుష్కమత్స్యంబు నవ్విన చొప్పు డెల్ల. 38

గీ. సంశయము లే దటంచు నాశారద యిటు

లానతిచ్చిన విని ముద మంది నాటి

యర్ధరాత్రంబునందు నే నట్లు లరిగి

వేచియున్నాఁడ నాతాళవిటపి చెంత. 39

వ. అంత నామహాభయంకర నిశీధ సమయంబున. 40

చ. వికట కరాళ దంష్ట్రులును, విస్ఫురదగ్నికణారుణాక్షి యు
గ్మకముఁ, బ్రచండభీకరముఖంబుఁ, బ్రగాఢతమస్సమాసితాం
గకములుఁ గల్గి కొండొక వికారపు రక్కసి పిన్నపిన్న పుత్ర
కులను గొంచు నచ్చటికిఁ దాఁ జనుదెంచె భయంకరంబుగాన్.

వ. ఇట్లు చనుదెంచుటయు సంత సచ్చట నప్పల లాసినీ తనూజు
లెల్లరుం దమతల్లిచుట్టునుం బరివేష్టించి “యవ్వా! యాశలి
యగుచున్నది మా కెద్దియేని యాహారంబు వెట్టుమని కోరిన
నప్పు డది వారితో నిట్లయె. 42

ఆ.వె. పుత్రులార ! యొక్కపొ) డెట్లొ యీనాటి

కోర్చి యుండుఁ డెల్లి యుదయముననె

యడిగినంత బ్రాహ్మణామిషంబున మీకుఁ

దృప్తి సేయుదానఁ ద్రోచునట్లు. 43

క. నేడే యీవిపుని దును

మాడఁగ వలసినది; కాని, యంగడి వేదో

బేడిన యెండుది నగె నని

వీడి రతిని నేటి కవనిభు నానతిచేన్.

44

అ.వె. ఎల్లి తప్ప దింక న్నెట్టెన నోబిడ్డ

లార ! వానిఁ జంపు టది నిజంబ

యంతదనుక నిట్లె యాకట నకనక

పడఁగవలయు న్నిహసముండి.

45

చ. అనవుడు రాక్షసీతనయు లాకటఁ దూలుచుఁ దల్లిఁజూచి బా

పనిదునుమాడఁ దోడుకొనివచ్చెడునప్పు డటేల యెండుచేఁ

ప నగఁ దొడంగెఁ జెప్పుమది బాగుగ మాకిప్పుడూసుపోక యా

ననుటయు నన్నిశాచరి నిజాత్మజులన్ గని పల్కె నీగతిన్.

అ.వె. అన్నలార ! మీకు నాఁకలి గనరాక

యుబుసుపోక గాఁగ నుగ్గడితు

నెందుఁ జేప నగిన హేతువు; నద్దాని

వినుఁడు మీరల్లె వేడ్కమీఱ.

47

వ. ఆచేప నవ్వుని కొక్కయర్థంబు గల దది యెట్లనిన ?

48

ఉ. రా జెఱుంగఁడు గాక తనరాణులలోన నొకర్త యేని య

వ్యాజ విశుద్ధబుద్ధిగలదో యిపు డంతిపురంబులోనఁ గాం

తాజన రూపధారు లయి తప్పఁ జరించెడు పూరుషాళి నీ

యోజ వధింపఁగాఁ గలిగెనో! యిటు లీద్విజఁ జంప నేటికో.

క. తనదేవి వంకఁ గనుఁగొనె

ననుచు నిరపరాధి యగు ధరామరు నితనిన్

141

దునుము బంచెడు నహహా !

జననాయకఁ డెంత సద్విచారణపరుడో ! 50

అ.వె. చెడిన రాణు లుండ, చెజుచెడు విటు లుండ

వీధినుండి కనిన వెట్టివాని

కితని కిప్పు డిట్లు మృతి తటస్థం బయ్యె

విధి విధాన విధము వింత ! యహహా ! 51

క. అని యియ్యర్థముతో నా

తనిఁ గని యయ్యెండుఁ జేప దా నవ్వె; జ

చ్చిన జంతువే నకార్యముఁ

గనఁ బరిహాసంబు సేయఁగాఁ దొడఁగుఁగదా ? 52

క. అని యారక్కసి సుతులకు

వినిచిన వృత్తాంత మెల్ల పిని యేనుఁ జ

య్యన మరలి వచ్చి మఱునటి

దినమున నుదయమున సరిగిరిన్ నృపు కడకున్. 53

గీ. అరిగి యతనికిఁ దన్మత్స్యహాస హేళు

వెఱుక పఱచుటయును నాతఁ డేగి యంతి

పురములోని కాంతావేష పూరుషాళి

కపటవర్తనముల నెల్లఁ గాంచి తెలిసి. 54

వ. వారల కందఱకు సుచితదండనంబులు విధించి వెడలంబంచి

యయ్యనంతరంబునః— 55

క. ననుఁ బెద్ద మెచ్చి, బహుచూ

ననముం గావించి, బ్రాహ్మణసథ ముడిపి, యా

తనిని యభేష్టంబుగఁ జనఁ

గ ననుజ్ఞ యొసంగె నుచితకార్యజుండై .

56

—♦ యోగనందుఁడు పరరుచిని వధింప నియోగించుట. ♦—

క. ఈపగిది విశృంఖల మగు

భూపాలవిచ్ఛేదములఁ బొడగని నే నం

తాపించుచుండ నొకనాఁ

డాపురి కొక చిత్రకారుఁ డరుదెంచి యొగినే .

57

ఉ. భూవిభుదర్శనంబునకుఁ బోయినవేళ నొసంగుపొంతుఁ ద

ద్దేవిని నామెచెంత నృపతిన్ బటమందు లిఖించె; మిత్రమా!

యావెరవేమి సెప్పనగు? నాతని లేఖని వారి కొక్క చే

ప్తావచనంబుల న్నిలుపఁజాలకపోయె నటన్నఁ జాలదే ?

గీ. అట్లు లాదిత్రమును గళ లుట్టిపడఁగ

వ్రాసి యది రాజునకుఁ గాన్కవట్టుటయును

దానిఁ గనుఁగొని నృపతియుఁ దద్ద మెచ్చి

యతనికి విశేషముగ బహూకృతులు సలిపి.

59

క. అది చేకొని వేడుక మెయిఁ

బదిలముగఁ దదీయవాసభవనంబున కిం

పొదనఁగ నభ్యంతరమునఁ

గుదురుగఁ గట్టించె నొక్క కుడ్యంబునకున్ .

60

సీ. అవల నే నొక్కనాఁ డభ్యంతరగృహంబు
 నకు నేఁగినపుడు గోడకుఁ దగిల్చి
 యున్న యప్పటమునం దొప్పు సట్టపుదేవి
 సంపూర్ణభవ్యలక్షణము లరసి
 లక్షణాంతరసముల్లాస సంబంధంబు
 వలనఁ దన్మేఖిలావలయ నీమఁ
 దిలక మొక్కటి యొప్పువలసి యుండుటఁ గళా
 ప్రతిభావిశేషనంపద నెఱింగి

గీ. చక్కఁగాఁ దత్కటిప్రదేశమున నొక్క
 తిలకము ఘటించి యా లొచ్చు దిద్ది తీర్చి
 పూర్ణ లక్షణ సంపత్తి పొందుపడఁగఁ
 జేసి వచ్చితి మఱియుఁ దచ్చిత్ర మలర.

61

వ. అయ్యసంతరంగునః—

62

గీ. అచట నాభూపతియు గృహభ్యంతరమున
 కరిగినపు డందుఁగిల మార్పు నరసి చూచి
 యంతిపురము సంరక్షించునట్టివారి
 నక్షిగె దీని నెవ్వరు వ్రాసి రనుచు నపుడు.

63

వ. అంతఃపురపాలకు లది మదీయకృత్యంబుగా విన్నవించుటయు
 నతం డది విని సంశయాయత్త చిత్త నృత్తుండై తనమనంబున
 నిట్లని తలంచె.

64

చ. అరు దిది! రాష్ట్ర మేన సురహస్యతలంబున నున్నచిహ్నమే
నెఱుంగుదుఁగాక వేఱొకని కెట్లు లెఱుంగఁగవచ్చు? దీని న
వ్వరరుచి యెట్లు సూచె? నను వంచనచేసి నగల్గలోపలన్
దిరుగుచుఁడుఁబోలు గడిదేటి రహఃకృతిదుష్ప్రచారుడై.

క. అంతిపురము ద్రోహం బతిఁ

డంతట నింతట నొనర్చు టది నిక్క-మ, యే

కాంతమునఁ; గావుననె మును

కాంతావేషుల నెఱింగి కనుఁగొనఁ గలిగెన్.

66

ఆ.వె. అనుచు నిశ్చయించి యతికోప శిఖ శిఖా

జ్వలిత హృదయుఁ డయ్యె జనవిభుండు

మూర్ఖజనుల భ్రాంతి ముంప నిట్టి నిదర్శ

నములు దొరకుఁ గాదె నెమకి చూడ.

67

వ. ఇట్లయ్యోగనందుండు విశేష రోషదూషితాంతరంగుడై

తత్తణ్ణు బద్ధితీయసచివుండైన శకటాలు బిలిపించి యత

నితో నిట్లవియె.

68

క. కంటివె వివేకధూర్వహ!

తుంగురి వరరుచి యొనర్చు దురితములు? నా

బంటయి బ్రదుకుచుఁ దుద కెటు

నంటి పనుల్ నేయుచున్నవాఁడో కంటే ?

69

క. దేవీ విధ్వంసనమౌ

గావించెడు పరమదుష్టకర్ముం డయ్యెం

గావున నాద్రోహిని నీ

వేవెరనవునైన నేడ హింసింపఁ దగున్.

70

క. ఈహింస సేయుటకు స

దేహింపఁగ వలవ దింత తీవ్ర మని ప్రభు

ద్రోహి యగు నిట్టి యీ ము

స్సహసికునిఁ జంప కరక చనునే విడువన్?

71

చ. అనుచు మహాగ్రకోపమున నాధరణీపతి యాజ్ఞ నెట్లఁగా
విని శకటాలుఁ డెంతయును విస్తయ మందియుఁ దల్పిమత్తభూ
పునకు మతేమియుఁ బలుకఁజోవఁగనొల్లక “తేనియానచో
ప్పుననే మెలంగువాడ”నని పోయి మదిం దలపోసె నీగతిన్.

చ. వరరుచియన్న దివ్యమత్తివైభవుఁ ! నాతని సంహరింప నీ
సరపతి దుర్వివేకుడయి నా కిటు లాసతియిచ్చె; నిప్పు డి
ప్పురవవరేఖ్య నిష్కలుషబుద్ధి మహాప్రతిభావిభాసి న
పురుసునవధ్యుఁజేయఁగలవాడ, నసాధ్యుడతండునూడఁగన్

ఉ. నీతివిచారదూరుఁ డవనీపతి యాసతి యిచ్చుఁగాక నే
నాతని సంహరింపఁదగునా ? నను నిట్టులె యుద్ధతాత్ముడై
నూతఁబడంగఁ ద్రోసె మును నూర్వరుపుత్రులఁగోలుపోవ;న
చ్చేతలు మర్వఁగానగునెచిత్తము నేర్చుచునుండ నెప్పుడున్.

వ. ఇదియునుం గాక,

75

గీ. ఆమహాత్ముడు వరరుచి యప్పు డట్టి

యంధకూపమునుండి నయూర్ద్రబుద్ధి

నుద్ధరించి నా కీ పద మొనగియుండ

నాద్విజవశేష్యుఁ డునుమ నెట్లనుమతింతు ? 76

ఉ. ఘోరవిపత్తిలో మునిగి కుంగెడు నన్ను వినిర్మలాచ్ఛుభో

దారత నుద్ధరించి యుచితస్థితి నిల్పినవాని నిప్పు జే

తీరున మంతనంబున వధింపఁ గడంగెడువాఁడ నేను ని

ష్ఠారణమున్ బ్రమత్త స్పృహశాసనచూ దలఁ దాల్చి యక్కటా!

వ. కావున నే నిప్పు జేదియేని యొక్క గుప్తమార్గంబున నీతిని

రక్షించుటయ పరమధర్మం బని తలపోసి యాశటాబుండునా

యొద్ద కరుదెంచి రాజకోపకారణంబు వధ శిక్షాంతంగా నా

కెఱింగించి యతిరహస్యంబుగా నాతో నిట్లనియె 78

క. అవివేకియు మత్తుఁడు నగు

నవనీనాయకుని యాజ్ఞ యది యట్లెనన్

బ్రవిమలచరితా ! నీ కది

యవచూసముగాదు సందియం బేమిటికిక్ ? 79

క. పరు లెఱుంగుండ నా మం

దిరమున నుండు మిఁక నీవు ధీరవరేణ్యా !

మఱి యెవ్వనినో వేఱొ

క్కరు నిపుడు ప్రవాదమునకుఁగాఁ జంపింతున్. 80

వ. పదంపడి దైవానుకూల్యంబునఁ గొంతకాలంబున కన్నియుం

జక్కపడవచ్చుంగాదె యని యిట్లు శకటాబుండు పెక్కు-

తెఱంగుల వక్కఁగించుటయు:— 81

147

సీ. అంత వేఱొక యుపాయము లేమి బ్రచ్చన్న
 వృత్తి నే నాతని యింట నుంటి;
 నానాటి నడిరేఘయుం దతండును, నొక్క-
 మనుజు ననాథునిఁ దునుమఁ బంచి
 వరరుచి మణిసె నన్ వార్తఁ బట్టనమున
 వెలయించి, చెప్పె భూవిభునితోడ;
 నేను నాశకటాలు నీతి ప్రయోగ కా
 శలమున కెంతయు సంతసించి

గీ. యతని కిట్లంటి; “నోమహామతివరేణ్య !
 దక్షుండవు నీవు; నీతి విచక్షణుండవు
 సచివు లెవ్వారలును నీకు సాటిరారు
 మహిని నీ వొక్కడవకావె మంత్రీవనఁగ. 82

వ. అది యెట్లన ? 83

మ. జననాథుం డవనీతుడై పనిచినన్ స్వచ్ఛందసంచారివై
 నను హింసించఁ దలంప వైతి; విది విన్నాణంబు; నీ వల్లు నన్
 దునుమం జూచిన నీకు నే నిట నవధ్యుండం జూమి యెత్తెఱుం
 గుననేనిన్; నను సంహరించుటకు నీకున్ శక్తిలే దియ్యెడన్.

వ. అందులకుఁ గతం బేమనిన ? 85

గీ. కలఁడు విను మొక్క బౌహువిక్రమఘనుండు
 రాక్షసవరుండు ప్రాణమిత్త్రుంబు నాకుఁ

గోరునెడ వచ్చి యరుల మార్కొనుట కాక

విశ్వవిధ్యంసమేనిఁ గావించు వాఁడు. 86

వ. అట్టి మిత్త్రీసాహాయ్యంబు గల్గెనేని యాయోగనందు నేని
సాధిపరా దండువేని:— 87

గీ. ఇతఁడు మును నానఱుం డైన యింద్రదత్తుఁ;
డాగమజ్ఞాననిధి; భూసురాగ్రసరుఁడు;
గాన, నిపు డేమియుం జేయఁ గాకపోయె;
గాని వేఱొక్కరుం డైనఁ గలదె బ్రదుకు. 88

క. అనినన్ విని శకటాలుఁడు
మనమున నచ్చెరువు వేడ్క మల్లడిగొనఁ ద
ద్దను దెత్తుని దన కొకవరి
గనిపింపం గోరె వినయకాతుకములతోన్. 89

గీ. అంత నే నానిశాచరు నాత్మఁ దలఁచి
యెదుటఁ బ్రత్యక్ష మొనరింప నేమి సెప్ప
విన్నయ త్రాన సంభ్రమ వివశుఁ డగుచుఁ
గాంచె దహూప మతఁడా వెక్కనముగాఁగ. 90

వ. పదంపడి యారాక్షసుండు మదీయానుమతంబున నంతర్హితుం
డగుటయు నంత నాశకటాలుండు నాతో నిట్లనియె. 91

—♦ పరరుచికి రాక్షసుఁడు మిత్త్రుండైన వృత్తాంతము. ♦—

క. ఎక్కడివాఁ డనఘా ! యీ
రక్కసుఁ డత్యంత వికృతరౌద్రాకారుం

దెక్కరణి నీకు వీనికిఁ

జిక్కని యిటువంటిమైత్రి సిద్ధించె నిటుల్ ? 92

వ. అది నా కెఱింగింపఁ దగినది యగునేని చెప్పు మని యడుగు
టయు: — 93

సీ. అప్పు డే నతని కిట్లాటి; నోమంత్రీశ !

నీపదంబున నేను నిలిచియున్న

తఱి నిప్పురమున నిత్యమును చాత్రులయందు

నగర రక్షణము సేయఁగ నరిగెడు

పురపాలకులు క్రమంబుగ నొక్కఁ డొక్కఁడే

కడతేరఁ దొడఁగి రక్కజము మీఱ;

నయ్యెడి యోగనం దావనీశుఁ డిదేమి

యనుచు నెంతయు విస్మయంబు నొంది

గీ. నన్ను నియమించెఁ గొండొకనాటిరేయి

నగరరక్షి; నేను నానడికి రేయిఁ

బురమునం దెల్లచోటులఁ దిరుగుచుండి

కంటి నొకచోట నీభయంకర నిశాటు. 94

వ. అంత నీరాక్షసుండును నన్నుఁ గనుంగొని చేర వచ్చి భయం
కరంబుగా నిట్లనియె. 95

గీ. ఈపురంబున నుందరి యశాపడంతి

యెవ్వతయొ తెల్పవలయు నా కిప్పుడు నీవు

యక్తముగ నట్లు తెలుపకయున్న నిన్నుఁ

జంపి పంపెదఁ బూర్వరక్షుకొల కడకు.

96

చ. అనవుడు వీని యీనుడుల కాత్మ నొకీతయు నేఁ దలంకఁబో
క నిభృతధీరభావమున గట్టిగ నవ్వచు నోయి! బో! యె
వ్వని కది యిష్ట యశా నదియె వానికి సుందరి! యిష్టవరం
బుననె యనంగ నేఁబిను; మూఁడుజగంబులనిట్లయోఁజుమీ.

క. ఇంతకు భిన్నంబుగ నా

వంతయు లే; దగుగు; మని యనాదరభావం

బును వెల్లడిసేయుచుఁ బ

ల్కిన విని యిద్దానవుండు కృతివిస్మయఁడై.

98

వ. తన యూధత్యంబు సంతను విడనాడి సవినయంబుగా నాతో
నిట్లనియె.

99

ఉ. ఓడితి నెంతకాలమునకో యిటు నీకు; మహానుభావ! యె
వ్వొడవో నీవు; నీవచన వైఖరి నిక్కము; మోదమయ్యె; ని
ప్పొడిమి నాకు మార్వలెకఁబోవఁగఁజాలక యోడి యెందఱో
వీడిరి పౌణముల్ సుమతివిశ్రుతి! నీవొకరుండుతక్కఁగన్.

క. నీ కింక నొక్క యెగ్గును

జేకూరదా; మఱియు నాకుఁ జెలికాఁడవు నె

యేకొదవయు లేకండ ని

రాకుల మతి సంచరింపు మయ్యయి పట్లన్.

101

గీ. అనుగుఁ డెలికాఁడ ! వినుము నెయ్యమునఁ జేసి

యెపుడు సను నీవు దలఁచిన నపుడు వచ్చి

యెట్టి పాణిగొడ్డంబుల నేనిఁ దీర్తు

ననుచుఁ బలికి యంతర్నిత్యం డయ్యె వేగ.

102

క. అతఁడే యీరక్కసుఁ డీ

విశమున నాపత్సహాయవేళల మత్స్య

ర్నిత్యం డెంతె చి మదీ

స్థిత సాసిధులు పొనంగఁ జేయును సుండున్.

103

వ. అని యిట్లు నేనారాక్షసుని వృత్తాంతంబు నెప్పిన విని శక

టాలుం డెంతయు నబ్బుగరి బొంతుచు వెండియు నన్నుద్రే

శించి “యార్యా ! నీకు గంగాదేవియు సుప్రసన్న భావం

బునఁ దలంచిన యంతస సాక్షాత్కారంబు నేయు నని వింటిఁ

గావున నాయెడల నసుగ్రహించి యుక్క మా అప్పుణ్య

భాగీరథీన్ద్రహంపదర్శనంబు స్థితము నాకుఁ గలుగఁజేయు

మని పార్థింపుటయు:—

104

గీ. అంత నేనును దన్మహాభ్యర్థనమున

కొండొక తెఱగునన్ బల్కు నొల్లఁబోక

మానసములొస గంగాభవాని భక్తి

తత్పరత ధ్యానవిధమునఁ దలఁచుటయును.

105

క. అదేవియుఁ దోడనె నా

పై దయ నిజదివ్యమూర్తిఁ బ్రత్యక్షముగాఁ

గ్రాదుర్భవించె; నాహో

నాదట నాతఁడును గాంచి యానందింపన్.

106

వ. ఆసమయంబున నేనును:—

107

చ. స్తుతు లొనరించి యామెఁ బరిహోషిణఁ జేసితి; సంతలోదిగో
హిత యయి జహ్నుకన్యకయునేఁగె; బదంపడిమత్ప్రభావద
క్షత లటుగాంచియెఱియుఁబ్రశంసలునల్పుచు సప్పుడామహా
మతిశకటాలుఁడాదృతియు, మన్నన, భక్తి యుమీఱసముఁడై

క. ఏకొదవ యొదవ కుండఁగ

నా కటఁ దన మందిరంబునన్ పహు మర్యా

దాకలనము సేయుచుఁ దో

డై కలసి మెలంగుచుండె; సట్లుండంగాన్.

109

మ. ఒకనాఁ డే నొక వో రహస్థిత్తుండనై యుద్విగ్నతంజెంది, మా
మకదీనస్థినాత్మ నెంచుచు“మహామాత్యుండనై యుండి యూ
రక తేఁ డాక్రియ శిక్షసేయ నుసులుల్ రక్షించుకో సన్యసి
టికిఁజేరన్ వలసెంగదే”యనుచు నొంటింజింతతో నుంటయున్

వ. లంత:—

111

క. శకటాలుఁడు నాచిత్తం

బు కలంత యెఱింగి, నాగు పొంతకుఁ జనుదె

చి “కటా! సర్వజ్ఞుడ నీ

వె కలంగన్ భోలునే వివేకనిధానా!

112

153

మ. క్షీణనాథాల్ పరమార్థ సత్యముల సంశీలింపఁజో; రవ్యవ
స్థితచిత్తుల్ గదవారు? తద్భవముతుల్ శిక్షాసమాసంబులున్
మతిఁజింతించి ప్రమాదభేదములు సెందన్ వచ్చునే? యోమహా
మతి మద్వర్య! భవద్విధార్యజనులీమాత్రంబు యోజింపగే?

ఆ. నె. కాలవశమువలనఁ గలిగినదోషంబుఁ

దలఁగు; నీశువిధతయును దెలియు;

మరల రాజు నిన్ను మన్నించు; నీ వేల

చింతనఁడెదు శుద్ధశీల ! యిట్లు ?

118

వ. నీయెఱుంగని వృత్తాంతోదాహరణములు లేవు; కాని,
యియ్యెడ నిందులకు దృష్టాంతృత్వన యుక్త పూర్వకక
సెప్పెద నాలకింపుము.

114

—◆ శివశర్మ యను మంత్రికథ. ◆—

క. ఆదిత్యవర్మ యనియెడు

భూదయితం డొకఁడు తొల్లి భుజవిక్రమింప

పాదిత యశుఁ డిచ్చట నీ

మేదిని పాలించువాఁడు మించిన కడినిన్.

115

క. అతని పరిధమున నిరుపమ

మతి యగు శివశర్మ యనెడు మంత్రినరుం డు

చిత రాజభక్తియుతుఁ డు

నితవర్తనుఁ డగుచుఁ గొల్పు నేయుచునుండున్.

116

న. ఇట్లుండ నులి నొకానొక సమయంబున సమ్మహిపాలుని
రాణివాసంబున గల రాణులయం దొక్కతె గర్భవతి
యగుటయు నప్పు డా భేదంబు తెచ్చిత్తాంతంబుఁ దెలిసికొని
యెంతయు విస్మయాకాంక్షింతుండై . 117

క. బిలుబిలు సంతకపురమున

కరిగి యుచట రక్షణార్థమై నిలిసిన త

త్పరిచారికా సమూహముఁ

దరిఁ జేరఁగఁ బిలిచి కోపదర్శనుడగున్ . 118

న. వారిహో నిట్లనియె.

119

గీ. ఏ మిటకు నచ్చు టుడిగి గెండ్లెండ్లు గడచె

గర్భ మెట్లయ్యె మియమ్మగారి కిపుడు

దాఁపఁ జోవక దీని సత్యమది పిన్న

పించుచో మిమ్ము నేను మన్నించి విడుతు.

120

క. అటుగాక, నూయమాటల

నిటు నటు ముడిపెట్టఁబోదు కేని మచియో

దృట ఖడ్గధార మిము ని

ప్పట నిలుపునఁ జేల్చి యుప్పుఁబాఁతఱ లిడుచున్ . 121

క. అనవుడు సప్పరిచారిక

లనుపమ భయ విహ్వలాత్మలై యాతని కి

ట్లని; రోదేవా ! మే మే

మని నొడువఁగ నేర్చువార మజ్జలము గదా ! 122

ఉ. రేవగ లిట్లు నిత్యము చరించెద మియ్యెడ జాగరూఃతన్
గావలి గాచువేళ మముఁ గా దని యొండొకపోతులీ
బోవను లోని; క పటు పోదగువాఁ డొకఁడు
దేవర! యేఁగు న్నరము నేచి డెచి

క. ఇంతకు మిక్కిలి యెఱుఁగెను
క్రింతయు పన జెలువ. మిది ను
కాంతా! ముఁగ రసాక్షి
జింతింపుము చి. ముచి తిత్తమగు నానిన్.

చ. అనుటయురాజు నినివి“చూ! శివశ్చయేద్రో
జనుటకువేతయొ క్తనిశితకృతు?”యంచుమహాగజం
ననుపమ బుద్ధివైభవ నమస్వీతుడైన యమాత్యవర్ష
తనిఁ గడతేర్పఁగాఁ దలఁచె దధ్యము గానరుగా నరేశ్వరుఁ

వ. ఇన్విధంబున నయ్యాదిత్యవర్మ భూపాలుండు తనమంత్రియగు
శివశర్మం గడతేర్ప నిశ్చయించియుఁ బదంపడి లోకమువంకం
గనుంగొని కొంకుచు:— 126

గీ. బాహిరంబున మంత్రిఁ జంపం గడఁగిన
వచ్చు నెంతయు లోకాపవాద మిపుడు
గాన నేదేని యొకయుక్తమనని యేక
తముగ నడపుట మిగుల యుక్తమని యెంచి. 127

క. తన ప్రియసఖుఁడును సామం
త స్పృహఁడు నగు భోగవర్మ దరి కమ్మంత్రిన్

ఒనిచె; నొక రాజకార్యము

పనిగాఁ గల్పించి కపటభావుం డగుచున్. 128

క. పనిచి పదంపడి తత్సచి

పునిఁ గడతేర్చింప నాన్యపుని చెంతకు లే

ఖను వ్రాసి తాను నమ్మిన

మనుజునిచే నంపె గూఢమార్గమున వెనన్. 129

వ. అంతః—

130

ఆ. వ. ఆయ్యమాత్యుఁ డట్లు లరిగిన యేడవ

నాఁటిరేయి రాచనగరు విడిచి

యాఁడుయాపుగొన్న కోడెకానిఁ గూడి

సాటిపోవు రాణి పట్టువడియె.

131

వ. ఆయ్యవసరంబునః—

132

క. జనవిభుఁడు రాష్ట్ర నడవడి

విని యకటా! యూర కట్టి విమలాశయు మం

త్రిని గడతేర్చించితి సని

యనుతాపముతోడ మిగుల నలమట నొందెన్.

133

వ. ఇది యిచ్చట నిస్సంధః—

134

గీ. అచట, శివశర్మ భోగవర్మాంతికమున

కరుగుటయు, లేఖయుం జేరె నతని వెంట

భోగవర్మయు దాని విష్వక్సొని చదివి

దైవవశమున ధర్మచింతనము గలుగ.

135

న. అందున్న విషయం బంతయు రహస్యంబుగా శివశర్మకుఁ
దెలియఁ జేయుటయు:— 133

ను. అపు డామంత్రివరేణ్యుఁ డిట్లనియె; నయ్య! భోగవర్తా! మహా
ధివు నాజ్ఞాపరిపాలనార్థ మయి సందేహింపఁగా నేల న
న్ను పసంహారము నేయు మిత్తతీనె; నీయుల్లంబునందేమియున్
గపటత్వంబువహింపరాదు; ప్రభునాజ్ఞ నదీర్ఘచోనెప్పడున్.

ఆ. వె. అట్లు నీవు నన్ను నపగతాసు నొనర్చు
సంశయితువేని సత్వరముగ
నాను నేన యాత్మనాశంబుఁ గావించు
కొందుఁ; దప్ప దింక మృందు టిచట. 138

చ. అనినఁ దదీయవాక్యముల కచ్చెరు వందుచు భోగవర్మయూ
తనిఁగని“యోయి బ్రాహ్మణవతంసను! యేమిది! యిల్లుపల్లె? దీ
ఘనతిరదీక్ష యేమిటికిఁ గంటి స్వనాశముఁ గోగుకొందురే
పనివడి యెట్టివారయినఁ? బ్రాణము లింత నిరర్థకంబులే !

క. చా వనిన నెంతమాత్రము
భావమునను గలఁతపడవు! పైగా నిను నేఁ
బోవిడిన బ్రదుక ననె; దీ
తీవర మిట్ల గలిగెఁ దెలుపఁ గదయ్యా ! 140

వ. నీ విచిత్రాభినివేశంబు నాకు వివరింపక తప్ప; దట్లు తప్పిన
నొట్టెఘమీ” యని భోగవర్మ సవినయంబుగను సకౌతు

కలలుగను సానునయలలుగను జనవుగొని పొగ్గించిన శివశర్మ
యతని కీటనియె. 141

శా. తండ్రి! విన్నిదిభోగవర్మ నరనాథా! యిప్పు డీనింతగాఁ
దీడ్చింపైన కడంకతో నడుగుటన్ దెల్పం దలంపయ్యె; నే
వాండున్ దీని నెఱుంగ; రేనెచటఁజావంగూరునోయచ్చటన్
బండ్రెండేడు లవృష్టిదోష మొదవున్ బర్జన్యరోధంబునన్.

క. ఏ నిట్టివాడ నని తా

నా నరపతి యొకడ యెఱుఁగు; నట్లెఱిగిన వా

రేనాఁడు నను వధింపం

బూనరు దేశమున కెగ్గుపాడము నటంచున్.

142

వ. అది యిట్లుండె; నిప్పుడు గాయేలికయైన యాదిత్యవర్మ భూ
పాలుండు తా నెక్కఁతంబుననో నన్ను వధింప సమకట్టి యున్న
వాఁడు; గావున నే నాతఁ డెట్టివాఁడనను దదభీష్టసంసిద్ధి
పొంతు సస్థిరం బైన యీశరీరంబు పరిత్యజించి రాజముఁబంబుఁ
దీర్చుకొని స్వధర్మనిర్వహణంబుఁ గావించుకొనఁ దలంచి
యున్నవాడ; నింతకంటె వే తేమియు లేదని యిట్లు శివశర్మ
నొడివిన విని భోగవర్మయుఁ దోడనె తన సచివాధిక్యత
వర్గంబు రప్పించి వారితో నిట్లాఁగించింపఁదొడంగె. 144

క. ఆదిత్యవర్మ నరపతి

గాదిలి చెలి యనియు, నమ్మఁగల విభుఁ డనియున్

భేద మెఱుంగక మసలితి

మాదుష్టుం డెంత తలచె నది గనుగొనితే ? 145

క. శివశర్మను దునిమినచోఁ

దవులు సనావృష్టి యనునుఁ దా నెఱిగియు, గై

తనమున మన దేశం చిపు

డనగ్రహముచే నశివ నాత్మఁ దలంచెన్. 146

న. అతని కట్టి దురుద్దేశము లేనియెడ శివశర్మ నిండేల పథిపఁ

భంచి యుండు ? 147

క. హంతలు లేతే తన కట

శాంతం డగు నీద్విజన్మ సచివశ్రేష్ఠున్

మంఠనమునఁ గడతేర్చగఁ?

జింతింపుడు తత్కుయుక్తి చేప్పల తెఱుగున్. 148

ఉ. మంఠనమందుఁ గేవలము మాఱుచేసిం బడకుండునట్లు లే
మంఠిరిఁ జంపఁగాఁ దగిన మానిను లయ్యెడ లేకకాదు; దు
ష్ప్రితి, నుపాంతదేశ మిది చేడ్పడఁగఁ దలపోసె నమ్మహి
కాంతుండు; దీన సంశయము గల్గ దొకించుక యేని యారయన్.

క. కావున సచివోత ముడగు

నీవిపుఁ పథిపఁగూడ దిట మన; మితఁడున్

శివత్యాగిం బీయెడఁ

గావింపక యుండఁజూడఁగాఁ దగు మనకున్. 150

క. అని మంత్రాలోచనముం

బాసరిచి శివశర్మ కీడు నొందకయుండన్

గనుగొనఁగ రక్షణుని నిడి

తనదేశము నెడలఁబంచె దక్షణ మతఁడున్. 151

గీ. ఇట్లు తన ప్రజ్ఞ శివశర్మ యెడఁగఁ బాసి

తొంటి తన తప్పు పూర్వమే తొలఁగఁ గానఁ

దిరిగి చనుదెంచె దనవాసదేశమునకు

నిజమహిమందు మరల మన్నించి నేమే. 152

వ. కావున నోమహామాత్య! ధర్మం శేనాటికి సస్యథా

కానేరదు:— 153

గీ. అట్ల నీవును శుద్ధుడ నగుదు; చింత

యుడిగి మద్దేహమున నిట్లు లుండు మనఘ !

యీనృపాలుండు తనతప్పు తా నెఱిగి

సానుతాపఁ డగున్ సంశయంబు వలకు. 154

క. అని శకటాలుండు దేర్చఁగ

మనమునఁగల చింత యుడిగి మంతనమున నా

తని యింటనె తగుసమయం

బును వేచుచు నుంటిఁ గాణభూషీ! వింటు ? 155

— ♦ వరదచి పేరణ్యగుప్తని శాసముఁ గొలఁగించుట. ♦ —

వ. ఇన్విధంబున నేను శకటాలునిగృహంబునఁ బ్రచ్ఛన్నుండన్

యుండి కాలయాపనంబు నేయుచుండుటయు సంత:— 156

ఉ. కొండొకనాఁడు తద్విభుని కూరిమి పుత్రకుఁడౌ హిరణ్యగు
పుండు నిజానుచార సహితుం డయి వేడుక మీఱఁ గాసలన్
మెండయియున్న సత్త్వముల మేకొని త్రుంపఁదలంచి, వేట కై
విండులు సమ్ములున్ వలలు వేపులు మున్నగుసాధనాళితోన్.

ఆ.నె. పురము వెడలి విపినభూమికే జని యందు

వేటలాడువేళ బాటఁ దప్పి

తురగ వేగవశత దూరమార్గమ్మున

నొంటి యయ్యె నెంట నొకరు రాక.

158

వ. అంతఁ దదీయపరివారం బెల్ల నమ్మహాఁరణ్యభాగింబున నతని
వెంబడించి ముట్టనేరక నెనుకఁ జిక్కి, యతనిబాడ యెఱుంగక
పరిభ్రమించుచుండె; నివ్వధంబునః—

159

క. నృపతనయుం డొంటరియై

నిపినస్థలియందుఁ జిక్కి నెర నశి యుండన్

దవనుఁడు నపరదిశాసతి

లవనమునకుఁ జెందిరపుఁ దిలకమై సొలిచెన్.

160

వ. అంతః—

161

గీ. పనలు గడచని రాతిరిపడుట నూచి

రాజపుత్రకుఁ డచట నారాత్రిఁ గడవ

నొక్క నికట మహీజంబు నెక్కి యుండె

గానన న్ముగంబుల భయంబు గంబుగకుండె,

162

గీ. అంత నొక యెల్లుగొడ్డు సింహంబు దలుమ
వెఱచి పఱతెంచి వచ్చి యావృక్ష మెక్కె-
దానిపై నున్న రాజపుత్రకు మనంబు
సాధ్యసాయత్తమై గడు సంభ్రమింప.

168

వ. ఇట్లు లాభల్లాకంబు తద్భూరుహంబు సభిరోహించి యచటఁ
దనవలన బెట్టు గుట్టు సెడి సంభ్రమించుచున్న యాపుడమి
తేనిపట్టిం గనుంగొని, కనికరించి మనుష్యభాషాంబుల నత
నితో నిట్లనియె.

164

క. “వెఱవకుము రాజపుత్రక !

కొఱగామి యొకింత నీకుఁ గొలుపఁగఁబో; ని

త్తటి మిత్తుల మెఱిమి మన

మిరువురమును; దలఁక నలవ దీ వించుకయున్.

165

వ. నీవు నావలన వెఱపు సెందుచున్న యట్ల నేను నొక్క-సిం
గంబువలన వెఱపు సెందుచుఁ బఱచి వచ్చితిం గావున
నీభయంబు చండ్రంబు నే నెఱుంగుదు; మన మిద్దఱము
నిప్పుడు సమానధర్మములై యున్నవార; మట్లగుటంజేసియ
మిత్తుల మని చెప్పుచుంటి; నీ విది విశ్వసించి యివ్వెశాల
వృక్షశాఖపైఁ బవ్వళించి సుఖంబుగ నిదురింపుము; తెల్ల
వాఱిన పదంపడి యెవ్వరి త్రోవను వారు పోవునము”

క. అని యెలుఁగు దనకు వెఱ యుడి

పినఁ దేర్కొని రాజసుతుఁడు భీతిఁ జొఱఁగి త

దటన విటపిశాఖ యొకటి శ

యనముగ నిదురించె నడవి సందిన యలతన్. 167

ఆ.వె. భల్లుకంబు వెంటఁ బటతెంచి వచ్చిన

మృగపతియును జెట్టు మీఁదు గనుచు

దలఁగ కందె యుండె; నెలుఁగును నిద్రింప

కరయు చుండె దద్దజారివంక. 168

వ. అట్లు గొంతవడి గడచిన పదంపడి యమ్ముగేంద్రం బా

భల్లుకంబు నుద్దేపించి యిట్లనియె. 169

గీ. ఈవు నాబారిఁ దొలఁగి చెట్టెక్కి యెట్లా

బ్రతికిపోయితి; పోము; భల్లుకంబ !

మానిపై నిద్రివోవు నమ్మనుజునైనఁ

గ్రిందఁ ద్రోయుము నేను భక్షింతు వాని. 170

క. మానవుఁడు వాఁడు ! నన్యమృ

గానీకమ్మునకు దుస్సహరి ! పిదప నీ

ప్రాణముల కెగ్గు దలఁచుఁ జ

మీ ! నీవాశత్రు నమ్మె దేమిటి కహహ ! 171

క. తడయక వానిం గ్రిందికిఁ

బడఁద్రోయుము దుష్టశత్రు భక్షించి నినున్

విడిచెద; నీ వీయాపదఁ

గడచి యభేష్టముగఁ బోవఁగా వచ్చు నికన్. 172

చ. అనుటయు భల్లుకంబు “కలుషాత్మక! నన్నిటు విశ్వసించియి
మ్మనుజుఁడు మిత్ర భావమున మానిపయిన్నిదురించుచుండె; నీ
తనిఁ బడఁద్రోసి చంపు టది ధర్మవాఙ్మేనటు మిత్ర ఘాత సే
యన; నను నీవు వీడ కిటు లావదఁ బెట్టినఁ బెట్టు మియ్యెడన్.

క. అన విని సింగము సిబ్బిత

గొని యూరకయుండె; నవలఁ గొంతవడికిఁ ద

జనపాలక తనయుఁడు మే

ల్లొనె; నపు డయ్యెలుఁగు నిదుర గూర్కొని రాఁగన్. 174

ప. రాజపుత్రుండు మేల్కొనియున్నవాఁడు గదా యని తాను
నాతని సమీపంబున శయనించి నిర్భయంబుగా నిదురింపం
దొడంగె; నాసమయంబున:— 175

ఆ.వె. ఆది నెలుఁగు నడిగి నట్లె యాహర్యక్ష

మాన్యపాత్రజన్ము నడిగె; దుష్ట

భల్లుకమును గిందఁబడఁద్రొబ్బు; మీవు నీ

యిచ్చ మెయిఁ జనంగ వచ్చు ననుచు. 176

వ. అంత:—

177

చ. నృపసుతుఁ డాత్మరక్షణమునే పరమార్థముగాఁ దలంచి పా
వపుఁ జని నాక, సింగము కృపం గడియింపఁగ భల్లుకంబు ని
ట్టె పడ విదిల్చె; దానిని వడిం గడతేటిది వేగ తాను జి
క్తు పడక స్వేచ్ఛగాఁ జనెడు కోరిక నెమ్మది ముమ్మరంబుగాన్.

గీ. అప్పు డాభల్లుకంబు దైవానుకూల్య
వశత మేల్కొని పుడమిపైఁ బడక, నిబిడ
విటపి విటపాగ్రములఁ బట్టి వేలఁ బడుచు
నామహీపాల సుతున కిట్లనియెఁ గినుక. 179

క. ఏలా దుశ్శీలా ! న
న్నీలీలన్ దోస్తివైచి తేమిటి కకటా !
చాల నిను నమ్మియుండఁగ
మేలా యిటు సేయ నీకు మిత్రదోహీ ! 180

గీ. ఈపు నా కొనరించిన యీ నికార
మెంత కాలంబునకు నన్యు లెఱుఁగ నేర్తు
రంత దనుక మహాన్తాదహాతవివేక
మతి వయి చరించెదవుగాత మఱపు గలిగి. 181

ఆ.వె. అని శపించె; బిదప నరుణోదయం బయ్యెఁ
దెల్లవాతె ననుచుఁ దెలిసి సింగ
మచొటు వాసిపోయె; నాభల్లుకంబును
జెబ్బునుండి దుమికి యట్టె చనియె. 182

ఉ. అంత, హిరణ్యగుప్తుఁడు గృహంబున కెట్లెఱిగియేగి, శాపవి
క్రాంతి గతప్రబోధుఁడునుగాఢవిమోహాతమోహాసుండు నై
యెంతయుఁ దూలియుండఁ గని యియ్యది యేమనియోగనం
దుడత్ర్యంతునిపాదమొందుచునిజాప్త జనంబులతోడనిట్లనెన్.

మ. అనుగుంబుత్రకుఁ డెక్కతంబునఁ గృతవ్యామోహుడై వేఁ
 మఱున్ గొనెనో యేరునెఱుంగై రకట! తిన్హోరాటవీభూమినీ
 తని కే మయ్యెనో? యెట్లు లియ్యది నిన్మత్తంబానో? యేవారలీ
 ఘనగూఢార్థము విప్పి చెప్పుదురు సృజ్ఞానైభవోన్మేషులై?

గీ. గూఢవిజ్ఞాన దక్షుండు కూర్చి మంత్రీ
 సకలకార్య వివేకవిచక్షుణుండు
 నైన వరరుచి గతియించె; నతిఁడ యున్న
 నెఱిగి సెప్పెడువాఁడు గాదే యి దెల్ల.

185

క. విజ్ఞానమహావార్ధి మ
 దాజ్ఞాపాలన సమర్థుఁ డాతఁడు నాచే
 నజ్ఞానవశమునఁ గృతా
 వజ్రుడై సంహరింపఁబడె నకటకటా!

186

గీ. అని వగవ సాగ శకటాలుఁ “డదిర! నేటి
 కొదవె సమయంబు వరరుచి నుద్ధరించి
 ప్రభుని చెంగట వెండియు బయటఁబెట్ట;
 నంత మాత్రాన నా కేమి హాని యొనవు!

187

ఆ.వె. మనుజ విభుఁడు తన్ను మన్నించి వేడినన్
 మానవంతుఁడైన మహితుఁ డాతఁ
 డింక నీనృపాలు నేల్చడి నిల్వఁగా
 నిచ్చగింపఁ బోవఁ డిది నిజంబు.

188

ఆ వె. అట్లై యగునుగాక, యవనీశ్వరుడు నన్ను

విశ్వసించి గారవించు మివుల

మఱియు వరరుచికిని మాటయుఁ దక్కు; ని

ర్దోషతయు లభించుఁ నుద కతనికి”

189

వ. అని యిట్లు తనమనంబున నిశ్చయించుకొని యవసరజ్ఞుఁ
డైన యాశకటాలుండు యోగనందున కిట్లనియె. 190

చ. ప్రభువర! నీవు తస్మృతికి భావమునన్ దురస్థి నేల? నా
కభయ మొసంగుదేని మహితాత్మకు నాతని దేవమంత్రిన
న్నిభుఁ గొనితెచ్చి నీయెదుటఁబుడు; దేవరయాజ్ఞ గాఁదగున్
రభసముమీఱ; నాయెడల రావల దాగ్రహ మట్లొనర్చుటన్.

క. ఆనాఁడు తేని యానతి

ద్వైపను వధియింప నైతి నయ్యసఘు మహా

ధీనిధి నేకాంతమ్ముగ

మానిలయమునందా సిల్పి మనుచుచు నుంటిన్.

192

గీ. అతఁడు మాయంట సుఖముండె నధిప! నేను

బ్రభుని యానతిమీఱి తత్ప్రాణరక్ష

చేసితి; యథార్థముగ దీన గాసి లేదు

గాన నాతివృష్టైఁపు మోమానవేంద్ర!

193

చ. అన విని యన్విభుఁడు హృదయంబునఁ దద్దయు సంతసించి
తోడన కొనితెచ్చుటంచు శకటాలునిఁ బంచిన నాతఁ డంతఁ
జ | య్యసఁ జనుదెంచి నేను గడునబ్బర మొందుచునుండ

వేడ్కతోఁగి గొని చనె నన్ను రాజుకడకుం బురవాసులు
తన్ను మెచ్చుగాన్. 194

వ. ఇట్లు నేను మరల రాజసన్నిధానంబున కరుగుటయు నంత
నక్కడః— 195

గీ. ఒడ లెఱుంగక తడఁబడు నుడులు నోట
వెడల, వెడవెడ చూపులు నెకిలీ నగవు
నడర నున్నత్తుండైయున్న యాత్మజన్ము
నతనిఁ దోడ్చి చూపె నయ్యవని విభుఁడు. 196

గీ. అంత నే నాతని వికార మట్టె చూచి
శారదాదేవి సత్కటాక్షమున మతియు
లక్షణానుమానాదిక వీక్షణమున
నెఱిఁగి యాయోగసంఘతో నిట్లు లంటి. 197

క. ధాత్రీనాయక ! నీప్రియ
పుత్రుం డీతండు విపిన భూమిఁ దిరుగువో
మిత్రద్రోహము నేసె, గ
త త్రపుండై; దాన నిట్టి దశ వాటిల్లెన్. 198

గీ. తన్ను సమ్మన యొక్క మిత్రమ్ము నీతఁ
డాత్మ సంరక్షణార్థమై యానఁజేసి
కడఁగి కడఁగి జూచె నిష్ఠారణముగ
నక్కతన నీతఁ డున్నత్తుఁ డయ్యె నిట్లు. 199

ఆ.వె. అని తదీయ వృత్త మట్లు నే నెఱిగింప

నాక్షణంబ శాపమోక్ష మగుడు

మబ్బు విడిచి మాడ్కి- మంచు విరిసి నట్లు

వేగ సృషకుమారు నెఱిగి దొలగె. 200

వ. అంత:— 201

శా. ఉన్మత్తుం డగుసూనుండట్లుగతమోహోద్రేకుడై నూత్నబో
ధోన్మేషంబు వహింప రాజు మదినత్యుత్సాహముంజెంది,నన్
సంతానించి యనేకభంగులఁ బ్రశంసతో నల్పై; దత్పుత్రీకుం
డున్మోదంబునఁ దేలి యచ్చెరువుపాటున్ జెందె మత్ప్రీజ్ఞకున్

ఆ. అవల యోగనందుఁ డత్యంత కొతుకా

యత్త చిత్త వృత్తి యగుచు “నో మ

హాత్మ! యెట్టు లెఱుంగ నయ్యె నీ కీవృత్త

మడవిలోన జరగి నది గదయ్య! 203

వ. అదియు నాకెఱింగింపవలయు, నని వేడుకపడి వేడుకొనుట

యు సంత నే సతనితో నిట్లంటి:— 204

మ. జననాథా! నచియించుచుంటి, విను; ప్రజ్ఞావంతు లౌ వారు

తామనుమానంబున, లక్షణాబులను, నమ్యగ్జ్ఞాన సంపత్తి

చేతను సర్వంబు నెఱుంగు చుండ్రు! మును తద్రాజ్ఞకటీమండ

లంబునఁ దచ్చిహ్న మ దెల్లెఱుంగఁబడె? నీ పోల్కింగదా

యిద్దియున్. 205

క. అనవుడు షడ్వచనంబులు

విని యెంతయు సిగ్గుపడుచు, విదిత విషయుఁడై
యనుతాపము నొందుచు నా

కనుపమ సత్కీతులు నేయ సఖిలాపించెన్. 206

వ. అంతః—

207

ఉ. ఏనును దద్భహుకృతుల నేమియు నొల్లక దోషశుద్ధియే

కానికగాఁ దలంచుచు సుఖింబుగ నాయిలు నేరుకొంటి; వి
జ్ఞానము గల్గు వారలకు స్వర్ణము లేల? యనర్థరత్ననం
తాన మదేల? శీలమె ప్రధానముగాక సుహృద్వ్రతంనమా?

వ. ఇవ్వీధంబున నేను యోగనందునివలన దోష శుద్ధి బడసి
మదీయ మాతృదేవతను మత్ప్రియ ప్రేయసీ తిలకంబును
గినుంగొను తమకంబున సస్మద్దేహంబున కరుగుటయు నా
సమయంబునః— 209

మ. అకటా! యేమని చెప్పవారెడ వినుమయ్యా! కాణభూతీ!
భయానక మీదుర్భరవార్త నేటికి; నటుల్ నన్ గాంచి
యావేళ మామక బంధు ప్రకరంబు గొల్లుమని సంభ్రాంతిన్
విలాపించె దానికి నేనేమియుదోష కల్పయచట న్నిశ్చేష్టత
న్నిల్పితిన్. 210

వ. అంత నొకింత వడికిః—

211

క. ఉపనర్దుడు మచ్చశురుడు

విపుల విషాదంబు వెల్లివిరియంగా న

న్నుపలక్షించి, తుదకు ధై

ర్యపటుత్వముఁ బూని యిట్లు లనియెన్ నాతోన్. 212

చ. అకట! కుమార! నీవు వసుధాధిపు చేసిన యట్టి ఘోర శి
క్షకు గుఱియైతివంచువిని చయ్యన మాయువగోళ తీక్షణ
వక శిఖలందు మే న్విడిచివైచి మమున్ విశనాడిపోయె; హృ
ద్వికలత నీ సవిత్రియును వీడె నిజాసువు లేమి సెప్పుదున్.

ఆ. త్వద్వియోగ ముఖదశ నోర్వలేక్లు

వార లిరువ్వురును దివమున కరిగి

పరమ ధన్యతైరి భాగ్యవతుల్ గాన;

నట్టి భాగ్యమొనవ దయ్యె మాకు. 214

క. అన విని సెనుగాడుపు తాఁ

కునఁ బెల్లగిలంగఁ బడిన కుజము వడువునన్

దనువు ధర వ్రాల మూర్ఛన్

మునిఁగితి నే నధిక శోక ముగ్ధుఁడ నగుచున్. 215

గీ. అట్లు మూర్ఛ మునింగి నే నవలఁ గొంత

వడికి స్థృతి వచ్చుటయుఁ బ్రలాపములు సేయఁ

గడఁగినాడఁ బ్రాకృతున్ కవడి మదీయ

బంధుజాతమ్ము సనుఁగూర్చి భయము నొంద. 216

గీ. కాణభూతీ! మనుష్యలోకమున నెంత

యెఱుక గల్గినవారలనేనిఁ బ్రియత

మాప్త బంధువినాశోత్థమైన శోక

వహ్నిదహియింపకుండునే వాఁడిమిగిలి.

217

వ. అట్లు నేను బ్రీయబంధు వినాశమున నజ్ఞుండుచుం బోలెఁ
బ్రలాపములు సేయుచుండుటయు నంత నవి యాకర్షించి
విజ్ఞాన నిధానంబైన వర్షోపాధ్యాయుండు వాత్సల్యాత్తి
శయంబున నాకడ కరుదెంచి యిట్లనియె:—

218

ఉ. ఏ మిది వత్స? యజ్ఞుడవటే? జగతీస్థలి సృష్టి యాదిగా
నే మగుచున్నదో యెఱుంగనే? నశియింపని వస్తువున్నదే?
ప్రేమభరంబునన్ మృతులఁబేర్పొని యేడ్చిన వెండి వత్తురే?
పామరు నట్లు నీ వడలఁ బాడియె సర్వమెఱింగియుండియున్.

గీ. ఊహసేయ ననిత్యత యొకటి దక్క

నిత్యమైనది యొక్కఁడేనియును గలదె?

యట్టి నిత్యేతర పదార్థహాని కింత

వగవఁ దగు నయ్య యోవెఱినాడ యిట్లు?

220

వ. అని యివ్వధంబునఁ బెక్కు తెఱంగుల నగ్గురుదేవుండుతాత్త్విక
వచనంబుల దుఃఖోపశమనంబు సేయుచుఁ బ్రబోధింప నే
నెట్టకేల కెట్లు లెట్టులో గుట్టువడసి విరక్తులైనవృద్ధయంబు
తో సర్వసంగంబులుం బరిత్యజించి ప్రశమైక సహాయుండనై
తపోవసంబున కరిగి:—

221

సీ. అచ్చోటఁ దపము సేయఁదొడంగి యొక యాశ్ర

మస్థానమున నియమముగ నుండ

173

నరిగెఁ గొన్నిదిసంబు; లవ్వల నొక్కనాఁ

డొక విప్రముఖ్యుఁ డయోధ్య నుండి

యయ్యాశ్రమంబున కరుదెంచె; సంత నే

నా యోగనందు వృత్తాంత మతిని

సడుగులయును నా ధరామరుం డపుడు న

న్నానవాల్పట్టి శోకార్తుఁడగుచు

గీ. నిట్లనియె నన్నుఁ గూర్చి “యోయీ! మహాత్మా!

యిప్పు డేమని చెప్పుదు నింకయోగ

నందు వృత్తాంత మెల్ల సాంతమయి, యకట!

కడచిపోయెఁజుమీ యొక్క కలయుఁ బోలె. 222

వ. అది యెట్లనినఁ జెప్పెద నవధరింపుము:— 223

—♦ చాణక్యఁడు యోగనందుని సంహరించుట ♦—

క. నీ వచొటు విడిచి వచ్చిన

యావెనుకన్ దన్నపాలు సగ్రనచివతా

శ్రీ విలసిలు శకటాలుం

జావేళఁ గృతావకాశుఁడై చలముమెయిన్. 224

క. కపటత్వముఁ గొని, తన పూ

ర్వపువైరముఁ దీర్చికొన నవసరం బగుటన్

నృపవధ మొనరింపఁగఁదగు

సుపాయముల నరయఁ దొడఁగె నుచితవిధమునన్. 225

వ. ఇట్లు శకటాలుండు నృపవధోపాయాన్వేషణంబు సేయుచున్న
యవసరంబున నొకానొక దివసంబునః— 229

సీ. చాణక్యుడను నొక్క జగితీ సుపయ్యండు
తా నేగు నొండొక దారి నడుమ
గర్త మొక్కఁడు త్రవ్వఁగనుఁగొని శకటాలుఁ
జేమయా! తోవలో నిట్లు త్రవ్వ
ననుచుఁ బ్రశ్నింపఁగా, నది విని యావిపుఁ
డిట్లనె మొగముపై నీను దోప
“నీ దర్భ నాకాల నిచట మిక్కిలి నోవఁ
గాఁడె గావున దీని నూడఁబెట్టికి

గీ. వైది నిర్మాణ మొనరింప వలసి యుంట
నిట్లు త్రవ్వచు నున్నాడ; సిది మదీయ
శత్రు వగుట నుపేక్షింపఁజనదు గాదె?
యనినఁ దన్వచనంబుల నాలకించి. 227

గీ. క్రూరనిశ్చయుఁ డితిఁడతి కోపనుండు
చలము గలవాఁడు శత్రునాశమునఁ; గాన
యోగనందవధంబున కివకరించు
నిట్టి దృఢకోపు సురక పోసీయఁదగదు. 228

వ. అని తలంచి శకటాలుండు సపరిచయంబుగాఁదన్నా మధేయం
బడిగి తెలిసికొని సన్నేహంబుగా నతనితో నిట్లనియెః— 229

గీ. బ్రాహ్మభోక్తమ! కడుఁ జేవవానిభంగిఁ
దోఁచెదవు; జాలి వొడమె నిన్ జూచినంత
రమ్ము నావెంట నందభూరమణు నింట
జరగ నుండెఁ ద్రయోదశీ శ్రాద్ధ మొకఁడు. 230

ఆ. నె. అదియు నీ కొనకు నట్లు చేసెద; దాన
దక్షిణయు సువర్ణలక్ష యుండు
నఖిలభూమి సుగుల యగ్రంబున భుజింప
వచ్చు; దక్షిణయును బడయ వచ్చు. 231

గీ. అచిరకాలంబుననె గల దా తిథియును
సంతదనుకను మాయొంట సతిధి వగుము;
పాత్రులగు నిన్ను బోటి సద్రాహ్మణులకు
సలుపు నుపకృతి సుమహితఫలముగాదె? 232

క. అని పలుకుచు నాచాణ
క్యని గన వెంబడిని దోడుకొని గృహమునకున్
జని యాశ్రాద్ధ దినంబున
జనపతికిం జూపి చెప్పె సముచితరీతిన్. 233

వ. అంత నాయోగనందుండును శకటాలుని వచనంబుల ననుస
రించి యాచాణక్యని ద్రయోదశీ శ్రాద్ధ భోక్తగా ననుమ
తించుటయుఁ జాణక్యండును రాజానుమతంబునం జని యా
శ్రాద్ధంబున నగోపవిష్టుండై యుండె; సంత నది చూచి

సుబంధుం డను వేటొక్కవిప్పుండు చిరకాలంబునుండి రా
జాశ్రితుండై యున్నవాడు వచ్చి తన కయ్యగ్రస్తానంబు
తోంటినుండియుఁ గ్రమలభ్యంబై యుండుటంజేసి యందులకుఁ
దాన యర్హుండ నని వాదించు జొచ్చె; నన్నడు శకటాలుం
డావృత్తాంతం బంతయు రాజునకు విన్నవించిన నతం డతని
కిట్లనియె.:—

234

అ. వె అగ్రభోజనమున కాసుబంధుఁ డొకండ

యర్హుఁ డగును గాని యన్యు లెవరుఁ
దగ; రతండు మనకు దద్దయు నాశ్రితుం
డగుట నగ్రభోక్త యతఁడ యగుత.

235

క. అన విని శకటాలుండు స

య్యనఁ జని చాణక్యుఁజూచి యశ్యంతభయం
బును వినయంబును దోపఁగ
జననాయకు నాజ్ఞ తెఱఁగు నకలము వినిచెన్.

236

వ. ఇట్లు వినిచి యందుఁ దన దోషంబు లేశంబు లేకుండుట
విశదీకరించుటయి:—

237

గీ. అంతఁ జాణక్యుఁ డుదితకోపాగ్ని యగుచుఁ

జూచుటలుగాఁగఁ దన సిగ విరియఁ బోసి
కటకటం బండ్లు గొలుసుచుఁ గటము లదరఁ
దీప్రతరముగ నిట్లు ప్రతిజ్ఞఁ జేసె.

238

శా. బంధుం డంచు నుబంధుఁ గైకొని ననుం బాటింప కి రాజ్యగ
ర్వాంధుం డింత యువజ్ఞుఁ జేసె; గనుఁ డయ్యూ! మీర
లేనాళ్లలోగంధర్వుల్ గయియొన్న పీఠిపని చక్కఁబెట్టి నే నీ
శిఖాబంధంబుంబొనరింతో సంతదనుకన్ బంధింప నీ కేశముల్ .

క. కనుఁగొనుఁ డీ నా దృఢ దీ

క్షును! నే నీవృషతి నట్లు కడవేర్చి మనం

బునఁ గల యుడుకుం జల్లా

ర్చినపదవడిగాని సాదు శిఖ బంధింపన్.

240

క. అని బి ట్టఱచుచు, దానికి

నునుజేతుఁడు కినుకఁజెంది మార్గొనఁబోవన్

గని యచటి నుండి వడివడిఁ

జనె నాతఁడు తీన్రకోపసంరంభముతోన్.

241

వ. అంత రాజ వధార్థంబు తఱి వేచియున్న శకటాలుం డది
యంతయుఁ బరికించి యోడన రహస్యంబుగా నాశనికిఁ దన
గృహంబున నిలుచుటకుఁ దగిన నవతి యొసంగి నిలిపి
కృమంబుగాఁ దదీయప్రతిష్ఠా నిర్వహణంబునేయించి తనవగఁ
దీర్చికొన నిశ్చయించుకొని, యంతులకు నలయు నుపకరణ
మ్ములు సమకూర్చుచు నిగూఢంబుగా నతనిని సంరక్షించు
చుండుటయు నయ్యనసరంబునఁ జాణక్యుండును:— 242

గీ. అతినిగూఢస్థలంబున కరిగి యెండొ

యేరుఁ గనకుండఁ గృత్యావిహిత మహాభి

చార హోనుము నొనరించె గారుణముగ

యోగనందుండు నాశంబు నొందునంటె. 243

గీ. అంతః దద్ధోరకృత్యాపగాక్రమమున

నవనిచాలుండు దాహజ్వరార్దుఁ డగును

సప్తమ దినంబునంద హుచ్యో మందె

గటకటా! యాత్మ భాగ్యభోగ్యములు నాసి. 244

క. ధర్మశివుఁ డతఁ డవ్వడువున

స్మరణీయుండ్లైన వెనుక శకటాలుండు మ

త్సరమునఁ దత్తుతుఁ డగు నా

హిరణ్యగుప్తు నధించి నేచ్చాన్మత్తిన్. 245

గీ. పూర్వనంద మసీదాపా పుత్రుఁ జంద్ర

గుప్తు రాజ్య లక్ష్మీ వినితీపుఁ జేసి

కడఁకఁ దదాబ్రవ మెల్ల నిష్కటక మయి

చిరము నెలయంగఁ దన మదిఁ జిత్తచేసి. 246

శా. బుద్ధిన్ గీమృతి కుద్దియై నెలయు తమ్భాదేవుఁ బాణకుయ సు

శుద్ధాత్మున్ దగురీతి నాన్మపున కచ్చో మంత్రుఁగా నిల్చి, తా

సద్ధాత్రీపతి యాజ్ఞనొంది కృతకృత్యత్వంబునన్ దృఢుడై

యద్ధీరాగ్రణి కాన కేగ సుతశోకాత్యంత నిర్విణ్ణుడై. 247

గీ. అనుచు నన్విపుండు నచిగిప విచి జగమున

నేది గనుఁగొన్న నస్థిరంబే యయి కనఁ

బడుఁ గదా యని నిర్వేది పరుడ నగుచుఁ

గలఁతఁ జెందితి మదిలోనఁ గాణఘోతి!

248

క. ఆకరణి హృదయ మెంతయు

వ్యాకుల పమలయును, వింధ్య వాసిని గన నే

నీకడను వచ్చి తద్దే

వీ కృప నినుఁ గంటి నిల్లు విమలమనీషా!

249

వ. అయ్యనంతరంబున:—

250

క. నిను దర్శించిన తోడ్పా

డన జాతిస్మరత గలుగుటయెకాక పురా

తన దివ్య జ్ఞానంబును

బనుపడె గృతకృత్యతయును బడసితి నేమన్.

251

వ. ఇన్ముహోకథ యు నీకు సర్వంబు నెఱిగింపంబడియో గావున:—

క. నే నిపుడు క్షీణశౌపుడ

స్తనాడ; నికన్ మదీయ మగు నీతనువున్

బోనాడఁగఁ దగు యత్నము

నూనెద; సెలవిమ్ము నాకు నో మిత్రనరా!

253

వ. ఇది యిట్లుండె:—

254

చ. ఇక నొకమాట నీకు వచియింతు విసంగదవయ్య; నీదు చెం

తనుఁ జనుదెంచు, శిష్యులునుదాను, గుణాధ్యక్షుడనంగ నొప్పు

నొక్క కవి; యతండు నీవలనఁ గ్రమ్ముట నిక్కథ యాల

కంచు; నంతకు నిట నుండు మీపును; బదంపడి శాపవిముక్తి
యయ్యెడున్. 255

ఆ.వె. అతఁడు మాల్యనుతుండను ప్రమథుండు మ
త్పక్షిపాతి; నాకతమున దేవి
పూస శాప ముంది యిల మనుష్యత్వంబు
బడిసి యున్న మిత్రపత్నీలుండు. 256

శీ. అతిగిక్తి మపేశ్వరోక్తి మనట్టి యిమ్మ
హాకథ వినింతువేని యనంతరమున
నీకు నెఱసిక్తి నైతిము నిశ్చయముగ
శాపమొక్షింబు తోడనే సంభవించు. 257

క. అని యివ్విధమున సర్వము
వినిచి, పిదపఁ గాణభూతి వీక్షించి నిజదే
హ నిపాతంబునకై చ
య్యన పరరుచి చనియె బదరికాశ్రమమునకున్. 258

వ. అట్లావరిరుచి యత్యంతిపావనంబైన బదరికావనంబున కరు
గుచు మార్గమధ్యంబున గంగానదీ తీరంబున నొకానొక
యూశ్రమపదంబునఁ బ్రవేశించి:— 259

ఆ.వె. శాకమాత్రభుక్తి నలుపుచు నియత్తిమై
ఘనతపం బొనర్చు ముని నొకరునిఁ
గాంచె దర్భ వ్రేలగాఁడ నెత్తురుగాఱు
పాణితోడ నొప్పువాని నచట. 260

వ. అట్లుగాంచి:—

261

క. ఉడుగక నెత్తురు చుక్కలు

వడిఁ దొరఁగుచు నుండ మానివరు హృదయం బె

వృడువున నుండు నొకో యీ

యెడ నరసెవఁగాక యనుచు నంది రయమునన్.

262

క. ఆ రుధిరము శాకరసం

జ్జ రంజితుఁ జేసెఁ దనమహత్వంబున న

దీరుఁడు మునివై న యహం

కారపక్షిణము నేను కౌతుకమామయిన్.

263

గీ. అంత నమ్ముచి తన నెత్తు రట్లు శాక

రస మగుటఁ గాంచి మెంచసంరంభ మెసఁగ

“నదిచే! నారక్క మిటు పన రయ్యె నింక

నేను సిద్ధిండ్ న నాడ నిది నిడంబు.

264

వ. తప స్సిద్ధుల రక్తంబు దక్క నన్యుల రుధిరం బట్లు పసరుగాఁ

బరిణమింపం బోవ”దని తలంచి తనలోఁ దాను గర్వింపఁ

దొడంగుటయు:—

265

క. అది గని వరరుచి చిలునగ

వొదవఁగ మునిఁ జూచి యోమహోద్దేశ! భవ

ద్భదయము సరయఁగ నాచే

నిది యిట్లునరింపఁ బడియె నేమనువాడన్.

266

ఆ. నె. అంతః గాఢభూతి యన్విగధ్య పనభూమిః

దద్గుణాఢ్య విబుధ దర్శనాభి

కాంక్ష చిత్త ముగదుః గడుకౌసః దత్సమా

గమము వేచుచుండె శౌతూకమున.

277

(శ్రీ) (శ్రీ) (శ్రీ)

కథాసీత లంబకమునఁ

బంచమ తరంగము

సమాప్తము.

ఓమ్!

ఆంధ్ర కథాసరిత్సాగరము.

కథాసీతలంబకము. ౧

—:0:—

షష్ఠ తరంగము.

గీ. మాల్యనాతుండు నట్లు లిమ్మహి మనుష్య
జన్మ మొంది గుణాధ్యసంజ్ఞా దనరుచు
సాతవాహన మేదినిశ్వరునిచేత
మంత్రిపదపీ స్థితుండయి మనుచునుండి.

1

వ. ఒకానొక సమయాంబున న మ్మేదినిశ్చాంశుని సమక్షంబునఁ
గొండొక నిమిత్తంబునకై తా నొనరించిన ప్రతిజ్ఞ సనుష్ఠా
లింపుకొనుసాంఘ సజాభ్యస్తంబులైన సంగమతాది భాషల
మూడింటినిం బరిత్యజింపవలసినవాడయ్యె, నయ్యనంతరం
బున:—

2

సీ. ఆగీతి భాషాత్రయము వీడి తత్పరి

త్యాగింబునలన ఖన్నాత్ముడగుచు

వింధ్యవాసినిని నీవింపఁ పత్నన్నిధి

కరిగి, యాదేవియాజ్ఞానుగతిని

జని, కాణభూతిదర్శన నూచరించి, పూ

ర్వ్యానసంపత్తి పడసి, తాను
సంస్కృతాదిస్వభాషల మూఁటి విడియుంటఁ
దద్విలక్షణ మయి తనరునట్టి

గీ. భాషఁ బైశాచిఁ గొని యుక్తభంగిఁ దాన
గాణభూతికిఁ ద న్నైఋంగన్ వచించి
యవగతాఖిల పూర్వవృత్తాంతుఁ డగుట
నెనకమెనఁగంగ నతనితో నిట్లు లనియె. 3

వ. ఓంబిశాచాధిపతీ! కాణభూతీ! నా కిప్పుడు నీనందర్శ
నంబునంజేసి జాతిస్మరత్వంబు గలిగె; నీ వృత్తాంతం బంతయు
నా కవగతంబై యున్నయది:— 4

గీ. వుష్పదంతునివలన నీవు వినినట్టి
దివ్య కథ శీఘ్రముగ నాకుఁ దెలుపు మిప్పుడు
దాన నీకును నాకుఁ దోడ్పాఠ శాప
మోక్షము లభించు నీరూపములు దొలంగి. 5

చ. అనవుడు సంతసంబు హృదయంబున మెండుకొనంగ నాగుణా
ధ్యనిఁ గని కాణభూతి నిసయోక్తుల నిట్లనె; నోమహాత్మ! నే
వినిచెద నీకుఁ దత్కథ సవిస్తరతన్ దరువాల; నీవు పు
ట్టిన యదిదొట్టి నీ నడవడిన్ విన వేడుక యయ్యె నియ్యెడిన్.

క. కావున నాయం దాదర
భావము వెలయంగఁ దెలియఁ బలుకుము ధర నీ

యావిర్భావము మొదలుగ

యావద్వృత్తాంతమును మహాశయ! నాకున్. 7

ప. అని కాణభూతి యిట్లు ప్రార్థించిన విని గుణాధ్యం డతనికిఁ
దన వృత్తాంతం బిట్లు సెప్పం దొడంగె. 8

—♦ గుణాధ్యుని కథ ♦—

సీ. విను సుప్రతిష్ఠితం బనునొక్క నగరంబు

చనుఁ బ్రతిష్ఠానదేశంబునందు;

నప్పురంబున నొప్పె నాగమజ్జుఁడు సోమ

శర్మనా నొక విప్రసత్తముండు;

త ద్విప్రవరున కుద్భవమైరి వత్స గు

లృకనాము లైన పుత్రులు లిరువురు;

మణియు శ్రుతానరూపాహ్వయంబుననొప్పు

కన్యకా మణియు నొక్కటె జనించె;

గీ. సంత నాబ్రహ్మనిదుఁడు భార్యయును దాను

గానినశమున మనుజులొకమ్ము విడిచి

చనియొ బరలొకమునకు శాశ్వతసుఖంబుఁ

బడయఁ; బనవడి యూతిని కొడుగు లాపుడు. 9

క. అనుఁగుంజెల్లెలి బిరియమునఁ

బెనుచుచు నొండొరులు తగినప్రీముడి వెలయన్

మనఁదొడఁగిరి తమ గేహం

బున నొంటిగ నితర బాంధవులు లేకుంటన్. 10

ఆ.వె. అవల నాశ్రుతార్థ యర్హవయోచూప

గుణవిశిష్ట యగుచుఁ గొమరుమిగిలి

యవరిణీత యయ్యు నాకస్మికంబుగాఁ

జూలు దాలై మివులఁ జోద్య మొదవ.

11

వ. అంతఁ దత్సోదర్శనైవ వత్స గుల్మములు తమ చెలియలి కట్లు

గర్భోత్పత్తి యగుట యెఱింగి:—

12

క. విజనంబై వినివారిత

కుజనంబై యున్నచోటఁ గుడ్డురైన నిజఁ

నుజ కట్లు చూలు గా న

క్కజపడుచు నిచిత్ర భావ కలుషిత మతులై .

13

క. పరపురుషా భావము, సో

దరి గర్భముఁ దాల్చుటయును దలపోసి, పర

స్వరసావశంక మనముఁ

నిరవుకొన న్నాడునాటి కీర్త్యాభివృత్తి .

14

వ. అన్యోన్య సౌభ్రాత్రంబు లనుమానపాత్రంబులుగా నొండా

రువులు దోషాన్వేషణపరాయణులై మంతనంబునం దొకరి

తెప్పకరు గనిపట్టఁ గడంగు చుండుటయు:—

15

ఉ. అంతఁ బరేంగితజ్ఞ యగు నక్కొమ వారల చిత్తవృత్తు లే

కాంతమునన్ గ్రహించి “తగునయ్య నహోదరులార! మీకు

దూఁచిత లొనర్ప నిట్లు కులశీలము తెన్నఁగఁబోక? దీని వృ

త్తాంతము నెల్ల నే వినిచెదన్; వినుఁ డూరక శంక లేటికిన్. 16

గీ. పన్నుగాధీశ్వరుండయి వన్నె గాంచి
యున్న వాసుకి కనుజతనూద్భవుండు
గలఁడు కీర్తి నేనాఖ్య నాగసుతుఁ డొకరుఁ
డతఁడు ననుఁ గాంచె నేను స్నానార్థ మరుగ. 17

క. పదపడి యూతం డత్తతి
మదనాక్రాంతుఁ డయి వేడ్క మల్లగొడిన, నన్
గదిసి నిజాన్వయ నామము
లఁ దెలిపి నాయెడ మహాభిలాషుం డగుచున్. 18

గీ. తత్త్వము నన్ను విహిత గాంధర్వ విధి వి
వాహమై తన సతిగఁ జేపట్టె; విప్ర
జాతి యగు నతినివలన సంభవించె
నాకు నీగర్భ; మొరుల ననంగ నేల? 19

వ. అని చెప్పినఁ దమ సోదరి వచనంబులు విని వత్సగుల్మకు
లియ్యెడ మాకుం దగిన ప్రత్యయం బేమి యని యడుగుటయు
నయ్యవసరంబున:— 20

క. ఆ గరితయుఁ దోడనె త
న్నాగకుమారుని మనంబునం దలఁచెఁ దదీ
యాగమముఁ గోరి; యతఁడును
వేగమ చనుదెంచె వారు వెఱఁగుపడంగన్. 21

వ. అట్లు చనుదెంచి యతం డవ్వత్సగుల్మకుల నుపలక్షించి
యిట్లనియె:— 22

గీ. మీ సహోదరి నీమె నెమ్మిమెయి నేను
ధర్మపత్నిగఁ గొనుట తథ్య మది; యీమె
శాపవిభ్రష్ట యొక్కయచ్చరపడంతి;
మీరలును శాపహతులైనవారలె నుడి.

23

వ. అది యట్లుండె:—

క. జనియించు నీమె కిట నొక
తన గుఱుడు నిస్సంశయముగఁ; దదనంతర మి
న్వనితకును మీకు శాపము
నను; మీరును దివ్యగతికిఁ జనియెద రంతన్.

25

ఆ.వె. అని వదించి యాతఁ డంతర్హితుండయ్యె
నంతఁ గొన్నిచాల్ల కాశుతార్థ
కుంభవించెఁ బుత్రుఁ డొక్కరుం; డాతఁడే
నీ సఖుండ నైన నేను జమ్మి!

26

గీ. అట్లు నే నుద్భవించిన యప్పుడు విన
వచ్చె దిహినుండి యశరీరవాణి యొక్కఁడు
దారకుఁ డితండు ప్రమథావతారుఁ డనియు
నొసరఁగ గుణాఢ్య నామధేయుఁ డగు ననియు.

29

వ. అయ్యనంతరంబునఁ గొంతకాలంబునకు మగీయజననియును
నాడు మేనమామలైన వత్సగుమ్మకుఁబును విగతశాపదోషులై
మానవశరీరంబులు విడిచి దివంబున కరుగుటయు సప్పుడు నేను
బిన్నవాడనై యుండుటంజేసి యత్యంతాధీరుండనై కొంత

కాలంబు చింతించి పదంపడి తచ్చోకంబు నాయంతట నేన
పరిణ్యజించి యెట్లు లెట్టులో కొంత ధైర్యంబు వహించి వి
ద్యాభ్యాసంబు సేయు తలంపుతో దక్షిణాపథంబునకుఁ జని:—

గీ. అచటఁ గాలక్రమమ్మున సఖలకళలు
నభ్యసించి ప్రివీణుండనై స్వదేశ
మునకు వచ్చితి మద్విద్యలను వెలార్చి
పరిచితులలోన మన్ననఁ బడయఁదలఁచి. 30

వ. అంత:— 31

క. చిగకాలమునకు శిష్యు ని
కర సహితుఁడ నగుచుఁ దన్నగరమున కటు లే
నరిగి, యొకానొక శోభా
స్ఫరణము నటఁ గంటి నేత్రములు తనియంగన్. 32

వ. అది యెట్లనిన:— 33

సీ. ఒకచోట నైదికప్రకరంబు మధురస్వ
రంబుతో సామగానం బొనర్ప
నిగమాగ్ర వేత్తలై తగు విప్పు లొకచోట
వేదనిర్ణయ ఫక్కి- వాగు సేయ
నొకచోట “జూదగానికిఁ జేత నిధి యుండు”
సని కితవులు జూద మభినుతింప
వణి గుత్తములు నిజ వాణిజ్య కొశలం
బొకచోట నొండొరు లుగ్గడింప

గీ. నవ్యశోభావిశేష సంస్తవ్య మగుచుఁ
బాలుచు తక్కుప్రతిష్ఠితపురముతీరు
తొంటికంటె ఘనం బయి యుంట యరసి
యాత్మ సలరుచుఁ జనుచున్న యవసరమున.

34

—♦ ఎరుక సెట్టి వృత్తాంతము ♦—

గీ. అచటి రమణీయవిపణిమధ్యమున నొక్క
యెడ వణిగినసంఘమునడుమ ధనికుఁ
డైన యొక వైశ్యుఁ డితిర వైశ్యజను లెల్లఁ
జేరి వినుచుండ నీరీతిఁ జెప్పఁ దొడఁగె.

35

క. ధనవంతుఁడు ధనసంపా

దనమాం గావించు లద్భుతమొకటి? మును నే
ధన మించుకయును లేకయె
ధనికుడ నైతిని; వినుండు తద్విధ మెల్లన్.

36

వ. తొలుత నేను మదీయజనసంగిర్భగతుండనై యున్నయప్పుడ
నా జనకుండు పంచత్వంబు నొందె; సప్పుడు పాప స్వభావు
లైన మదీయగోత్రీజులు మాతల్లియొద్ద నున్న యగ్రంబెల్లఁ
గొల్లగొనుటయు సంత నాయమ్మ వారినలనిభయంబున
నిల్లు విడిచి యాత్మగర్భసంరక్షణం బొనర్చు కొనుచుఁ దన
పితృమిత్రులైన కుమారగుప్తుం డను వణిగ్వరునింట నివసించి
పం దొడంగె నాసమయంబున:—

37

గీ. అచట నేనుద్భవించితి నా పవిత్ర
చరిత; కాపెయు ఘమహితోత్సాహ యగుచు
నన్ను నిజజీవితనిబంధనముగ నెంచి
యెట్లా పోషించెఁ బడరానిపాట్లుపడుచు. 38

గీ. అంత విద్యాభ్యసన యోగ్యమైన వయసు
వచ్చుటయు, నాకు నొకయయ్యవారి వేడు
కొని, యతనిచేత నవుడు మాజననియు నొగి
లిపియు గణితంబుఁ గఱపించెఁ గృప దలిర్ప. 39

వ. ఇట్లు కఱపించి, వదంపడి యొక్కనాఁడామె నన్నుఁ గనుం
గొని యిట్లనియె:— 40

ఉ. ప్రేముడి మీఱ నిన్నుఁగని పెంచితి; న్నెట్టా పెద్దఁజేసితిన్
గోమటి బిడ్డ వీవు; మనకుం గులధర్మము నర్తకమ్ముగా
దేవమణి యింక నీ వెటులనేనియు దానిన పూసి యో కుమా
రా! మన జీవనంబునకునై తగువిత్రముఁగూర్చనాఁగదా? 41

గీ. చిల్లిగవ్వయునేని నాచేతలేదు
పెట్టుబడికై యొసంగ నింకెట్లు లనిన
నియ్యెడ విశాఖలుం డనియెడు మహాధ
నిఁకుండు కులవతి యొక్కవర్తకుఁడు గలఁడు. 42

క. ఆతఁడు కలీను లగుతన
జాతి నిరర్థుల కొనంగు సంచిమొదలు; నీ

వీతటిఁ జని మూలధనం

బాలని నర్థించి పడయనగును గుమారా! 43

వ. అని చెప్పుటయు నంత నేనును మాతల్లియానతి శిరంబున
ధరించి:— 44

చ. అరిగితి నవ్విశాఖలు గృహంబున కర్థపరిగ్రహార్థ; మ
త్తటి ముటియొక్కకోమటియొఁ దన్నికటంబున కేఁగుడెంచెనా
కరణి ధనాగ్నియై; యతనిఁ గాంచి విశాఖలుఁ డుగ్రకోపుఁడై
పరుసదనంబు మీఱ నిటు పల్కెఁ గఠోర గళస్వరంబుతోన్.

వ. అది యెట్లనిన:— 46

శా. 'కానీ, చూత'మటంచు నీ వడుగ వీఁకన్ జేతిలోఁబోసితిన్
దీనారమ్ములు పెక్కు; వాని కగు వృద్ధిందే; వదల్లుండె; నా
దీనారమ్ముల నేని నా కిడవు; సందేహింప కీరీతిగా
నానా! వెండియు వచ్చితే యడుగ? మూర్ఖా! సిగ్గులేదయ్యెనే?

క ఓ చెడుగా! యచ్చోఁ గల

యా చచ్చిన మూషకమ్ము నైనఁ బణముగాఁ
జూచుకొని, కశలుఁ డగువాఁ

డే చందంబుననొ ధనము నిట్టె గడించున్. 48

గీ. అట్టియెడ, నీవు, చేతిలోఁ బెట్టినట్టి
సొమ్ము గడతేర్చి వెండియొఁ డెమ్మనంగ
వచ్చినాడవు; పో పొమ్ము చచ్చినాడ!
దాఁచఁబెట్టితే యిచట నీ తాత మూట?

క. అని కసరుచుండ నే నది

విని యామృతమూషకమ్ము వేడెద నా కి
మృనఘా! యిదియ పణమ్ముగఁ
గొని నే వర్తకముఁ జేసికొందు నటంచున్.

50

క. చచ్చిన యాయెలుకను నా

కిచ్చినయటు పద్దు వ్రాసియిడి యతనికి, నేఁ
దెచ్చితి దానిం గని యత
డచ్చెరుపడి నప్రుకొనుచు నభినందింపఁ.

51

సీ. అట్లు నే విగతాసు వైన యమ్మాషక

మును దెచ్చి యొక వర్తకుని బిడాల
మునకు నాహారార్థముగ రెండుదోసిళ్ల
చణకములకు సంతసమున నమ్మి
యాసెనగలు వేచి యవియుఁ గుండెడుశీత
సలిలముం గైకొని చని పురంబు
వెలుపల నొకచోట వృక్షంబునీడఁ గూ
ర్చుండి, యమ్మార్గంబునుండి దప్పి

గీ. గని శ్రీమంబునఁ జనుదెంచు కాష్ఠభారి

కులకు సప్రశ్రీయంబుగాఁ గొన్ని సెనగ
లిడుచుఁ శీతలపానీయ మీయఁదొడఁగి
నాడ; వారును దానికానందమొంది.

52

క. తనిసి యొక్కొక్కడు తనమో-

పున నొక రెండేసి కాష్ఠములు దివిది ముదం

బున నా కొనఁగుచు నెల్లరుఁ

జనిరి బభా! యితఁడు దొడ్డనా హనుకొనుచున్. 53

గీ. అంతఁ దత్కాష్ఠచయము నే నాపణమున

నమ్మి తన్మాత్రమునఁ దొంటియట్ల చణక

ములను గొని మఱునాఁడు సప్రోల్కి నడపి

కట్టెలు గడించినాఁడఁ; దత్క్రమముగాఁగ. 54

క. దినదినము నట్లు వర్తక

ము నొనర్చుచుఁ దుదకు వారి మోపుల నెల్లన్

గొనినాఁడ మూఁడుదినములు

ధన మిడి నాయంత నే స్వతంత్రముగాఁగన్. 55

వ. అంత నానమయంబునః—

56

చ. విడుగర లేకయుండ నతివృష్టి హతంబుగ సంభవించె; న

ప్పుడు పురమందు నెయ్యెడలఁ బుల్లలు లేమి యెఱింగి నేను

నాకడఁ గల కట్టెలన్ బ్రియముగా వెన విక్రయమాచరించు

చున్ | బడసితి నెంతయేనిసులభంబుగ నూర్ల కొలందివత్త మున్

క. ఆవిత్తముననె వివణిం

గావించి మదీయబుద్ధికౌశలమున నెం

తే వాణిజ్యము నలిపి మ

హా వసుమంతుండ నైతి నాశ్చర్యముగాన్.

58

గీ. అప్పు డే నొక్క కనకమయ మగు మూష

కంబు నేయించి ఋణముక్తిగా విశాఖ

లునకు నర్పింప నతఁడు నెమ్మనముప్రీతిఁ

బెరయఁ దన కూతు నా కిచ్చి పెండ్లిసేసె.

59

గీ. విత్తహీనుండనయ్య నివ్వధమున మృత

మూషకముమాత్రమే సంచిమొదలు గాఁగ

విత్తవంతుండ నగుట నివ్వేటిజనము

లెలుకసెట్టి యటంచు నన్ బిలుచుచుండు.

60

వ. అని యివ్వధంబున:—

61

ఉ. అత్తఱి నవ్వీశుండు తనదైనప్రయోజకతన్ ముదంబు ద

ల్కోత్త వచింపఁగా నచట నున్నవనిగ్వరు లెల్లవారలున్

జిత్తములందు విస్మయముఁ జెందిరి; వ్రాయఁగఁగోడలేకయే

చిత్తరువున్ లిఖింప నది చిత్రముగాదొకొ చూచువారికిన్?

—♦ సామవేదిమూర్ఖనివృత్తాంతము. ♦—

క. అది విని మే మచ్చొటువిడి

కదలి మ తొక్కెడకు నరుగఁగా నచ్చట నె

న్మిది మాడలు దక్షిణఁ గొని

ముదమున నొక సామవేది మురియుచు నుండెన్.

62

వ. అంత నవ్వేదజడుం డైన విపునిపాలి కొక్క విటప్రాయుం

డగు పూరుషుండు వచ్చి పరిహాసగర్భితంబుగా నతనితో

నిట్లనియె:—

64

గీ. ఓయి బ్రాహ్మణవర్య! యే నొక్క మాట
వలుకుచున్నాడ వినుము నీ బాగుఁ గోరి
మాడ లివి యెన్నిదియు నక్రమముగ వెచ్చ
పెట్టుకొనకుము వెంజరగొట్ట వగుచు.

65

గీ. ఈవు బ్రాహ్మణుడవు భుక్తి కేమి బ్రాతి
ఛాందసత్వంబు వోవఁ గౌశలము గలుగ
లోకయాత్రావిధానంబులు గడియింప
వలయు నీమాడలొసఁగి యెవ్వలనైన.

66

చ. అనవుడు ఛాందసుండయిన యాద్వీజుఁడిట్లనె; నయ్య! లోక
యాత్ర నెవరు దెల్పెదరు? దాని వచింపుము పోయి నేర్చి
కొందు నిపుడ; నీవె నా కిట ననుంగునఖండపు గాన నిన్ను
నే! ననునయ పూర్వకంబుగ మహాశయ! వేఁడెడ నంచుఁ
బల్కినన్.

67

వ. అంత నవ్విటప్రాయుండగు పూరుషుండును నతనిమాధ్యంబు
నకు వింతపడి మరలఁ బరిహాసార్థంబుగా నతనితో నిట్లనియె:

గీ. చతురికయనంగ నొక్క వేశ్య గల దిచట
నరుగు మీవు తదీయగేహమున కిపుడ
యది వచించును దల్లొకయాత్ర నీకు
వలసినంతయు మిక్కిలి సులభరీతి.

69

వ. అనిన నవ్వేదజడుం డది నిక్కంబయనినమ్మి యయ్యా! నే
నచ్చటికేగి యేమిసేయువాడ నని యడుగుటయు:— 70

క. ఈయెనిమిది మాడలు నీ

వాయంగన చేతఁ బెట్టి యది రంజిల నే

దో యొక సామము దనరం

జేయు మనుచు వెండి యతఁడు సెప్పి పనువఁగాన్. 71

క. ఆ వెడఁగు వేదజడుఁ ధృపు

డా వేశ్యాగేహమునకు నరిగె వెనన్; ద

ద్భావం బెఱుంగమి నది స

ద్భావంబున నతనిఁ గాంచి బహుమానముతోన్. 72

గీ. ఎదురుగా వచ్చి తొడితెచ్చి యింట నుచిత

పీఠము నొసంగి కూర్చుండఁ బెట్టుటయును

దానిఁ గని యాతఁ డోసి! కాంతామతల్లి!

యిదిగొ దీనిన్ గైకొని యీక్షణంబ. 73

క. కరుణించి లోకయాత్రం

గఱపుము; నాయెడలఁ బ్రీతిఁ గావింపుము చె

చ్చెర; నని పలుకుచు నతఁ డా

హిరణ్యములు వేశ్యచేత నిడె వేడ్కమెయిన్. 74

క. అది గని పరిహాసంబులు

పొడలఁగ నచ్చటిజనంబు పొరిఁబారి నగ నె

మ్మది సుంత సంశయించుచు

నిది పని గా దని తలంచి యింపు ఘటంపన్. 75

గీ. ఛాందసుం డప్పు డాబద్ధసారణంబు
 లగు కరమ్ములు గోశ్రవణాకృతులుగఁ
 జటులతారవ్వనంబున సామగాన
 మాచరింపఁగఁ దొడఁగె మూఢాత్ముడగుచు 76

వ. ఇట్లు సామగానం బొనర్చి తనఘృజ్ఞావిశేషంబు ప్రకటించిన
 యెడల వా ఁదఱుం దన్నట్లు గేళినేయక గౌరవించురను
 తలంపున నత్యంతోచ్చైస్వరంబుతో సామగానంబు నేయు
 చుండుటయు నానమయంబునః— 77

చ. వికృతతరంబు తత్పరుష వేదనినాదము పర్వి వేశవా
 టిక మఱుమోయ నచ్చటి విటీవిట సంఘము లాలకించి హా
 న్యకృతి దిదృక్ష నయ్యెడకుఁజయ్యనగుంపులుగూడివచ్చియీ
 వికటనృగాల మెట్టిటఁ బ్రవేశమొనర్చెనటంచుఁబల్కుచున్.

గీ. అర్థచంద్రంబు నొనఁగఁ దీయన గళమున
 కింక నిబ్బంగిఁ దడయంగనేల ? యనుడు
 నర్థచంద్రంబునా బాణ మని తలంచి
 బ్రాహ్మణుండు శిరశ్చేదభయము గాంచి. 79

ఉ. పేర్చిన తంద్రమైఁ బరుగుపెంపు కొఱంతవడంగ, సర్వమున్
 నేర్పితి నేర్పి తింకఁ దరుణీమణి! చాలును లోకయాత్ర యం
 చార్చుచు నెల్లవారుఁ బరిహాసమొనర్పఁగఁ బాటి మే నటో
 చేర్చెఁ దనంత నవ్వెరవుచెప్పిన ధూర్తునిచెంత కూర్చుచున్.

201

గీ. చేర్చి జరగిన వృత్తంబు సెప్ప నతఁడు
సాలులే దొడ్డకార్యంబు సలిపినాఁడ
వేను జెప్పినదేమి? నీ వేమి నేసి
వచ్చితి వి దెట్లయా వెట్టి బ్రాహ్మణుండ ! 81

ఆ.వె. సామ మనఁగ సాంత్యసంభాషణము గాక
వేశ్యయింట సామవేదపఠన
మునకు నేమి పని? విమూఢత యక్కటా !
వేదజడుల నింక విడువ దేమొ ? 82

క. అని వికవిక నవ్వఁగ నా
యెనిమిది మాడలును బోయె నేమిగతి? సఖా !
యని విలపించె మహీసురుఁ
డనుతాపాకులితచిత్తుఁ డై; యట్టి యెడన్. 83

క. కనికరమున న మూర్ఖుని
గని కరము విచార మొదవఁగా నవ్వెట్లుఁ డా
తనిఁ దనవెంటన్ దోడ్కొని
చనె వెండియు నవ్వడంతి సదనంబునకున్. 84

ప. అట్లు చని యతఁ డన్విలాసినిం జూచి నవ్వుచు:— 85

గీ. వనితరో ! యీతఁడొకశుద్ధ వైదికుండు
వీని విత్తంబు నీ కెంత? వేలకొలఁది
యేని నీ కొక్క లెక్కగా; దీ ద్విపాద
పశువున కొఁసంగు మా తత్సవర్ణత్వము. 86

చ. అసపుడు నట్టె నవ్వుచు ధనాంగన విప్రున కిచ్చినై చె నా
యెనిమిది మాడలున్, దగుదు వె తటికేనియు బాపనయ్య పా
మ్మని యెగతాళి నేయుచు; ధరామరుడున్ దన సొమ్ముతోఁ
బునగ్రజనముఁ గాంచినట్లు కడు సంతస మొందుచుఁ బోయె
నింటికిన్. 87

ఉ. ఇట్టి విచిత్రకాతుకము లెన్నియొ మాటికి మాటి కందుఁ గ
న్నట్టఁగఁ జూచుచున్ ముదమునంజని యే నటు శిష్యపాళితో
నెట్టనఁ దన్మహానగరి నిర్జరనాథ నికేతనంబుతోఁ బు
ట్టన నొప్పు రాడ్చువనముం గని తన్నుపదర్శనార్థినై. 88

గీ. ద్వారపాలునిచే నివేదన మొనర్పఁ
బనిచి ధరణీశుననుమతిఁ బడసి యుచిత
భంగి శిష్యగణంబులు బలసి కొలువ
లోనికిం జని యా మహాస్థానియందు. 89

చ. అసదృశవై భవంబున సురానళి గొల్వఁగ నొప్పు నమ్మహేం
దుఃసరణి శర్వనర్మముఖధూర్వాహమంత్రిజనంబు గొల్వ నిం
పెనఁగి మహార్థరత్నమయహేమనముజ్జ్వలసింహపీఠి నొ
ప్పెనఁగెడు సాతనాహనమహీపతిఁ గాంచితి నించువేడుకన్.

ఆ. వె. కాంచి యేను స్వస్తికారంబు నొనరింప
నవనిపతియు మిపుల నాదరించి
యుచిత్రపీఠ మొనఁగి యుపవిష్టుడ నయిన
నాకుఁ బెక్కు మన్ననల నొనర్చె.

వ. అంతః దత్తమయంబునః— 92

గీ. శర్వవర్మాది భూపాలసచివగణము

గుణగణపరాయణత్వంబు గణుతి కెక్క-

వినుతి నేయుచు మేదినీ విభున కిట్లు

మనవిఁ జేసిరి ననుఁగూర్చి మహితభంగి. 93

క. దేవా ! యీతఁడు బహువి

ద్యావేది సమస్తశాస్త్రతత్వజ్ఞుఁ డనం

గా వసుధఁ బేరుపడె; నటు

గావుననె గుణాధ్యనామకరణమును దగెన్. 94

క. అన్వర్థనాముఁ డి వి

ప్రాన్వయముఖ్యుండు గౌరవార్హుం డని చె

ప్పన్విని, మంత్రుల వచనము

ల స్వసుధేశుండు తద్ద లాలించి ననున్. 95

గీ. కుతుక మొప్పంగఁ బెక్కునత్కృతులఁ దనిపి

నిజ సమక్షంబునంద మంత్రు నొనరించె

నంత నేనుఁ దదీయగుణానురక్తి

కలరి సతతంబు రాజకార్యములఁ దవిలి. 96

వ. సమర్థత్వంబునం జరించుచు నష్టరంబునంద వసియించి కృత

దారపరిగ్రహుండ నై యంతేవాసిగణంబుల కాగమంబులు

గఱపుచు రాజకార్యనిర్వహణంబునం బ్రవర్తించుచు నొకా

నొక దివసంబునః— 97

గీ. పూతగోదావరీతీరభూమిఁ గౌతు

కమున నిచ్చావిహారంబుగాఁ దిరుగుచు
నచటఁ బాలుచు దేవీకృతి యను ప్రసిద్ధ
మైన యుద్యానవనిఁ గంటి నచ్చెరువుగ.

98

క. సురపురము వీడి ధరణిం

బరఁగెడు నందనవనంబుభాతి నతిమనో
హరమై తగు నవ్వనమున
కరిగి యచట నున్న తద్వినాధ్యక్షునితోన్.

99

గీ. ఈమహోద్యాన మిచ్చట నెల్లు గలిగె ?

నెప్పు డేవారు దీని ని ట్లచట నిలిపి
రెఱుఁగుడే దీని వృత్తాంత మీ వొకింత
యేని; ననవుడు వనపాలుఁ డిట్లు లనియె.

100

వ. స్వామీ! దీనింగూర్చి యేను బెద్దలవలన విన్నవృత్తాంతంబు
వినిచెన నవధరింపుము; తొల్లి నిరాహారం దైన కొండొక
నిరాబారి యిక్కడ కరుదెంచి యీదేవభవనంబుతోఁ గూడ
నీయుద్యానంబు నిందాఁ బ్రతిష్ఠించుటయు, నదిమొదలుగా ని
ప్పురంబునం గలధరణీసువర్షు లెల్లరు నుల్లంబులు పల్లవింప
నియ్యెడం గూడుచు నొక్కతటి నమ్మానిఁబ్రార్థింప సతండు
వారల నిర్బంధవశంబునఁ దనవృత్తాంతంబు నిట్లు సెప్పెనట
యది యెట్లనిన:—

101

ఉ. ధారిణిలోన సర్వవిదితం బయి పొల్చెడు నర్మదానదీ
 తీరమునన్ సమంచితగతిన్ భరుకచ్చ మనంగ నొక్కవి
 స్ఫారతర ప్రదేశము విభాసిలు; నయ్యెడ నేచు నొక్క యం
 భోరుహసూతివంశమునఁ బుట్టితి నొక్క దరిద్రు నింటిలోన్.

వ. ఇట్లు పుట్టి:— 103

క. పరమదరిద్రుడ నయ్యును
 గర మలనుడ నగుట నన్నుఁ గని యచ్చట నె
 వ్వరు బిచ్చమేని యిడకుం
 డిరి; పదపడి యేచు బల్లటిలు చిత్తముతోన్. 104

క. ఇలు విడిచి దేశదేశం
 బులు దిరుగుచుఁ దుదకుఁ బ్రాణములపయి విసువున్
 గలుగుటయుఁ దీర్థయాత్రలు
 నలుపుచు వింధ్యాటవులకుఁ జని యచ్చోటన్. 105

వ. వింధ్యవాసినీదేవిని దర్శించి నిజాంతర్గతంబున నిట్లు తలంపం
 గడంగితి:— 106

ఉ. ఈయమ కెల్లలోకమును నిచ్చుచునుండ్రు పశూపహారముల్
 పాయ కభీష్టితార్థము లపారముగాఁ బడయంగ; నేఁ బశు
 ప్రాయుడ నైతిఁ గావున శుభసితిపొంటె ననున్ వధించి యీ
 కాయము దేవి కర్పణముగా బలి వైభవదాగాక భక్తితోన్.

వ. అని తలంచి యట్లు నేయ నిశ్చయించుకొని:— 180

ఆ.వె. కత్తి మాసి శిరము ఖండించుకొన నెత్త

నంత సుప్రసన్న యగుచు దేని

యెలమి మీఱ నాదునెదుటఁ బ్రత్యక్షమై

యిట్లు లనియెఁ బ్రేమ ముట్టిపడగ.

109

ఉ. సిద్ధుడ వైతి వింక విశసించుకొనం బని యేమి వత్స ! యా

బుద్ధి విడంగదోయి పరిపూర్ణకటాక్షము నాకుఁ గల్గె నో

యిద్ధచరిత్ర ! నీయెడల; నిచ్చట నుండుము నీవు సౌఖ్యసం

బద్ధుడ వాడు సాహసము మాను మనంశయచిత్తవృత్తివై.

క. అని యాదేవి యనుగ్రహ

మున నానతి యొనఁగ నభయముం బడసితి; నం

తన నాకు దివ్యతయఁ గ

ల్గె, నదిమొదలు నడలె నాఁకలియు డప్పికయున్.

111

క. ఈతెఱఁగున దేవీకరు

ణాతిశయనివృత్తభుక్తి నై తద్బదనే

వాతత్పరమతి నుండఁగ

నాతల్లి యొకప్పు డిట్లు లనె నాతోడన్.

112

వ. అది యెట్లనిన:—

113

క. అరయఁ బ్రీతిపానపురీ

వర మతిరుచిరంబు వింటె వత్సా ! నీ ఏ

త్తటి నచటికిఁ జని లోకో

త్తరమగు నుద్యాన మొకఁడు స్థాపింపు మటన్.

114

ఆ.వె. అమరుపురికి నందనారామముంబోలె

దత్పురంబునకును దగిన రుచిర

వన మొకండు నీవు పర్థిల్లఁజేయఁగా

వలసియుండె; నరుగవలయు నటకు.

115

ఆ వె. అనుచు నానతిచ్చి యా యమ్మయే యొక్క-

దివ్యబీజ మొనఁగె; దేవియాజ్ఞ

నేను నిటకు వచ్చి యీమహోద్యాన మే

ర్పణచినాఁడఁ దత్ప్రభావగరిమ.

116

క. కావున నోపావనభూ

దేవతలారా ! దయామతిన్ దీనిని నీ

దేవళమును మీరలు స

ద్భావంబున సుస్థిరముగఁ బాలింపఁ దగున్.

117

ఆ.వె. అని నచించి యాతఁ డంతర్హితుం డయ్యె

నట; మహాప్రభూ ! జనాళి యిట్టు

లుగ్గడించు దీనియొత్పత్తి యని వన

పాలకుండు తెలియఁ బలుకుటయును.

118

క. విని యచ్చో దేనికిఁ గ

ల్లిన కారుణ్యంబుపెంపుఁ గీర్తించుచు నే

నును విస్మయంబు నొందుచుఁ

జనుడెంచితి మరల నాదు సద్భంబునశన్.

119

చ. అనియిటు తచ్చురితము గుణాధ్యుండు సెప్పినఁ గాణభూతియి
ట్లనియె; మహాత్మా! నాకుఁ దెలియంగ వచింపఁగదయ్య సాతవా
హనుఁ డనునట్టి నామ మెటు లాధరణీపతి కయ్యెఁ దత్కథన్
విన నిపు డెంతయేనియును వేడుక గల్గె ననుగ్రహింపవే. 120

వ. అని కాణభూతి యత్యంతవిసయానుభూతి యై తన్నుం బ్రా
ర్థింప నంత నా గుణాధ్యుండు తత్కథావిధానంబునెఱింగింతు
విను మని యిట్లనియె:— 121

గీ. విమతజనపాళిఁ బ్రాజ్యవిక్రమసమృద్ధి
వంచి పదపుష్కరములపై వ్రాల్చి నిఖిల
ధారిణీమండలము నేలె దత్తుఁ నగుచు
దీపకర్ణి యనంగఁ బృథ్వీవిభుండు. 122

క. ఆ విభునకుఁ బ్రాణాధిక
యై వెలయుచు నుండు సద్గుణాంచితవిలన
త్యాననచరిత్ర, పట్టపు
దేవి యయిన శక్తిమతి పతివ్రత యగుచున్. 123

ఉ. ఆ సలినియతేక్షణ యొక్కప్పు నిజేశ్వరుఁడొక నొక్క యు
ద్యానవనస్థలిన్ సుఖవిహారము సల్పి వ్రసూసశయ్య మే
నూన రతాంతసుప్తయయి యున్నతఱిన్ వెస మృత్యుమూర్తి
యుంబోని విహారగం బొకఁడు ముట్టె దదీయ పదాంబుజా
గ్రిమున్. 124

క. ముట్టిన తోడ్తోడన యా
 నట్టంపుండేని తనదు ప్రాణేశ్వరుఁ డి
 ట్ట ట్టనరాని వగం గూ
 పెట్టఁగఁ బ్రాణములు విడిచిపెట్టెఁ గటకటా ! 125

క. ప్రాణాధిక యైన నిజ
 ప్రాణేశ్వరి యట్లు తన్నుఁ బాసి చనఁగ భూ
 జాని సతంబును దద్దత
 మానసుఁడై విపులదుఃఖమగును డగుచున్. 126

క. తన పిదప రాజ్యభారం
 బును దాల్చఁగఁ జాలు నొక్క పుత్తుఁడు లేకు
 న్నును సుమహిత కృతమతియై
 పునరుద్వాహంబుఁ దలఁవఁబోవక నియతిన్. 127

గీ. బ్రహ్మచర్యవ్రతంబుఁ జేపట్టి ధర్మ
 సరణి నాత్మప్రజారక్ష సలుపుచుండి
 వృద్ధుఁడై యొక్కతఱి నిజహృదయమందుఁ
 దన యపుత్త్రతఁ దలఁచి చింతిగొనఁ దొడఁగె. 128

వ. అంతః:- 129

సు. భగవంతుఁ డగు సిందుశేఖరుఁడూ స్వప్నంబందు సాక్షాత్కరిం
 చి గుణాధ్యం డగు నానృపాలుడెడ నున్నహార్ద్రభావం బెల
 ర్పఁగ నిట్లానతియిచ్చె నోయి! పృథివీపాలాగ్రగణ్యా! మదిన్
 నగవంభోకున్మునీయపు త్త్రతఁదొలంపన్ మూర్ఖముఁజెప్పెదన్,

వ. అది యెట్లుంటేని:-

131

చ. ఒకయెడ నీ వరణ్యమున నొంటిమెయిం జరియించువేళ నం
దొకమృగరాజుమూపుపయి నుజ్జ్వలుడై విలసిల్లు నొక్కబా
లకుఁ గనుగొందు; వాతనిబలంబునఁ గైకొని తెచ్చుకొమ్ము; పు
త్త్రుఁడగునీకు వాఁడనిజరాజ్యరమావిభవంబుఁ దాల్పఁగన్.

క. అనవుడు భూమిశుడు మే

ల్కని తన సుస్వప్నమును దలంచుచు హృదయం

బు నితాంతమోదవారా

శి నిమగ్నముగాఁగ నులసిల్లుచు నుండెన్.

133

చ. పదపడి యొక్కనాఁ డలస్థపాలుఁడు వేటతమిన్ మృగవ్రజా
స్పదమగు దూరదేశ వనభాగము సొచ్చి కనెన్ మృగేంద్రవా
హు దినకరాభు బాలకు సముజ్జ్వలరూపవిలాస భాసమా
ను దివసమధ్యవేళ నొక నూతన పద్మసరస్వతంబునన్. 134

వ. కని యమ్మహీశ్వరుండు, తొల్లి తనకు స్వస్నంబున గౌరీశ్వ
రుండు సెప్పిన వచనంబులు తలంచుకొని యధిజ్యకార్ము
కుండై, యమ్మృగేంద్రుండు శిన్నధిష్ఠించి యున్న పిన్న
వానిం దత్సరోవరతీరంబునదింపి జలపానాభిలాషం దత్కమ
లాకరంబుఁ జేరంజను సమయంబున.

135

ఆ.వె. వింట నొక నిశాతవిశేషంబు సంధించి

దృష్టిముట్టి లఘుతఁ దివిచి మృగవి

భుని శరీర ముచ్చిపో నేసె దత్తాత్రుణ

ములు నిమేషమాత్రమునఁ దొలంగ.

136

గీ. అంత నా హరి సింహదేహంబు విడిచి

తత్తణమ పూరుమాకృతిఁ దాల్చి నిలిచె

నక్కటా! యేమి యిది సెప్పు మని మహీశుఁ

డడుగుటయు నాతఁ డిట్టులు నుడువఁ దొడఁగె.

137

చ. జనపతివర్య! నీమది నిచారము నొందఁగఁ బోకు మయ్య! నే

ధనదనఖండ యక్షకులతల్లజఁడన్? మఱి సాతనామకం

బునఁ దగువాఁడఁ దొల్లి ఋషిపుంగవకన్యక యోర్తు గంగమ

జ్జన మొనరించువేళఁ గని జాతమనోభవవృత్తి నొటయున్.

గీ. అదియు నను జూచి మన్మథాయత్త యయ్యె

నంత గాంధర్వవిధిని నే నాలతాంగిఁ

బరిణయంబైతి; నపుడు తద్బంధుజనులు

తెలిసి మమ్మిర్వరను గోపతీవ్ర లగుచు.

139

వ. స్వేచ్ఛాచారులై మీ రిద్దఱుం బాపాత్ములైతిరి; న కాపు

సింహంబు లయ్యెదరుగాత మని శపించి దాని శాపాంతంబు

పుత్త్రజన్మావధికంబుగను, మదీయశాపావసానంబు త్వచ్ఛరా

ఘాతావధికంబుగను విధించియున్నవారు.

140

గీ. పదపడి మహామునీంద్రశాపప్రభావ

వశతి మేమును సింహదంపతుల మగుచుఁ

బుడమిఁ జరియించుచుండఁగాఁ గడచెఁ గొంత

కాల; మవ్వల దానికి గర్భ మయ్యె. 141

వ. తద్గర్భంబున నీ యర్భకుండు వొడముటయు నది శాపావసా
నంబు నొంది చనియె; నయ్యనంతరంబున. 142

గీ. అన్యసింహీపయఃపాన మభ్యసింపఁ
జేసి యీబాలు నే నింతచేసినాఁడ
నాకు నిపుడు శాపావసానంబు గలిగె
నధివ ! నీ యమ్మునకు గుఱి యైనకతన. 143

క. నీ వీ దారకుఁ గై కొని
భూవర ! నిజపుత్రబుద్ధిఁ బోషింపుము వీఁ
డీవసుధ మహానత్వం
డై నెలసి త్వదీయరాజ్య మనుశాసించున్. 144

గీ. శాపకాలంబునందుఁ దత్సంయములును
నిల్లె యీ యర్థమున్ నిర్ణయించి చెప్పి
రని వచించి యంతర్హతుం డయ్యె సాత
నామకుం; డంత నా ధరానాథుఁ డెలమి. 145

ఉ. పెన్నిధిఁ జెంతఁగన్న నిరుపేదయుఁబోలె మహాప్రమాద సం
పన్నతఁ దత్కుమారకు స్వభావమనోహరదివ్యరూపు న
త్యున్నతభాగ్యలక్షణసముజ్జ్వలుఁ జేకొని యాత్మరాజ్యల
క్ష్మీన్నలకొల్ప నాదరువు సిక్కిఁగదాయని వేడ్కఁజెందుచున్.

గీ. నిజపురంబున కేగి వానికిఁ బ్రియమున
సాతుఁడు వహించుటంజేసి సాతవాహనుఁ
డనుచుఁ బేరిడి కూర్మితోఁ బెనిచి పెద్దఁ
జేసి యత్యంతసంతృప్త చిత్తవృత్తి.

147

క. తన నిఖిలరాజ్యమున కా
తనిఁ బట్టముఁగట్టి తాను దప మొనరింపన్
వనభూమికిఁ జనె నాతఁడు
వినివృత్త సమస్తసాఖ్యవిషయుం డగుచున్.

148

ఆ.వె. అట్లు దీపకర్ణి యాముష్మికసుఖార్థి
యగుచుఁ దపముపొంటె నరుగుటయును
సాతవాహనుండు సకలరాజ్యమునను
సార్వభౌముఁ డై యెనంగుచుండె.

149

అ.వె. అనుచుఁ గాణభూతి యనురోధవశమున
నడుమ నీ కథ నిటు నొడివి ప్రకృత
మనునరించి యా గుణాధ్యవిద్వద్వరే
ణ్యుండు మరల నిట్లు లుగ్గడించె.

150

చ. పదపడి సాతవాహననృపాలుఁ డొకప్పు వసంతవేళ న
భృదితమఁఁప్రమోదుఁడయియుత్సుకతన్ విహరింపఁగోరి యి
వ్వుదయిత లెల్లఱుం గొలువఁ జారువిలాసవిశేషసంపదన్
బాదలుచుఁ దన్మనోజ్ఞ వనభూమికి నేగి తదంతరంబునన్.

క. బృందారకవల్లభుఁ డల

నందననామక వనంబునంబలెఁ బరమా

నందంబున సుచిరము నిజ

సుందరులం గూడి ముదముఁ జూఱుగొనుచున్. 152

వ. అభీష్టవిహారంబులం గొంతప్రాద్దుగడపి యవ్వల జలక్రీడా
ర్థంబు కామినీసఖుండై కేళివాపికావతరణం బొనరించి:-153

చ. కిలకిల నవ్వుచుం బ్రియసఖజనమండలిఁ గేళిదీర్ఘి కా
జలముల నోలలార్చుచు వశాపరివేష్టితుఁ డౌ గజేంద్రుఁడుం
బలె నిజవల్లభావితతిమధ్యమునన్ జలకేళిఁ జల్పె నె
చ్చెఱువలు దన్నుహస్తసరసీరుహవారుల ముంచియెత్తగాన్.

వ. అట్టి యవసరంబున:—

155

సీ. కొలఁకునం గల కొత్త వెలిదమ్మి పూవులఁ

గలసి వేర్పడని మోములఁ దనర్చి

జలనేక ధౌత కజ్జలము లై కెంపారి

వెలసెడు వెడఁద కన్నుల నెనంగి

తడిసి మై నంటిన మడుపులనుండి వ్య

క్తంబు లౌ సకలాంగకములఁ దనరి

సరసియందు నవీన శైవాలవిభ్రాంతి

సలిపెడు కేశపాశములఁ బాలించి

గీ. సాతవాహనమేదినీశ్వరుని సతులు

నవ్యసౌందర్యసువిలసనంబు గలిగి

కుసుమసాయకు వెడవింటికొల లనఁగ

నాత్మవిభు మానసముఁ గొల్లలాడి రంత. 156

గీ. వననుడు నవీనలతికలంబలె నతండుఁ

దనసతుల వనమధ్యగతల విగళిత

వత్త్రీతిలకలుగాఁ జ్యోతాభరణపుష్ప

సముదయులునుగా నొసరించె బ్రముదమెసఁగ. 157

చ. అపుడు నృపాలకామినులయం దల పట్టపురాణి సూక్ష్మ మ

ధ్య పటుపయోధరాధికభరాలన నూత్న శిరీషకోమలాం

గి పెలుచ నాడి తత్సలిలకేళిఁ గడుంగడు డయ్యఁగా, విలా

సపరత రాజు నామెవయిఁ జల్లఁదొడంగె జలంబుఁబెల్లుగాన్.

గీ. వల్లభుం డల్లు పంశంబువట్టి తన్ను

నుదకములఁజల్లి యలయింప నోవలేక

“యధిప ! మాం మోదకై స్తాడయ”యని యామె

పతిని బ్రార్థించె సంస్కృతభాషణముల. 159

గీ. అది నినియు రాజు తత్ప్రకృతార్థసరణి

నెఱుంగఁజాలక యుండ్రొంబు లిన్నియటకు

రయముమీఱంగఁ దెప్పించె రాణి యవ్వి

కాంచి వికవిక నవ్వుచుఁ గాంతుఁ జూచి. 160

చ. అవసర మేమి యిప్పు వసుధాధిప ! యీజలకేళివేళ ? ని

య్యవి నొనితేరఁబంపు మనియా నినుఁగోరితిఁగేళి డస్సి,చ

క్కవిడుము నన్నునింక నుదకంబులఁగొట్టకు మంటిఁగాని సి
గ్గువిడిచి యుండముల్ దివిచిక్కిల్లుము నన్నని కోరికొంటినే.

వ. మాశబ్దోదక శబ్దంబుల సంతిమాత్రింబేనియుం బరిగణింప
వైతి; వది యల్లుండఁ బ్రకరణవశంబుననైనఁ దెలిసి గుఱు
తింపవలదే; నీ కింత తెలియమి యెట్టు లయ్యె; నని శబ్ద
శాస్త్రవేదిని యైన యారాజ్ఞి రాజుం బరిహాసంబు నేయు
టయు నది విని యచ్చటి పరిజనంబు లెల్లం దమలోనం
దాము నవ్వుకొనుచుండ నా ధరణీశ్వరుండు పరమ లజ్జా
కాగ్నింతుం డై .

162

మ. సలిలక్రీడఁ బరిత్యజించి విగతోత్సాహంబుతో నన్యముం
దలఁపంబోనక తత్త్వణంబు తనపైఁ దానే రుషం జెందుచున్
జెలులన్ వీడి నిజానమానభవదుశ్చింతాతిరేకంబు వె
గ్గలమై నొంపఁగ మందిరంబునకు వేగంబోయి తానయ్యెడన్.

నీ. ఆత్మసత్వీకృతం బగు పరాభవ మాత్మఁ

దలపోసి మాటికిఁ దల్లడిలుచు

మేలి పుట్టంబుల మెయి నూడ్చి యాఁకటి

తఱి భోజన మొనర్చు దలఁపఁబోక

పలుకరించినఁ జిత్రపాంచాలికయుఁ బోలే

నేమేని యుత్తరం బీయ నుడిగి

రాజకార్యవిశేషరతి వీడి యితరు లే

నూట సెప్పిన సుంతపాటిగొనక

గీ. మృత్యు వొండఁ బ్రశస్తపాండిత్య మొండఁ
దనకు శరణం బటందుఁ జిత్తమున నెంచి
తల్పమున మేను చేరిచి ధైర్య మెడలి
మిగులఁ బరితాపభరమునఁ బొగులఁదొడఁగె 164

క. ఈతెఱఁగున నపు డా ధా
ప్రీతలనాథుం డపూర్వరీతిఁ జరింపన్
జాతమహాసంభ్రమము
పేతం బై పరిజనంబు బెగడం జొచ్చెన్. 165

ఆ.గీ. అంతఁ బెద్దమంత్రియగు శర్వవర్మయు
నేను నృపు నవస్థ నెఱిగి తెలిసి
యాదినంబుఁ గడపి యమ్మఱునాఁడును
నాతఁ డల్లె యుంట యాలకించి. 166

గీ. నగరి కే మిర్దురము నేగి తగ మహీశు
చేటుఁ డగు రాజహంసుని జీరి నృపతి
దేహసౌఖ్యవిశేషముల్ తెలియ నడుగ
వాఁడు మా కీట్లు సెప్పె నెవ్వగ జనింప. 167

వ. అది యె ట్లనిన 168

క. ఏ మనుచు విన్నవెందు మ
హామాత్యవరేణ్యులార ! యవనీశుఁడు ము
న్నీమాడ్కి నెవ్వఁడును జిం
తామగ్నమునఘ్నఁ డగు విధము నే నెఱుంగన్. 169

అ. వె. విష్ణుశక్తికూతువెడలు పాండిత్యంబు

కతన నింత గొడవ గలిగె ననుచు

గోప నిర్భరముగ గొణుగుచు నున్నార

లితరరాజు లద్ది యేమొ కాని.

170

వ. అని యిట్లు రాజహంసుండు చెప్పిన వాని వచనములు విని

సంశయాకాంతమనస్కుండ నై శరవ్వనర్మ ద్వితీయుండుగా

నిట్లు వితర్కించితి.

171

సీ. సృవతికి నిది వ్యాధియేని వైద్యుల బిల్లు

రట్లు గా కిది మనోవ్యాధియేని

దానికి నైన నితటి నూహనేయుచో

గారణం బేదియు గానరాదు

నిజరాజ్య మఖిలంబు నిహతకంటక మౌట

సహితప్రసంగంబు లైన లేవు

ప్రజలెల్ల ననురక్తభావు లై యున్నారు

హాని యొం డేదియుం గానబడద

గీ. యాదృశస్థితి నలరారు నీమహామ

సీశ్వరున కిప్పు డీభేద మెట్లు గలిగె

నింత యాకస్మికంబుగా నిది యెఱుంగ

రాకయున్నది యేమి చిత్రంబొకాని.

172

క. అని యిట్లు పెక్కు తెఱఱగుల

మనుజేశ్వరుఁగూర్చి నేను మంతనమున జం

తనమునకుఁ గడఁగ మతిమ

ద్భనుఁ డగు నా శర్వవర్మ తగ ని ట్లనియెన్. 173

క. ఎఱుఁగుదు నే నీతని వగ

తెఱఁ గది మార్థ్యానుతాపతీవ్రత మది నే

డైఱసూపఁ బొడమె; దీనికి

వెఱవఁగఁ బనిలేదు వినుము విమలవిచారా ! 174

గీ. తాను మూర్ఖుండ ననుచు నీతఁడు సతమ్ముఁ

బండితత్వంబు నెఱుఁగెనఁ బడయఁగోరు

నితని యీ యాశయము తొల్లియే యెఱుంగఁ

బడియె; బలుమాఱుఁ బ్రస్తావభంగి నాకు. 175

వ. అది యట్లుండ నిపుడు విష్ణుశక్తి కుమారిక యైన పట్టంపుడేవి

తన పాండిత్యంబుకతంబున నేదేని యపహాస్యం బొనర్చె

ననియును వినవచ్చెఁ గావున దీనింబట్టి విచారింప నీతండు

దప్పక తన మాధ్యదోషంబునకే దురపిల్లుచున్నవాఁ డనుట

నిక్కంబు:— 176

గీ. అనుడు నది యట్లకా నిశ్చయం బొనర్చి

శర్వవర్మయు నేనును సదనములకు

నరిగి యారాత్రిఁ గడపి యహర్ముఖమున

వెడలితిమి వెండియును రాజవేశ్యమునకు. 177

వ. అప్పు డయ్యెడ నెల్లవారలకు నంతఃప్రవేశంబు నిరుద్ధం బై

యుండె; నేను నెట్టులెట్టులో లోనికిఁ బ్రవేశించుటయు నా

వెంబడిన శర్వవర్మయుం జనుడెంచె; నిట్లు నేను లోనికిం
జని రాజనందర్శనం బొనర్చి యొక్కచో నుపవిష్టుండనై
కొంతవడి కతనితో నిట్లంటి:—

178

క. దేవా ! దేవర సకల

శ్రీనిభవాతిశయయుక్తి చే వెలసియె నీ

వీ విధమునఁ గారణ స

ద్భావము లేకయ కలంతపడ నేమిటికిన్.

179

క. అని యడిగిన మద్వచనము

వినియును విననట్లు మనుజవిభుఁ డూరకయుం

డ నపుడు మహాద్భుతముఁ దోఁ

వ నిట్లులు వచియించె శర్వవర్మ యతనితోన్.

180

వ. దేవా ! తొల్లి నీ వొక్కతటి నాకుఁ బాండిత్యం బెన్నఁజేని

యబ్బునే యని యడిగియున్నవాఁడ వందులకై నేను గత

నిశాసమయంబున స్వప్నమాణవకం బొనర్చి:—

181

గీ. అంతఁ గలలోనఁ గనుఁగొంటి నాకసమున

నుండి జాతిన యొక నూత్నపుండరీక;

మదియు వికసిత మయ్యె దివ్యాంశజుఁ డగు

నొక కుమారునిచే నంతఁ బ్రకటితముగ.

182

క. ఒక దివ్యాంగన ధవళాం

శుకధర యై ప్రేమరసము జొప్పిల్లఁగఁ ద

ద్వికసిత కమలము విడి తా

వక ముఖకమలమునఁ జొచ్చె వసుధాధీశా ! 183

గీ. అంత నేనుం బ్రబుద్ధుండ నైతి; స్వప్న

మందుఁ దోచిన యా ధవళాంబరధర

శారదాదేవి; యామె సాక్షాత్కరించి

దేవరముఖమ్ముఁ జేరె సందియము లేదు. 184

ఆ.గీ. అనుచు శర్వవర్మ యత్యద్భుతంబుగాఁ

దనదు కల తెఱంగు వినుచుటయును

దత్త ణంబ మానధారణముం బాసి

నన్నుఁ గాంచి భూమినాయకుండు. 185

వ. సాకూతంబుగా నిట్లనియె:—

186

ఆ.గీ. బుధవరేణ్య ! యొక్క పూరుషుం డెంత కా

లంబు యుక్త శిక్షణంబు వడసి

పడయఁగలుగు మంచి పాండితీవిభవంబు ?

నది యెఱుంగఁ జెప్పుమయ్య యిపుడు. 187

ఉ. పాండితి లేమి నాకుఁ గల భాగ్య మొకించుకయేని వన్నెఁ దే

కుండెను; గొయ్యబొమ్మ మెడ నున్న విభూషణరాజివోలె; న

వ్వండు గణించు మూర్ఖునకు వై భవమున్నను; విద్యలేక యె

న్నండును బెంపుఁబేర్చియుఁ గనంబడఁబోవదుగాదె యేరికిన్.

సీ. అనవుడు నే నిట్లు లంటి నో రాజేంద్ర !

వినుము చెప్పెద సర్వవిద్యలకును

వ్యాకరణంబు ముఖ్యము; దాని నిర్విఘ్న
ముగ నభ్యసింపంగఁ బూనునెడలఁ
బదియు రెండేడులుఁ బట్టు నెల్లరకు; సా
మాన్యంబుగాఁ జెప్పమాట లివి;
దేవర, పరియింపఁ దివురుచో నే నాఱు
వత్సరంబులకే నేర్పఁగలవాఁడ

ఆ.వె ననిన శర్వవర్మ యగ్గల మగు నీర్ష్య
యడర “సౌఖ్యములకు నర్హులైన
వార లంతకాల మేరీతిఁ గష్టించి
నేర్పఁగల” ర దేటి నెఱతనంబు ?

189

క. పరమ సుఖోచితుఁ డగు భూ
వరుఁడటె యాతేండ్లు గప్తపడి యెట్లో వ్యా
కరణంబు నేర్చునటె యిది
పరిహాసాస్పదముగాక భావ్యం బగునే ?

190

వ. అని పలికి మఱియు రాజు నుద్దేశించి యిట్లనియె:—

191

ఆ.వె. అట్లు నీవు రాజు నాఱుమాసములలో
నఖిల శబ్దశాస్త్ర మభ్యసింపఁ
జేయఁజాల వట్లు నేయనేర్చెదవేని
వలుకుచుంటి నాదుప్రతిప వినుము.

192

క. ఆతేండ్లటికి ? నే నో

భూరమణా ! యాఱుమాసముల కది యెల్లన్

నేరుపును నీకు నాదగు

నేరుపుఁ గనుఁగొందుగాక నీ వియ్యెడలన్.

193

గీ. అని యనంభావ్యముగ నతఁ డట్లు పలుక

విని యలుక సెంది శర్వవర్మను గనుఁగొని

యేను నిట్లంటి విను మివి యేటిమాట

లూరక యసంగతములేల యుగ్గడింప ?

194

వ. మున్ను నేను బాల్యంబునుండియుఁ గష్టించి యభ్యసించిన

సంస్కృత ప్రాకృత దేశభాషల మూఁడింటి నింతటినుండి

సంపూర్ణంబుగాఁ బరిత్యజించి వైచువాఁడ నీ వట్లు నేయఁబా

లనినా డేమియొనర్పఁ గలవాఁడ నని యడుగుటయు నంత

నతండు నా కిట్లనియె:—

195

చ. విను మిదె నాప్రతిజ్ఞ పృథివీపతి నట్లు నమస్త శబ్దశౌ

త్రునిపుణుఁ జేయలేనియెడ సర్వజనంబు నెఱుంగ నీకు నేఁ

బ్రాణతుఁడ నై భవచ్ఛరణపాదుకలన్ శిరమందుఁ దాల్చి నీ

యసుమతిమోయువాఁడ ననయంబునువీడక ద్వాదశాబ్దముల్.

క. అని ప్రాతినఁ జేసి యాతఁడు

సన్మతయు నేనును మదీయసదనంబునకున్

జనినాఁడ; నెట్లు లై నను

దన కొరిక తీరు ననుచు ధరణీవిభుఁడున్.

197

గీ. మానసము నేర్చుచున్న యుమ్మలిక యుడిగి

శర్వవర్మ ప్రతిజ్ఞావచనము లాత్మఁ

దలఁచి మెచ్చుచు మోదంబు మొలకలెత్త

స్వస్థుడై యుండె దొల్లింటినరణి సంత. 198

వ. ఆ శరవ్వవర్మయు నట్లు నిజగృహంబునకుం జని:— 199

క. తన కావించిన యట్టి ప్రి

తిన దుష్కర మగుట యెంచి దిగు లొంది నిజాం

గన కావృత్తం బంతయు

వినిచి యతఁడు సానుతాపవిషయుం డయ్యెన్. 200

వ. అట్టి యా సమయంబున:— 201

ఉ. ఆతని ధర్మవత్ని సుగుణాంచిత తత్పతి దుష్ప్రతిజ్ఞకుం

జేతమునందు బిట్ట వగఁ జెందుచు“నో హృదయేశ!యేమితె

రీప్రతిజ్ఞ? మణ్ముఖుం డొకరుడే గతిగాక మ త్రవ్వ రింక ని

ర్హేతుకజాయమానకృప నీ డగరంబు దొలంచి కావఁగన్.

క. నా మనవి వినుము భక్తుల

కామము లొడఁగూర్చ నతఁడెకా దక్షుం డీ

భూమి నిపు డా మమార

స్వామియె మనసాలి పారిజాతము సుమ్మి. 203

క. కావున నీ వీయెడ నా

దేవుని బరిపూర్ణవిమల దృఢతరభ క్తిన్

సేవింపవలయు నాతఁడ

కావించున్ మనకు సకలకార్యములుఁ గృపన్. 204

వ. అనిన విని యప్పు డా శరవ్వవర్మయును:— 205

225

చ. తన సతి యట్లు పల్కిన హితప్రతిపాదక భవ్య వాక్యముల్
మనమున నెంచి తద్వచనమార్గమునం జరియింపఁ బూని తా
ననశనవృత్తిఁ జేకొని సమాహిత చిత్తత నాటి వేకువన్
జనియెఁ గుమారపాదజలజంబుల భక్తి భజింపఁ గోరుచున్.

ఆ.గీ. అంతఁ దెల్లవాఱ నది యెల్ల వేగుల

వలన నే నెఱింగి వసుమతీశు

తోడఁ జెప్ప నతఁడు తోడరి యియ్యది తుద

కేమి యగునో యనుచు నెంచుచుండె.

207

వ. అప్పుడు తన్మహీశ్వరునకు హితుండగు సింహగుప్తుం డను

రాజపుత్రిం డతనితో నిట్లనియె:—

208

క. జననాయక ! నే నొడివెడు

మనవి యొకఁడు గలదు; వినుము మన్నించి; య దే

మన, నీవు మొన్న ఖన్నతఁ

గని యేమియుఁ దోఁపకుండఁగా నున్నతఱిన్.

209

క. ఏలిక విచారముం గనఁ

జాలక నే నెంతయును విషాదముఁ గని నీ

మేలున కై పురివెలుపలి

కాళిక గుడి కేగి భక్తిగౌరవయుక్తిన్.

210

గీ. అమ్మహాదేవి దివ్యపాదారవింద

నన్నిధి మదీయ శీర్షంబుఁ జక్కఁ ద్రొంచి

బలియొసఁగఁ బోవుచుండ సంబరపథమున

నొక్క యశరీరవాణి యిట్లున్నవించె. 211

వ. అది యెట్లనిన:— 212

అ.వె. “వలదు! సాహసంబు వలదు! కుమారకా!

యుడుగుమోయి! నీను పుడమితేని

కభిమతార్థసిద్ధి యగు; నాతఁ డిఁకఁ జింతఁ

దొలఁగి మోదగరిమ వెలయఁగలఁడు. 213

చ. అని యశరీరవాణి నను నప్పనినుండి మరల్చి పంచె; గా
వున భవదీప్సితంబు నృపపుంగవ! తప్పక సిద్ధిఁ జెందు; నె
మ్మనమున నింక సందియముమాను మటంచువచించి నమ్మదం
బున ధరణీశు నాజ్ఞఁ గొని పోయి పదంపడి సింహగుప్తుఁడున్.

అ.గీ. శర్వవర్మ చనిన చక్కి కిర్వరు గూఢ

చారులను రహస్యవరణిఁ బంచె

నతని వర్తనంబు సరసివచ్చి నచింప

నాజ్ఞ యొసఁగి; యదియు నట్లులుండ. 215

వ. శర్వవర్మయు నట్లు వేకువజామునఁ బురంబు విడిచి బయలు
వెడలి:— 216

క. పవనై కభటుఁ డగుచుఁ ద్రి

భువనగురుం గార్తికేయు బుద్ధి నిలిపి మా

న విధిం గైకొని యాతని

సవిధంబున కరిగెఁ దపముసలువఁ గ్రీమముగాన్. 217

వ. ఇ ట్లరిగి యచ్చట:—

218

ఉ. పేరిమిమ్మె శరీరనిరపేక్ష మహతప మాచరించి యా
తారక్ష్మదైత్యమర్దను ముదంవడజేసి తదీయ సత్కృపా
పూరపరిప్లుతుం డగుచుఁ బూర్ణమనోరథసిద్ధిఁ గాంచెఁ దాఁ
గోరినమాడ్కి నాతఁ డచుకూలముచేసి యనుగ్రహింపఁగన్.

ఆ.వె. అంత సింహగుప్పుఁ డుపిన చారులు

శర్వవర్మ కార్యసాధనంబు

నెఱిగి వచ్చి రాజునెదుట నివేదించి

రుదితపూర్ణ హర్ష హృదయు లగుచు.

220

ఆ.వె అది వినంగ నాకు నవనీశ్వరునకును

వగపు సతనంబు మిగిలె గ్రమత

నభినవాంబుదాగమావలోకనమున

హంసచాతక ముల కట్టు లడరి.

221

చ. అవలఁ గుమారలబ్ధవరుఁ డౌచు మహామతి శర్వవర్మ భూ

ధవు కడ కేఁగుదెంచి ప్రమదంబున సంస్మరియించినంతమా

త్ర వెలయఁగా నుపస్థితికి రా నరుదారఁగ నెల్లవిద్యలున్

వివరముగా వచించె; బృథివీపతి కయ్యవి తన్నుఁ ణంబునన్.

క. పాదుకొని యతని మనసునఁ

బ్రాదుర్భావంబు నొందె; బరమేశకృపా

మేదురులగు వారల కిల

నేది యలభ్యమగు, విద్యలే యననేలా ?

223

మ. అవనీనాయకఁ డట్లు తా సఖులవిద్యాలాభసంశోభి యా
ట వినన్ వచ్చినతోడనే యతనిరాష్ట్రం బంతయుం బూర్ణహ
ర్ష విశేషంబయి యెంతయేనియు మహారాటంబు మీఱన్
మహాః | తనవముల్ పె క్కొనరింపఁగాఁ దొడఁగె నుద్య
దైవభవాభ్యున్నతిన్. 224

వ. అట్టి య మృహోత్సవావసరంబునఁ దత్పురీవరమునందు:—

చ. ప్రతినిలయాగ్రభాగమును భాసిత బద్ధవిశుద్ధకేతన
ప్రతితి మనోజ్ఞగంధవహబాలకచాలితమై, నృపాలపాం
డితి కలరారి శీర్షములు తీవిగఁ ద్రిప్పుచు వేడ్క మీఱ నం
దితగతినాట్యవిభ్రమముఁజేయుదునున్న తెఱంగుదోఁవఁగన్.

వ. మఱియు నా సమయంబున:— 227

మ. అతిభక్తిన్ ధరణీశుఁ డా గురుని రాజ్యాహ్లాదుమాణిక్య సం
తతులన్ హేమమయోజ్జ్వలాలభరణసూత్నస్వర్ణవస్త్రాదిక
ప్రతితిన్ వత్కృతుఁడేసి గౌరవముమీఱన్ దత్పదదండ్యసం
గతరత్నాంబితమాళి యై బహునమస్కారంబులంజేయుచున్.

క. ధర సర్మదాన్రవంతీ

పరిసరమున వెలయుచుండు భరుకచ్ఛము నాఁ

బరఁగెడు దేశమునకు ని

బ్బరముగ సగ్గురునిఁ బట్టభద్రు నొనర్చెన్.

229

వ. మఱియును:—

230

శౌ. ఆపుతై తనదూతలం బనిచి యొయ్యన్ షణ్ముఖానుగ్రహ
పాప్తిం దొల్త నెఱుంగఁజేసి కడునెయ్యంబొప్ప శ్రేయఃఫలా
హస్తింగోరెడు సింహగుప్తు నిజరాజ్యాధిపుం జేసి సం
ప్రాప్తమోదునొనర్చెనాత్మసమది వైశిష్ట్యయుక్తుండుగాన్.

వ. అదియునుం గాక:—

232

మ. నిజవిద్యాగమకారణం బయిన రాజ్ఞీరత్నమున్ విష్ణుశ
క్తిజనాధీశ తనూజ నప్పు డనురక్తిన్ దన్నిజాంతఃపురీ
రజనీనాథ ముఖీజనంబునకు నగ్రస్థాయినిం జేసి వే
డ్కజనింపం దనయంతః దానె యభిషిక్తం జేసి దేవేరిగాన్.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

కథాపీఠ లంబకమున

షష్ఠ తరంగము

సమాప్తము.

ఓమ్!

ఆంధ్ర కథాసరిత్సాగరము.

క థా పీ త ల ం బ క ము. ౧

—:0:—

సప్తమ తరంగము.

- వ. అయ్యనంతర కథావిధానం బెట్టిదనిన ? 1
- గీ. శర్వవర్మ నిజప్రతిజ్ఞాప్రకార
మట్టు లా తేని మాసషట్కాంతరమున
యందె నిఖిల విద్యావేది యగువిధమున
జేయఁ గలిగిన కతన నేఁ జిన్నవోయి. 2
- వ. అ మృహమాత్యున కోడినవాఁడ నగుటంజేసి మదీయ ప్రతి
జ్ఞానుసారంబుగా భాషాత్రయంబును వీడవలసినవాఁడనైతి;
నట్లు పరిత్యక్తభాషాత్రయంఁడ నై మానంబు వహించి
యే నొక్కనమయంబున నా ధరణీజానిసమత్వంబున కరిగి
యున్నవాఁడ; సంత నక్కడ:— 3
- గీ. క్షీతిసురుఁ డొకండు తాను రచించిన యొక
పద్యము పఠించె నమ్మహీపతి వినంగ

నపు డతఁడు మఱ్ఱుఖానుగ్రహాత్త విద్యుఁ

డఱునకతమున నద్దాని యర్థ మెఱిగి.

4

క. చతురతమై సురుచిర సం

స్కృతవాగై వ్యభవము వేడ్క సేయ, నచటి పం

డితపామర జనములు విని

యతిహర్షము నొంద దాని కర్థము నొడివెన్.

5

వ. ఇవిధంబున నా సాతవాహన మహీనల్లభూడు నిజవిద్యా

జ్ఞానప్రత్యయంబు వడసి మహానందంబున శర్వనర్మం గనుం

గొని సవినయంబుగా నలని కిట్లనియె:—

6

క. స్వామీ! నీవు కుమార

స్వామి నెటులు గొలిచి యతనిసత్కృత వడయన్

సామర్థ్యము నొందితి? వది

నీ ముఖమున వినఁగ వేడ్క నెగడుచు నుండెన్.

7

క. కరుణించి, మహాత్మా! వి

స్తరముగ నా కది నచించి సమ్మోదము మే

నురముగఁ జేయంగదె యని

కర మర్థించుటయు భూమికాంతుం డలరన్.

8

వ. శర్వనర్మ యతని కిట్లనియె:—

9

గీ. వినుము రాజేంద్ర! యిచ్చోటు విడిచి యేను

మానము వహించి భోజనపానములను

విడిచి మణ్ముఖతీర్థమ్ముకడకుఁ జనెడు

నేడ్కు నెమ్మదిఁ బురికొన వెడలినాఁడ

10

సీ. అది మీరు నెఱిగినయదియ కాదే? పదం

పడి దూరమార్గంబు నడచి, యింక

నించుక దవ్వు శేషించియుండఁగఁ, దపః

కృశుఁడ, నిరాహారదశుఁడ నగుట

గమనపరిశ్రాంతి గడలుకో నవశుండ

నయి సామృత్తిలి నిస్పృహత్వ మొంది

యొడ లెఱుంగక యొక్కయెడ మూర్ఛితుండ నై

పుడమిపైఁ బడి ధూళి బుగ్గియుంటి

గీ. నంత శక్తిహస్తుఁ డై యొక్క దివ్యపూ

రుషుఁడు నాకు దృష్టివిషయమగుచు

వత్స! లెమ్ము; నీకు వాంఛితార్థము లెల్ల

సిద్ధిబొందు నని వచించుటయును.

11

గీ. అతని యా ప్రియవచనంబు లాలకించి

యమృతచృష్టిసంసిక్తుఁడ నైనమాడ్కి

నెఱుకఁ గని తుత్ప్రిసాసాదు లెడలిపోవ

సావ్యస్థముం గన్న వడువున శక్తి వడసి.

12

సీ. సర్వేశ్వరుం డైన మణ్ముఖదేవుని

సన్నిధానమునకుఁ జక్క నరిగి

233

భక్తిసంభ్రమపూర్ణభావుండ నై స్నాన
 మొనరించి పరిశుద్ధి నొంది యతని
 గర్భాలయమునకు గ్రక్కెన నే నేగ
 నందు విరాజిల్లు స్కందమూర్తి
 యనురక్తి నాకు దర్శన మిచ్చుటయు నంత
 శారదయును సుప్రసన్నయగుచు

గీ. నచ్చి మూర్తి మతి యయి నా వదనమందుఁ
 జొచ్చె నే నబ్బరంపడి చూచుచుండ
 నపుడు భగవంతుఁ డగు నా పడననుండు
 పరమకరుణాతరంగితిభావుఁ డగుచు.

13

క. నిజసుప్రసన్నవదనాం

బుజపట్కంబునను దెల్లముగ వ్యాకృతినం
 సృజనంబునకుఁ గడఁగి, య
 క్కజముగ నే వినుచు నుండఁగాఁ దొలుదొలుతన్.

14

వ. “సిద్ధో వర్ణసమామ్నాయ” యని యొక్కసూత్రంబు
 నుచ్చరించుటయు, నది నిని మనుష్యజాతిసులభం బైన
 చాపలంబునం జేసి యక్కటా! నాయంత నే నుత్తరసూ
 త్రంబు నూహించి పలికితి; నంత నా దేవదేవుం డిట్లనియె:-

క. ఔరా! కుమార! నీ వి

ట్లోరిమి విడి చాపలమున నుత్తరసూత్ర

ప్రారంభము సేయనియెడ

ధారిణి నీ శాస్త్రమే స్రధానం బగుచున్.

16

వ. పాణినీయశబ్దశాస్త్రంబు నడగం ద్రొక్కెడిది; యిప్పు
 డట్లుగాక యిది నీ వేగిరపాటునంజేసి న్వల్పతంత్రం బయ్యెం
 గావునఁ గాతంత్రంబు నాఁ బరఁగు; నిదియునుంగాక మదీయ
 వాహనం బైనకలాపంబుపేరఁ గాలాపం బనియును బేర్కొ
 నంబడుచుండు నని చెప్పి నవీనం బైనయాశబ్దశాస్త్రంబు
 నాకుఁ బ్రకాశంబానర్చి వెండియుఁ గట్లవియె:—

17

క. మీరాజు సాతవాహన

భూరమణుఁడు పూర్వజన్మమునయం చొక వి

స్ఫారతపోనిధి యగుఋషి

యై రాజిలుచుండునాఁ డనన్యసద్భిశతన్.

18

గీ. అప్పు డాతఁడు కృష్ణాహ్వయమునఁ బరఁగి

తనకు నియతేంద్రియుఁడు భరద్వాజమహాని

గురువుగా ధర్మతత్త్వంబు లెఱిగికొనుచు

సాధుమార్గంబునఁ దపంబుసలుపుచుండి.

19

క. ఒకమునికన్యకఁ డుల్కో

త్సుక యైవిలసిల్లుదానిఁ జూచి కుసుమసా

యకతీక్షణరాఘాతర

సికుఁ డై యాకస్మికముగఁ జేడ్చుచుండన్.

20

ఆ.వె. ఎఱిగి యచటిసంయమిశ్వరుల్ కోపించి

శాప మొసంగ నిట్టిజన్మ మొందె;

నితనివట్టమహిషియే యయ్యె నమ్ముని

కన్యకయును శాపకారణమున.

21

క. ఈరీతి నతఁడు ఋష్యవ

తారుం; డదిగాన నీదు దర్శనముననే

కోరినగతి నఖిలక శా

పారంగతుఁ డగుచుఁ బూర్ణపాండితిఁ బడయున్.

22

వ. అది యెట్లనిన:—

23

ఉ. ప్రాకటపూర్వజన్మనముపార్జితపాపనసంస్కృతుల్ ఫల

శ్రీకలితంబులై పెనుపుణ్యేయ మహాత్ముల కృతమార్గముల్

చేకుఁబుచుండుఁ గవ్వములు చెందఁగ నక్కట లేకయే; కుమా

రా! కృతకార్యనిర్వహుఁడ వైతివి పొమ్ము యథేస్థితంబుగన్.

వ. అని యానతిచ్చి, యంత నాభగవంతుం డంతర్హతుండయ్యె;

బదంపడి నేనాదేవళంబువెలుపలకు వచ్చి గృహోస్మృఖుండ

నగుటయు నప్పు డచ్చటిదేవోపజీవులు నాయెడ ననుగ్ర

హించి కొన్ని తండులంబుల నిచ్చినం బుచ్చుకొని వెడలి

వచ్చితి:—

25

గీ. వచ్చుతటి నేమిసెప్ప నో వసుమతీశ !

దారిలోపల నాదివ్యతండులములు

దినదినము వండుకొని యేను దినుచునున్నఁ

దలుఁగ వయ్యె న దేమి చిత్తంబా కాని.

26

క. అని తన వృత్తాంతము నిటు

వినిచి పిదప శర్వవర్మ విరమింపఁగ నా

జనపతియుఁ బ్రమోదమ్ముం

గని స్నానార్థంబు లేచెఁ గాలానుస్మృతిన్.

27

వ. అంత నేనును మున్ను శర్వవర్మతోఁ బలికిన వ్రతిజ్ఞ నను

సరించి:—

28

క. ధృతమానుఁడ నై యుండిన

కతమున సృపకార్యజాతకరణమునకు సం

గతిగామిఁ దలఁచి యా భూ

వతికడ వసియింప నిష్టపడ క వ్వేళన్.

29

వ. వేటొక్కయెడ కెచ్చటికేని బోవం దలంచి, యా నరపాలుం

డందుల కించుకయు నిష్టపడకుండినను శిరఃప్రణామమాత్రం

బుననే యాతని నామంత్రణం బొనర్చి శిష్యుడవయ సమన్వి

తుండ నై తత్పురంబు నిర్గమించి తపశ్చరణంబుపొంఁటె

గృతనిశ్చయండ నై వింధ్యవాసినీదేవిని దర్శింపవచ్చితి;

సంత నచ్చట:—

30

సీ. ఆదేవి యాదరాయత్త యై స్వప్నంబు

నందు సాక్షాత్కార మొంది, నన్ను

237

నీకడ కరుగంగ నియమించె; నేను నీ
 ఘోర మావింధ్యకాంతారమందుఁ
 జొరఁబడి తెరు వేది తిరుగుచుండఁగ, దైవ
 వశమున నొక బోయవాఁడు వచ్చి
 సార్థ మొక్కటి చూపె నదయుఁడై యంత నే
 నా సాతువెంబడి నరుగుదెంచి

గీ. యిచట సీ భూతగణముల నెల్లఁ గంటి;
 వచ్చునప్పుడు వీని సంభాషణములు
 దవ్వనన విని తద్భాషఁ దగ నెఱింగి
 నేర్చికొంటిని నామాన నియతి తొలఁగ. 31

వ. పదంపడి నీ వయ్యుజ్జయినీపురంబున కరిగియుండుట విని
 నీవచ్చునంతకు నిచ్చట వేచియున్నవాడ; నిప్పుడు నిన్ను
 దర్శించి, నాకు నవాభ్యస్తంబును, నాలవదియునైన యీహా
 తభాషతో నీయోగక్షేమంబు లడిగి తెలిసికొని యిల్లుజాతి
 స్మరుండ నైతి; నిదియ నాయీజన్మవృత్తాంతం బని గుణ
 ధ్యుండు చెప్పిన విని కాణభూతి మరల నతని కిట్లనియె. 32

గీ. నేను గతరాత్రి యుజ్జయినీపురమున
 నుండియును నీ విటకు వచ్చియున్నవార్తఁ
 దెలిసికొనఁ జాలితిని దానితెఱఁగు నీకు
 వినుతు నది నీవు వినుమోయి విమలచరిత!

౪. కలఁ దుజ్జయినీపురమున

బలురక్కసి యొకఁడు భూతివర్మాఖ్యుఁడు నా
చెలికాఁడు; వాఁడు సతతము

విలసిల్లున్ దివ్యదృష్టివిభవాద్యుం డై .

34

౫. ఏ నాతనిఁ గన నుజ్జయి

నీనగరంబునకుఁ బోయి నిన్న నతని యు

ద్యానవనాన్నదమున మది

నూనినయుత్సాహవశత నుంటి నతనితోన్ .

35

౬. అట్లున్న సమయంబున మిత్రనూ! నీవు దివ్యదృష్టిసంపన్నుం

డవుగదా మదీయశాసనానం బెప్పు డయ్యెడునో యెఱిం

గింపనేర్తువే యని నే నతని నడిగితి; నంత నతండును సఖా !

యిది దివాభాగ మగుటంజేసి నాకు దివ్యదృష్టిప్రభావంబు

కొఱుతవడియుండుం గావున నీ వీప్రా ద్దిచ్చట నిలుతువేని

రాత్రి పడినతోడనే చెప్పంగలవాఁడ ననుటయు నేనును ద

ద్వచనానుసారంబున నాటి క్కచ్చట నిలిచితి.

36

గీ. అంతఁ బగ లెల్లఁ జని రాత్రి యరుగుజేర

నచటి భూతంబు లత్యంతహర్ష మొంది

యిట్టునట్టును రేఁగి వర్షైత్తఁదొడఁగె

నది గనుంగొని యుచితవాక్యానుసరణి.

37

౭. అడిగితి నే నాతని “ని

వ్వదువున భూతములు హర్షవరవశతఁ గడుం

గడుఁ జెలరేఁగుచుఁ బర్వల

నిడుచుండుట కేమి కతమొ యెఱింగింపు సఖా !! 38

వ. అని యడిగిన నాభూతివర్మ నాతో నిట్లనియె. 39

గీ. వినుము, శంభుండు మున్నొకవేళఁ గమల

గర్భనకుఁ జెప్పె దీనినందర్భ మదియ

నీకు నేఁ జెప్పువాఁడ; దాని వినినంతఁ

దెలియుఁ దత్సర్వము నటంచుఁ బలికి పిదప. 40

వ. శంకరుండు జలజసంభవుని కెఱింగించిన వచనంబులు నాకిట్లు

సెప్పె నది యెట్లనః— 41

గీ. పవలు రవితేజమునఁ బ్రభావంబుఁ దొఱఁగి

యక్షరక్షఃపిశాచాదు లడఁగి యుండు

రాత్రులం దర్శితేజోవిరహముగలుగుఁ

గాన నవి యప్పు హర్షంబుఁ గొంచుచుండు. 42

వ. ఇదియునుం గాకః— 43

గీ. సురల కెచ్చోట నగ్చనల్ జరగకుండు

నెఱ్ఱు బ్రాహ్మణ లాచారసేను లగుదు

రెండు విధి మీఱి భుక్త్యాదు లెపుడు నడచు

నట్టిచో వానికిఁ బ్రభావ మతిశయిండు. 44

వ. మఱియును. 45

చ. పరమపతివ్రతాత్వమున భాసిలు సుత్తమకాంతలున్ నిరం

తరపరిశుద్ధవర్తనముఁ దాల్చి మెలంగు నమాంసభక్షులౌ

పురుషులునున్న వోటులకుఁబోవనియెన్నఁడు; వారిఁగాంచుచో
వెఱపునఁ బాటిన ట్లరుగు వే తొకచోటికి నొత్తగిల్లుచున్.

క. యతుల సనారతశౌచా

న్వీతుల మహాశౌర్యధైర్యచిక్రమతేజో

యుతుల సనూనజ్ఞాన స

హితుల స వెన్నండుఁ జెనక వించుకయేనిన్.”

47

వ. అని యిట్లు శంకరుండు విరించికి వివరించె; దీనింబట్టి యక్ష
రక్షఃపిశాచాదులకు రజనీనమయంబు హర్షకారణం బని
తెలియంబడు; నిప్పుడు రాత్రి యయ్యెం గావున సీభూతంబు
లిట్లు ప్రవర్ధమానహర్షంబు లగుచున్న; వని చెప్పి వెండియు
నిట్లనియె.

48

గీ. అనుఁగుఁజెలికాఁడ ! నీవు న న్నడిగినట్టి

ప్రశ్నమున కత్తరం బిట్లు పలుకువాఁడ;

వినుము, నీశాపముక్తిఁ గావంప హేతు

వగు గుణాధ్యుండు వచ్చె; నీ వరుగు మింక.

49

చ. అనవుడు సంతసంబు హృదయంబున నెట్టుకొనంగ వచ్చినన్
గనుఁగొనినాఁడ నిచ్చట; నికన్ వచియించెడఁబుష్పదంతుచె
ప్పిన మహాసీయదివ్యకథఁబ్రీతిమెఱున్ బుధవర్య!; కాని, యే
నొనరుచు విన్నపం బొకటి యున్నది నీ వది యాలకింపవే.

వ. అది యేమి యనిన.

51

అ.గీ. అతఁడు పుష్పదంతుఁ డన నీపు మాల్యవం

తుం డనంగ వెలయుచుండ నేమి

కతము ? దానిఁ దెలియఁగాఁ గౌతుకం బయ్యె

వెలయ నాకు నుడువవే మహాత్మా ! 52

వ. అని కాణభూతి యడిగిన విని గుణాధ్యం డతని కీట్లనియె;

గాణభూతీ ! నీకావృత్తాంతంబు నెప్పెద; వినుము. 53

గీ. ధరణి గంగానదీపుణ్యతటమునందు

విపుల వైభవసంపత్తి వెలయుచుండు

బహుసువర్ణక మను పేరఁ బరఁగు నొక్క

యగ్రహారంబు సంపత్సమగ్ర మగుచు. 54

క. అందు బహుశ్రుతుఁడు సదా

నందుఁడు గోవిందదత్త నామకధరణీ

బృందారక తిలకం బర

వింద భవసమానబుద్ధి విభవుం డలరున్. 55

చ. అతినికి సన్నిదత్త యను నప్రతిమానవివేకనద్గణాం

చిత, పరిశుద్ధతుల్యగుణశీల, నిరంతరభర్తృదేవతా

వ్రతపరతంత్రచిత్త, యసవద్యపవిత్రచరిత్ర, భార్య యై

సతతము సాటివారు డను సన్నుతినేయఁజరించు నెమ్మితోన్.

క. అనురూప రూపగుణ సం

జనితదృఢాన్యోన్యరాగసంభృతః జహృ

ద్వినజాతు లైన యాసతి

యును బతియును నెనక మెనఁగ నొప్పుచునుండన్. 57

క. కాలక్రమమున నయ్యి

ల్లాలికిఁ బ్రియభర్త యగుధరామగువలనన్

శాలకు లేవురు వొడమిరి

లాలిత్యవిశేషరూపలక్ష్మీతు లగుచున్. 58

వ. అంతః—

59

చ. కులనతియందు సద్విజునకున్ జనియించి మనోహరాకృతుల్

వెలయాఁగ నొప్పుచున్నయలవిప్రకుమారకు లేవురున్ సము

జ్వలగుణసంపదన్ గనక స్వచ్ఛతమం బగుతండ్రికిరితిన్

మలినముసేయఁగాదురభిమానులుమూర్ఖులు నయ్యి ర క్షతా.

వ. యిట్లుండ నంత నొక్కనాఁ డాగోవిందదత్తునిగృహంబునకు

వైశ్యానరుం డచునొక్కవిపులిందు వైశ్యానరుంబోనివాఁ

డతిథి యై వచ్చి గోవిందదత్తుఁ డింటలేకుండుటంజేసి తదీయ

పుత్రులం జూచి సమస్కరించుటయు నాసమయాంబునః—

గీ. వార లతనికిఁ బ్రత్యభివాదనంబు

నలుపఁబోవక పరిహాసనరణి నవ్వి

నొడువ నై రొక్కపలుకేని నోరు విప్పి

దురభిమానముదోక్షేకధూర్తు లగుచు.

62

గీ. అంతః ద స్మట్లు పారు నిరాదరంబు

సేయ వైశ్యానరుఁడు తన చిత్తమందుఁ

గనలి యచ్చోటు విడి పోవఁగాఁ దలంచి

మరలి యాయింటివెలుపలి కరుగుచుండ.

63

వ. ఆసమయంబున గోవిందదత్తుండు సనుదెంచి యట్లు తనయింటినుండి కోపించి పోవుచున్న వైశ్యానరు నవలోకించి తదీయ కోపకారణం బడిగి తెలిసికొని యుచితమార్గంబున నతని ననునయించి తా నొనంగడి యాతిధ్యంబుఁ గొనిపా మ్మని వేడుకొనుటయు నంత నాద్విజన్ముం డతని కిట్లనియె. 64

క. పతితులు మూర్ఖులు గర్వా
న్వితలు భవత్సుతులు ధానిసుర ! నీవం
చితమతి వయ్యుం దత్సం
గతికలిమింజేసి నీకుఁ గలువత యొదవెన్.

65

క. కావున వారలయట్టిఁడ
వీవును నీవంటివానియింటఁ గుడిచినన్
గేవలముఁ బాతకం బగుఁ
బోవిడువుము నన్ను నిలువఁబో నిక నిచ్చోన్.

66

క. ఏయెడ నెవ్వారేనియు
నీయరె యాతిధ్య? మిచట నేటికిఁగుడువన్
బ్రాహ్మశ్చేత్రముఁ బదపడి
నేయంగా నేల? తద్యజనము తొలఁగఁగన్.

67

గీ. అనిన గోవిందదత్తుఁ డిట్లనియె; నాడు
శపథ మిదె యిక్కుమారుల నపథచరుల

నింక నే నెన్నఁడును స్పృశియింప ననఘ !

కైకొనుము వచ్చి యతిథిసత్కార మిచట. 68

వ. అని యనేకవిధంబుల నశిం డిట్లు పార్థింపుచున్నసమయం
బున నతిథిజనసత్కారపరాయణ యగు గోవిందదత్తుని
సహధర్మచారిణియుం జనుడెంచి తాను నట్లే వేడుకొను
టయు నంత నవ్వేశ్వోనరుం డెట్లు లెట్టులో యంగీకరించి
వారియింట నాతిధ్యంబు పరిగ్రహించి చనియె; నయ్యనంత
రంబున గోవిందదత్తుండును నిజపుత్రసంస్పర్శంబు పరిహరిం
చియుండుటయు నాసమయంబున:— 69

గీ. అతని తనయులలో నొకం డైన దేవ
దత్తుఁ డది గాంచి లెండి నిర్దయతఁ దమ్ము
ముట్టకుండుట కనుతాపమును వహించి
తనమనమ్మున నెంతయు వనట వొడమ. 70

క. జననీజనకులు దూషిం

చినజీవిత మేటికనుచుఁ జింతించి విర

క్తిని జెంది బదరికాశ్రమ

మునకుం దప మాచరింపఁ బోయి నియతుఁడై. 71

గీ. ప్రథమమునఁ గొంతకాలము పర్ణభక్షుఁ

డును, బిదవ ధూమపుండు నయి తన మనమునఁ

బార్వతీవల్లభునిప్రీతిఁ బడయ నెంచి

యచట నివసించెఁ జిరకాల; మంతలోన. 72

క. ఆతని తీవ్రతపంబునఁ

బ్రీతుండై యీశ్వరుండు పేమించి కృపా
నీవ్రతమతి దర్శనం బిడి

చేతోభీష్మితముఁ దెలియఁజెప్పు మచటయున్.

73

ఆ. వె. అతఁడు తనకు శంభుననుచరత్వ మొసంగ

వరము వేడుకొనియె; గరముఁ బ్రీతి
భవుఁడు సంత నతనిపాలఁ బ్రసన్నుడై

యిట్లు లనియె నెమ్మి యనుమడింప.

74

గీ. వయసునం బిన్నవాఁడ వోవత్స ! నీవు

పుడమిఁ గలభోగభాగ్యముల్ గుడువ వైతి
కాన, విద్యావివేకముల్ గడనచేసి

కొంతకాలమ్ము సౌఖ్యముల్ గొనుము పిదప.

75

క. నీ కోరిన యర్థంబున్

జేకూరును సంశయంబు చెందకుము శుభ
శ్రీకలితుండ వగుదు; కుమా

రా ! కఠినతపం బొనర్చి యలయకు మింకన్.

76

వ. అనిన విని యాదేవదత్తుండు భక్తవత్సలుండైన భవానీవల్ల
భు నాదేశంబు శిరంబున ధరియించి విద్యార్థియై పాటలీపుత్ర
కంబున కరిగి యందు.

77

గీ. సకల విద్యావివేకవిశారదుండు

గుణధూరిణుండు నయి పేరుగొన్న వేద

కుంభనామకు గురువుగాఁ గోరి యతని

కిడ యథావిధి విద్యలు గఱచుచుండె 78

వ. ఇట్లుండ నంత నక్కడ నొకానొకసమయంబున, 79

క. పరువపు లేబ్రాయమ్మునఁ

బరఁగెడు నాదేవదత్తుఁ బరికించి స్మరా

తుర యై తద్గురుపత్ని య

దిరిపాటుగ వలపునెందఁ దెంపరి యగుచున్. 80

క. కులసతి యయ్యును నీతిం

దలఁపక యత్యంతహృదయదౌర్బల్యమునన్

వలపుఁ గొనె వానియెశ నది;

లలనలచిత్త ములు చంచలము లగుఁగాడే ? 81

వ. అంత. 82

గీ. దేవదత్తుండు గురుపత్నిభావ మెఱిఁగి

పుష్పశరకృత విప్లవంబునకుఁ గలఁగి

పాపభయమున నచ్చోటు వాసి యరిగె

జల్లఁజల్లఁగ నలప్రతిష్ఠానపురికి 83

వ. ఇట్లరిగి యప్పురంబున వయోవృద్ధుండును వృద్ధభార్యాసమ

న్వితుండును నగుమంత్రస్వామి యనునొక్కవిద్వాంసుఁ డన

కుపాధ్యాయునిగా నర్థించి యతని యనుగ్రహంబున నభ్యస్త

నమస్త విద్యుం డై యుండె నట్టిసమయంబున:— 84

247

సీ. విద్యావయోరూపవిభవాభిశోభి యై
 విలసిల్లుచున్న యవ్యప్రళనయు
 సంబుజేక్షణ సుశర్మాఖ్యభూవరపుత్రి
 పరిపూర్ణయాసనభాసురాంగి
 శ్రీ యనుపేర భాసిలు కన్యకామణి
 వీక్షించె నొకనాడు వీధిలోన
 నయ్యెడ నిజవిరూపానూథ యై నింగిఁ
 దిరిగెడు చంద్రాధిదేవతయును

గీ. జోని యక్కన్య సతేడును బొలుపుమీఱఁ
 గనియె సౌధవాతాయనాగ్నిమున నుండఁ
 నంత నన్యోన్యరూపరేఖావహక
 నముల వా రిద్వరును గొతుకములఁ దేలి.

85

గీ. మరుని సంకెల వోలె నొంహారుల దృష్టి
 దృఢతరమ్ముగఁ గమ్ము బంధించె ననంగ
 పెడల వేరై చెలి వీడి విప్రసుతుఁడు
 విప్రసుతా వీడి యుమ్మహీవిభుని సుతయు.

86

గీ. అంత నారాజసుత, మూర్ఖ మైన మన్మ
 థాజ్ఞనాఁ దగ నొకవేల నల్ప యతనిఁ
 దనదు పరిసరమునకు గమ్మునుచు సంజ్ఞఁ
 జేసె; నది సూచి కడు సంతసించి యుతఁడు.

87

క. అంతఃపుర పార్శ్వమున

నెంతయుఁ గొతుకము మీఱ నేఁగెఁ దదీయో
పాంతమున; కయ్యెడ న
య్యింతియుఁ దనహృదయభావ మెఱిగింపంగన్.

88

గీ. పుష్ప మొక్కండు నిజదంతముకుళకములఁ

గఱచి యాచిప్రసుతుని వంకఁ బడ నుమిసి
పోయె నతిశీఘ్రముగ నంతిపురములోని
కొరులు దనుఁ గాంతు రనుభీతి నొంది యంత.

89

గీ. దేవదత్తుండు రాజపుత్రీకృత మగు

గూడనంజ్ఞార్థము నెఱింగికొనఁగ లేక
మోద మెడలఁగఁ గర్తవ్యమూఢుఁ డగుచు
నరిగె గురుగేహమునకు మోహమున మునిగి.

90

వ. ఇట్లరిగి యక్కడ.

91

క. నిరతిశయకుసుమసాయక

వరితాపభరమ్ము దన్నుఁ బరవశుఁ జేయన్
ధర నిటునటు పొరలుచు దు
ర్భరవేదన యెదియొ తెలియఁబడ కలయింపన్.

92

గీ. కలధనం బెల్ల బలిమి ముచ్చులు హరింప

వీఁగి లోలోన వగఁజెందు మూఁగవోలె
నించుకంటేనియును నిదమిత్త మనుచు
నొడువఁ జాలక వేనటపడుచు నుండె.

93

వ. ఆ సమయంబున:—

94

గీ. అతని మన్మథచిహ్నంబు లరసి, యింగి
తల్లు డగు తద్గురుండు యుక్తమగురీతి
నడుగఁ,దుద కెట్టులెట్టులో నుడివె దేవ
దత్తుఁ డవ్వేళ జరిగినవృత్త మెల్ల.

95

క. అది యెఱిగి చతురతరమతి

తదుపాధ్యాయుండు శిష్యతత్పరుఁ డై యొ
ప్పిదముగ వానికి సర్వము
విదితముగా నిట్లు సెప్పె విశదోక్తులతోన్.

96

చ. తెలియమి నిట్లు వంతఁబడి తేఱువ వీడితి దేవదత్త ! నీ
కలనృపపుత్రీ దంతముల నట్టులు పుష్పముఁ జిమ్మి సౌజ్ఞగాఁ
దెలిపెను బుష్పదంత మనుదేవళమందు నిగూఢవృత్తిమై
నిలువుము నేను వత్తు నని; నేర్పరియా సృవకస్య యెంతయున్.

క. నీ విపుడేనియు వేగమె

పోవంగా రాదె? వివిధపుష్పభరిత మై
యీ వీటం దనరెడు నా
దేవళమున కింత తెలివితేటలు వలదే ?

98

క. నా విని తత్సంజ్ఞార్థము

భావంబున కెఱుకవడఁగఁ బరిశుష్టుండై
యావిప్రీకుమారుం డా
దేవగృహభ్యంతరప్రదేశముఁ జేరెన్.

99

వ. అంత మఱికోంతవడి కాదేవభవనంబునకు:— 100

ఉ. అష్టమివంక నెట్టి ధవలాయతలోచన రాజపుత్రి తా
నిష్టసఖజనంబునకునేనియుఁ దెల్పక యెంటి నాశ్రితా
భీష్టవరప్రదాత యగు నీశ్వరుఁ గొల్వఁగఁ బోవునట్లు సం
తుష్టిమెయిఁజనన్ ; బహుగతుల్ గద కాంతలసాహసక్రియల్.

క. అయ్యెడఁ గవాటబంధము

కొయ్య వెనుక డాఁగి యున్న కూరిమికాఁ డా

తొయ్యలిఁ గనుఁగొని నెయ్యముఁ

దియ్యము నెనఁగిం గ నరుగుదెంచి రయమునన్. 102

వ. ఆ రాజకుమారిక నాలింగసంబుచేసికొని యభినందించుటయు
నప్పు డక్కన్యక యతని కిట్లనియె:— 103

ఉ. చిత్రముగాదె నే నపుడుచేసిన సంజ్ఞతెఱంగు వారిరు
ట్పత్రివిశాలనేత్ర ! ప్రియవల్లభ ! నీ వది యెఱ్ఱెఱింగి నా
మైత్రి యొనర్ప నచ్చితివి నూమకపుణ్యఫలంబవౌచు ? నీ
చిత్రచరిత్ర నాకు వినఁ జెప్పుము నిక్కముఁ దప్పకుండఁగన్.

గీ. అనిన దానివలుకులందలి గంభీర

భావ మెఱుంగలేక దేవదత్తుఁ

డున్న దున్నయట్ల యగ్గడింపఁ దలంచి

వెడఁగుదనము దోఁప వెలఁదిఁ జూచి. 105

క. ఏ నది తెలియఁగలే దో

మానిని ! విను మద్గురుండు మహితాత్ముఁడు నా

కా నీసంజ్ఞార్థము నె

తేని యనుగ్రహము మీఱ నెఱిగించెఁజూమి. 106

కల్ల లాడంగ నేలకో పల్లవోష్ఠి!

యాతఁ డది నెమ్మిమ్మెఁ జెప్పఁడయ్యేనేని
నేఁడు నిక్కంబుగా నిందు నీదుపొందుఁ
బడయుభాగ్యము కలుగదయ్యెడిని నాకు. 107

అనిన విని రాకుమారిక

తన మనమున వానియజ్ఞతకుఁ గడు రోతన్
గని చాలుఁజాలు నిక నీ
తని పొత్తని వాని కెడగఁ దలఁగుచుఁ గినుకన్. 108

పయిమెఱుంగులె కాని, లోవల నొకింత
తెలివి తేటయు నున్నట్లు తెలియఁబడదు;
నీవు తలపోసిచూడఁగా నేతిబీట
కాయనైతిగదే! యందగాఁడ! వినుము. 109

అవివేకంబున ని న్నొక

యవిదగ్ధుని వలచి బేలనైతి నిపుడు న
న్న విడిచి పొమ్మని క్రోధము
రవులఁగ నది యచోటు వాసి రభసంబుమెయిన్. 110

తనవృత్తము నెవరేనియుఁ

గనుఁగొందురొ యేమొ యనుచుఁ గలఁగెడుచిత్తం

బున భయము గదురఁ దోడన

చనియె నిగూఢముగ నాత్మ సాధంబునకున్. 111

ఉ. ఆయెడ నట్లు హస్తగత మైన నుపక్వఫలంబు మాయ మై
పోయినభంగి నయ్యగురుఁబోణి తటామన దృష్టనష్టయై
పాయఁగ నంత నవ్వెడఁగుబ్రాహ్మణపుత్రికుఁడింక నేదియున్
జేయఁగఁజాలమిన్ నగవుఁజెందుదుఁ గుందుచు విహ్వలించు
చున్. 112

వ. ఆ దేవభవనంబు వెలువడి వచ్చి:— 113

ఆ. వె. అరిగి యొకవివిక్తధరణి నవ్వసుధేశ
తనయ నెమ్మనమునఁ దలఁచికొనుచు
ఘనవియోగవహ్నిఁ గాఁగఁగుచు నిజజీవి
తము భరింపలేక తల్లడిలుచు. 114

వ. తన బ్రతుకు రోసికొని దురపిల్లుచుండుటయు సంతటఁ
దొల్లి తదీయ తపఃప్రసన్నుం డైన భగవంతుం డీశ్వరుండు
వానియవస్థం జూచి జాలిగొని మహానుగ్రహంబునఁ దదభీ
ష్టంబు నెఱవేర్చు పొంటఁ బంచశిఖుం డనుప్రమథున కాడే
శించుటయు నప్పు డతండు భూలోకంబున కరుడెంచి ప్రియా
వియోగవేదనాదూయమానమాన మానసుం డై యున్న
యాదేవదత్తు సమీపించి యుచితమార్గంబున సమాశ్వాసించి
తన్ననోరథంబు నీడేర్చ నొక్క యుపాయంబుఁ జింతించి త
త్ప్రయోగంబునఁ గార్యసాధనంబు గావించఁ జలించి:—115

క. అతనిని దరుణీ వేషా

న్వీతునిం గావించి తాను వృద్ధద్విజతాం

చితుఁ డై సుశర్మ ధరణీ

పతికడ కాయుతిఁ దనదుబడిఁ గొని చనియెన్. 116

వ. ఇట్లు చని, దేవదత్తుండు వలచిన కన్యకకు జనకుం డైన యా

సుశర్మధాత్రీవల్లభుని దర్శించి నిజనేత్రంబులనుండి తొఱఁగు

కవటబాష్పంబు లల్లనల్లన సుత్తరీయపటాంచలంబున నొత్తు

కొనుచు నతనితో నిట్లనియె:— 117

ఉ. మొక్కలి యాచు నాకొడుకు మూర్ఖత నెవ్వరితోడఁజెప్పకే

యొక్కడకేనియుం జనియె నే మనువాఁడ మహీశ! నాకు వాఁ

డొక్కఁడె పుత్రకుండు మన సోపమ వీడి యుపేక్షనేయఁగా

నక్కట! వానిజాడఁ గన నందును సిందుఁ జరింతు నీగతిన్.

క. ఇది నాకోడలు గుణసం

పద గలయది; దీని కాత్మబంధులు లేమిన్

గుదిగట్ట యయ్యె నామెడ

కెదియేనియు దారివట్టి యెటకేఁగుటకున్. 119

వ. అక్క-తంబున నీవు నన్నిప్పు డనుగ్రహించి:— 120

అ.వె. కొడుకుజాడ తెలిసికొని వెండి నే వచ్చు

నంతదనుక దీని నధిప! యిచట

నుంచువాడ; నీవు నొకభంగిఁ బోషింప

వలయు నీదు చిడ్డవలెఁ దలంచి. 121

గీ. అనిన నది విని యంత నామనుజపతియు

దాని కొడఁబడ కున్నెడ ధరణిసురుడు

కనలి శపియించు నని భీతిఁగాంచి యట్లై

సేయఁగాఁ సమ్మతించి యాచిన్నవాని.

122

చ. తరుణియకాఁ దలంచి సతతంబు భయంకర ఖడ్గహస్త లై

పరిచరవర్గముల్ మిపుల భద్రముగాఁ బరిరక్షిసేయ, నం

తరమునఁ బోతుటీగయును దార్హొన శక్యముగాని ముద్దుఁ

గూఁ | తురిభవనాంతరమ్మునకుఁ దోడ్కొనిపోవఁగ నాజ్ఞ

వెట్టెఁ దాన్.

123

వ. అంత నాపృథ్విబ్రాహ్మణవేషధారి యైన పంచశఖుండును

సంతసించి రాజు నామంత్రణంబుచేసి చనియె; బదంపడి

కాలశ్రమంబునః—

124

గీ. తగు తెఱంగున స్వప్రియంతఃపురమున

నంగనావేష మొప్పు మెలంగుచుండి

దేవదత్తుండు తద్యువతీలలామ

ప్రణయవిసృంభగరిమకుఁ బాత్ర మయ్యె.

125

గీ. అంత నొకనాటిరేయి యేకాంతమందు

నృపసుతకుఁ దన్ను వేడ్కమై నలుంగఁ జెప్పి

తదనుమోదమ్ము వడసి గౌరధర్షవిధిని

బరిణయంబయ్యె నమ్మనోహరను బ్రీతి.

126

సీ. పదపడి యా భూమిపాలపుత్రిక ధృత

గర్భ యాటయు, భయకలితహృదయుఁ

డఱు తనవేషరహస్యంబు వెల్లడి

గాకుండ నటనుండి కదలి పోవఁ

దలపోసి యా దేవగత్తుండు స్మరియించె

భక్తి మై వెండియుఁ బంచశిఖని

స్తృతిమాత్రమున సమాగతుఁ డయి యా గణో

త్తముఁడు నారాత్రి మోదమ్ము మీఱ

గీ. నతని సయ్యెడఁ గదలించి యన్యు లెఱుఁగ

కుండఁ గొనిపోయె; భగవంతు సండ గలుగు

నట్టి వారల కిం ససాధ్యములు గలవె

యరసి చూచినఁ గాలత్రయంబునందు ?

127

వ. అట్లు కొనిపోయి తోడ్తోన యా యువకుని స్త్రీ వేషంబుఁ

దొలంగంజేసి తాను దొల్లిటివలె వెండియు వృద్ధబ్రాహ్మణ

రూపంబు ధరించి నిజవేషంబున నున్న దేవదత్తుని దన వెంట

నిడికొని ప్రాతఃకాలంబున మరల సుశర్మభూపాలుని యాస్థా

నంబున కరిగి యతని దర్శించి యిట్లనియె:—

128

మ. సరనాథోత్తమ! మత్సుతుం డితఁడు గాననృచ్చే నిన్నాళ్ల కి

త్తఱి; నాకోడలి నింతకాలము దయార్ద్రం బైన చిత్తంబుతోఁ

బరిపోషించితి నాయెడం గలుగునద్భావంబునంజేసి; నీ సరస

త్వంబున కాత్మ మెచ్చితి మహాసంతోషముం గాంచితిన్.

క. నీ కొమరితయును సుగుణా

నీకము గలకన్నె యగుట నిజనిలయుమునన్
నా కోడలితో హృదయం
బేకముగా మసలి మనిచె నిన్నాళ్లు దయన్.

130

ఆ. వె. కాన మీకు మేలు గలుగుత! దైవంబు

కరుణగలిగి మిమ్ము గాచుఁగాత !
నీ కుమారి ప్రణయ నిర్భరుఁ డగుభర్తఁ
బడసి యిష్టసుఖము పడయుఁగాత!

131

చ. అరిగెద నింక మామకగృహంబున కోధరణీశ! నేను నీ
కరుణ గుమారునిన్ వెదకి కన్గొనఁగల్గితి; నియ్యెడన్ సమా
దరమున నాదుకోడలిని దప్పక తోడ్కొనిపోదగున్ శుభా
త్కరముగ దాని నిచ్చటికిఁ గ్రమ్మఱఁ దే బనుపంగదే నృపా!

ఆ. గీ. అనుడు రాజు రాత్రి యక్కంత యెందేని

బలచి చను గుఱింగి బ్రాహ్మణుండు
కినిసి శాపఁబుచ్చు నని భయం బందుచు
మంతనమున మంత్రిమణులఁ బిలిచి.

133

వ. వారలతో నిట్లనియె:—

134

చ. వినుఁ డిది మంత్రులార! యొక వింతనుఁడీ తలపోసిచూడ నీ
యనఘుండు కేవలంబును ధరామరమాత్రుండు కాఁడు! నన్ను
వంఁచనమొనరించుపొటె; నహజంబగురూపముఁడొచ్చి వైచి వ
చ్చిన యొక దేవమూర్తి, యిది సిద్ధము; సంశయమొందనేటికిన్.

గీ. ధరణి నొక్కొకతటి దేవతలు స్వకీయ
రూపములు మార్పడంజేసి యేపగిదినా
నంచరించుచుఁ జేయు నాశ్చర్యచర్య
తెన్ని వినియుండలేదు మీ త్రాటుగఁగొక్కొక్క ?

136

—: శి బి చ క్ర వ ర్తి స్మ త్తాంత ము . : —

వ తొల్లి కరుణాపరుండును మహాతపశ్శాలియు నగుశిబిచక్రి
వర్తి, సర్వసత్త్వాభయస్పృదుండును దానవీరుండును నై రా
జ్యంబుసేయుచుండ నింద్రుం డాతని నంచింపఁ దలంచి శ్వేన
రూపధరుం డై మాయాకపోతవేషుం డైన పితృపతి వె
న్నంటి తఱుమ దొరఁగొనుటయు సంత నమ్మాయా కపో
తంబు భయంబునంబోలె బఱతెంచి శిబిచక్రవర్తియంకంబు
నాశ్రియించె; నట్టితటి శరణాగతవత్సలుండైన యా ధరణి
నాయకుండు దాని కభయం బిచ్చి రక్షించుటయును దాని
వెంటఁ దగిలి వచ్చిన యా శ్వేనంబు మనుష్యవాక్యంబుల
నతని కిట్లనియె:—

137

గీ. పార్థివోత్తమ ! విడుము మధ్యక్ష్య మైన
యిక్కపోతంబు; నే నిప్పు డెంతయేని
యాకటం దూలి యుంటి; నియ్యవసరమున
నీవు దీనిని విడవేని యేమనందు?

138

క. ఆకటిచే నత్యంతము

సాకులపడు నేను నిలువనగునే యనుజుల్

పోకుండ? నోటిచెంగటి

యీకూటికి నడ్డువచ్చె దేటికి భూపా !

139

క. శరణాగతిరక్షణ త

త్పరతఁగదా దీనిఁ గావదలఁచితిని మహీ

శ్వర ! నీ కతమున నే మృతిఁ

బొరసిన నీ కపుడు దానఁ బుణ్యము గలదే?

140

ఆ వె. అన్యహాని లేనియప్పుడ నీసేయు

పుణ్య మది ఫలంబుఁ బొందుఁగాని

యొక్కఁడు నచ్చుచుండ నొక్కని రక్షింపఁ

బూను లేమి ధర్మబుద్ధి సెపును ?

141

క. అన విని యా జేగకు ని

ట్లనె శిబి; నీచెప్పినది యథార్థమ, యెనన్

నను శరణుసొచ్చె నిది గా

వున దీనిని నాకు విడువఁబోలద యెట్లున్.

142

వ. ఇది యిట్లుండుటంజేసి యే నిప్పు షొక్కమార్గంబు సెప్పెద

నాలింపు; మది యెట్లనిన:—

143

క. దీనికిఁ దులయగు మాంసం

బేను మ టొక్కండు తెచ్చి యిచ్చెద నీకున్

దానిని దిని నీ యాఁకలి

వో నడుచుకొనంగ రాదె పొలియఁగ నేలా?

144

క. నావుడు శ్వేనం బిట్లనె

భూవర ! యత్నైన నిక్కపోతమ్మున కె

త్తైవచ్చునంత మాత్రము

నీ వొనఁగుము నీదు మాంస మే భుజియింపన్. 145

వ. అనిన విని యా శిబిచక్రవర్తి యందలి కాపట్యంబు నెఱుం

గక యిది యెంతకార్యం బిప్పుడే యట్లునేయువాడ నీ వది

భుజించి దీని విడువుము. 146

ఆ.వె. అనుచు సంప్రహృష్టుడై యక్కపోతంబుఁ

ద్రాసునందు నిల్చి దానియెత్తు

తనదుమాంస మీయఁదలపోసి దేహంబు

దటిగి యిడఁ దొడంగె ధైర్య మెసఁగ. 147

క. ఎంతెంత మాంస మా భూ

కాంతుఁడు ఖండించి యిడినఁగాని కపోతం

బం తంతకు నగ్గలమై

సుంతయు నరిరాక యుండఁ జోద్యముగాఁగన్. 148

ఆ.వె. అంత శిబిన్యపాలుఁ డయ్యది వీక్షించి

తన శరీర మెల్లఁ ద్రాసునందు

నిలుపుటయును జదల నిర్జరశ్శేణుల

సాధువాద మెసఁగె సాంద్ర మగుచు. 149

వ. అప్పు డాశిబిచక్రవర్తి మహాదార్యంబున కత్యంతసంతృప్తాం

తరంగులై యింద్రశమనులు శ్వేనకపోతరూపంబులు విడిచి

నిజరూపంబులతో సాక్షాత్కరించి యమ్మహీవల్లభు నక్షత
గాత్రు నొనర్చి యభినందించి యభీష్టవరంబు లొసంగి యం
తర్థానంబుజేసి; రట్ల నేఁ డెవ్వంజేని యొక్క దేవుం డీరూ
పంబున నన్నుం బరీక్షింప నచ్చియుండ నోపు నని చెప్పి
పదంపడి, విప్రరూపధరుం డైన యాగణోత్తము నవలోకించి
భయనినయనినముం డై సుశర్మభూపాలుం డతనికిట్లనియె.

గీ. అభయము నొసంగవలయు ధరామరేంద్ర!

నీదుకోడలి నెవ్వరో నిన్న రేయి

యపహరించిరికాఁబోలు సంతిపురము

సందుఁ జొరఁబడి; కానరా దామె నేడు.

151

క. అది యేమి మాయయో తెలి

యదు రేయంబవఱు లిచటి యంతఃపురిలోఁ

బదిలంబుగ నుండెడి యా

సుదతీమణి నేడు లేదు శుద్ధవిచారా !

152

క. అనిన విని యెట్లు లెట్లో

కనికరమున నూరడిలిన కైవడి విప్పుం

డును భూమిశ్వరుతో ని

ట్లనెఁ దనయభిలాషమునకు ననుకూలముగన్.

153

చ. కడచినదానికై వగవఁగాఁ బని లేదు ధరాతలేంద్ర! య

ప్పడఁతి భవద్వశంబున శుభస్థితి నుండునకాఁ దలంచి యి

క్కడ నిడి పోవ నద్ది యటుగాక యనర్థము సంభవించె; ని
ప్పుడు నిను నే మనం గలదు పూర్వకృతంబటులుండఁదప్పునే?

క. ఈకుఱ్ఱని కిల్లా లిఁకఁ

జేకూరుట దుర్లభంబు చింతింపఁ బున

స్వీకరణము సేయక వీఁ

డేకాకిత్వమునఁ గాల మెట్టులు గడపున్ ? 155

వ. ఇదియునుంగాక :—

156

గీ. నాకు వీఁ డొక్కరుఁడెకదా నందనుండు ?

వీని కిల్లాలు లేక సంతాన మెట్లు

కలుగు? నావంశ మెట్టులు నిలుచు? నాకు

నూర్వలోకసుఖంబు లెట్లాదవు నింక ? 157

అ.వె. నీ వశంబునందు నిక్షేపముగ నున్న

యపుడు వీనిభార్య యట్టు లమ్యైఁ

గాన నీదుపుత్రికను వీని కిల్లాలిఁ

జేసి యిపుడ పెండ్లిసేయు మధిప! 158

వ. అనిన నది విని :—

159

గీ. విప్రశాపభయంబున వే టొకండు

పలుకఁగా నోడి యప్పు డాపార్థివుండు

తన తనూజను దేవదత్తున కొసంగి

పరిణయ మొనర్చె మిగుల వైభవముమీఱ 160

వ. ఇట్లు దేవదత్తుండు బాహిరంబుగాఁ దన మనోవల్లభయగు నారాజపుత్రికను విధినిధానంబున వెండియుం బెండ్లియాడి పుత్రినంతానవిహీనుఁ డగు నమ్మహీపతియైశ్వర్యంబున కెల్ల దాన యధీశ్వరుం డై సుఖంబుండె; నంత నప్పుచ శిఖుండు కృతకార్యనిర్వహణుం డై కైలాసంబున కేఁగె; గాలకృమంబున సుశర్మభూపాలుండును దేవదత్తునివలనఁ దన కుమారికయం దుద్భవించిన దాహత్రుని మహీధరుం డనువానిం దనరాజ్యంబునకుఁ బట్టంబుగట్టి వనంబున కరిగె నయ్యనంతరంబున.

161

చ. తన తనయుండు భూభరణదక్షత నక్షయరాజ్యసౌఖ్యముల్ దనరఁగ సంపదున్నతికిఁ దావఁ మై విలసిల్లుచుండఁగాఁ గనుఁగొని దేవదత్తుండును గాఢముదం బెసగం గృతార్థుండై వనమునకేఁగె దా హృదయవల్లభతోఁదపమాచరింపఁగన్.

గీ. అట్లు చని యందు వెండియు నభవుఁగూర్చి
తపముఁ గావించి తనమర్మతనువుఁ దొఱఁగి
తత్ప్రసాదంబుచేఁ బ్రమథత్వ మొంది
యభవుననుచరులం దొకం డయ్యె నంత.

163

వ. ప్రియాదంతోఁజ్ఞితం బైన పుష్పంబువలనఁ దత్సంజ్ఞార్థంబు గ్రహింపనేరమింజేసి యతని కావ్రమథులయందుఁ బుష్ప దంతం డను నామంబు గల్గె; నాతని భార్య యైనశ్రీయును భార్యతీదేవికిఁ బ్రతీహారి యై జయాభిధానంబున వెలయు

చున్నయది. ఇది పుష్పదంతనామకథావృత్తాంతం బింక మ
దీయాభిధానవృత్తాంతంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము:— 164

అ.వె. దేవదత్తు జనకుఁ దెలియుదే గోవింద

దత్తు? నేను సతని తనయులందు

సోమదత్తుఁ డనెడు సుతుఁడ; ము న్నట్లు మ

మృతఁ డవజ్ఞసేయ నెతవహించి.

165

ఉ. ఏనును దేవదత్తుఁడులే యిలు వీడి హిమాద్రి కేగి య
న్యూననిరూఢభక్తి మది నూల్కానఁజేసి మృగాంకశేఖరున్
మానితదివ్యసత్కుసుమచూల్యములం బరితుష్టఁశేయుచున్
బూనికమైఁ జిరంబు తపముం బొనరించితి నబ్బురంబుగాన్.

ఉ. ఆయెడ సుప్రసన్నమతి సర్గశశాంకధరుండు దర్శనం
బీయఁగ నేఁగుదెంచుటయు నేను గతాన్యమనోరథుండ నై
పాయనికేడ్కఁ దత్ప్రేమధనర్గమున న్నను నొక్కభృత్యునిం
జేయఁగ వేడుకొంటి; శశిశేఖరుఁడున్ గరుణాంతరంగుడై.

చ. అలయక యింతకాల మిటు లగ్గలమైన తపం బొనర్చి, యి
ప్పొలుపున నన్ను దుర్గవనభూమి సముద్గతపుష్పమాల్యసం
కలనమునన్ భజించితివి; కావున నీ విక మాల్యవత్సమా
ఖ్యలలివహించిమద్గణములందు మెలంగుదుపొమ్మనావుడున్.

చ. అతిమలినంబు మర్త్యతను వట్టెతొఱంగి పవిత్ర మైన ది
వ్యతనువుఁ దాల్చి యే నపుడ యగ్గిరిజాహ్నుదయేశుఁ

గొల్వఁబోయితి; నిటుమాల్యవంతుఁడనునియ్యభిధానమునాకుఁ
బాంధవతీపతికరుణించె; నవ్విభుని భక్తజనప్రవణత్వమేమనన్?

శా. ఆ నే నీగతి వెండియున్ గిరితనూజానల్పశాపాహతిన్

స్థానభ్రష్టత నొంది యీధర మనుష్యత్వంబుఁ గంటిం గటా!
దీనిన్ నేనును నీవు వీడఁగ మహాదేవోక్త మా తత్కథన్
సానందంబుగఁ జెప్పు మింక గుణధుర్యా! కాణభూతీ! వెనన్.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

కథాపీఠలంబకమున

నప్తమతరంగము

నమాప్తము.

ఓమ్!

ఆంధ్ర కథాసరిత్యాగరము.

కథా పీఠలంబకము. ౧

—:0:—

అష్టమ తరంగము.

క. అనిన గుణాధ్యునివచనం

బునఁ దద్దివ్యకథఁ గాణభూతి హృదయరం

జనముగ సప్తకథాత్మక

మును, జెప్పె స్వకీయభాష మోదం బెనఁగన్.

1

అ.గీ. అంత నాగుణాధ్యుఁ డక్కఁథఁ బైశాచి

భాషయంద కావ్యబంధఫక్కి

గ్రంథలక్ష. లేకుగాఁ గూర్చి విరచించె

నమర నేడు వత్సరములలోన.

2

వ. ఇవిధంబున నమ్మహామహుండు తాను విరచించిన సప్త

గ్రంథలక్షాత్మకం బగు నమ్మహాప్రబంధంబు ప్రాణవదం

బుగా భావించుచు దాని నమ్మహారణ్య దేశంబున సిద్ధ

విద్యాధరాదు లెవ్వరు నెన్నుండేని మ్రుచ్చిలక్ష్మంధ పుత్రులు

నని తలంచియు మఱియు నమ్మహారణ్యమధ్యంబున మషీర
సాభావంబునంజేసియు నాత్మశోణితంబున భూర్షురపత్ర సం
పుటంబులపై లిఖించి విశ్వేశోత్పజనశ్రవణపర్వంబుగా విను
పం దొడంగుటయు నా సమయంబున:— 3

గీ. ఆచుహాకావ్యమును విన నచటి కపుడు
సిద్ధవిద్యాధరాదులుఁ జేరఁ దొడఁగి
రంబరతలంబునకు వితానంబు మాడ్కిఁ
దమవిమానసమూహంబు దళముగాఁగ. 4

వ. అంత:— 5

గీ. కాణభూతి గుణాధ్యసంగ్రాధిత మైన
యమ్మహాకథఁ గనుదోయి సరసినంతఁ
దీనశాపవిముక్తుడై దివ్యగతికి
సరిగె నెండియుఁ బూర్వదేహము ధరించి. 6

వ. అదియునుం గాక:— 7

చ. బహుతరసంఖ్య నవ్వినభాగమునం దల కాణభూతికిన్
సహచరులై మెలంగెడు పిశాచసమూహములెల్ల నమ్ముదా
వహ మగు దివ్యసత్కథ శ్రవణపుటత్పత్తిగ నాలకించి త
న్మహిమముచే బిశాచత సన ద్వికిఁగి యమర్త్యతం గనెన్.

వ. అంత నమ్మహాకవి మైన గుణాధ్యండు తన మనంబున ని
ట్లని తలంచె. 9

ఆ. కాణభూతి దివ్యగతి కేగె నాకు ని
 క్కధనచించి; యతని కష్ట ముడిగె;
 దీని నే రచించితిని బ్రబంధంబుగా
 శివకృపాకటాక్షసిద్ధి కలిమి. 10

గీ. ఇంక నే నీబృహత్కథ నిద్ధరితి
 వెలయఁ జేసి ప్రతిష్ఠింపవలయు; నపుడ
 కాని శాపావసానంబు గాదు నాకుఁ
 బార్యతీదేవి ము న్నెట్లు పలికెఁ గాదె? 11

క. కావున నే నిపు డియ్యది
 యేవిధమున వెల్లడింతు నెవ్వరికడకుం
 బోవుదు నెవ్వరి కొనఁగుదు
 భూవలయములోనఁ బ్రకటముగ వెలయింపన్? 12

గీ. అనుచుఁ జుటించుచుండఁ దదాశయమ్ముఁ
 దెలిసి గుణదేవుఁడును నందిదేవుఁడు నను
 సతని శిష్యు లిరువురు సత్యధికభక్తి
 వెలయఁ దమ దేశికునితోడఁ బలికి రిట్లు. 13

ఉ. ఈరమణీయకావ్యమణి నీయఁగ నర్పిండు సాతవాహన
 త్మోరమణుం; డతండు కృతీసారవిదుండు విచక్షణత్వవి
 ద్యారసికత్వశోభితుఁ డుదారుఁడు; గావున, దీనిసౌష్ఠవం
 బారసి సంతసంబు వెలయం గయికో మది సుతృప్తిహించెడిన్.

అ. వె. అతఁడు తొల్లి యుష్మదద్భుతప్రతిభాను
 లెజిగియున్న యిష్టపరిచితుండు
 రసికవరుఁడు దొడ్డరాజన్యుఁడును గానఁ
 దెలియనేర్చి యీకృతిన్ గ్రహించు.

15

క. ఆ విభుఁడు గ్రహించినచో
 నీ వరకృతి జగతి వెలయు నెల్లడ భవది
 ప్తావాప్తిగ; గాజాదృతిగా
 దే? వెలయఁగవలయుఁ గృతులు దేశికవర్యా!

16

క. మారుతిము వికచసుమన
 స్సారభము వహింపఁగలుగుచాడ్పునఁ గవితా
 సారజ్ఞుఁడుగదా స్వీ
 కారంబొనరించు నుచితకావ్యశ్రేణిన్?

17

గీ. కాన, నీకృతి నమ్మహీజాని కొనఁగు
 టర్హ మని పల్కుటయును గుణాధ్యక్షవియు
 మరలఁ దా నామహీశునమక్షమునకు
 నరుగ మొగమోటపడి సంశయాత్ముడగుచు.

18

క. తుద కెటులెటులో శిష్యుల
 హృదయాభీష్టప్రకార మీక్షించి ప్రియా
 స్పదు లగుతచ్చిష్యులచే
 నది యా నరనాథుచెంత కనిపె గ్రహింపన్.

19

వ. అట్లు పనిచి తానును వారివెంబడిఁ బ్రతిష్ఠానపురంబున కరిగి
యయ్యంతేవాసుల నిరువురను మాత్రమే రాజదర్శనంబున
కనిచి తాను దత్తురబహిర్భాగంబున నున్న దేవీకృతోద్యా
నంబున నుండునట్లు సంకేతం బొనర్చి తద్వనంబున కరిగి
యుండుటయు సంత నక్కడః— 20

క. గురువరుననుమతిచే న

య్యిరువురు శిష్యులును దన్మహీవల్లభు మం
దిరమునకుఁ బోయి, తమయి
ద్దఱరాకయుఁ దెలియఁబంచి తద్విభునాజ్ఞన్. 21

వ. తత్సమక్షంబున కరిగి తాము వచ్చినకార్యంబు సవిస్తరం
బుగా విన్నవింపం దలంచి యతనితో నిట్లనిరిః— 22

క. ఇది యస్సద్గురువరుఁడును

విదితయశుఁడు నగుగుణాధ్యవిబుధుండు రసా
స్పదముగఁ గూర్చిన భవ్య
ప్రద మగుమహానీయకావ్యబంధం బధిచా! 23

గీ. సప్తలక్షప్రమాణంబు సప్తదివ్య

సత్కథాత్మకముచిత్ర ప్రశాచమయము
దీని నీవు గ్రహించి ధాతీతలమున
వెలయఁజేయుము గుణదోషవిద్యారేణ్య! 24

గీ. కడఁగి యేడేండ్లు తీవ్రదీక్షన్ వహించి

యా యమోఘవచస్కుఁ డీయది రచించి

తనశరీరములోని రక్తమున దీని

వ్రాసె సక్కనతో మషీరసములేమి.

25

క. ఆ మహితాత్మునికవితా

సామర్థ్యముఁ దత్కృతిప్రశస్తతయుఁ దదీ

యామితపరిశ్రమము నో

భూమిశా! నీవ యెఱుంగఁబోలుంగాదే?

26

వ. అని పలుకుచు సగ్గుణదేవనందిదేవు లమ్మహనీయకావ్యబంధ

సంపుటమ్ము నమ్మహీపాలునకుఁ గాన్పించుటయు నంత

నతండును:—

27

గీ. అది పితృచభాషామయం బైనకబ్బ

మనుచుఁ దలఁచియుఁ దత్పితృచాకృతులయి

పొలుచుగ్గుణదేవనందిదేవులను గనియుఁ

జిత్తమున నీనడించుచు మత్తుఁ డగుచు.

28

గీ. తనవినుతనపాండిత్యదర్పగరిమఁ

గన్నుగానమిఁ దస్మహాకావ్యమహిమఁ

దెలియనేరక దోష్టైకదృష్టి యగుచు

నిట్లు లనె వారితో నవహేలనముగ.

29

గీ. గృంథపరిమితి యేడులక్ష లట! భాష

నీచజనసులభ మగు పైశాచియట్ట!

వ్రాఁత రక్తమయంబట! యీతెఱంగు

కబ్బము లహా! మ తెందేనిఁ గలుగునొక్కో?

30

క. బహువిధముల మీ యొజ్జలు
మహనీయులె యగుదు రైన మాబోటుల కే
యిహపరసాధకమో గా
కహహా! యిటువంటికృతుల కర్హత గలదే? 31

ఆ. వె. కలవు గొప్పగొప్పగ్రంథముల్ సంస్కృత
భాష నుభయలోకఫలదము లిల
నెన్నియేని; వాని నన్నింటిఁ జదివిన
వారమొక్కొక్క? దీనివంకఁ జూడ. 32

క. మా కేమిటి కీకావ్యము
చేకొని మీగురునికడకు శీఘ్రము చనుఁ డ
య్యా! కడు డస్సితి రీరలు
నీకడకరుదేర; నకట! యేమనవచ్చున్! 33

క. ఈయెడ మే మొసరించిన
దే యొండాకదొనఁగు లే దొకితయు; మీరే
మీయంత నచ్చినారలు;
పోయెడ రామార్గముననె పొత్తముఁ గొనుచున్. 34

ఉ. నావుడు విన్నఁబోవు వదనంబులతో శ్రుతిశూల మైనయా
భూవిభువాశ్వధోరణికిఁబొక్కుచు మా టెదియున్ వచింప, క
త్యావిలభావు లై మరలి యక్కట! దేశికుచిత్త మిత్తటిన్
నోవదె రాజమాట లిని నొక్కి వచింప నటంచు నెంచుచున్.

క. వెలవెలఁబోయెడు వదనం

బులపై హృద్గతవిషాదములు ప్రకటముగాఁ
దలసూస, గురునరేణ్యుఁడు
మెలఁగెడుకడ కేఁగి మెల్లమెల్లని నుడులన్.

36

గీ. తారు పనినిన్నకర్జముత్తీ రదెల్ల

నతని కెఱిగించుటయు విని యామహాత్ముఁ
డవనినాయకదర్శితానాదరమున

కెంతయేనియుఁ దనమదిఁ జింత నొందె

37

క. ప్రాజ్ఞుఁ డగుఁజేడు కృతినా

రజ్ఞుఁడు నద్విబుధలోకరక్షకుఁడును నై
యజ్ఞనిక్రియ నొనరించు న

వజ్రాక్రియ కేబుధుండు వగవకయుండున్ ?

38

వ. కావున నగ్గుణాధ్యం డన్విధంబునఁ జింతాసంతాపదంతురి
తాంతఃకిరణుం డై విరక్తి నొంది నిజశిష్యద్వితయంబుతో నట
నుండి వెడలి చని యాప్రాంతంబున నున్న కొండొక మహీ
ధరంబు నధిరోహించి యం దొకానొక వివిక్తరమణీయప్రదే
శంబున నుపనిష్ఠుం డై ప్రభుని యాదరణంబు లేని ప్రబం
ధంబు ప్రజాదరణంబునూ బడయఁ జాల దని తలంచి తన
ముందట నొక్కయగ్నిహోత్రకుండంబు నెలకొనం జేయించి:

సీ. లెన్నహాగ్నింధపత్రము లొక్కొకటిగాఁ

దన శిష్యవరులచేతఁ జదివించి

273

యక్కొండ మీఁది వన్యమృగపక్షీసమూహ
మందందు నెలకొని యాలకింపఁ
గన్నుఁగోనలబాష్పకణములు రాల్చుచుఁ
దన చేతితోడఁ దత్పత్రచయము
నయ్యగ్నికుండంబునందు మండెడు వీతి
హోత్రదేవునకు నాహుతి యొనర్చి

గీ. కడకు గ్రంథలక్షయగు నొక్క కథ నపుడు
తనదు ప్రియశిష్యవరనిరోధమున విడిచె;
ధర నదియె నరవాహనదత్తచరిత మనఁగ
విలసిల్లె మిగుల శ్రావ్యతర మగుచు.

40

సీ. అతఁ డామహాకావ్య మాభంగిఁ జదివించి
కాల్చివెచుచునుండఁగాఁ దదది
శిఖరభాగముల వసించు మాతంగ మ
హిషకురంగాదు లయ్యెడకు వచ్చి
నిశ్చలంబుగఁ జుట్టు నిలిచి మేఁతలుమాని
వినుచు మహానందవివశము లయి
కనులవెంబడి బాష్పకణములు ప్రవహింప
రేపవల్లందె వర్తింపఁదొడఁగె.

గీ. నడవి మృగములకును శ్రావ్య మగుచు ముదము
గడలుకొలిపెడి యుమ్మహాకావ్య మట్టు

లగ్ని కాహుతియయ్యె; రాజాదరంబు

గలుగకుండిన నిలుచునే కాన్యనమితి ?

41

గీ. ఆవిధంబుగ నచట గుణాధ్యనిబుధుఁ

డాత్మకృతి నగ్నిహోతున కాహుతి యొన

రించుతటి సాతవాహన నృపతికి విధి

వశమువలన నసావ్యస్థంబు ప్రబలుటయును.

42

వ. రాజువైద్యు లాతని కా యసావ్యస్థంబు శుష్కమాంసోపభో

గంబువలన సంభవించి యుండు నని తెలిపిన నది విని యా

భూమిపాలుండు నిజనూపకారులం బిలిపించి తన కట్టి శుష్క

మాంసంబు వండి పెట్టుచుండుటకుఁ గారణం బే మని గట్టిగా

నడిగిన నప్పుడు వార లతని కిట్లనిరి:—

43

అ.వె. అడచినుండి లుబ్ధకానళి గొనివచ్చు

మాంసము లిని వాని మంచిచెడుగు

లేమి దెలియనేర్తు మేము మహాప్రభూ !

వారు దెచ్చునాని వంట దక్క.

44

గీ. వేటకారులు గొనివచ్చు వివిధమాంస

జాతు లని తొంటివలెఁగాక సార మెడలి

యుంట సత్యమ; వానినే యొకవిధమున

వండి యిడుచుంటి మేలినవారి కధిప !

45

వ. ఇందు మాదోషంబు లేశంబేనియు లేదు. వేటకారులు

శుష్టామిషంబులు గొనివచ్చుటకుఁ గారణంబు విచారింప

వలయు నని విన్నవించుకొనుటయు నంత నారాజు వారల
మన్నించి విడిచి లుబ్ధుల రప్పించి యడిగిన వా రిట్లనిరి. 46

క. దేవా ! యిచటికిఁ జేరువ

నే వెలయుచునుండె నొక్క నిబిడారణ్యా

నీవృత మగు పర్వత; మా

తావునఁ గలఁ డొక్కవృద్ధతాపనుఁ డధిపా ! 47

అ. వె. అతఁడు ప్రతిదినంబు నచ్చోట నొకమహా

గ్రంథ మెదియొ మంచిగఁడ్రొలైన

యిష్టశిష్యవర్యు లిరువురు సదువఁగా

వించుఁ గనుల నీరు నించుకొనుచు. 48

వ. ఆశిష్యులు సదివిన పత్త్రంబులెల్ల నగ్నికుండంబునం బడ వైచి

యాహుతులు నేయుచున్నవాఁ; డది యట్లుండె. 49

క. ఆపొంత నున్నయడవుల

లోపల నివసించుమెకములు విచిత్రం ! బో

భూపాల ! మంద లై చని

యాపొత్తము వినుచు నచట నట్టే నిలుచున్. 50

క. మెలఁగవు మేఁతల కై నను

మలగవు జలమాలకు నైన మనుజులఁ గనియున్

గలఁగవు చదు వగుదనుకను

దలఁగవు తన్నునివరేణ్యుడరినుండి నృపా ! 51

వ. ఇన్విధంబున నామృగంబు లన్నియుఁ దదీయగ్రంథశ్రవణా
నక్తివశంబునఁ బరిత్యక్తాహారంబు లై యుండుటంజేసి వాని
యామిషంబులు నిస్సారంబు లై శుష్కించి యుండనోపు;
మమ్ము సైరింపవలయు నని ప్రార్థించుటయు. 52

గీ. అప్పు డావ్యాధవచనంబు లాలకించి
సాతవాహనవసుమతీజాని మిగుల
వింతపడి తద్విచిత్రంబునిధము నరయఁ
గౌతుకం బుప్పతిల్లఁ దత్క్షణమ కదలి. 53

క. తనముందట నామృగయులు
చన నాజ్ఞాపించి వారినరణిం గొని తా
నును సపరిచారముగఁ ద
ద్దనగిరిశిఖరంబుఁ జేరఁగా నరిగి యటన్. 54

గీ. గుములుగుములుగఁ జాట్టువార్కొని సతంబు
నశ్రుపూరితనయనంబు లై యనన్య
వృత్తిఁ గర్ణంబులు నిగిడ్చి వేడ్కమీఱఁ
దన ప్రబంధంబు వినెడు సత్త్వములనడుమ. 55

గీ. శాంతి నొందఁగా మిగిలిన శాపవహ్నిఁ
బొడముధూమ్యికలో యన నిడుదజడలు
శీర్షముననుండి మేనిపై జీరువాఱ
నగ్నివన్నిధి నున్నగుకాఢ్యఁ గాంచె. 56

గీ. కాంచి యవ్విబుధుని బోల్చి గౌరవమును
భక్తియును మీఱ సాష్టాంగవందనంబు
చేసి, తనకొల్పు విడిచి నచ్చినదిమొనలు
గడచినతదీయచరితంబు నడుగుటయును.

57

ఆ.వె. అంత నాగుణాధ్యుఁ డాసాతవాహన
ధరణిపతికి నీ కథానాచార
మెల్ల భూతభాష నెఱిగించె సర్వసం
శయములును దొలంగి సంతసింప.

58

వ. పదంపడి యాసాతవాహనమహీపాలుం డయ్యన్బుఱోదం
తంబంతయు సావధానంబుగా నాలకించి యతండు కేవల
మానవమాత్రుండుగాక, ప్రమథగణావతారుం డని యెఱింగి
యజ్ఞానవశంబునఁ దానొనర్చిన యవజ్ఞకు హృదయంబునఁ
బశ్చత్తాపంబు నొందుచుఁ దదీయపాదావనతం డై యతని
కిట్లనియె.

59

క. నీవు ప్రమథావతారుఁడ
వీ విశ్వహితప్రబంధ మీక్షింప మహా
దేవముఖోద్భూతజగ
త్పానవదీవ్యత్కథాప్రసంచిత మనఘా!

60

ఉ. నీకృతిగౌరవం బెఱుంగనేరక నే నకటా ! మహాత్మా ! త
త్స్వీకృతి నేయనైతి మును; చెట్టయొనర్చితి దుర్మదంబునన్

నాకృతమైనదోసము మనంబున నెంచ కనుగ్రహించి నీ
వాకధ నా కొసంగు మిపు డంజలిపట్టినవాడఁ గైకొనన్.

మ. అని యర్థింపఁగ నాగుణాధ్యవిబుధాధ్యక్షుండు నాసాతవా
హనభూపాలునితోడ నిట్లనియె “నయ్యా! లోకసంస్తుత్యవ
ర్తన! నే నిప్పుడు నీయభీష్ట మెఱుదీర్చన్ నేర్తుఁగిగార్యంబుమిం
చెనుగాదే తిదుదారకావ్యము నశించెంగాదె నిర్దగమె. 62

గీ. ఆటలక్షలపరిమితి నలరుకథల

నాటిటిని గాల్చివెచితి నకట ! యింక

నేకలక్షాత్మకం బైన యిది యొకండె

మిగిలియున్నది కొను మిదే మేదినిశ !

63

వ. ఇంతకంటె నీకు నే నిప్పుడు చేయఁగలిగినది మఱి యేది
యును లేదు. 64

క. వీ రిరువురు నాశిష్యులు

సారజ్ఞులు దీనియర్థసందర్భము లొ

ప్సారఁగ నీ కెఱింగింతురు

భూరమణా ! యానతిమ్ము పోవుదు నింకన్.

65

గీ. అని సృవతితోడఁ బల్కుచు నాగుణాధ్యుఁ

డాత్మయోగబలంబున నాశరీర

మును వినర్జించి నిజశాపమోక్ష మగుట

నరిగెఁ దనదివ్యపదమున కాక్షణంబ.

66

వ. అంత నాసాతవాహనమహీపతియు సమ్మహసీయుని దివ్య
చరిత్రంబుఁ దలంచికొని యాశ్చర్యంబు నొందుచు:— 67

క. సరవాహన దత్త మహా
చరితాత్మక మై రసజ్జజనసేవ్యం బై
వఱలుచు బృహత్కథాఖ్యం
బరఁగెడు తత్కృతి గ్రహించి పరమప్రీతిన్. 68

గీ. సగరమున కేగి నిజరోగనాశనమున
స్వాస్థ్యముం జెంది యవహితన్వాంతుఁ డగుచుఁ
దద్గుణాఘ్నవి శిష్యులఁ దగినభంగిఁ
గనక మణి వస్త్ర భూషాదిగములఁ దనిపి. 69

గీ. వారితోడ్పాటు వడసి యపారమైన
తత్కథ విభక్త మొనరించి తడవతరణ
భంగి వివరింప నతఁడు నాభాషయంద
వెలయ రచియించె నీకథాపీఠి నిట్లు. 70

వ. అ య్యనంతరంబున:— 71

చ. నిరుపమ మై నవీనరసనిర్భర మై దివిషత్కథావళిన్
మఱపుగొనంగఁ జేయుచుఁ గ్రమంబుగఁ దత్కథ నన్నెక్కె
యిప్పురమున నెల్లెడన్ వినుతిఁబొందుటె కాక ధరాతలంబునన్
గరముఁ బ్రసిద్ధమై యశముఁ గాంచె ననూనగుణప్రశస్తి చేన్.

క. అక్షయవైభవ కవితా
దక్షా! సత్కార్యదీక్ష! ధరణీనాదా

ధ్యక్షశిరోభూషణ నూ

ర్యక్షితివతనూజ! యాశ్రితామరభూజా!

73

ఉ. సాధుకవిత్వలక్షణచిక్షణ! దీనజనైకరక్షణ!

శోధితకావ్యజాల! పరిశుద్ధమనోజ్ఞ గుణాలవాల! ల

క్ష్మీధరణీసుమిత్ర! గుణచిహ్నిత వేదవతీకళత్ర! గం

గాధరరామరాయ ! కవిగాయక గేయ! మహామహోదయా!

రావువంశాబ్ధి తారావతీ! సాహితీ

శేవధీ! ధర్మసంసేవనాసక్తధీ

శ్రీనిశేషాంచితా! చిన్నమాంబాసుతా!

దేవరాఢైవభవా! దీప్యదాత్మోద్భవా!

75

ఇది శ్రీ భారతీ కరుణాకలాక్ష లబ్ధ కవితాభినివేశ సమాసాదిత

శ్రీమత్పీఠకాచురీ మహాసంస్థాన కవీశ్వరత్వ పదవీసమలంక

రిష్టు లగువేంకటరామకృష్ణులచే విరచితం బైన యాంధ్ర

కథాసరిత్సాగరంబునఁ బ్రథమం బగుకథాపీఠలంబకం

బునం దప్తమ తరంగము సర్వంబును సమాప్తము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

క. పలుకుల వెలంది యెట్టెలు

వలికించిన నట్టు లేను బలికితి దొనఁగుల్

గలిగిన మన్నింపుఁడు పె

ద్దలు రసవత్పదపదార్థతాత్పర్యజ్ఞుల్.

